

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Vasile ALECSANDRI

**POEZII POPULARE
ALE ROMÂNILOR**

LITERA

biblioteca școlarului

Vasile
ALECSANDRI

POEZII POPULARE
ALE ROMÂNILOR

INTERNAȚIONAL
BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

CUPRINS

<i>Not[asupra ediviei</i>	2
<i>Tabel cronologic</i>	3

CÂNTECE BĂTRÂNEȘTI

Miorița	11
Năluca	15
Cucul și turturica	17
Balaurul	21
Erculean	23
Blestemul	26
Inelul și năframa	28
Păunașul codrilor	31
Soarele și luna	33
Șoimul și floarea fragului	36
Brumărelul	37
Ciuma	38
Holera	40
Bogatul și săracul	42
Stejarul și cornul	44
Călătorul	45
Fata de birău	46
Mândra din Muncel	48
Românii de pe malurile Dunării	49
Muiereșcă din Brașău	51
Dolca	52
Șalga	55
Mihu copilul	58

Toma Alimoș	66
Român Grue Grozovanul	70
Codreanul	77
Vidra	85
Serb-sărac	92
Doncilă	97
Chira	100
Rada	104
Badiul	106
Ghemis	110
Vulcan	114
Corbac	120
Novac și corbul	122
Fata cadiului	126
Mogoș vornicul	129
Bujor	132
Jianul	135
Tunsul	137
Dragoș	138
Movila lui Burcel	141
Ștefan Vodă și șoimul	144
Cântecele lui Ștefan Vodă	145
Bogdan	146
Iordachi al Lupului	150
Mănăstirea Argeșului	156
Radu Calomfirescu	165
Oprișanul	170
Ștefăniță Vodă	175
Constantin Brâncovanul	179
Cântecul lui Mihai Viteazul	183
Visul lui Tudor Vladimirescu	184
Horea și Cloșca	186

DOINE

Doina	189
Lunca țipă, lunca zbiară	190
Urâtul	191
Cântecul răzeșului	192
Cântecul plugarului	193
Cântecul călugărului	194
Nevasta tâlharului	195
Copila murind	196
Florica	197
Prutul	198
Bobii	199
Lena	201
Sora contrabandierului	202
Străinul	204
Copila	205
Puica bălăioară	206
Dorul	207
Dragoste	208
Cucul	209
Plângerea țării	210
Călărețul	211
Fântâna cu doi brazi	212
Ciocoliul	213
Corbul	214
Codrul	215
Voinicul	216
Doina voinicească	217
Alta	218
Alta	219
Alta	220
Alta	221
Alta	223
Turturica	224
Ciobanul	225
Alba de la munte	226

Spune, mândro	227
Buruiana de leac.....	228
Cucul	230
Altul	231
Trandafirul	232
Mormântul	233
Drumul la deal... ..	234
Florică-n foi albastră	235
Aolică, daolică	236
Fratele răzneț	237
Bolnavul	238
Despărțirea	239
Sună pietricica-n vale	240
Oltul	241
Doina oltenească	242
Alta	243
Alta	244
Alta	245
Alta	246
Olteanul	247
Mehedințeanul	248
Cătana	249
Dorul de țară	250
Împărate, împărate!	251
Cucul	252
Altul	253
Altul	254
Dorul	255
Fata ardeleancă	256
Dusu-s-a badița	257
Mândra Lița	258
Iubirile	259
Hâtrul bătrîn	260
Fratele	261
Omul urât	262
Nevasta	263

Nevasta bolnavă	264
Doina haiducească	265
Alta	266
Alta	267
Alta	268
Haidulul rănit	269
Voinicii Bucovii	270
Vrăbiuța	271
Florea Șchiopan	272
Lelea vitează	273

HORE

Ileana	275
Tița	275
Moș bătrân	276
Frunză verde de alună	276
Frunză verde de piperi	276
Frunză verde de căpșune	277
Ungureanul	277
Puișorul	277
Rândunica	278
Ilenița de la Piatră	278
Hora țigănească	278
Barbu	279
Baba și fata	279
Lelițele	279
Baba și moșneagul	280
Fugi încolo	280
Floarea din pârleaz	280
Busuiocul	281
Ian sui, lele... ..	281
Femeia temută	281
Sultana	281
Lelița de la munteni	282
Șapte fete	282

Stăncuța	283
Mărioara	283
Domnica	283
Nevasta care iubește	284
Omule, boule	284
Aolea! Ce fuse asta?	285
Nevasta harnică	285
Nevasta bătută	285
Răzbunarea nevestei	286
Decât ruda și vecinul	286
Dorule, odorule	287
Este bine, nu e bine	287
Aolică, dodo, fa	287
Zis-a badea	288
Arză-l focul de bărbat	288
Lelețico, draga mea	288
Însura-m-aș	289
Pe sub poale de pădure	290
Fa leliță rotiliță	290
Pentru mândra care-mi place	290
Trecui valea	291
Bade Trandafir	291
Măi bădiță, păr sucit	291
Poruncitu-mi-a mândra	291
Trandafir cu două flori	292
Pasăre galbenă	292
Răvaș, puică..	292

CÂNTECE DIN BASARABIA

*** Frunză verde de ovăș	295
*** Frunză verde baraboi	295
*** Zi și noapte vicoleşte	296
*** Frunză verde de măslină	296
*** Frunză verde poamă coarnă	296
*** Floare, floricea	296
*** Cine vede și pricepe	296
*** Când eram la mama fată	296

*** Frunză verde de hamei	297
*** Frunză verde de pelin	297
*** Ionel din Chișinău	297
*** Ah! amar și vai de viață!	298
*** Frunză verde peliniță	298
*** Fă-mă, Doamne, ce mă-i face	298
*** Frunză verde clocotici	298
*** Drag mi-a fost drumu-ntracoace	298
<i>Aprecieri</i>	300

CZU 859.0-1
A 36

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Textele sunt reproduse după: Vasile Alecsandri, *Opere*, III. Poezii populare. Text stabilit de Georgeta Rădulescu-Dulgheru. Editura Academiei Române, București, 1978.

Au fost făcute unele modificări în consens cu normele ortografice în vigoare.

Coperta: *Isai Cârmu*

ISBN 9975-74-094-4

© LITERA

TABEL CRONOLOGIC

- 1821 *Iulie 21* S-a născut, conform opiniei majorității cercetătorilor, cel de-al doilea copil, Vasile, al medelnicerului Vasile Alecsandri și al Elenei, născută Cozoni, în orașul Bacău. Curând familia viitorului scriitor se mută la Iași.
(*Conform altor surse, Alecsandri s-ar fi n[scut]n 1819 sau chiar]n 1818.*)
- 1827 Vasile Alecsandri ia primele lecții de la dascălul maramureșean Gherman Vida, profesor la Seminarul de la Socola.
- 1828-1834 Viitorul scriitor își continuă învățătura în pensionul lui Victor Cuénim, deschis în 1828 la Iași. Verile și le petrece la Mircești, unde tatăl său cumpărase moșia.
- 1834-1839 Împreună cu alți fii de boieri, Vasile Alecsandri își face studiile la Paris. După trecerea bacalaureatului literar se pregătește să intre la medicină, dar abandonează. Urmează cursurile facultății de drept, însă după câteva luni renunță. Tatăl său l-ar fi vrut inginer, dar îi lipsea bacalaureatul în științe, pe care nu-l poate obține. Se dedică literaturii, scriind primele versuri în limba franceză, între care poemul *Zunarilla*.
- 1839 În drum spre Patrie Vasile Alecsandri întreprinde o lungă călătorie prin Italia. Vizitează Florența, Roma, Padova, Veneția, Triest. Din această călătorie culege impresii necesare scrierii primelor opere în limba română *Buchetiera de la Floren*a și *Muntele de Foc*.
- 1840 În revista „Dacia literară“ (nr. 3, mai—iunie) este publicată nuvela *Buchetiera de la Floren*a. Este numit, împreună cu C. Negruzzi și M. Kogălniceanu, director al teatrului din Iași. Pentru nevoile scenei scrie vodevilul *Farmazonul din Hârl[u]*, care se joacă la 18 noiembrie.
- 1841 Pe scena teatrului ieșean se joacă piesa lui Vasile Alecsandri *Modista =i cinovnicul*.
- 1842 V. Alecsandri călătorește prin munții Moldovei, fapt care i-a prilejuit „descoperirea tezaurului poeziei populare“. Sub influența acesteia Vasile Alecsandri scrie primele sale poezii românești — *Doinele*.

- 1843-1844 Vasile Alecsandri întreprinde lungi excursii prin munții și prin satele Moldovei, culegând folclor. Din această perioadă datează nuvela *O primblare la munți*.
- 1844 La 18 ianuarie are loc premiera piesei *Iorgu de la Sadagura*, primită de public cu deosebită căldură. Împreună cu Mihail Kogălniceanu și Ion Ghica, scriitorul se află în fruntea revistei „Propășirea“. Aici sunt publicate o parte a doinelor sale, nuvelele *O primblare la munți - i Istoria unui galben*.
Aflat pentru cură la Borsec, Vasile Alecsandri scrie nuvela *Borsec*. Dă la iveală „fiziologia“ *Ia-i în 1844*.
- 1845 Face cunoștință cu Nicolae Bălcescu și cu alți tineri munteni la moșia Mânjina a lui Costache Negri. Tot acum vizitează Bucureștii. Este epoca în care crește afecțiunea sa pentru Elena Negri, căreia îi dedică o seamă de poeme (*8 Mart* ș.a.).
- 1846-1847 Vasile Alecsandri o însoțește pe Elena Negri în străinătate, pentru îngrijirea sănătății. Italia, Austria, Germania, Franța, apoi din nou Italia îi prilejuiesc impresii profunde. Însă boala Elenei se agravează, iubita poetului stingându-se pe vapor la întoarcere în Patrie. În vară se află la odihnă la Balta Albă. Impresiile din această localitate și-au găsit expresia în nuvela *Balta Albă*.
- 1847 Scrie piesa *Piatra din casă*.
- 1848 *Martie* Începe mișcarea revoluționară din capitala Moldovei. Alecsandri scrie *De-teptarea României* și redactează împreună cu alți patrioți petiția cuprinzând revendicările ce trebuiau aduse la cunoștința domnitorului Mihail Sturza. După înăbușirea mișcării se refugiază în munți, apoi trece la Brașov. Evocarea acestor întâmplări o face în fragmentul de proză *Un episod din anul 1848*.
- 1849 Vasile Alecsandri redactează studiul *României - i poezia lor*, sub forma unei scrisori către A. Hurmuzachi, studiul fiind publicat în revista „Bucovina“.
- 1850 *Aprilie 9* Are loc reprezentarea piesei *Chirița în Iași sau Două fete - o neneacă*.
- 1851 La întoarcerea din Paris și Londra, cu vaporul pe Dunăre, vasul e pe punctul de a se scufunda. Întâmplarea e povestită în episodul *Încercarea vaporului Seceni pe Dunăre*, destinat să apară în primul număr al proiectatei reviste „România literară“. Episodul este mai târziu încadrat în narațiunea dramatizată *Un salon din Iași*.

- August 5* Se reprezintă cu mare succes *Chiri\la În Ia-i*.
- 1852 *Aprilie* Apare la Iași prima fasciculă din colecția de opere folclorice: *Poezii populare. Balade (cântece b[trâne-ti) adunate =i În dreptate de V. Alecsandri*.
Octombrie Vasile Alecsandri scoate prima culegere din teatrul său, *Repertoriu dramatic*. Se reprezintă piesa *Chiri\la În provincie*.
- 1853 La Paris, unde se găsea încă din toamna precedentă, Vasile Alecsandri publică primul volum de poezii originale, *Doine =i I[crimioare*, dispuse în trei cicluri: *Doine, L[crimioare, Suvenire*.
La Iași îi apare cea de-a doua fasciculă a *Poeziilor populare*.
Vasile Alecsandri întreprinde o lungă călătorie în sudul Franței, în Spania și în nordul Africii. Relatarea parțială a acestei călătorii se cuprinde în „ziarul de călătorie“ *C[I]torie În Africa*. Scriitorul intercalează în cursul relatării diverse episoade narative, ca *Cel Înțâi pas În lume* (publicat inițial în 1841 în „Albina românească“ sub titlul *Pierderea iluziilor*) și *Suvenire din Italia. Monte di Fo*, publicat tot acolo, în 1843.
- 1854 Moare tatăl scriitorului. Preluându-și moștenirea, Alecsandri eliberează țiganiii robi de pe moșiile sale.
- 1855 Apare, sub conducerea poetului, revista „România literară“, în care se publică poezia *Anul 1855*. Tot aici apar fragmente din *C[I]torie În Africa* și nuvela *Balta Alb*.
- 1856 Are loc kongresul de pace de la Paris, decisiv pentru viitorul politic al Principatelor, care aspirau la unire. Alecsandri se dedică integral cauzei luptei pentru Unire.
În „Steaua Dunării“, ziar condus de Mihail Kogălniceanu, apare la 9 iunie *Hora Unirii*.
- 1857 Vede lumina tiparului culegerea de proză *Salba literar*, conținând povestiri, impresii de călătorie și câteva scrieri dramatice.
În ziarul „Concordia“ din București apare poezia *Moldova În 1857*.
- 1859 După alegerea ca domnitor a lui Cuza, scriitorul pleacă într-o lungă misiune diplomatică la Paris, Londra și Torino, pentru a obține recunoașterea dublei alegeri a lui Cuza. La Paris îi vizitează pe Lamartine și pe Mérimée și caută să câștige bunăvoința ambasadorului Rusiei, contele Kisseleff, fostul guvernator al Principatelor între 1829 și 1834.
- 1860 Abandonează activitatea politică și se retrage la Mirești, în mijlocul familiei, unde se dedică scrisului, compunând piese de teatru, printre care *Rusaliile* și câteva cântecéle comice.

- 1861 Îndeplinește o nouă misiune diplomatică, încredințată de Cuza. În vederea recunoașterii Unirii de către puterile europene, Alecsandri vizitează Parisul, Torino, Milano, iar un timp girează afacerile agenției diplomatice de la Paris, în locul fratelui său.
Reîntors la Mircești, scrie piese și cântecéle comice.
- 1863 La Iași apare ediția a doua a volumului *Doine =i I[crimioare* cu ciclul *M[rg[rit[rele*.
Apare partea a doua a *Repertoriului dramatic*, cuprinzând ultimele piese ale scriitorului.
- 1866 Apare într-un volum întreaga colecție a *Poeziilor populare*.
E numit membru al Societății literare române pentru cultura limbii, care în 1879 avea să devină Academia Română.
- 1868 Publică, în „Convorbiri literare“, primele pasteluri: *Sfâr=it de toamn[*, *Jarna*, *Gerul* etc.
- 1871 Își dă demisia din Societatea literară română, după ce aceasta hotărâse să adopte principiul etimologic în scriere și să publice dicționarul lui Laurian și Massim.
- 1872 Apare studiul *Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi*, mai întâi în "Convorbiri", apoi ca prefață la volumul de scrieri ale lui Negruzzi scos de Editura Socec.
Scrie *Dumbrava Ro=ie*, pe care o citește la o ședință a „Junimii“.
- 1874 Apare piesa *Boieri =i ciocoi*, fiind reprezentată pe scena teatrului ieșean.
- 1875 Apar la Socec primele patru volume din seria *Operelor complete*, cu o prefață a autorului. Ele cuprind creația dramatică.
În același an apar următoarele trei volume, cuprinzând creația poetică.
- 1876 Apare volumul al optulea al *Operelor complete: Proza*.
- 1877 *Mai 9* Proclamarea independenței țării în parlament. La aflarea veștii Alecsandri scrie poezia *Balcanul =i Carpatul*, cu care inaugurează ciclul *Osta=ii no=tri*.
- 1878 Apare volumul *Osta=ii no=tri*.
- 1878-1879 Se dedică lucrului la drama istorică *Despot-Vod[*. În mai 1879 citește piesa la o ședință a „Junimii“ bucureștene. Are loc reprezentația piesei la Teatrul Național din București. Este invitat să=și reia locul la Academie și să participe la lucrările anuale, fiind ales în comisia pentru modificarea ortografiei.
- 1880 Apare cel de al nouălea volum din seria *Operelor complete*, cuprinzând *Legende nou[* și *Osta=ii no=tri*.

- Apare nuvela *Vasile Porojan*, sub forma unei scrisori către Ion Ghica. Scrie feeria *Sânziana și Pepelea*. În „Albumul macedoromân” al lui V. A. Urechiă apare „istorioara de început de amor” *Marg[rita]*, scrisă cu zece ani mai înainte, dar relatând un episod de tinerețe, localizat în timp prin 1850—1852.
- 1881 I se decernează Marele premiu „Năsturel-Herăscu” al Academiei Române pentru drama *Despot-Vod[ă]* și poeziile din ultimul volum de *Opere complete*.
- 1883 Într-o ședință a „Junimii” și la Academie Alecsandri citește noua sa piesă *Fântâna Blanduziei*.
- 1884 *Fântâna Blanduziei* este reprezentată, cu mare succes, la Teatrul Național. Scrie piesa *Ovidiu*.
- 1885 Este numit ministru plenipotențiar al României la Paris, post pe care îl deține până la moarte.
- 1886 Realizează o nouă versiune a piesei *Ovidiu*.
- 1888 Scrie *Plugul blestemat*. Se ivesc primele semne ale bolii care avea să-l răpună.
- 1890 *August 22* Vasile Alecsandri se stinge din viață la Mircești. Este înmormântat la 26 august în grădina casei, dăruită în 1914 Academiei, de către soția poetului. Deasupra mormântului a fost ridicat un mausoleu din inițiativa Academiei, în 1928. Întreg ansamblul a devenit muzeu memorial.

CÂNTECE BĂTRÂNEȘTI

Legende — Balade

POEZIA POPORALĂ¹

Românul e născut poet!

Înzestrat de natură cu o închipuire strălucită și cu o inimă simțitoare, el își revarsă tainele sufletului în melodii armonioase și în poezii improvizate.

De-l muncește dorul, de-l cuprinde veselia, de-l minunează vreo faptă măreață, el își cântă durerile și mulțumirile, își cântă eroii, își cântă istoria, și astfel sufletul său e un izvor nesfârșit de frumoasă poezie.

Nimic dar nu poate fi mai interesant decât a studia caracterul acestui popor în cuprinsul cântecelor sale, căci ele cuprind toate pornirile inimii și toate razele geniului său.

Comori neprețuite de simțiri duioase, de idei înalte, de notițe istorice, de crezări superstițioase, de datini strămoșești și mai cu seamă de frumuseți poetice pline de originalitate și fără seamăn în literaturile străine, poeziile noastre populare compun o avere națională, demnă de a fi scoasă la lumină ca un titlu de glorie pentru nația română. Aceste poezii se împart în trei clase deosebite:

1. Căntece bătrânești sau Balade,
2. Doine,
3. Hore.

Baladele sunt mici poeme asupra întâmplărilor istorice și asupra faptelor mărețe.

Doinele cuprind toate căntecele de doruri, de iubire și de jale.

Horele sunt căntecele de veselie ale poporului.

Pe lângă aceste se mai află unele căntece numite *Colinde* care au un caracter religios, precum: *Nașterea lui Hristos*, *Florile dalbe*, *Pluguletc.* ce se cântă în ajunurile Crăciunului și Anului Nou.

Toate aceste poezii, fără dată sigură și fără nume de autori, sunt ascunse de

¹ Această prefață a fost tipărită în broșura I a baladelor — 1852

secole întregi, ca niște pietre scumpe, în sânul poporului. Ele sunt expuse a se pierde; prin urmare, e o sfântă datorie de a le căuta și a le feri de noianul timpului și al uitării.

Datoria aceasta am cercat să o îndeplinesc. Ajutat de câteva persoane, iar mai cu seamă de dl A. Russo, am adunat, în deosebite călătorii prin munți și prin câmpiile înflorite ale țării noastre, o mare parte din poeziile populare și acum, săvârșind coordonarea lor, le închin patriei mele, ca cea mai dreaptă avere a ei.

Moldova, 1852

I
Miorița

CUPRINS

Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai,
 Iată vin în cale,
 Se cobor la vale
 Trei turme de miei
 Cu trei ciobănei.
 Unu-i moldovean,
 Unu-i ungurean
 Și unu-i vrâncean,¹
 Iar cel ungurean
 Și cu cel vrâncean,
 Mări, se vorbiră,
 Ei se sfătuiră
 Pe l-apus de soare
 Ca să mi-l omoare
 Pe cel moldovean

Că-i mai ortoman,
 Și-are oi mai multe
 Mândre și cornute,
 Și cai învățați
 Și câini mai bărbați!...
 Dar cea Miorița
 Cu lână plăviță
 De trei zile-ncoace
 Gura nu-i mai tace,
 Iarba nu-i mai place.
 „— Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,
 De trei zile-ncoace
 Gura nu-ți mai tace!
 Ori iarba nu-ți place,
 Ori ești bolnăvioară,

¹ Adică: unu-i de pe valea Moldovei, unul din munții Vrancei și unul din Ardeal. Din neștiință, poporul nostru confundă ades numele de ardelean cu cel de ungurean, căci el încă nu a ajuns a cunoaște întinderea pământului locuit de români. El nu știe că dincolo de toate hotarele Moldovei și a Valahiei, peste Carpați și până la Tisa, peste Dunăre și până în centrul Macedoniei, peste pâraiele Milcovul și Molna și peste râul Prutului, se află frați de ai lui, cu același port, aceleași obiceiuri, aceleași credințe, aceeași limbă, același trecut de glorie și de suferințe, precum și același viitor!

Drăguță Mioară?“
 „— Drăguțele bace!
 Dă-ți oile-ncoace
 La negru zăvoi,
 Că-i iarbă de noi
 Și umbră de voi.
 Stăpâne, stăpâne,
 Ți cheamă ș-un câine,
 Cel mai bărbătesc
 Și cel mai frățesc,
 Că l-apus de soare
 Vor să mi te-omoare
 Baciul unguorean
 Și cu cel vrâncean!“
 „— Oiță bârsană,¹
 De ești năzdravană
 Și de-a fi să mor²
 În câmp de mohor,
 Să spui lui vrâncean
 Și lui unguorean
 Ca să mă îngroape
 Aice pe-aproape
 În strunga de oi,

Să fiu tot cu voi;
 În dosul stâni
 Să-mi aud câinii.
 Aste să le spui,
 Iar la cap să-mi pui
 Fluieraș de fag,
 Mult zice cu drag!
 Fluieraș de os,
 Mult zice duios!
 Fluieraș de soc,
 Mult zice cu foc!
 Vântul când a bate
 Prin ele-a răzbate
 Ș-oile s-or strânge,
 Pe mine m-or plânge
 Cu lacrimi de sânge!
 Iar tu de omor
 Să nu le spui lor,
 Să le spui curat
 Că m-am însurat
 Cu-o mândră crăiasă,
 A lumii mireasă,³
 Că la nunta mea

¹ Bârșă, în Ardeal.

² Românul are mare plecare a crede în soartă! El își împarte viața în zile bune și zile rele, în care se aduc cu ele fericire sau nenorocire. Astfel întâmplările lumii îl găesc totdeauna pregătut a primi lovirile lor, căci el se întărește în credința mângâietoare că *așa i-a fost scris! așa i-a fost zodia! așa i-a fost să fie!* etc.

³ Moartea! Ea domnește ca o regină asupra omenirii și e totodată mireasa lumii. Tot omul e logodit cu moartea din minutul ce el intră în viață.

A căzut o stea¹;
 Soarele și luna
 Mi-au ținut cununa.²
 Brazi și paltinași
 I-am avut nuntași,
 Preoți, munții mari,
 Păsări, lăutari,
 Pășărele mii,
 Și stele făclii!
 Iar dacă-i zări
 Dacă-i întâlni
 Măicuță bătrână
 Cu brăul de lână,
 Din ochi lăcrimând,
 Pe câmpii alergând,
 De toți întrebând
 Și la toți zicând:
 „Cine-au cunoscut,

Cine mi-au văzut
 Mândru ciobănel
 Tras printr-un inel?
 Fețișoara lui
 Spuma laptelui;
 Mustăcioara lui
 Spicul grâului;
 Perișorul lui
 Pana corbului;
 Ochișorii lui
 Mura câmpului!...
 Tu, Mioara mea,
 Să te-nduri de ea
 Și-i spune curat
 Că m-am însurat
 Cu-o fată de crai
 Pe-o gură de rai.
 Iar la cea măicuță

Românul iubește imaginile poetice, de pildă: Un om bun, e bun ca sânul mamei, sau e bun de pus pe rană; un voinic e Păunaș de codru; un tânăr cu părul alb e nins în luna lui mai; femeia frumoasă e ruptă din soare... etc.

¹ Stelele au mare înrâurire asupra închipuirii românului. El crede că tot omul are câte o stea în ceruri ce este tainic legată de soarta lui. Așa steaua omului se întunecă când el este amenințat de vreo cursă, și cade în văzduh când el se apropie de finalul vieții. Pentru dânsul un om însemnat e născut cu stea în frunte.

Sunt stele care, după crederea poporului, se arată ca prevestiri de mari întâmplări pe pământ, precum unele stele roșii, ca de sânge, ce apar înaintea războaielor... etc.

² Cununa de nuntă care se pune pe fruntea mirilor în ceremonia cununii. Soarele și Luna țin aici locul nunilor mari.

Să nu spui, drăguță,
Că la nunta mea
A căzut o stea,
C-am avut nuntași
Brazi și păltinași.

Preoți, munții mari,
Păsări, lăutari,
Păsărele mii,
Și stele făcliil!...“

II

Nălucă

CUPRINS

Frunză verde alunică!¹
Mircea suie pe potică
Și-ntâlnește o fetică
Ce purta cofiță-n mână
Cu apă de la fântână:
„Copiliță, stăi să beu,
Răcori-te-ar Dumnezeu!“
„Ba, bădiță, ba, nu vreu,
Că mă tem de dragul meu,
El mi-a zis să mă feresc
De străini ce-i întâlnesc,
Că de apă nu le-i sete,
Ci de sărutări de fete.“
Nu te teme, fata mea,
Că el de s-a mânia

Cu baltagul l-oi lovi,
Cu pământ l-oi înveli.
„Mergi în valea cu sulcină,
Că-i găsi o cofă plină
Scoasă chiar cu mâna mea,
Descalcă și o bea,
Bea-o toată dacă-i vrea,
Da-ți fă cruce mai întâi
Și suflă pe fața ei!¹
Să nu fie descântată
De baba cea blestemată,
Să nu aibă vreo nălucă,
În pustiu ducă-s-ar, ducă!
Mircea-n vale se ducea,
Dar el cruce nu-și făcea,

¹ Vezi nota în balada *Codreanu*.

² Românul a păstrat multe obiceiuri și crezuri din timpul păgânismului, pierzând simțul mitologic acelor datini. Așa el, fără a se gândi la libațiile vechilor romani, crede că e de augur bun a sufla în fața apei sau a vântului dintr-un vas și chiar a vărsa o parte din băutură pân-a nu duce vasul la gură. Acest soi de libație el o face pentru ca să alunge nălucile morților ce zbor prin lume și se amestecă în faptele oamenilor. Asemenea este în țară o datină veche de a pune câte o mică monedă în mâna fiecărui mort, când este a-l înmormânta, și aceasta poporul o face fără a se gândi la antica obolă a lui Caron.

Peste apă nu sufla,
Ci la ea năvală da.
Înghițea, bietul, o dată
Și-l lovea dorul de fată.

Înghițea de două ori
Și-l apucau reci flori.
Înghițea iar de trei ori
Și cădea mort între flori!

III

Cucul și turturica¹

CUPRINS

CUCUL

Dulce turturică,
 Dalbă păsărică!
 Hai să ne iubim,
 Să ne drăgostim
 La nouri, la soare,
 În frunzi, la răcoare,
 La stele, la lună
 Cântând împreună.

Dar zic și zic ba
 Pentru maica ta,
 Că-i bănuitoare
 Și fermecătoare²
 Ea mi-a bănui
 De te-oi prea iubi
 Și m-a fermeca
 De te-oi dezmierda.

TURTURICA

Pentru dumneata
 Eu n-aș zice ba;

CUCUL

Dragă turturică,
 Pasăre dălbică,
 Nu-mi fi dușmănică,

¹ Turturica figurează ades în cântecele populare ca simbol de iubire și de credință. Cucul, asemenea în crederea românului, e o pasăre misterioasă ce are tainice legături cu soarta omului. Glasul său menește a bine când răsună de-a dreapta auzului și, dimpotrivă, menește a rău când răsună în stânga.

² Poporul crede în puterea farmecelor și atribuie babelor știința vrăjitorilor, de unde vine și vorba că *baba-i calul dracului*. În ochii lui un om cu mintea distrasă este un om fermecat, un tânăr aprins de iubire e fermecat de vreo baba Cloanță ce *i-a făcut cu ulcica*. Acel nenorocit este expus a încăleca pe o prăjină și a se duce prin văzduh după glasul fermecătoarei care, bătând cu o vârguță de alun peste o ulcică din vatră, cheamă neconținut pe iubitul ei.

Vara că ne-ndeamnă,
Și frunza ne cheamă

Să ne drăgostim
Și să ne iubim.

Sunt oameni care pretind că au văzut asemenea călăreți fantastici trecând ca săgeata prin aer.

Nimica nu-i poate opri din călătoria lor, decât numai înfigerea unui cuțit în pământ.

Vrăjitoarele știu a face de dragoste cu oase de lilieci prinși în ajunul Crăciunului și îngropați de vii într-un furnicar. Din scheletul liliacului nu rămâne decât un cărligel și o lopățiță. Cel întâi servă a atrage pe cine ți-e drag, iar lopățița a depărta pe cine ți-e urât.

Vrăjitoarele au putere a închea apa, a lega ploile, a ghici soarta oamenilor trăgând în 41 bobî de porumb, a vindeca de feluri de boale prin descântece și prin apă ne-ncepută.

Descântecele sunt foarte numeroase și unele din ele prea originale, precum acela de mușcare șerpilor, de deochi, de săgetătură, de iele, de urât etc. Iată, ca exemplu, acel de deochi și acel de iele:

De deochi

Fugi diochi
Dintre ochi
Că te-ajunge-o vacă neagră
Cu coarnez să te spargă,
Să te-azvârle peste mare
În pustiu, în depărtare.
Acolo să pieri
Ca ziua de ieri,
Ca roua de floare,

Ca spuma la soare,
Iar capul cel deocheat
Sa ramâie luminat,
Curat, de boală scăpat,
Ochii cei vătămători
Și de foc săgetători
Înveliți să fie cu perdele albe,
Să nu mai privească la obraze dalbe.

Descântece de iele

Voi, ielelor, măiestrelor,
Dușmane oamenilor,
Stăpânele vântului,
Doamnele pământului,
Ce prin văzduh zburai,
Pe iarbă lunecați,
Și pe valuri călcați,
Vă duceți în locuri depărtate
În baltă, trestie, pustietate,

Unde popa nu toacă,
Unde fata nu joacă,
Vă duceți în gura vântului
Să va lovîți de toarta pământului,
Ieșiți din mână, trup, picior,
Și să pieriți sus într-un nor,
Dați omului sănătate
Că sabie de foc vă bate!

TURTURICA

Ba, cucule, ba,
Nu te-oi asculta.
Dă-mi tu bună pace,
Că zău, m-oi preface
Azimioară-n vatră
Cu lacrimi udată,
Și de foc uscată,
De toți lepădată.

CUCUL

Oricum te-i preface,
Tot nu ți-oi da pace,
Că și eu m-oi face
Un mic vătrărel,
Frumos, subțirel
Și-n foc oi intra
De te-oi săruta
Și te-oi coperi,
De foc te-oi feri
Încât chiar de silă,
Dacă nu de milă,
Tu mă-i îndrăgi
Și ne vom iubi.

TURTURICA

Eu n-aș zice ba
Pentru dumneata,
Dar cumplit mi-e teamă

De cumplita-ți mamă
Că-i bănuitoare
Și fermecătoare.
Decât m-a mustra
Că te-oi dezmierda
Și mi-a bănui
Că te-oi prea iubi,
M-oi face mai bine,
Ca să scâp de tine,
Trestioară-n baltă
Subțire și-naltă.

CUCUL

Oricum te-i preface,
Tot nu ți-oi da pace,
Că și eu m-oi face
Un mic ciobănaș
Din fluier doinaș,
Ș-oi căta prin baltă
O trestie naltă,
Și cât te-oi vedea
Pe loc te-oi tăia
Și-n tine-oi cânta
Și te-oi săruta.

TURTURICA

Ba, cucule, ba,
Nu te-oi asculta,
Porumbacule,

Frumușelule,
Pestrișorule,
Drăgușorule,
Știu că mi-ar fi bine
Să fiu tot cu tine,
Dar maică-ta-i rea,
Și decât cu ea,
M-oi face mai bine
Cu gândul la tine
Iconiță mică
Într-o biserică.

CUCUL

Oricum te-i preface,
Tot nu ți-oi da pace.
Că și eu m-oi face
Un mic dăscălaș

La cel sfânt locaș.
Și pe la icoane
Oî duce plocoane,
Și m-oi închina
Și le-oi săruta
De luni care pică
Până duminică.
Iar când te-oi zări
Astfel ți-oi grăi:
„Sfântă iconică,
Fă-te pășărică,
Ca să ne iubim,
Să ne drăgostim
La nourî, la soare,
În frunzi, la răcoare,
La stele, la lună
În veci împreună!“

IV

*Balaurul*¹

CUPRINS

La mijlocul drumului,
 La puțul porumbului
 Văzui floarea câmpului,
 Dar nu-i floarea câmpului,
 Și-i chiar ochiul șarpelui,
 Șarpe lung cu solzii verzi,
 Nici să-l vezi, nici să-l visezi.
 Cel balaur din păcate
 Înghițise jumătate
 Trup cu arme ferecate,
 Trupușor de voinicel
 Ce striga mereu din el:
 „Sai, bădiță ortomane,
 Că m-ajunge la ciolane!

Sai, bădiță, de mă scoate,
 Că m-apuc' fiori de moarte!“
 Iată-n lungul drumului
 La puțul porumbului
 Că venea, mări, venea
 Pe balaur de-ntâlnea
 Un viteaz de ortoman
 Pe-un cal negru dobrogean.
 „Măi balaur! striga el,
 Lasă trupul tinerel,
 Că te curm pe jumătate
 Să-mi răscumpăr din păcate.“
 Șarpele se zvârcolea
 Și cu șapte limbi grăia:

¹ Românii au multe crezări în privirea șerpilor, unele întemeiate pe ispită, altele născute din închipuire. Așa găsim în poveștile și în baladele lor niște ființe fantastice sub nume de balauri care au trup de șarpe și grai omenesc, și care, când se luptă cu vitejii feți-frumoși, se lovesc cu ei în buzdugane, iar când alung vreo pradă, o alung cu o falcă-n cer și cu una în pământ. Însă ei sunt totdeauna învinși de către feți-frumoși și tăiați în multe bucăți care cearcă a se împreuna până ce asfințește soarele.

Acei balauri se rudesc cu dragonii popoarelor Apusului. Ca și acești, ei sunt păzitori de comori și de fete mândre de împărați, răpite de dânșii.

Românii cred încă că pietrele scumpe se formează din spuma gurii șerpilor și că cuiburile lor sunt adevărate comori de briliante și de rubine.

„Ortomane,
Hoțomane!
Bate-ți negrul
Pe de-a-ntregul
Și te du, și fugi de mine
Că nu-i bine nici de tine.“
„Șerpuliță,
Dinți de criță,
Am un paloș de oțel,
Lasă trupul tinerel.“
„Taie-mă, nu mă tăia,
Nu mă las de prada mea,
Ist copil chiar din pruncie
Maica sa mi l-a dat mie,
Că ades îl blestema
Și-i zicea când îl culca:
„*Culcă-te, alină-te*

Șarpele sugă-mi-te!“
Cel viteaz de ortoman
Izbea negrul dobrogean
Și cu pala lui cea nouă
Pe balaur tăia-n două,
Apoi trupul înghițit,
Plin de rane, otrăvit,
El în cârcă-l ridica,
Sus, la stână se urca
Și în lapte mi-l scâlda,
De venin îl curăța
Și cu viața-l dăruia.
Apoi, mări, cât trăia,
Frați de cruce se prindea¹
Și-mpreună voinicea
Pe balauri de stârpea!

Superstiția populară pretinde că *de fiecare șarpe ucis, Dumnezeu iartă un păcat.*

Sunt câteva zile în an, începând de la Sfântul Petru, în care se zice că ies șerpii la drum. Atunci se face mare ucidere de aceste reptile. Unii șerpi însă au privilegiu de a fi respectați, de pildă acei de casă. Ei, ca și barzele de pe acoperișul casei, și ca rândunelele de sub streășină, sunt oaspeți neatinși, fiind apărați de legea sfântă a ospetiei ce domnește din vechime la români.

¹ A se prinde frați de cruce e o datină antică ce impune datorința de a-și da viața unul pentru altul. Legătura acestei frății se făcea prin amestecarea sângelui. Când doi bărbați se decideau a se înfrăți, trebuia să-și facă ei pe brațul drept câte o tăietură în formă de cruce și să unească sângele lor.

Acest obicei mistic, care în epoca de astăzi e mai de tot căzut, se ține negreșit de oarecare tradiții de pe timpul cruciadelor, sau poate chiar de tainele introducerii hristianismului la români.

Romanii vechi încă aveau mare respect pentru șerpii de casă, pe care îi îmblânzeau și-i primeau la masă, de-i hrăneau cu lapte.

V

*Erculean*¹

CUPRINS

Plecat-au în zori
 Trei surori la flori.
 Sora cea mai mare
 S-a dus înspre mare,
 Sora cea mezină
 Pe mal, în grădină,
 Sora cea mai mică
 Și mai sălbătică
 S-a dus, mări, dus

Pe Cerna în sus²
 Iar în urma lor
 Mulți voinici cu dor
 S-au luat cântând
 Și-au venit plângând.
 Iată-un căpitan
 Căpitan râmlean,³
 Că mi se ivește,
 Pe mal se oprește,

¹ Această legendă pare a cuprinde o alegorie ingenioasă și poetică asupra descoperirii apelor minerale de la Mihadia în Banat. Numele de Ercul Erculean repoartă gândirea la timpurile domniei romanilor în Dacia, pe când băile astăzi cunoscute sub numele de Mihadia purtau numirea latină de: *Pontes Herculi și ad media aquae sacrae*. Chiar acum încă unul din acele izvoare minerale se cheamă izvorul lui Ercul, zeul puterii, căci apa lui este întăritoare.

Sora cea mai mică și mai sălbătică ce stă ascunsă într-o stâncă și plânge în umbră adâncă reprezintă negreșit, sub o formă alegorică, un izvor limpede și dătător de viață. Temerea ei de a fi sorbită de razele soarelui, și cuibul său de floricele așezat la răcoare, înfățișează imaginea unui pârâu de munte ce curge la umbra pădurilor.

² Cerna este numele pârâului de munte ce curge prin Mihadia și merge de se aruncă în Dunăre. Acest cuvânt însemnează în limba slavonă un lucru negru: prin urmare, se înțelege pentru ce Ercul Erculean zice pârâului: *Neră limpezie*.

³ În letopisețele noastre cele vechi se vede numele de râmlean dat locuitorilor din Roma.

Cu Cerna grăiește:
„Neră limpezie,
Stai de-mi spune mie
Despre trei surori
Plecate din zori.“
„Sora cea mai mare
S-a dus către mare
Pe Dunăre-n jos
La un plai frumos.
Sora cea mezină
S-a dus din grădină
Peste nouă munți,
În codri cărunți.
Sora cea mai mică
Și mai sălbătică
Plânge colo-n stâncă
La umbră adâncă“.
Ercul Erculean,
Căpitan râmlean,
Își repede calul
De răsună malul,
Ș-ajunge-ntr-un zbor
La stâncă cu dor.
„Ieși, fată, din piatră
Să te văd odată!“
„Cum să ies din piatră,
Că sunt goală toată
Și mă tem de soare...
Nu m-a soarbe oare?“
„Să n-ai nici o frică,

Fată sălbătică,
Că te-oi lua-n brață,
Să mai prind la viață,
Și te-oi coperi
Și mi te-oi feri
De vânt și de soare,
De-a lor sărutare.“
„Bădiță, bădiță,
De-ți sunt drăguliță,
Soție de vrei,
De vrei să mă iei,
Mă scoate din stâncă,
Din umbră adâncă,
Să-ți ies la lumină
Cu inima plină.“
Ercul Erculean,
Căpitan râmlean,
Calcă peste piatră
Și iată că-ndată
Lumii se arată
O dalbă de fată
Albă, goală toată,
Vie și frumoasă,
Dulce, răcoroasă
Cu păr aurit,
Pe umeri leit.
Cât o și zărește
Soarele s-oprește,
Și fața-i s-aprinde
Și raza-i se-ntinde,

Ca un sărutat
Lung și înfocat.
Iar cel Erculean,
Căpitan râmlean,
Mi-o apucă-n brață
De prinde la viață,

Mi-o strânge la piept
Ș-o leagă-nă-ncet;
Și-i face-n răcoare
Depart de soare
Cuib de floricele
Ivite la stele.

VI

Blestemul

CUPRINS

Pe cel deal, pe cel colnic
 Trece-o pruncă ș-un voinic,
 Voinicelul hăulind
 Și pe murgul netezind,
 Iar pruncața suspinând
 Și din guriță zicând:
 „Ia-mă, bădiță, călare
 Că nu mai pot de picioare.
 Drumu-i greu și grunțuros,
 Nu mai pot merge pe jos!“
 „Puiculiță, chip frumos,
 Eu te-aș lua bucuros,
 Dar mi-e murgul sprintenel
 În picioare subțirel,
 Murgu-i mic și drumu-i greu,
 Abia duce trupul meu,
 Trupul cu păcatele,
 Mijlocul cu armele.“¹

„Nu ți-e milă și păcat!
 De la părinți m-ai luat,
 Și-n răi codri m-ai băgat!
 Dare-ar Domnul Dumnezeu
 Să fie pe gândul meu!
 Să te duci, bădiță, duci
 Pan-îi pica rob la turci,
 Cu picioarele-n butuci
 Și cu mâinile-n cătuși!
 Să te-ajungă dorul meu²
 Unde-a fi drumul mai greu!
 Să te bată jalea mea
 Unde-a fi calea mai grea!
 Murgul să se poticnească,
 În creștet să te trântescă,
 Mâna dreaptă să-ți sclintească,
 Mâna stângă
 Să ți-o frângă,

¹ Pistoalele, paloșul sau iataganul se purtau înainte într-o chingă lată de curea ținută ce se numea *seleaf* (cuvânt turcesc) și care cuprindea mijlocul trupului.

² Pentru cine înțelege puterea dorului, nu poate fi blestem mai amar decât acela exprimat cu atâta poezie în strofa aceasta. Dorul ce alungă pe călător și jalea ce îi bate sufletul reprezintă o imagine de o rară frumusețe.

Să ții dârlogii cu dinții,
Să mi te plângă părinții,
Să te-nsori de nouă ori¹
Ca să faci nouă feciori.
Să te mai însori o dată
Ca să faci numai o fată...

Ei să treacă șuierând
Când te-ar auzi plângând,
Ea în palme să-ți tot cară
Apă tulbure ș-amară.
Tu să bei, să bei mereu
Gândind la blestemul meu!²

¹ „Mulțimea copiilor, averea omului“, zice românul.

Partea aceasta a blestemului e cu atât mai cruntă, că ea atinge una din credințele cele mai scumpe românului, menindu-i nouă feciori nepăsători de suferințele părintelui lor.

Românii au multă dragoste pentru copii. Când un copil e singur la casa omului, el este numit *unicelul*; când sunt doi, ei sunt chemați *ochii capului*; iar dacă moare vreunul, părinții zic plângând că *l-a îndrăgii Dumnezeu*.

² În locul acestui vers, unii cântăreți zic: „Câte lacrimi am plâns eu“.

VII

Inelul și năframa

CUPRINS

I

Fost-au, fost un crăișor
 Tinerel, mândru fecior
 Cum e bradul codrilor
 Sus, pe vârful munților.
 De soție și-a luat
 O copilă din cel sat,
 Copiliță româncuță,
 Toți vecinilor drăguță:
 Cu chip dulce luminos,
 Cu trup gingaș mlădios
 Cum e floarea câmpului
 În lumina soarelui.
 Iată lui că i-a sosit
 Carte mare de pornit
 La tabără de ieșit.
 El în suflet s-a măhnit
 Și din gură a grăit:
 „Draga mea, sufletul meu,
 Ține tu inelul meu,

Pune-l în degetul tău.
 Când inelu-a rugini
 Să știi, dragă, c-oi muri!¹
 „De mă lași plângând acasă,
 Na-ți năframa de matasă
 Pe margini cu aur trasă.
 Aurul când s-a topi,
 Să știi, frate, c-oi muri!“

II

El pe cal a-ncălecat
 Și pe drum a apucat.
 Mers-a el pân' la un loc
 Și-a aprins un mare foc
 În mijlocul codrului,
 La fântâna corbului.
 Mâna-n sân el și-o băga,
 La năframă se uita...
 Inima-i se despica!
 „Dragii mei, ostașii mei,
 Puișori viteji de zmei!

¹ În poveștile, în legendele și în baladele românești se găsesc o mulțime de idei poetice și de imagini răpitoare, precum inelul ce ruginește și aurul năframei ce se topește în ajunul morții unui om. Pe lângă minunile din povești: palate de

Stați pe loc de ospătați
 Și la umbră vă culcați.
 Eu sunt gata de plecat,
 Acasă că mi-am uitat
 Paloșul cel rotilat
 Pe-o masă verde-aruncat“.
 Îndărăt el a pornit,
 C-un voinic s-a întâlnit,
 C-un voinic cu calul mic:
 „Noroc bun, tânăr voinic!
 Ce veste, de unde vii?“
 „Dacă vrei, Doamne, s-o știi,
 De altul poate-ar fi bine,

Dar e rău ș-amar de tine!
 Tatăl tău că s-a sculat,
 Țara-ntreagă ne-a călcat
 Pân' ce mândra ți-a aflat
 Și pe dâns-a aruncat
 Într-un tău adânc și lat!“
 „Na, voinice, calul meu
 Să mi-l duci la tatăl meu.
 De-a-ntreba unde sunt eu,
 Tu să-i spui că eu m-am dus
 Pe malul apei, în sus
 Și că-n apă m-am zvârlit
 La copila ce-am iubit.“

cristal zidite pe munți de oțel, copaci creșcuți până în nouri și purtând în vârful lor cuib de zână, herghelii de cai sălbatici ce ies noaptea din sânul mărilor ca să pască poienele codrilor, păsări măiestre ce aduc vești de pe ceea lume, pajuri uriașe ale căror cuiburi sunt în fundul pământului, zmei ce răpesc fetele de împărați, șerpi mari ce stau culcați pe paturi de pietre scumpe, iarba-fierului care deschide zăvoarele cetăților, iarba-șarpelui ce învie morții vindecându-le rănilile, poduri de argint, cu copaci de aur în care cresc mere de rubin și cântă păsări de briliant etc., etc. găsim mere de aur care, aruncate jos, se prefac în palate împărătești, furci de argint care torc singure, piatra de teacă a sfinteii Miercuri, peria sfinteii Joi și ștergarul sfinteii Vineri, date de tustrele tânărului Făt-Frumos ca să-i fie de ajutor când l-ar ajunge zmeii. Piatra de teacă aruncată în calea zmeilor se schimbă într-o stâncă naltă până la cer, peria într-un codru des în care nici vântul nu răzbate, ștergarul într-o mare lungă și lată ca fața pământului. Zmeii trebuie să macine stâncă, să doboare codrii și să soarbă apele mării pentru ca să ajungă pe Făt-Frumos.

În numărul semnelor considerate de români ca prevestiri de moarte, mai sunt și căderea stelelor, cântecul cucuvăii, urletul căinilor, arătări de năluce, pocnirea lemnului icoanelor din casă, stătutul cailor pe loc când au a pleca la drum etc.

III

Tatăl său țar-a sculat,
 Tău-ntreg de l-a secat
 Și copiii și-a aflat
 Amândoi îmbrățișați,
 Pe nisip galben culcați,
 Amândoi senini la față
 De păreau că sunt în viață.
 Atunci craiul s-a căit,
 În mătase i-a-nvelit
 Și-n biserică i-a dus
 Și-n două racle i-a pus,
 Racle mândre-mpărătești
 Purtând semne latinești.¹
 Și pe dânsul l-a zidit

¹ Adică inscripție cu litere latine, precum se obișnuiește pe sarcofaguri.

O variantă a legendei sună așa:

Trecu toată primăvara,
 Trecu pe urmă și vara,
 Inelul nu ruginea,
 Nici năframa nu roșea,
 C-amândoi erau în viață,
 Ea cu lacrimi pe față,
 El cu arma la război,
 Și se doreau amândoi.
 Iată că-ntro dimineață,
 Într-o zi cu neagră ceață,
 Mândrulița se scula,
 Fața albă își spăla,
 La icoane se-nchina,
 Și-apoi la inel căta.
 Dar inelu-i ruginit!
 „Vai! drăguțul mi-a murit

În altar, la răsărit,
 Pe ea-n tindă l-asfințit!
 Iar din el, frate,-a ieșit
 Un brad verde, cătinat,
 Pe biserică plecat.
 Și din ea o vișoară
 Înflorită, mlădioară
 Ce din zori și până-n seară
 Pe biserică s-a-ntins
 Și cu bradul s-au cuprins!

 Tună, Doamne, și trăsnește,
 Tună-n cine despărțește
 Dulcea dragoste-nfocată
 De-un fecior și de o fată.

Vorba bine nu sfârșea
 Și de cale se gătea,
 Pe-un cal ager s-arunca
 Și la tabără pleca.
 Calul zboară ca și vântul
 De cutrieră pământul.
 Și când toaca-n cer toca,
 Ea prin tabără umbla,
 Tot pe dragul ei căta,
 Și-l găsea sărmanul mort,
 Întins veșted sub un cort.
 Ea năframa și-o lua,
 De trei ori o săruta,
 Capul, fața-și învelea
 Și pe loc moartă cădea.

VIII

*Păunașul codrilor*¹

CUPRINS

I

Pe cel deal, pe cel colnic
 Trece-o pruncă ș-un voinic,
 Puiculiță bălăioară
 Cu costița gălbioară,
 Voinicel tras prin inel,
 Mult e mândru tinerel!
 Și-i tot zice voinicul:
 „Cântă-ți, mândro, cântecul
 Că mi-e drag ca sufletul.“
 „Eu, bădiță, l-oi cânta,
 Dar codrii s-or răsună
 Și pe noi ne-a-ntâmpina
 Păunașul codrilor,
 Voinicul voinicilor!“
 „Aurică drăgulinică!

Nici ai grijă, nici ai frică.
 Să n-ai grijă pentru tine
 Cât îi fi tu lângă mine.
 Să n-ai frică pentru mine
 Cât oi fi eu lângă tine!“
 Puse prunca a cânta,
 Codrii puseră-a suna.
 Iată că-i întâmpina
 Păunașul codrilor,
 Voinicul voinicilor.
 „Cale bună, românaș!“
 „Mulțumim, măi Păunaș.“
 „Măi băiete, băiețele,
 Măi voinice, voinicele,
 Dă-ne nouă pe mândra
 Ca să scapi cu viața ta.“
 „Ba, eu mândra nu ți-oi da

¹ *Păunaș* însemnează un voinic tânăr, mândru și misterios, mândru ca păunul și misterios ca Pan, zeul codrilor.

În România plină de urme romane, nu ar fi de mirare să se fi păstrat numele zeului Pan și să se fi schimbat cu timpul în Păunaș, precum s-au păstrat numele zeilor păgânismului, Joe, Mercur, Venere, ce se văd figurând în povești sub chipuri de sfinte creștine; sfânta Joe, sfânta Miercure, sfânta Vinere. Prin urmare, e de crezut că Păunașul din această baladă nu este altul decât chiar Pan, zeul codrilor.

Pân' ce capul sus mi-a sta,
 Că eu când o am luat
 În cosițe i-am jurat¹
 Să n-o las de lângă mine
 Și s-o apăr de oricine.“

II

Ei de brâie s-apucau
 Și la luptă se luau.²
 Când în loc mi se-nvârteau,
 Când în sus se opinteau.
 Nici unul nu dovedea.
 Jos nici unul nu cădea.
 Iar băiatul cam slăbea,
 Brâul i se descingea,
 Și Păunul mi-l strângea
 Trupușorul îi frângea.
 „Mândro, mândrulița mea!
 Vin' de-mi strânge brâul meu!
 Apăra-te-ar Dumnezeu!

Că-mi slăbesc puterile,
 Mi se duc averile.“³
 „Ba, nu, nu, bădiță frate,
 Că vei lupta pe dreptate,
 Și oricare-a birui,
 Eu cu dânsul m-oi iubi...“
 Voiniceii se izbeau,
 Și mai tare s-opinteau,
 Și mai tare se-nvârteau,
 Și mai tare se trânteau.
 Din doi unul dovedea,
 Din doi unul jos cădea;
 Cine că mi-ș dovedea,
 Și cu mândra purcedea?
 Păunașul codrilor,
 Voinicul voinicilor!
 Cine-n luptă jos cădea
 Și-n urmă-le rămânea?
 Voinicel tras prin inel,
 Moare-n codru singurel!

¹ Imagine grațioasă și expresie foarte poetică. A jura credință în cosițele fetelor este un vechi obicei ce face parte din șezătorile flăcăilor și copilelor, noaptea, pe prispa casei părintești.

² Lupta era la vechii romani un exercițiu zilnic și o petrecere: *lucta*. Asemenea la românii de astăzi lupta e un obicei care domnește pretutindeni la munți și la câmpii. Ea se urmează în deosebite chipuri, cu deosebite numiri: de pildă, lupta voinicească, lupta ciobănească, lupta ursărească, lupta pe dreptate (adică fără punere de piedică și fără ajutor străin). Cine asistă la aceste lupte ale flăcăilor români de la Carpați și de pe malul Dunării, recunoaște bine în ele apucăturile și pauzele gladiatorilor din vechime.

³ Pentru sufletele viteze puterea e cea mai scumpă avere.

IX

Soarele și luna¹

CUPRINS

Umbla, frate, mândrul soare,	C-amândoi ne potrivim
Umbla, frate, să se-nsoare	Și la plete și la fețe
Nouă ai ²	Și la dable frumusețe.
Pe nouă cai	Eu am plete strălucite,
Care noaptea pasc în rai.	Tu ai plete aurite,
Umbla cerul și pământul	Eu am fața arzătoare,
Ca săgeata și ca vântul,	Tu, fața mângâietoare.“
Dar toți caii-și obosea	„Alei, frate luminate,
Și potrivă nu-și găsea	Trupușor făr' de păcate,
Ca sora sa Ileana,	Nu se află-adevărat
Ileana Cosânzeana, ³	Frați să se fi cununat.
Ce-i frumoasă ca o floare	Cată-ți tu de cerul tău
Într-o iarnă fără soare.	Și eu de pământul meu,
„Surioară Ileano,	C-așa vrut-a Dumnezeu.“
Ileano Cosânzeano!	Soarele se-ntuneca,
Haideți să ne logodim,	Sus, la Domnul se urca,

¹ Printre rămășițele de mitologie antică ce mai există la români, legenda soarelui este una din cele mai poetice. Soarele e un zeu frumos cu părul de aur, care, ca Apolon, cutreieră cerul pe un car tras de cai. Asemenea românii cred, când tunetul vujește, că sfântul Ilie se primbă cu carul pe bolta de aramă a cerului.

² Adică nouă ani, provincialism din Moldova.

³ Ileana Cosânzeana este închipuirea cea mai poetică a geniului românesc; ea personifică tinerețea, frumusețea, nevinovăția virgină, suflet îngeresc, într-un cuvânt perfecția omenirii sub chipul de copilă gingașă și răpitoare.

Domnului se închina
 Și din gură cuvânta:
 „Doamne sfinte,
 Și părinte!
 Mie timpul mi-a sosit,
 Timpul de căsătorit,
 Și potrivă n-am găsit
 Ca soră-mea Ileana,
 Ileana Cosânzeana“.
 Domnul sfânt îl asculta
 Și de mână mi-l lua
 Și prin iaduri mi-l purta,
 Doar că l-ar înspăimânta,
 Și prin rai încă-l purta,
 Doară că l-ar încânta,
 Apoi Domnul-Dumnezeu

Cuvânta cu graiul său,
 Iar când Domnul cuvânta,
 Lumile se deștepta
 Și cu drag îl asculta.
 Cerurile strălucea,
 Norii din senin pierea:
 „Soare, soare luminate,
 Trupușor făr’ de păcate,
 Raiul tu l-ai petrecut
 Și prin iad încă-ai trecut,
 Ce mai zice gândul tău?“
 „Zice că sufletul meu,
 Aleg iadul chiar de viu
 Numai singur să nu fiu,
 Ci să fiu cu Ileana,
 Ileana Cosânzeana!“

Mulțime de povești există în care Ileana Cosânzeana joacă rolul cel mai ademenitor. În acele basme minunate prin originalitatea lor adeseori fantastică, Ileana Cosânzeana este reprezentată cu părul de aur și cu farmec dulce la privire. Ea-i atât de strălucită că pe soare poți căta, iar pe dânsa ba; păsările cântă în calea sa cântecele lor cele mai frumoase, florile se culcă în câmpie ca să-i facă covor, balaurii se îmblânzesc și vin de se întind cu dragoste la picioarele ei, și toți fiii de împărați umblă să o ia de soție.

Averile ei sunt nesfârșite, ea are trei îmbrăcăminte, una ca cerul cu luna și cu stelele, una ca câmpul cu florile și una ca marea cu spumele aurite de razele soarelui.

Românii din Moldova zic că Ileana Cosânzeana personifică Moldova cu podoabele și avuțiile pământului său, cu farmecul răpitor care flutură pe câmpiile sale.

A zice de o femeie că e frumoasă ca Ileana Cosânzeana este tot așa ca și când se zice că e ruptă din soare, adică e o ființă din ceruri.

Între cărțile vechi și noi ce s-au tipărit pân-acum în țările românești, cea mai populară este micul poem al lui Arghir și al iubitei lui Ileana Cosânzeana.

Soarele se cobora,
La sora lui se oprea,
Mândră nuntă pregătea,
Pe Ileana și-o gatea
Cu peteală de mireasă,
Cunună de-mpărateasă,
Și rochița neșesută,
Din pietre scumpe bătută.
Apoi mândri, el și ea
La biserică mergea.
Dar când nunta se făcea,
Vai de el, amar de ea!
Candelele se stingea,
Clopotele se dogea,
Sfinții fața-și ascundea,
Preoți în genunchi cădea.
Iar mireasa, vai de ea!
Frig de moarte-o cuprindea
Căci o mână se-ntindea
Și pe sus o ridica
Și-n mare mi-o arunca!
Valurile bulbucea,
Iar ea-n valuri cum trecea
Mreană de-aur se făcea.
Soarele se-nălța sus,
Se lăsa tot spre apus
Și-n mare se cufunda

La soră-sa Ileana,
Ileana Cosânzeana.
Iară Dumnezeu cel sfânt,
Sfânt în cer și pe pământ,
Mâna-n valuri că băga
Mreana-n mână-o apuca
Și-n ceruri o arunca
Și-n lună plină-o schimba,
Apoi Domnul-Dumnezeu
Cuvânta cu graiul său;
Iar când Domnul cuvânta,
Lumile se spăimânta,
Mările se tupila,
Munții se cutremura,
Cerul se întuneca:
„Tu, Ileană Cosânzeană,
Suflețel fără prihană,
Și tu, soare luminate,
Trupușor făr' de pacatel!
Cu ochii să vă zăriți,
Dar să fiți tot despărțiți.
Zi și nopțe plini de dor,
Arși de foc nestingător,
Veșnic să vă alungați,
Cerul să cutreierați,
Lumile să luminați!“

X

Șoimul și floarea fragului

CUPRINS

Sus, în vârf de brăduț,
 S-a oprit un șoimuleț,
 El se uită drept în soare
 Tot mișcând din aripioare.
 Jos la trunchiul bradului
 Crește floarea fragului.¹
 Ea de soare se ferește
 Și de umbră se lipește.
 „Floritică de la munte,
 Eu sunt șoim, șoimuț de frunte,
 Ieși din umbră, din tulpină,
 Să-ți văd fața la lumină,
 C-au venit până la mine
 Miros dulce de la tine,
 Cât am pus în gândul meu
 Pe-o aripă să te ieu

Și să mi te port prin soare
 Pân' te-i face roditoare
 Și de mine iubitoare.“
 „Șoimuleț duios la grai,
 Fiecare cu-al său trai.
 Tu ai aripi zburătoare
 Ca să te înalți la soare,
 Eu la umbră, la răcoare,
 Am menire-nfloritoare.
 Tu te legeni sus, pe vânt,
 Eu mă leagăn pe pământ.
 Du-te-n cale-ți, mergi cu bine,
 Făr-a te gândi la mine,
 Că e lumea-ncăpătoare
 Pentru-o pasăre ș-o floare!“²

¹ În Carpați pădurile sunt pline de fragi ce cresc mai cu seamă la rădăcina brazilor. Acel soi de fragi sunt lungăreți, roșii și foarte parfumați.

² Cugetare poetică și de o filozofie adâncă.

XI

Brumărelul

CUPRINS

Într-o verde grădiniță
 Șade-o dalbă copiliță
 Pe-așternut de calonfiri,
 La umbră de trandafiri.
 Trece-un voinicel cu grabă
 Și din fugă o întreabă:
 „Spune-mi, dalbă copiliță,
 Cu rumena ta guriță,
 Ești nevastă, ori ești fată,¹
 Ori zână din cer picată?”²
 „Nici nevastă sunt, nici fată,

Nici zână din cer picată,
 Ci sunt floare garofiță,
 Răsărită-n grădiniță;
 Dar tu, voinicele, spune,
 Ești însurat, ori ești june?”
 „Eu sunt, dragă, Brumărelul,
 Îi răspunse voinicelul.
 Eu viu seara, pe răcoare,
 De mă culc pe sân de floare,
 Și când plec voios cu soare,²
 După mine floarea moare!”

¹ După datina antică fetele poartă capul gol, până când se mărită, iar de cum se cunună, ele pun ștergare pe cap.

Cuvântul *nevastă* trage etimologia sa de la numele zânei Vesta, căreia fecioarele erau închinat în timpul romanilor. Măritându-se, fata iese din rândul vestalelor și încetează de a fi supusă cultului zânei Vesta. Ea se face *nevesta*, *nevastă*.

² Tablou poetic, alegorie ingenioasă de pierirea florilor bătute de brumă. Brumărel este numele lunii lui octombrie, când încep a cădea brume mici. Românii dau lunilor numiri potrivite cu timpurile anului, de exemplu:

Ianuarie se numește *Cărintari* sau *Gerari*, adică începutul colindelor anului și al gerului.

Februarie, *Faur* sau *Făurar*, adică a faurilor de fier, care pregătesc fierele aratului.

Martie, *Mărțișor* sau *Germănar* (incolțitor).

April, *Prier* (deschizător) sau *Florari*.

Mai, *Frunzar* sau *Prătar* (a ierburilor).

XII

*Ciuma*¹

CUPRINS

Frunză verde salbă moale,
 Adus-a un nor în poale
 Boala cea mai rea din boale!
 Noru-n țară s-a lăsat,
 Peste oameni a plouat,
 N-a plouat ploaie curată,
 Dar cu ciumă-amestecată!
 Unde-ajunge picătura,
 Se închid ochii și gura,
 Ochii să nu mai privească,
 Gura să nu mai grăiască!
 Plină-i țara, mult e plină
 De scaieți de mărăcină;

Unde-s tufe prin potici
 Sunt morminte de voinici,
 Unde-s tufe mai dese,
 Morminte de jupânese,
 Unde-s tufe mai rari,
 Morminte de fete mari,
 Unde-s tufe mai vii,
 Tot morminte de copii.
 Frunză verde porumbică
 Stă voinicul la potică.
 Ciuma rea îi iese-n cale,
 Voinicul zice cu jale:
 „Na-ți calul cu armele

Iunie, *Cireșel* (a cireșelor).

Iulie, *Cuptor* (a fierbințelilor).

August, *Mășălar* (a secerișului).

Septembrie, *Răpciune* sau *Vinicer* și *Vinișel* (a vinului).

Octombrie, *Brumărel*.

Noiembrie, *Brumar* sau *Promorar* (a brumei mari și a promoroacei).

Decembrie, *Andrea* sau *Neios* (a ninsoarei).

¹ Ciuma a bătut țara în mai multe rânduri, pe timpul când hotarele ei dinspre Dunăre și dinspre Bugeac erau expuse călcării dușmanilor. De la așezarea carantinelor însă, ea a fost ferită de grozăviile acelei cumplite epidemii.

Și-mi lasă tu zilele.“
Ea-i răspunde: „Dragul meu!
Cal și arme nu voi eu,
Dar pe tine chiar te vreau“.

Frunză verde garofiță,
Trece-n câmp o copiliță
Cum e crinul înflorit,
Cum e bună de iubit.
Baba Ciuma cea păgână
Mi-o apucă strâns de mână.
Copilița-i zice: „Ciumă!
Nu-mi fii ciumă și-mi fii mumă!¹
Na-ți salba cu florile
Și-mi lasă tu zilele.“
Ea-i răspunde: „Drăguliță!
Am o neagră sălbuliță²
De cercat la gâtul tău,
Care nu te-a prinde rău.“

Frunză verde toporaș,
Iat-un dulce copilaș
Care-alungă-un fluturaș.
Unu-aleargă, unul zboară:
Ciuma-i prinde și-i omoară!
Frunză verde poamă acră,
Iată-o babă, iată-o soacră³.
Cum o vede Ciuma-ndată
Dă la fugă spăimântată,
Culegând în calea ei
Pruncușorii mititei,
Nevăstuice tinerele,
Copilițe gingașele,
Feciorași cu mintea crudă
Și bărbați voinici la trudă.
Ducă-s-ar în pribegie!
Ducă-s-ar în cea pustie,
Îndărăt să nu mai vie!

¹ Spaima răspândită în țară de răutatea ciumei a născut mai multe legende și proverbe. Cel mai caracteristic din toate este proverbul scos pe seama mamelor neomenoase și care zice: *Cutare e ciumă, nu e mumă*. Asemene se zice de un om rău și dușmănos că *l-a fătat ciuma*.

² Aluzie la petele acele negre lăsate de boala ciumei pe trupurile victimelor sale.

³ Un proverb popular sună în următorul chip:

Soacră, soacră
Poamă acră!
De te-ai coace cât te-ai coace,
Poamă dulce nu te-ai face.

Ideea satirică cuprinsă în aceste versuri e destul de aspră, însă imaginea ciumei spăimântându-se la vederea unei soacre și fugind din țară numai că a întâlnit-o, face a presupune că autorul necunoscut al legendei a avut multe daune din partea mamei nevastei lui.

XIII

Holera

CUPRINS

Jos, pe malul Prutului,
 La casele Vâlcului,
 Vâlcul bea, se veseleşte,
 Cu trei fete se-ndrăgeşte,
 De holeră nici gândeşte;
 Maică-sa grija-i ducea
 Şi cu lacrimi îi zicea:
 „Dragul mamei Vâlcule,
 Mândrurile, voinicule!
 Tu tot bei şi veseleşti,
 De holeră nici gândeşti,
 Lasă-mi-te de beţie
 Şi de dalba veselie,
 Că holera-i chiar la Prut
 Şi chiar dincoace-a trecut!“
 Vâlcul ei se supunea,
 Patru boi la car punea¹

Şi pe cal încăleca,
 Drumul la vale-apuca,
 Apuca-n călătorie
 Să facă negustorie.
 Când la cotul Prutului,
 Prin mijlocul câmpului,
 El zarea, mări, vedea
 O cloţată ce râdea,
 O cloţată-nveninată,
 Cu pielea pe trup uscată
 Şi cu părul despletit
 Tot cu şerpi împleticit.²
 Ea din loc în loc sărea,
 Spini în urmă-i răsărea,
 Iarba câmpului ardea
 Şi oamenii morţi cădea!
 „Cale bună, măi drumet:

¹ Carul a fost adus în Dacia de coloniştii romani. Ei aveau deosebite trăsurii. Acea de care se serveau cetăţenii avuţi se numea *biga*. Trăsura matroanelor se chema *carpentium* şi era cu două roţi, însă la serbările publice ele se suiau în alte mai mari cu patru roţi, numite *pilentum*. Afară de acestea, romanii aveau pentru ţară o trăsură *carruca*. Vizitiul se numea *carricarius*, cărucier.

² Imagine antică. Furiile iadului, după mitologia romană, poartă plete de şerpi.

Unde mergi așa sumeț?¹
„Cale-ntoarsă, cloanță fa,
Unde-alergi curând așa?”
„Merg la casa Vâlcului
De pe malul Prutului
Ca să-i ridic zilele,
Să mă duc cu dânsule.”
„Aleil iazmă călătoare,
Boală rea ș-ucigătoare!
Na-ți calul și armele,
De-mi lungește zilele,
Să-mi mai văd copilele
Că-mi sunt dragi ca soarele.
Na-ți și carul, na-ți și boi,
Numai te du de la noi!”
„Nu vreau arme omenești,
Că eu am arme drăcești.
Am trei coase nevăzute,
Cu ciocan de foc bătute:¹
Una pentru cei voinici,

Una pentru copii mici,
Una pentru fete mari
Și neveste cu ștergari,
Nu vreau nici carul cu boi,
Ci vă vreau pe toți pe voi,
Să vă umflu zilele,
Să mă duc cu dânsule.”
Vâlcul biet se oțerea,
Holera la el sărea,
Oasele și le-ntindea
Și pe Vâlcu-l cuprindea.
Gură pe gură punea,
Buze pe buze lipea,
Zilele i se sorbea.
Apoi cloanța iar râdea,
Cu zilele purcedea,
Și voinicul mort cădea
Jos la cotul Prutului,
În mijlocul câmpului!

¹ Adeseori se văd în basmele românilor figurând arme și unelte de foc. Îngerii au în mâna dreaptă sabie de foc: o calamitate publică e numită bici de foc; vânturile de la apus, ce sunt fierbinți, sunt vânturi de foc etc.

XIV

Bogatul și săracul

CUPRINS

Frunzuliță de dudău,
 La umbră, la făgădău
 Beau săracul și bogatul.¹
 Beau stăpânul și argatul.
 Iar bogatul se mândrea
 Și-n glas mare poruncea:
 „Măi crâșmar,
 Măi făgădar!
 Adă-mi mie vin de-un ban
 Ca să beau cu ist sărman.“
 Iar săracul că râdea
 Și din gură poruncea:
 „Măi crâșmar,
 Măi făgădar!
 Adă-mi mie vin de-un zlot²
 Să-l beau cu bogatul tot!

„Măi sărace, sărăcilă,
 De ce vrei să-mi faci în silă?
 Nu-ți pune punga cu mine,
 Că n-ai cămașă pe tine,
 Nici nu ai turme de oi,
 Nici coșar cu păpușoi,
 Nici car mare-n patru boi
 Ca să poți cinsti cu noi.“³
 „Mai bogate, bogățele!
 Dacă ai averi de-acele,
 Nu-mi scoate ochii cu ele.
 Că averile de frunte
 Sunt ca un izvor de munte,
 Astăzi curge și înecă
 Și mâini scade s-apoi seacă!
 De ai turme mari de oi,

¹ Carul țărănesc ce purta la romani numele de *carrum* se numea și *sarracum*. Este dar de presupus fără amăgire că cuvântul de sărac, adică neavut, a denumit din vechime pe oamenii însărcinați cu ducerea carelor, oameni cu simbrie și lipsiți de avere.

² Zlotul e o monedă de convenție, precum leul, a cărei valoare e de 30 parale. Obiceiul de a se număra în zloturi s-a pierdut mai cu totul în țările românești.

³ Cuvântul *cinste*, de origine slavonă, a fost rău înțeles și întrebuițat până acum ca să exprime *onorul*. A se cinsti vrea să zică a bea împreună la crâșmă sau, cum zic francezii, *se traitez*.

Ai și turme de nevoi,
 Că pe unde-s turme blânzi
 Sunt și lupi mereu flămânzi.“
 „Măi sărace, sărăcilă!
 Face-mi-aș de tine milă
 De n-ai fi tu om pizmaș
 Și la inimă vrăjmaș.“
 „Măi bogate, bogățele!
 Nu fi dușman gurii mele,
 Că nu-ți vreau nici rău, nici bine,
 N-am ce împărți cu tine.
 Tu ai care cu opt boi,
 Ai coșar cu păpușoi,
 Eu, un cal bun de nevoi!
 Tu ai bani de vânturat,

Galbeni mulți de semănat,
 Eu am numai un topor
 Care mi-e bun frățior,
 Dar ce-aduni tu într-o vară,
 Eu adun numa-ntr-o seară,
 Că toporul mi-i vrăjit,
 Cu tăișul oțelit,
 Și când el se-ntoarce-n vânt,
 Cad bogații la pământ.
 Măi crășmar,
 Măi făgădar!
 Adă-o vadră de Cotnar¹
 Și de plată n-ai habar,
 Că săracul când cinstește
 Varsă sânge și plătește!“²

¹ Moldova produce vinuri foarte bune, care sunt menite a deschide un izvor de mare comerț țării. Unele podgorii mai ales, precum Agiudul, Crucea, Socola, Panicul, Odobeștii etc., sunt vestite pentru calitatea produselor lor.

Cotnarul e însă vinul de frunte al Moldovei. În acea podgorie se găsesc viile lui Ștefan-vodă.

Expresia *varsă sânge* nu înseamnă aici că săracul ar fi ucigaș de oameni. Ea vrea să zică că ar vărsa sudori de sânge, lucrând, pentru ca să dea dreptul cui se cuvine.

Nu e în firea românului de a face moarte de om; el nu cunoaște simțirea răzbunării, *vendetta* italienilor. Crimele cu premeditare sunt foarte rari în țară: cele mai multe provin din furia mâniei sau din cauza băuturii. Gelozia încă produce din când în când acte criminale.

² Finitul acestui cântec are o variantă care pune în gura săracului următoarele cuvinte:

„Tu ai galbeni la chimir,
 Eu am un seleaf cu fir,
 Și-n seleaf un iatagan
 Ce mă scapă de alean.

Tu ai casă și ai masă,
 Eu am lunca cea frumoasă,
 Și ce-aduni tu într-o vară,
 Eu adun numa-ntr-o seară.“

XV

Stejarul și cornul

CUPRINS

„Frate, frate de stejar!
 Lasă-mă să tai un par
 Să-mi fac osie la car.“
 „Frățioare românaș,
 Voios parul da-ți-l-aș
 Dac-ai face tu din el
 Buzdugan de voinicel,¹
 Ghioagă mare nestrujită,
 Cu piroane țintuită,
 Și cu dânsa de-ai lupta
 Să aperi moșia ta.“²
 „Cornule, ce nu te-ndoi,
 De-o creangă să te despoi,

Să-mi fac prăjină de boi?“
 „Frățioare românaș!
 Creanga lungă da-ți-o-aș
 Ca s-o faci arc de război
 S-alungi leșii de la noi.³
 Lasă boii, frățioare,
 Și te dă la vânătoare,
 Că nu-i timp de plugărie,
 Și e timp de vitejie.“
 „Codri, codri, mă jur eu
 Să ucid cu brațul meu
 De tot cornul un dușman,
 De stejar un căpitan.“

¹ Buzduganele sunt armele favorite ale vitejilor din balade, precum și ale zmeilor și ale feților-frumoși din povești. Zmeii când se întorn la casele lor, aruncă buzduganele din depărtări fabuloase, și acestea după ce lovesc în poartă, merg de se așează în cuiele de la pereți. Lupta între zmei și feți-frumoși începe totdeauna cu lovirea buzduganelor.

² Moșia strămoșească, patria! Mândre timpuri erau acelea când țara reprezenta pământul tuturor, averea rămasă de la moși-strămoși și când glasul codrilor chema pe români la vitejie!

³ Acest vers lasă a presupune că balada e de pe timpul năvălirilor lui Sobieski și ale altor regi poloni.

XVI

Călătorul¹

CUPRINS

Trece-un călător și cântă,
Trece pe-o cărare frântă
Prin câmpia înflorită,
Cu inima veștejită.
El se plânge că-n cea lume
Nime știe de-al său nume,
Nime nu se îngrijește
De e mort ori de trăiește.
Surioara Magdalină
L-auzea dintr-o grădină,
Și pe gânduri ea cădea
Și de dor se aprindea:
„Călătorule mâhnit,
Și prin lume rătăcit!
Tu ești pasăre străină

Care cântă prin grădină
S-apoi zboară mai departe
Lăsând inimi înfocate.“
„Surioară mângâioasă!
Mult ești dulce și frumoasă!
Ochii-ți ard și-ți arde fața
Ca garoafa dimineața,
Când de rouă-i încărcată
Și-n lumină se arată.“
„Călătorule mâhnit,
Nu ți-e calul obosit?“
„Nu, draguță, nicidecum,
Dar e săturat de drum“.
Călătorul se oprea,
Nici că mai călătorea!

¹ Există o legendă a unei călugărițe ce a urmat în codri pe un om necunoscut și care a fost găsită moartă sub poalele Ceahlăului. Poate ca balada Călătorului să fie începutul aceluia drum misterios.

XVII

Fata de birău¹

CUPRINS

„Fată de birău!
 Fă pe dorul meu.“
 „Ba, bădiță, ba,
 Nu te-oi asculta,
 Că mă-i înșela
 Și nu mă-i lua.“
 „Jur pe mândrul soare
 Ce sfârșit nu are!
 Că eu vreau să-mi fii
 Mamă la copii.“

Fata-l asculta
 Și mi-l săruta;
 Iar a doua zi,
 Când ea se trezi,
 Prinsă-a lăcrima
 Și-a se blestema.
 Ea se tot bocea,
 El îi tot zicea:
 „Fată la birău
 Și de țăran rău!

¹ *Birău*: cioplitor de sare la ocnă. Tot acest subiect este cântat în Ardeal cu versurile următoare:

Pe cea zare de colnic
 Merge-un tânăr de voinic
 Pe cea vale înflorită
 Merge-o fată-mbobocită.
 Când au fost de către seară
 Ei în drum s-împreună;
 Când au fost de către zi,

Unul ș-altul se trezi.
 El se scula șuierând,
 Clop de rouă scuturănd;
 Mândra se scula plângând,
 Tot plângând și blestemând.
 etc., etc.

Ce plânga la pârău?
Rogi pe Dumnezeu
Ca să te iau eu?
Nu mai plânga, fa,
Că eu te-oi lua
De soția mea
Când se va vedea
Ursul cu cercei

Umblând după miei,
Lupul cu cimpoi
Umblând după oi,
Vulpea cu mărgel
Culegând surcele,
Ș-un iepure schiop
Într-un vârî de plop.“

XVIII

Mândra din Muncel

CUPRINS

Colo jos, pe lângă Tisă,
 Merge mândra cam descinsă
 Prin ierbuța până-n brâu,
 Și ține murgul de frâu,
 Murg voinic și pîntenog
 Care paște busuioc.
 Ea se primblă-n poieniță
 Și tot zice din guriță:
 „Busuiocul l-aș privi¹,
 Mă tem că m-oî zăbovi,
 Dar l-oî smulge și m-oî duce
 Până dincolo de cruce,
 La marginea codrului,
 La stăpânul murgului,
 Tot pe culmea din Muncel,
 La haiducul voinicel.
 Cine-a vrea ca să mă ieie
 Meargă-acasă să mă ceie,

Meargă-acasă la părinți
 Cu inima lui în dinți;
 Iar pe când el mă va cere,
 Tu, murguțule,-n putere,
 Du-mă iute ca un zmeu,
 Du-mă la stăpânul tău“.
 Mândra calu-ncăleca,
 Spre Muncel vesel pleca,
 Noapte-n drum o apuca.
 Ea mergea, calea-și pierdea
 Și-ntr-un râu adânc cădea,
 Vai de mândra! vai de ea!
 Sufletu-i zburând zicea:
 „Sărmanul copilul meu!
 Cum rămâne singurel,
 Fără pic de mângâiere,
 Fără mamă cu durere!“

¹ Fetele românce au obicei de a-și pune în păr și în sân snopi de busuioc. Ele cred că această plantă are o putere fermecătoare ce atrage inimile bărbaților. Un cântec popular zice:

*Floricea de busuioc
 Se oprește mândru-n loc.*

Busuiocul se întrebuițează la țară în leacuri deosebite și în descântece de dragoste.

XIX

*Români
de pe malurile Dunării¹*

CUPRINS

„Fă, bădiță, piatra-n zece
La ist mal curând de-i trece,
Că suntem de soi român.
Nu suntem de neam păgân.
Despică Dunărea-n două,
Să facem dragoste nouă,
Colea-n umbra istor nuci
Pe brațe-mi să mi te culci
Să facem dragoste dulci.
Bădiță, la chip frumos,
Fă-n pădurea cea din dos
Că-i găsi un păltinel
Să durezi luntre din el,
Și-i găsi două nuiete
Să durezi vâsle din ele“.

„Face-oi, puică, cum mă-nveți,
Face-oi luntre și lopeți
Să despic Dunărea-n două,
Când a ieși lună nouă“.
Iată soarele-a apus,
Crai nou se ivește sus.²
Mândrul trage din lopată,
Trece Dunărea îndată,
Iese-n valea înflorită,
Vede puica adormită,
S-o deștepte-i vine milă,
Că-i gingașă; că-i copilă.
Să o lase-i vine dor,
C-are fața de bujor.
„Scoală, puică, să mă vezi,

¹ Pe malul drept al Dunării sunt multe sate locuite de români pribegiți din Moldova și din Valahia. Asemene în Epir, Macedonia, Tesalia, Albania și Bosnia se găsesc multe politii și sate în care locuiesc români cunoscuți sub denumirea de cuțo-vlahi. Mulți din ei sunt negustori, iar cea mai mare parte păstori.

Vezi în „România literară“ publicată în Iași în anul 1855 statistica poporimii române din Turcia Europei.

² Când iese Crai-nou pe cer, fetele și flăcăii români îl salută cu strigări de veselie și îi adresează rugăminți, zicând: „Crai-nou, Crai-nou, sănătos m-ai găsit, sănătos să mă lași; fără bărbat m-ai găsit, cu bărbat să mă lași“... etc.

Să mă vezi și să nu crezi.“
„Ai venit, ursitul meu?
Noroci-te-ar Dumnezeu!
Vină-n brațe, vin', bădiță,

Să-ți dau miere din guriță,
Miere de floare de tei,
De-i gusta-o să tot cei.“

XX

Muierușcă din Brașău

CUPRINS

Sub tufe de clocotel
Zace-un tânăr voinicel,
Cu mândruța lângă el.
„Scoală, scoală, măi bărbate,
Nu mai tot zace pe spate,
Că mi-am urât zilele
Mutând căpătâiele,
Când la cap, când în picioare,
Când la umbră, când la soare.“
„Oh! dragă muierea mea!
Nu pot, nu pot, chiar d-aș vrea,
Boala mea nici că s-a duce
Pân' ce tu nu mi-i aduce
Mură-albastră și amară,

Sloi de gheață-n miez de vară.“
„Oh! drăguț bărbatul meu,
Ajuta-ți-ar Dumnezeu!
Eu toți munții am călcat,
Mură-albastră n-am aflat,
Sloi de gheață n-am găsit,
Că pământu-i încălzit.“
„Muierușcă din Brașău!
Mura-albastră-i ochiul tău
Care mă ucide rău.
Sloi de gheață netopită
E chiar inima-ți răcită
Și de mine dezlipită!“

XXI

Dolca

CUPRINS

Pe câmpul Tinechiei,
 Pe zările câmpiei,
 Răsărit-au florile
 Odată cu zorile?
 N-au răsărit florile,
 Ş-a dus Costea oile
 De-a aşezat stânele
 Pe toate movilele.
 Azi e luni şi mâini e marţi,
 Pleacă Costea la Galaţi.
 Să ia sare
 La mioare,
 Şi bolovani
 La cârlani,
 Şi tărăşe,
 La oiţe,
 Şi glugi mari
 La cei zărari,
 Şi opinci
 La cei voinici.

Iară Costea cum mergea
 Cu Fulga se întâlnea.
 Fulga cel cu barba neagră
 Şi cu mintea neîntreagă,
 Necăjit şi obosit,
 De trei zile flămânzit:
 „Alei! Fulgo, dragul meu,
 Să faci cum ți-oi zice eu:
 Mergi la stâna mea cu bine
 Să-ți iei un dar de la mine,¹
 Trei mioare de frigare
 Ş-încă una de căldare
 Ca să-ți fie de prânzare.“
 Fulga cel cu barba neagră,
 Dar cu mintea neîntreagă,
 Sus la stână se ducea
 Ş-oile cât le vedea,
 Cârduri, cârduri le rupea,
 Cu botăul le mâna
 În codru la Pandina.

¹ Generozitatea este una din calitățile românului. Inima lui blândă și darnică îl îndeamnă totdeauna a veni în ajutor celui nevoiaș. Lui îi place a împărți bucațica lui cu altul: de-acolo s-a născut datina ospetiei.

Iar Costea când se-ntorcea
 Mare pagubă-și vedea
 Că lui, mări, nu-i venea
 Nici laptele la mulsoare,
 Nici cașul la-nchegătoare,
 Nici urda la-nvelitoare!
 Costea mult nu se-ngăima,
 El dulăii toți chema,
 Un caș dulce dezvelea,
 Optezeci de felii tăia,
 Patruzeci la pui de câini,
 Patruzeci la câini bătrâni.
 Toți în grabă le mânca
 Dar seama nici că și-o da.
 Când, la urma tuturor,
 Ian că venea-ncetișor,
 Schiopătând, schelălăind,
 Laturile cam ținând,
 Dolca, haita cea bătrână
 Ce știa rândul la stână.
 Ea venea, nu prea venea,
 „Dolca fa, Costea-i zicea,
 Unde mi-e averea mea?“
 Dolca-ncet schelălăia,
 La pământ se întindea.
 „Dolca fa, tu ești bătrână,
 Tu știi rândul de la stână.
 Eu pe tine te-am grijit,
 Tot cu lapte te-am hrănit.
 Dolcă fa, cum de-ai lăsat,

Furii stâna de-au prădat?“
 Gemea Dolca, se culca,
 Laba ruptă-și arăta:
 „Dolca mea, Dolcuță fa!
 Furii laba ți-au rănit
 Când la dânșii ai sărit?
 Dacă-mi ești tu pricepută
 Și nu te-arăți prefăcută,
 Înainte să apuci
 Și la furi drept să mă duci
 Pe urmele oilor
 Prin pajiștea florilor.“
 Dolca vesel se scula,
 Câmpul de-a lung apuca,
 Botul prin iarbă vârand,
 Urmele tot mirosind.
 Urma-i ici, urma-i colea,
 Dolca nici c-o prăpădea.
 Ziua-ntreagă ea mergea
 Și-ndeseară ajungea
 În codru la Pandina
 Ce de foc se lumina.
 Când în codru se-ndesea,
 Bietul Costea ce zărea?
 Fulga masă că-și gătea,
 Miei de piele că-i jupea.
 Care prin frigări frigea,
 Care prin căldări fierbea!
 „Masă bună, veselie!“
 Striga Costea cu mânie.

Și Dolca se repezea.
 La Fulga mereu bătea,
 Iar Fulga cum o zărea
 Crunt de spaimă tresărea.
 „Aleii, Fulgo, barbă neagră,
 Dar cu mintea neîntreagă,
 Când la drum te-am întâlnit
 Eu, mări, ți-am dăruit
 Trei mioare de frigare
 Și încă una de căldare
 Ca să-ți fie de prânzare,
 Și tu,-n loc de mulțumită,

Ca o fiară flămânzită,
 Toată stâna mi-ai răpit
 Și pe Dolca mi-ai rănit!
 Stai, măi Fulgo, barbă neagră,
 Să te fac cu mintea-ntreagă.“
 Și cum sta și-l judeca,
 Inima i-o despica,
 Și Dolcăi o arunca,
 Iară Dolca n-o mânca,
 Inima de vânzător¹
 E venin otrăvitor!

¹ Nerecunoștința este în ochii românului una din cele mai urâte patimi omenești.

I-am mâncat pâinea și sarea, nu pot să-i plătesc cu rău, și nemulțumitorului i se ia darul sunt zicătoare populare care arată cât de frumoase simțăminte se află în inima poporului nostru.

Această baladă a Dolcăi precum și acea a Mioriței le-am cules din gura unui baci, anume Udrea, de la stâna de pe muntele Ceahlău. Acel păstor suna din bucium cu o putere extraordinară, încât munții se răsunau în mare depărtare. El cânta și din fluier mai multe cântece ciobănești, iar mai cu seamă Doina cu o expresie de înduioșire ce aducea lacrimi în ochii celor care îl ascultau.

La anul 1842, într-o frumoasă seară de vară urcându-mă la stâna din Ceahlău unde auzisem răsunând buciumul lui Udrea, am asistat la unul din cele mai sublime spectacole ale naturii, luminat de razele asfințitului soarelui, iar după ce noaptea presăra cerul cu stele, mă așezai cu Udrea și cu alți păstori împrejurul unui foc și petrecui până-n zori cu cântecele de la munte. Udrea îmi spuse că tatăl său știa o mulțime de balade, între care a lui Traian și a lui Aurelian, dar din nenorocire el le luase cu dânsul în mormânt.

XXII

Șalgă

CUPRINS

Sus pe malul Dunărei,
 La perdeaua cu câini răi,
 A Șalgăi a vădanei,
 Este-o turmă de cârlani
 Păscută de opt ciobani,
 Turma Șalgăi cea frumoasă

Ca șoimul de inimoasă.¹
 La perdeaua miezul nopții
 Nimerit-au haiducii,
 Nimerit-au, năvălit-au,
 Paloșele zângnit-au,
 Pe ciobani legatu-mi-au,

¹ Șoimul e pasăre răpitoare, mai mare decât uliul și mai mic decât vulturul, însă foarte îndrăzneț și rapid în zborul său. El trăiește în munții Carpați și-și face cuibul pe stânci înalte.

Șoimul vânează păsări mari precum găște sălbatice, cocoare, dropii etc., care trec în cârduri prin Moldova și pribegesc din țară la apropierea timpului de iarnă. Când el zărește un cârd de acele păsări călătoare, își ia zborul de se înalță mult deasupra lor, apoi se repede din senin ca o săgeată și lovește păsările cu osul pieptului, încât acestea cad ameteite și seucid zdrobindu-se de stânci.

În timpurile de demult, strămoșii noștri aveau obicei de a îmblânzi șoimii și a-i deprinde la vânat precum se face și astăzi cu coroi, și se vede că meșteșugul lor era foarte vestit, de vreme ce șoimii făceau parte din tributul ce se plătea sultanilor după închinarea Moldovei. Acest tribut ce purta numele de *dar spre semn de închinare* se compunea din 4000 galbeni, 40 iepe și 24 șoimi.

Șoimul se vede ades figurând în balade ca imagine de vitejie și de repezime. Un voinic e *Căpitan Șoiman* și are ochi *șoimuleți*. Un cal sprinten zboară ca *șoimul*. În balada lui Serb-Sărac descrierea alergării cailor pe câmpul de la Haidar-Pașa e făcută în chipul cel mai poetic:

Alalah! cai arăpești,
 Alalah! cai tătarești,

Cum mișcau copitele
 Ca șoimii aripele.

Dulăii-mpuşcatu-i-au.
 Iar pe baciul cel mai mare
 Îl fereca şi mai tare
 Cu coatele la spinare,
 De striga că rău îl doare:
 „Căpitan Caracatuci,
 Vătăjel peste haiduci!
 Peste cinci sute şi cinci
 Tot haiduci de cei voinici.
 De-ai făcut vrodată bine,
 Fă-ţi o milă şi cu mine
 Şi-mi dezleagă braţele,
 Rău mă dor sărmanele!“
 Căpitanul se-mblânzea,
 Braţele-i le slobozea.
 Iară baciul cum scăpa,
 Mâna-n sânu-şi o băga,
 Bucium de aur căta¹
 Şi de trei ori buciuma,
 Văile se răsuna,
 Frunzele se clătina,
 Şalga-n somnu-i l-auzea,
 Din somn Şalga se trezea,
 La soacră-sa se ducea
 Şi din gură așa-i zicea:

„Maică, măiculița mea!
 N-auziși tu buciumānd
 Şi văile răsunând?
 Nu ştiu, maică, ciobanii
 Rătăcit-au cârlanii,
 Ori drumul au rătăcit,
 Ori haiduci i-au năvălit?“
 Baba soacra răspundea:
 „Mergi, te culcă, fata mea,
 De ciobani nu te-ngrija,
 C-aşa buciūm' ei cu dor
 Când le-i dor de casa lor.“
 Soacra bine nu sfârşea,
 Şalga iar că auzea
 Glas de buciūm răsunând,
 Pân-în suflet răzbătând.
 „Hei! copii, copii argați!
 Somnul dulce voi lăsați,
 Ş-un cal iute-mi înşăuați,
 Puneți şaua bărbăteşte,
 Să încalec voiniceşte.“
 Ea pe cal se arunca
 Şi spre Dunăre-alerga
 Hăulind şi chiuind,
 Buzduganul învârtind.

¹ În letopiseţele noastre se zice că semnalul de război se da prin buciūme. Domnii porunceau a buciūma când oastea română era gata a se încleştă la luptă cu duşmanul. Este dar de presupus că în secolele de înainte buciūmul nu era numai o ţevie de cireş, ca acela al ciobanilor de la munte, ci un instrument de metal, un soi de trâmbiţă militară.

Cât haiducii o zăreau,
Loc de fugă nu găseau,
Iară Şalga-i urmărea
Şi din gură-aşa răcnea:
„Ian aşteapt' aşteapt' asteaptă
Să luptăm la luptă dreaptă,
Căpitan Caracatuci,
Vătăjel peste haiduci,
Peste cinci sute şi cinci
Tot haiduci de cei voinici!
Stai pe loc să ne-ntâlnim,
Două vorbe să grăim
Şi-n arme să ne lovim,
Că mă jur pe Dumnezeu!
Să te-nvăţ eu, fătul meu,
Cum se leagă ciobanii,
Cum se pradă cârlanii.“
Căpitan Caracatuci,

Cetaş mare de haiduci,¹
Se ducea, ducea, ducea,
Nici capul nu-şi întorcea.
Şalga-i ici, Şalga-i colea,
Capul din fugă-i tăia!
Capu-n urmă rămânea,
Trupu-nainte fugea,
Sângele pârâu curgea,
Drumul roş că se făcea!
.....
Cică, mări, de pe-atunci,
Când vin cete de haiduci,
Drumul lor nici că greşesc,
Nici că, zău, mai nimeresc
La perdeaua cu câini răi
A Şalgăi, a vădanei
A Şalgăi, a vădanei
De pe malul Dunărei!

¹ Adică: căpitan de ceată.

XXIII

Mihu copilul

CUPRINS

I

La dealul Bărbat,
 Pe drumul săpat,
 Merge hăulind,
 Merge chiuind
 Mihu copilaș,
 Mândru Păunaș,
 Păunaș de frunte,
 Copilaș de munte.¹
 Merge el cântând,
 Din cobuz sunând,²
 Codrii dezmierdând
 Din cobuz de os
 Ce sună frumos.
 Merge cel voinic

Pe-un murgușor mic
 Prin mezul nopții,
 Prin codrul Herții.³
 Mult e frunza deasă,
 Noaptea-ntunecoasă,
 Și calea pietroasă!
 Dar când se urca
 Și murgul călca
 Piatra scăpăra,
 Noaptea lumina,
 Noaptea ca ziua.
 Merge, mări, merge,
 Și-urma li se șterge
 Printre frunzi căzute
 Pe cărări pierdute.
 Merge tot mereu

¹ În locul acestor două versuri o variantă zice:

“Păunaș de codru,
 Vătăjel de lotru.”

Înțelesul cuvântului *lotru* nu e bine cunoscut. Unii pretind că însemnează bandă de hoți.

² Cobuzul e un instrument oriental.

³ Acest codru se găsește în țara de sus a Moldovei. El a fost mult timp lăcașul hoților celor mai vestiți. Asemenea a fost și Strunga, și Teiușul în districtul Romanului, și Bordea lângă Iași, și Lunca-Mare etc.

Voinicelul meu,
 Din frunze pocnind,
 Codrii vechi trezind
 Și mereu grăind:
 „Hai, murgule, hai,
 Pe coastă de plai,
 Ce lași tu drumul
 Și-apuci colnicul?
 Ori zaua te-apasă,¹
 Ori șaua te-ndeasă,
 Ori frâul cu fluturi,
 Ori scumpele rafturi,
 Ori armele mele
 Ce lucesc ca stele,
 De duci așa greu
 Trupușorul meu?“
 „Zaua nu mă-ndeasă,
 Șaua nu m-apasă,
 Frâul nu mă strânge,
 Chinga nu mă frânge,
 Dar ce mă apasă

Și-n drum nu mă lasă,
 Că s-ațin pe-aici
 Patruzeci și cinci,
 Cincizeci fără cinci
 De haiduci levinți²
 Duși de la părinți
 De când erau mici
 La codru-n potici.
 Și-acum se gălesc
 De benchetuiesc
 La valea adâncă,
 La muchie de stâncă,
 La des pâlteniș,
 Mărunt aluniiș;
 La masă de piatră,
 În patru crăpată,
 Cu sârmă legată,
 Cu slove săpată,
 Cu slove de carte
 Cu aur suflate.
 Iar la masă, șade³

¹ În secolul de mijloc oamenii războinici precum și caii lor erau coperiți cu cămăși de fier, numite zale; prin urmare, balada lui Mihai se poate presupune că ar exista de pe epoca Cruciadelor. Însuși caracterul cavaleresc al eroului baladei ne întărește în această idee.

² Levent înseamnă viteaz de soi. Un voinic poate să fie de neam prost, iar un levent trebuie să fie de neam bun.

³ Șade în loc de șede, precum șapte în loc de șapte, provincialism din Moldova. Asemenea se zice ai în loc de ani, cei în loc de ceri etc. În unele părți ale României pronunțarea cuvintelor, deși mai puțin corectă, e mai dulce și chiar mai armonioasă.

Gata să te prade
 Ianuș Ungurean,
 Vechiul hoțoman,
 Cu barba zburliță,
 De rele-nvechită,
 Până-n brâu lungită,
 Cu brâu-nvelită.
 El are, măi frate,
 Săbii lungi și late,
 Durdă ghintuită,¹
 Inimă-oțelită.
 Și mai are încă
 Pe-mprejur de stâncă
 Voinicei levinți
 Cu armele-n dinți.
 Feciori buni de mână,
 Căliți, tari de vână.
 Flăcăi groși în ceafă,
 Voinici făr' de leafă!
 Cu chivere nalte,
 Cu cozile late
 Lăstate pe spate.
 Ei te-or auzi
 Și s-or rezezi,

Și amar de tine
 Și amar de mine!“
 „Hai, murgule, hai
 Pe coastă de plai,
 Lasă colnicul
 Și-apucă drumul
 Că ești cu Mihul!
 Lasă-n urmă-ți teamă,
 Că te iau pe seama
 Istor brațe groase,
 Groase și vânoase,
 Istuia piept lat,
 Lat și-înfășurat,
 Istui păloșel
 Cu buza de-otel.
 Unguru-i fălos,²
 Nu-i primejdios,
 Gura lui e mare,
 Dar nu mușcă tare.
 Câți sunt ei? cincizeci?
 Șasezeci, optzeci,
 O sută și-o mie?
 Iasă-n cale-mi, vie
 Dacă vor să știe

¹ Pușca are deosebite numiri. În munții dinspre Ardeal e numită flintă și-n alte localități durdă.

² Românul e înzestrat de natură cu un spirit de observare ce l-a făcut a caracteriza în puține cuvinte neamurile străine cu care s-au găsit în relații. Trebuie să adăugăm însă că spiritul său este totodată înarmat de un ghimp satiric ce își arată vârful în multe din zicerile sale.

Cine e Mihul,
 Mihu Copilul!“
 Murgul ca gândul
 Lasă colnicul
 S-apucă drumul.
 „Hai, murgule, hai,
 Pe coastă de plai
 La poiana grasă,
 Dumbrava frumoasă
 Cu iarbă-nverzită,
 Cu flori înflorită!“

II

Iată-n codru, iată,
 Că Ianuș deodată,
 Cum benchetuiește
 Și se veselește,
 Stă, încremenește,
 Pe gânduri pornește
 Că din când în când
 Aude sunând,
 Codrii răzbătând
 Un mândru cântic,
 Cântec de voinic
 Și-un glas de cobuz
 Dulce la auz,
 De cobuz de os
 Ce sună duios.

Și iată, și iată
 Că Ianuș deodată
 Tresare și sare
 Și zice-n glas mare:
 „Voi, vitejilor,
 Haraminilor!“¹
 Ian stați și-ascultați
 Și-armele-apucați,
 Că eu cam auz
 Un glas de cobuz
 Printre frunzi sunând,
 Codrii dezmiardând.
 Deci voi vă grăbiți,
 Curând vă porniți
 Să-i ieșiți în cale
 Pe deal și pe vale,
 La pod, la hârtoș,
 La lunca de plop,
 La potica strămtă,
 La cărarea frântă,
 La fântâna lină
 Cu apă puțină.
 De-a fi vrune viteaz
 Cu flori pe obraz,
 Să nu mi-l stricați,
 Ci să mi-l legați.
 Iar vreun fermecat,
 De muieri stricat,

¹Înțelesul cuvântului *baramin* este necunoscut.

O palmă să-i dați
 Drumul să-i lăsați!“
 Ungurii pornesc
 Și calea-i opresc.
 Iar cât îi zărește
 Mihu le grăiește:
 „Voi, voinicilor,
 Haraminilor,
 Cine v-a mânat
 Capul v-a mâncat!“
 Și nici că sfârșește,
 La harță pornește¹
 Și se învârtește,
 Toți îi risipește.
 Apoi iar purcede
 Prin cel codru verde.
 Murgul se urca,
 Și când el călca,

Piatra scăpăra,
 Noaptea lumina,
 Noaptea ca ziua.
 Ianuș cum îl vede,
 Din loc se repede:
 „Voi, vitejilor,
 Haraminilor!
 Dați cu lăncile,
 Dați cu flintele.“
 „Lăsați flintele,
 Lăsați lăncile,
 Voi, voinicilor,
 Haraminilor!
 Că eu Mihu sânt,
 Și vreau să vă cânt
 Un mândru cântic,
 Cântec de voinic
 Cum n-ați auzit
 Cât veac ați trăit.“

¹ După letopisețele vechi, harța era în timpul războaielor începutul luptei, ceea ce numesc francezii *escarmouches d'avant garde*. Oștile aveau hărăți sau hărțași care făceau atacul dintâi pentru ca să-l silească pe dușman a-și dezveli puterile. Oamenii însărcinați cu harța erau aleși printre cei mai îndrăzneți și mai iubitori de luptă, de-acolo vine cuvântul hărțăgos pentru ca să exprime un om gata de ceartă.

În balada lui Mihnea-vodă și Radul Calomfirescu se vede că harța era și un joc voinicesc în soiul acelor cunoscutе sub numele francez de *tournoi*. Frații Buzești și Căplești zic lui Radu Calomfirescu:

Noi în cale ți-am ieșit
 C-avem dor de harătit.
 Hai la harță voinicească

Și la joacă războiască.
 Etc., etc., etc.

III

Iată, mări, iată
 Că Mihu deodată
 Începe pe loc
 A zice cu foc,
 Începe ușor
 A zice cu dor
 Un cântec duios
 Atât de frumos,
 Munții că răsun,¹
 Șoimii se adun,
 Codrii se trezesc,
 Frunzele șoptesc,
 Stelele clipesc
 Și-n cale s-opresc!
 Iar ungerii mult
 Cu drag îl ascult,
 Și Ianuș îndată,
 Ca nealtădată,

Glasu-și îmblânzește
 Mihului găiește,
 La masă-l pofteste.
 „Vin’ tu, Mihule,
 Vin’, voinicule,
 Să benchetuim
 Și să veselim,
 S-apoi amândoi
 Ne-om lupta noi doi“.
 Ei cu toți s-adun,
 La masă se pun
 Și benchetuiesc
 Și se veselesc,
 Ploștile ciocnesc,
 Vesel chiuiesc.²
 Dar când au sfârșit
 De benchetuit,
 Masă de-ospătat,
 Vinul de gustat,
 Ianuș ungurean,

¹ Tablou sublim de adevărată poezie. Una din cele mai încântătoare creații a închipuirii. Ar crede cineva că poetul ce a improvizat balada lui Mihu este același care a dat viață nemuritoare Mioriței, același care a prefăcut Universul într-un templu pentru nunta păstorului moldovean cu moartea, zicând:

Soarele și luna
 Mi-au ținut cununa,
 Brazi și pâltonași
 I-am avut nuntași;

Preoți, munții mari,
 Păsări, lăutari,
 Păsărele mii,
 Și stele, faclii!

² Chiotul face parte din toate serbările și veselile românului. Ia nunți, la hore, la mese mari este obicei a chiui într-un ton puternic și prelungit.

Mihul moldovean
 Deoparte se duc
 La luptă s-apuc!
 Cruntă-i lupta lor,
 Că e pe omor.
 Cine c-a pica
 Nu s-a mai scula!
 Iar ungurii toți,
 Lui Ianuș nepoți,
 Stau de mi-i privesc
 Cum mi se-nvârtesc,
 Cum mi se smucesc,
 Cum mi se trântesc
 Ca doi zmei, ca lei,
 Ca lei parale¹.
 Iată, mări, iată
 Că Mihul deodată
 În loc se oprește,
 Pe Ianuș sucește,
 Sus îl opintește,
 Jos încă-l izbește
 Și-n genunchi îl pune

Și capu-i răpune.
 Iar ungurii toți,
 Lui Ianuș nepoți,
 Stau încremeniți
 De moarte-ngroziți.
 Mihul mi-i trezește
 Ș-aștfel le grăiește:
 „Voi, copiilor,
 Haraminilor!
 Care s-a afla
 De va ridica
 Buzduganul meu
 Cât este de greu,
 Durdulița mea
 Cât este de grea
 Și zalele mele
 Cât îmi sunt de grele,
 Acela să vie
 Cu mine-n frăție
 Ca să vitejească,
 Numele să-i crească!“²
 Ungurii se-ntrec

¹Ființe fantastice care figurează ades în poveștile populare. În locul acestor două versuri unii cântăreți zic:

Ca doi voinice
 Puișori de zmei.

Alții schimbă compararea și spun:

Ca doi negri tauri
 Și ca doi balauri.

² Cântărețul care la începutul baladei numea pe Mihul *vătăjel de lotru*, cânta în locul versurilor de mai sus pe aceste următoare:

La pământ se plec
 Și-n zadar se-ncerc!
 Nici unul nu poate
 Să ridice-n spate
 Armele culcate
 Cu-aur îmbrăcate,
 Cu fier ferecate.
 „Voi, mișeilor,
 Haraminilor!
 Codrul mi-l lăsați,
 Jugul apucați
 Că nu sunteți voi,
 Nu sunteți ca noi
 Oameni de mândrie,
 Buni de vitejie,
 Ci oameni de gloată,

Buni de sapa lată.“
 Și cum zice-ndată
 Mihul cel voinic
 Cu degetul mic
 Armele-și ridică,
 Pleacă pe potică
 Cu murgul voios
 Prin codrul frunzos.
 Și-n urmă-i vuiuște,
 Codrul clocotește
 De un mândru cântic,
 Cântec de voinic,
 De-un glas de cobuz
 Dulce la auz,
 De cobuz de os
 Ce sună frumos!

Ca să vitejească
 Și-n frunzi să hoțearcă!

Tot acela zice mai departe:

Că nu sunteți voi,
 Nu sunteți ca noi
 Buni de haiducie,

Vrednici de hoție,
 Ci de sapa lată
 Și de cea lopată.

După ideea mea, balada lui Mihiu este de preferat așa cum este aici prescrisă și cum mi-a cântat-o un vânător de la Bicăz, pe malul Bistriței, anume Ștefan Nour. Eroul baladei e despoiat de nuanțele hoției, și rămâne cu nobila figură a unui cavaler din secolele de mijloc.

XXIV

Toma Alimos

CUPRINS

Departe, frate, departe,
 Departe și nici prea foarte,
 Sus, pe șesul Nistrului,¹
 Pe pământul turcului,
 Colo-n zarea celor culmi,
 La groapa cu cinci ulmi
 Ce răsar dintr-o tulpină
 Ca cinci frați de la o mumă,
 Ședeă Toma Alimos,
 Boier din Țara-de-Jos;
 Ședeă Toma cel vestit
 Lângă murgu-i priponit,
 Cu țarușul de argint
 Bătut în negru pământ.²
 Și pe iarbă cum ședeă,

Mândră masă-și întindea
 Și tot bea și veselea
 Și din gură-așa zicea:
 „Închinare-aș și n-am cui!³
 Închinare-aș murgului,
 Dar mi-e murgul cam nebun
 Și de fugă numai bun,
 Închinare-aș armelor,
 Armelor surorilor,
 Dar și ele-s lemne seci,
 Lemne seci, oțele reci!
 Închina-voi ulmilor,
 Uriașii culmilor,
 Că sunt gata să-mi răspunză
 Cu freamăt voios de frunză,

¹ În partea Basarabiei de jos, ce purta numele de Bugeac.

² Pământul din țările locuite de români e vestit pentru calitatea sa mănoasă. E un soi de pământ vegetal, negru și gras, care dă roade îmbelșugate. De aceea românii l-au sanctificat în gândul lor și îi zic *sfântul pământ! el te brănește, el te adăpostește, el te învește!* Vechii romani dădeau pământului numele de *mamă*.

³ Una din mulțumirile românului e de a închina pân-a nu bea. Cuvintele obișnuite la asemenea închinări sunt „*Noroc să deie Dumnezeu! și la anul cu bine!, voie bună cu belșug și cu opt boi la plug*“ etc.

Și-n văzduh s-or clătina
 Și mie s-or închina!“
 Iată, mări, cum grăia
 Că-n departe auzea
 Un nechez ce nechezea
 Și se tot apropia.
 Toma-ncet mi se scula,
 Peste câmpuri se uita
 Și zărea un hoțoman
 Pe-un cal negru dobrogean,¹
 Un cal sprinten voinicesc...
 Plătea cât un cal domnesc.
 Hoțomanul nalt, pletos²
 Cum e un stejar frunzos,
 Era Mane cel spătos
 Cu cojoc mare, mișoș,
 Cu cojoc întors pe dos,³
 Și cu ghioaga nestrujită,
 Numai din topor cioplită.
 El la Toma-ncet venea

Și din gură-așa-i grăia:
 „Alei! Toma Alimoș,
 Boier din Țara-de-Jos,
 Ce ne calci moșiile
 Și ne strici fânețele?“
 Boier Toma Alimoș
 Îi da plosca cu vin roș:
 „Să trăiești, Mane fârtate!⁴
 Dă-ți mânia după spate
 Ca să bem în jumătate“.⁵
 Mane cu stânga lua,
 Cu dreapta se înarma,
 Paloșul din sân scotea
 Și-așa bine-l învărtea,
 Și-așa bine mi-l chitea
 Că pe Toma mi-l tăia
 Pe la furca pieptului
 La încinsul brâului
 Deasupra buricului
 Unde-i greu voinicului.⁶

¹ Caii din Dobrogea erau cunoscuți pentru calitatea lor ca și acei din Bugeac. Erau un soi de cai sălbatici, crescuți în câmpiile pustii din Dobrogea, și de soi tătareșc.

² Pletele sunt un semn de bărbăție în ochii românilor. Ei le poartă lungi și se mândresc cu dânsule. Una din cele mai adânci mahniri ale flăcăilor ce sunt luați la oaste, este că disciplina militară îi silește a se despărți de podoaba firească a capului.

³ Se zice de un om aprins de mânie că și-a *întors cojocul pe dos*.

⁴ Cuvântul *fârtat* e compus din cuvintele *fără* și *tată* și însemnează *bastard*.

⁵ Adică să deșarte plosca fiecare pe jumătate. Încă o dovadă de plăcerea ce are românul a împărți cu altul bunurile de care el se bucură.

⁶ Adică, unde atârnă greutatea armelor purtate la piept, încingătoare.

Toma crunt se oțerea...
 Manea-n scări se-nțepenea,
 Dos la fugă și punea.
 „Alelei! fecior de lele!
 Căci răpiși zilele mele!
 De te-aș prinde-n mâna mea,
 Zile tu n-ai mai avea!“
 Și cum sta de cuvânta,
 Mațele și le-aduna,
 În coșuri și le băga,
 Pe deasupra se-ncingea
 Și la murgu-i se ducea
 Și cu murgu-așa grăia:
 „Alelei! murguleț mic!
 Alei! dragul meu voinic!
 De-ai putea la bătrânețe
 Cum puteai la tinerețe!“
 Murgul ochii-și aprindea,
 Nechezea și răspundea:
 „Iată coama, sai pe mine,
 Și de-acum te ține bine.
 Să-ți arăt la bătrânețe
 Ce-am plătit la tinerețe!“
 Toma iute-ncăleca,
 Dupe Mane se lua
 Și mereu, mereu striga:

„Alelei! murguleț mic,
 Alei! murgul meu voinic,
 Așterne-te drumului
 Ca și iarba câmpului
 La suflarea vântului!“¹
 Murgul mic se așternea,
 Mane-n lături se zărea,
 Toma turba și răcnea:
 „Țăiatu-m-ai tâlhărește,
 Fugitu-mi-ai mișelește.
 De te-aș prinde-n mâna mea,
 Zile tu n-ai mai avea.
 Stai pe loc să ne-ntâlnim,
 Două vorbe să grăim,
 Două vorbe oțelite
 Cu paloșele grăite!“
 Mane-n lături tot fugea,
 Iară Toma-l ajungea
 Și-așa bine mi-l chitea
 Că din fugă mi-i tăia
 Jumătate-a trupului
 Cu trei coaste-a negrului!
 Mane-n două jos cădea,
 Toma murgului zicea:
 „Alelei! murguleț mic.
 Alei! dragul meu voinic!

¹ Icoană vie și admirabilă de fuga calului. În toate baladele unde se pomenește de alergări de cai, poeziile poporului se întrec în imagini de o sublimă frumusețe.

² În povești, caii feților-frumoși îi întreabă totdeauna cum să-i ducă: *ca vântul ori ca gândul?*

Ochii-mi se păinjenesc,
 Norii sus se învârtesc.
 Te grăbește-aleargă, fugi
 Și ca gândul să mă duci²
 Colo-n zarea celor culmi,
 La gropana cu cinci ulmi,
 Că eu, murgule,-oi muri
 Pe tine n-oi mai sări!
 Iar când sufletul mi-oi da,

Când nu te-oi mai dezmiarda,
 Din copită să-ți faci sapă,
 Lângă ulmi să-mi faci o
 groapă
 Și cu dinții să m-apuci,
 În tainiță să m-arunci.
 Ulmii că s-or clătina.
 Frunza că s-a scutura,
 Trupul că mi-a astupa!“¹

¹ Unii din cântăreți numesc pe Toma Alimoș, Toma a lui Moș și adaugă următoarele versuri la finalul baladei:

„Și să cați, murgule,-n zori
 Să-mi găsești vro două flori
 Și la cap și la picioare
 Să-mi sădești câte o floare:
 Una, floare de bujor
 Ce pare că arde-n dor,
 Și alta de busuioc
 Ce oprește mândra-n loc.
 Apoi, dragă, să-mi nechezi,
 Apoi să te depărtezi
 Și să mergi la câmp, la noi,
 Unde-am născut amândoi.

Nime frâul să nu-ți puie,
 Nici pe tine să se suie,
 Iar de-i vedea tu pe jos
 Un voinic tânăr, frumos,
 Cu păr lung și gălbior,
 Să știi că mi-e frățior.
 Tu să-l lași ca să te suie,
 Mâna-n coamă să ți-o puie,
 Și să-l porți, murgule, bine
 Cum m-ai purtat și pe mine
 Și să-l primblî aici pe culmi
 Tot la umbra istor ulmi!“

XXV

Român Grue Grozovanul

CUPRINS

I

Sus, pe câmpul Nistrului,
 Sub poalele cerului,
 La coada Ialpăului¹
 Unde fat' zmeoaicele²
 Și s-adun' zărnoaicele,
 Și s-adap' leoaicele,
 Multe-s, frate, și mai multe
 Corturi mari, corturi mărunte!
 Iar în chiar mijlocul lor
 Nață-se-un cort de covor,
 Un cort mare și rotat,

Poleit și narămzat,
 Cu țăruși de-argint legat,
 Parcă-i cort de împărat!³
 Dar înuntru cine șede?
 Dar în el cine se vede?
 Ghirai hanul cel bătrân⁴
 Cu hamger bogat la sân.
 Mulți tătari stau împrejur
 Cu ochi mici, ca ochi de ciur,
 Și stau toți îngenuncheti
 Pe covor cu perii creți.
 Iar la ușa cortului
 Sub stejarul mortului,⁵

¹ Ialpău, râu din Basarabia, ce se varsă în lacul numit Ialpuș.

² Ființe fantastice care joacă un mare rol în basmele poporului.

³ În broșura întâi a baladelor tipărite la Iași în anul 1852, se zice:

Un cort mare și rotat
 Mult e mândru naramzat,
 De țăruși de-argint legat

Cu sferi albe de mătașă...
 Parcă-i cort de-mpărăteasă.

⁴ Hanul de tătari purta denumirea de Ghirai, ca un titlu de suveranitate, după numele celui dintâi șef al tătarilor care a luat Crâmul.

⁵ Tradiția populară spune de un copac locuit de sufletul unui om ce fusese spânzurat de crengile lui. Oricine adormea la umbra aceluia arbore, făcea visuri

Este-un biet român legat,
 Legat strâns și ferecat
 Ca un mare vinovat.
 Român Grue Grozovanul,
 Român Grue moldovanul
 Care-a sărăcit pe hanul.
 Doi tătari țeapa-i gătesc,
 Doi amar mi-l chinuiesc,
 Dar el cântă-n nepăsare
 Parcă-ar fi la masă mare,
 Și dă semn de veselie
 Parcă-ar fi la cununie!..
 Iată mârzăcițele¹
 Și cu tătărițele
 Că la hanul năvălesc
 Și cu toate așa-i grăiesc:
 „Ale! Doamne han bătrân
 Cu hamger bogat la sân!
 Fă cu Grue ce vei face
 Sufletul să ni se-mpace,
 Că de când s-a ridicat
 Și-n Bugeac Grue-a intrat,
 Mulți tătari el ți-a stricat
 Și tătarce-a văduvit,

Fete mari a bătrânit,
 Bugeacul l-a pustiit,
 Bugeacul pe jumătate
 Și Crâmul a treia parte!“
 Ghirai hanul cel bătrân
 Trage pala pe la sân
 Și cu glas crunt de păgân²
 Zice lui Grue român:
 „Ale! Grue viteaz mare!
 De la mine n-ai iertare.
 Spune-ncalte-adevărat
 Mulți tătari tu mi-ai stricat?“
 „Ale! Doamne han bătrân,
 Lasă cel hamger la sân,
 Că eu sunt pui de român
 Și nu-mi pasă de-un păgân!
 De-i iertare sau de nu-i,
 Tot cu dreptul vreau să-ți spui
 Că de când m-am ridicat
 Și-n Bugeac eu am intrat
 Mulți tătari, zău, ți-am stricat
 Și tătarce-am văduvit,
 Fete mari am bătrânit
 Și Bugeac am pustiit,

de moarte care se împlineau până în trei zile. Poate că stejarul mortului din baladă să fie chiar acel din tradiție.

¹ Adică nevestele mârzacilor și tătarilor de gloată. Mârzaccii erau de sânge hănesc și formau o castă puternică între tătari. Numele lor era Myrza.

² Românii dau numele de păgân la toate neamurile ce nu erau de religia lui și cu care se găseau în lupte.

De bahmeți l-am sărăcit,¹
 Bugeacul pe jumătate
 Și Crâmul a treia parte.
 Iar Nistrul când l-am trecut,
 Pod pe dânsul am făcut
 Ca să duc, să car la noi
 Averile de la voi;
 Să duc care mocănești
 Cu copile mârzăcești
 Și cu roabe tătărești.
 Alei! Doamne han bătrân,
 Lasă cel hamger la sân
 Și-mi dă moarte de român,

Nu-mi da moarte de păgân,
 Las' să mă mărturisesc²
 Și de suflet să-mi grijesc
 La un popă creștinesc
 Care zice din psaltire
 În cea sfântă mănăstire,
 Că mult sunt eu vinovat,
 De păcate încărcat;
 C-am curvit cu sora ta
 Și-am răpit pe fiica ta,
 Și-am ucis pe frate-tău,³
 Viteaz mare cât un leu,
 Care-a fost dușmanul meu!“

¹ *Babmet* sau *babamet*, cuvânt de origine tătară, ce denumește caii din Bugeac.

O mare parte din Basarabia poartă numele de Bugeac, de pe timpul năvălirii tătarilor în sânul ei, în urma morții lui Ștefan-vodă. Câmpiile Bugeacului hrăneau înainte un soi de cai sălbatici ce erau foarte aprepți de turci și de tătari. Asemenea și în Dobrogea, pe malul drept al Dunării, în față cu Basarabia de jos, se găseau herghelii de soi bun. Caii cei mai buni însă, cei mai frumoși la faptură și mai spornici la pas erau caii din Moldova.

Cantemir zice în *Descrierea Moldovei* că turcii au un proverb care pomenește de frumusețea tinerilor persani și de agerimea cailor moldoveni. Acei cai erau foarte căutați de unguri și de leși pentru remonta cavaleriei.

² Grue vroiește să-și mărturisească păcatele înainte de a muri. Românii țin foarte mult la îndeplinirea datoriilor lor de creștini.

³ Unii din cântăreți adaugă mult la faptele lui Grue, după cursul inspirației și câteodată după nevoia rimei. Astfel, în ediția baladelor din 1852, se citesc următoarele:

Am curvit cu sora ta
 Și-am ucis pe maica ta

Ș-am tăiat pe frate-tău
 Și-am ars pe tatăl tău.

Este însă de presupus că Ghirai hanul cel era bătrân, nu mai avea nici tată, nici mamă pe timpul lui Grue.

Ghirai hanul cel bătrân
 Uită hamgerul la sân,
 Și cu glasul oțerit
 Pe loc a și poruncit
 La mârzaci de cei mai mari
 Și la cincizeci de tătari
 Pe Grue să-l ducă-ndată
 La cea mănăstire naltă!

II

Tătărimea purcedea
 Și pe Grue mi-l ducea
 La cel popă creștinesc,
 Sfânt cu chipul omenesc,
 Care zice din psaltire
 În cea sfântă mănăstire;
 Dacă vedea și vedea,
 Grue vreme nu pierdea,
 Două cruci numai făcea,
 Doamne-ajută! el zicea,
 Bardă-n mână apuca
 Și-n tătari se arunca
 Ca un vânt înviforat
 Într-un lan de grâu uscat.
 „Aman!“ ei cu toți răcneau¹
 Și din fața-i toți piereau!

Dacă vedea și vedea,
 El în grabă se ducea
 Chiar la grajdul hanului,
 Hanului tătarului.
 Când la grajd el ce zărea?
 Un bahmet ce tot sărea,
 Un căluț cam pătrărel,
 Ieșea-n vară cincărel.
 Grue mi-l apropia;
 Mâna-n coamă că-i punea
 Și-n podele-l azvârlea,
 Așa cal nu-i trebuia!
 Dar colo, cât colo,-n fund,
 Iată-un negru cal rotund,
 Care soare n-a văzut
 De când mă-sa l-a făcut².
 La el Grue se ducea,
 Mâna-n coamă că-i punea,
 Din loc nici că mi-l clinea!
 Așa cal îi trebuia.
 El afară mi-l scotea,
 Frumușel mi-l înșeua,
 Înșeua și-l înfrâua
 Și pe ochi îl săruta
 Și pe dânsul s-arunca.
 Trei dezbinuri că mi-i da,

¹ *Aman* e strigătul turcilor și al tătarilor când ei se află în față cu un pericol.
Aman înseamnă: „Grație!“

² Vezi nota din balada lui *Serb-Sărac*.

Scânteii verzi din ochi îi da,¹
 Și deodată s-arăta
 Chiar la ușa cortului
 Sub stejarul mortului.
 Ghirai han cât îl vedea,
 Ofta greu și mi-i zicea:
 „Aleii! Grue, viteaz mare!
 De la mine ai iertare,
 De vrei numai să te prinzi
 Negrul meu să nu mi-l vinzi,
 Să nu-l vinzi la ungurean,
 Nici la turc țarigrădean.
 Să nu-l vinzi nici la litean,²
 Că liteanu-i om viclean.
 Ci să-l vinzi la un român,
 Că-i om drept și bun stăpân
 Și de mână mai dănos

Și de suflet mai duios³.
 El pe negrul de-a avea,
 Tot de nunți mi l-ar ținea.
 Eu la dânsul l-oi vedea
 Ori la nunți, ori la război,
 Când ne-om lupta noi cu voi.
 El că mi l-ar dărui
 Sau că i l-oi cumpăni
 De trei ori cu venetici,⁴
 Venetici de câte cincii.“
 Român Grue cam râdea
 Și din gură răspundea:
 „Aleii! mări, han bătrân!
 Ori nu știi că sunt român?
 De-s român, sunt frate bun⁵
 Cu-orice cal viteaz nebun!
 Iar de ai bahmeți fugari

¹ Căii din baladele și din poveștile populare sunt hrăniți cu jăratie și scot scânteii de foc pe ochi și pe nări când se aprind la fugă. A scoate însă scânteii verzi înseamnă a simți o durere vie.

² *Litean* sau *litfean*, locuitor din Litfania. Desele războaie ce avură moldovenii cu leșii, daunele ce făceau aceștia în țară, când năvăleau, și numeroasele lor călcări peste tractatele de pace, au dat cuvântului *litfă* o semnificare foarte urăcioasă. Litfa e sinonim de neam rău și fără credință.

³ În ediția baladelor de la 1852, cu greșeală s-au tipărit următoarele versuri:

Sa nu-l vinzi la vrun muntean
 Că munteanu-i om viclean.

Adevăratul cântec bătrânesc, precum l-am aflat de la un cântăreț orb din satul Bohotinu, anume Neculai Nastasi, pomenește de litfean, iar nu de muntean.

⁴ Galbeni de Venetia, ducați mari de câte cincii unul ce se numesc lefți.

⁵ Admirabilă caracteristică a românului de pe timpul vitejiei.

Și de ai voinici tătari,
Bahmeți iuți să mă gonească,
Tătari crunți să îndrăznească.
Dă-le voie, dă-le știre
După mine să se-nșire
Și s-alerge să m-ajungă
Pe câmpia astă lungă.“

III

Ghirai hanul semn dădea,
Tătărimea purcedea
Pe cel câmp nemărginit
Cu negară învelit
Și cu troscot coperit.
Tătărimea se-nșira
Și fugind se răsfira
Câte unul, unul, unul
După negrișor nebunul,
Negrișor fugea, fugea,
Cum se fuge nu fugea,
Ci sărea tot iepurește
Ș-alerga tot ogărește
Nechezând tot voinicește.
Ale! voi tătari păgâni,
Vi s-a stins ziua de mâini!
Iată Grue dă-napoi

Și s-aruncă printre voi
Ca un vânt înviforat
Într-un lan de grâu uscat;
Și cu negrișor nebunul
Vă ia unul câte unul
Și din fugă vă cosește
Și vă taie chip snopește¹
Și de-averi vă curățește
Și de boală vă scutește
Și vă lasă-n urma lui
Ca momâi de-a câmpului!
Apoi Grue se pornește
Și-n Moldova se ivește
Ca un soare ce-ncălzește,
Încălzește și rodește,
Că mult bine-n lume face
Sufletul să și-l împace.

Creștinează²

Și botează,

Da de fin

Câte-un tretin

Și de fină

O tretină.

Și cunună fete mari,
Fără grijă de tătari,
Și ridică mănastiri

¹ Adică îi taie snopuri, snopuri ca grâul.

² Românii sunt foarte bucuroși de cumetri judecând după marele număr de cumetri ce se găsesec în fiecare sat. Ceremonia botezului da loc la serbări voioase cu mese mari și cu hore.

Pentru timp de năvăliri,¹
Iar pe negru sprintenel
Îl face frate cu el,

Că românu-i frate bun
Cu-orice cal viteaz nebun!

¹ Mănăstirile ce se ridicau în timpurile grele ale luptelor noastre cu vecinii erau destinate a fi și templul lui Dumnezeu și locuri de adăpostire pentru bătrâni, pentru femei și copii, când năvăleau dușmanii în țară.

De aceea mănăstirile aveau ziduri mari ca niște cetăți, baște boltite și tainițe pentru ascunderea sculelor, și erau mai mult clădite în locuri retrase, prin munți și în fundul codrilor.

XXVI

Codreanul

CUPRINS

I

Frunzuliță de dudău!¹

¹ Cele mai multe dintre cântecele populare încep cu *frunză verde*. Aceasta provine din iubirea românului pentru natura înverzită. Primăvara cu cerul ei albastru, cu dulcea sa căldură, cu însuflețirea ce ea aduce lumii, amorțită de viforele iernii, naște în inima românului doruri tainice, porniri entuziaste care îl fac a uita suferințele trecutului și a visa zile de iubire, de vitejie.

Lui îi place, când vine primăvara cea verzie, a se întinde pe iarbă, a se rătăci prin lunci și codri, a cânta și a pocni din frunze, a se scălda în lumina soarelui și în aerul parfumat al câmpului. Frunza cea nouă îi însuflă cântece pline de o melancolie adâncă, ce exprimă jalea unui trecut de mărire și aspirarea către un viitor măreț.

Frunza verde ce încunună cântecele populare servă totodată de caracteristică cântecului. Astfel, când subiectul este eroic, când el cuprinde faptele unui viteaz, poetul alege frunzele de arbori sau de flori ce sunt în potrivire cu puterea și cu tinerețea, precum frunza de stejar, frunza de brad, frunza de bujor, căci voinicii baladelor sunt nalți ca bradul, tari ca stejarul și rumeni ca bujorul. Cântecele de iubire se încep cu frunzele de lăcrimioară, de sulcină, de busuioc, pentru că aceste flori, după crederea poporului, au o menire fermecătoare. Când e cântecul de durere sau de moarte, el preferă frunzele de măcăciună, de mohor etc.

În legendele și în baladele unde figurează copile frumoase, acestea sunt întovărășite de cele mai gingașe flori ale câmpiilor, poetul le încunună cu ghirlande mirositoare de frunze de violele, de trandafiri, de micșunele etc. și astfel se poate cunoaște subiectul unui cântec chiar de la cel întâi vers.

Românii dovedesc, prin această formă poetică a improvizațiilor lor, o și mai strânsă rudire cu frații lor din Italia, căci în cântecele populare ale umbrilor, ale ligurilor, ale picenilor și ale piemontezilor, frunza e înlocuită prin floare. De pildă:

Fior de viole

Li vostri ochietti furono le strale

Che fece la ferita che mi dole etc.

S-a aflat la Movilău¹
 De Codreanul cela rău,
 Că se primblă prin ponoare
 Prin potice fără soare,
 Cu sarică bocșănească
 Și căciulă țurcănească,
 Nime să nu mi-l cunoască.
 Mult e mândru, sprintenel
 Cel voinic, cel voinicel!
 Și tot cată-un călușel
 Roibuleț, cu părul creț
 De-al lui Codrean drăguleț.
 Mult aleargă, s-ostenește,
 Cal pe gânduri nu găsește;
 Câți fugari i s-arăta,
 El de coamă-i apuca,
 Peste tufe-i arunca.
 Dacă vedea și vedea
 Că norocul nu-l slujea,
 În baltaș se rezema,
 Colea-n vale se lăsa,
 Colea-n vale, la strâmtoare

Unde trec mocani cu sare.²
 Iar în drum cât se punea,
 C-un mocan se întâlnea
 Și din gură-așa-i grăia:
 „Cale bună, măi muntene!“
 „Mulțumim, frate Codrene!“
 „Măi Mocane frățioare,
 Nu ți-e roibul de schimbare?
 Să-ți dau chebea din spinare
 Și-un car mare plin de sare,
 Un car mare cu opt boi
 Să mergi bogat de la noi?“
 „Nu mi-e roibul de schimbare,
 Nici mi-e roibul de vânzare,
 Că cu mama roibului
 Plătesc valea Oltului,
 Și de-aș vinde pe roibul,
 Aș plăti Movilăul.“
 „Alelei! mocănaș dragă,
 De mine dorul se leagă.
 Fă și tu pe dorul meu
 Că bun e cel Dumnezeu!

Fior di cerasa

E d'una siepe de mortella e rosa
 Io la vorrè siepa' la vostra casa.

Fior di mela

Vattene a casa che mamma ti chiama
 Mamma ti chiama e lo mio core pena.
 etc., etc.

¹ Oraș vechi din Basarabia pe malul Nistrului.

² Mocanii de la munte fac din vechime și până astăzi, cu carele lor mari înhămate de herghelii întregi de cai, transporturi de sare și de mărfuri prin țară și la hotare.

Dă-mi pe roibul drăguleț,
 Ca să cerc de-i șoimuleț.
 De-i mi-a plăcea umbletul
 Eu ți-oi da și sufletul.“
 Mocănașul se pleca,
 Codrenașu-ncăleca...
 Trei rugini el îi trăgea,¹
 Astfel roibul meu fugea...
 Văile se limpezea!¹
 Se ducea hoțul râzând,
 Fugea roibul nechezând,
 Iar mocanul sta plângând
 Și din gură tot zicând:
 „Alele! măi Codrenele!
 Te vezi de pe sprâncenele
 Că ești făcător de rele.
 Vin', Codrene, înapoi,
 Dă-mi încălce cei opt boi,
 Câtiva bani de cheltuială
 Și chebea de primeneală.“
 „Ba-ți fă cruce, măi mocan,
 Zi c-ai cinstit pe Codrean,
 Că de-oi veni înapoi
 În loc de car cu opt boi,
 Ți-oi da niște pumni zgârciți

De ți-or părea bani găsiți“³
 Și s-a dus, s-a dus, s-a dus
 Pân' ce soarele-a apus.

III

Frunză verde de alună!
 Codrenaș cu voie bună
 Se urca în deal la stână,
 Se urca și chiuia...
 Toți ciobanii că fugea!
 Numai unul rămânea,
 Lângă foc se întindea,
 Bolnăvior că se făcea,
 Codrenaș îl pricepea
 Și din gură-așa-i zicea:
 „Mânca-te-ar lupii cioban!
 La ce te mai faci viclean
 Că ți-oi trage-un iatagan
 De-i sări ca un șoldan!
 Scoal' de-mi alege-un cârlan,
 Cârlănaș de la Ispas⁴
 Tinerel, rotund și gras.“
 El cârlanul și-l lua,
 La ciochine și-l lega
 Și cu roibul iar pleca,

¹ Adică îl lovi de trei ori cu varga ruginită a puștii sau cu muchia ruginită a paloșului.

² Imagine minunată de repezimea calului.

³ *Ban găsit, ban vrăjit. Comoară găsită, belea nesfârșită*, proverbur.

⁴ De ziua Ispasului încep a se tăia miei pentru hrana poporului. De acolo

Și cu roibul se lăsa
 Colo-n vale la Șanta,
 La Șanta, la crâșmăreasă
 Cu ochi mari de puică-aleasă.
 Bea Codrean, se veselește,
 Cu Șanta se drăgostește
 Și de plată nici gândește.
 Bea Codrean și poruncește,
 Iar crâșmaru-ngălbenește
 Și porunca-i împlinește.
 „Măi bădiță, măi crâșmar!
 Adă-o ploscă de Cotnar
 Și una de Odobești
 Dacă vrei să mai trăiești!“
 Ploștile Codrean lua,
 La oblânc le anina,
 Crâșmărița săruta,
 Și cu roibul iar pleca
 Și cu roibul se lăsa
 Deasupra Copoului,¹

Colea-n rediul Breazului,
 Locașul viteazului.
 El la umbră se punea,
 Cârlanu-ntreg și-l frigea,
 Masă mândră-și întindea,
 Și mânca, bea, veselea,
 De potiră nici gândea!
 Dar potira-l urmărea,
 Potiră arnăuțească²
 Cu iarbă vânătoarească,
 Unde-a da să nu greșească!
 Codrenaș cât o vedea,
 Plosca la gură-aducea,
 Iar potira-i tot zicea:
 „Dă-te, Codrene, legat,
 Să nu te ducem stricat.“
 Codrenaș le răspundea:
 „Mielu-i gras, ploscuța-i grea,
 De sunteți niscaiva frați,

vine zicătoarea prin care cată a se mângâia bătrânii: Prmăvara vede mai multe piei de miei decât de oi.

¹ Copoul e un câmp frumos în capătul Iașilor, locul de primblare al societății fostei capitale. Dincolo de acest câmp se găsește rediul Breazului.

² Arnăuții au fost mult timp în serviciul domnilor și al boierilor. La început ei formau o gardă domnească, îmbrăcată numai în haine cusute cu fir. Mai pe urmă ei fură întrebuințați de agie ca potirași în contra hoților ce țineau drumurile. Unul din șefii lor cel mai vestit a fost Bimbașa-Sava. În fine, de când cu formarea miliției române, ei au rămas ca slugi de paradă la unii boieri. Meseria lor consistă numai întru a fi înarmați ca niște arsenaluri și a figura astfel dindărătul caleștilor.

Iată masa și mâncați!“¹
 Arnăuții se izbeau,
 Armele de foc scoteau
 Și-n Codrean le slobozeau...
 Pieptul lui Codrean sărea!
 Iar el rănile-și strângea,
 Plumbii din carne-și scotea,
 Cu ei durda-și încărcă
 Și din gură-așa striga:
 „Alelei! tâlhari păgâni!
 Cum o să vă dau la câini,
 Că de-atâta sunteți buni“.
 Apoi durda-și întindea
 Și-n plin durda lui pocnea.
 Potirașii jos cădeau,
 În sânge se vârcoleau.
 Iar Leonti-Arnăutul,
 Înghiți-l-ar pământul!
 Nasturi de-argint că scotea²
 De-ncărcă o şușanea³
 Și-n Codrean o slobozea,
 Pe Codreanaș mi-l rănea!

Voinicelul meu turba,
 În durdă se rezema,
 Baltagul și-l ridica,
 În Leonti-l repezea
 Și capul îi retezea.
 Capul de-a dura sărea,
 Sângele bolborosea,
 Trupul metanii făcea.
 Dar Codreanul tot slăbea,
 Pe genunchi bietul cădea,
 În palme se sprijinea,
 Și potira mi-l prindea,
 Lega-s-ar moartea de ea!

III

Frunză verde de măcieș,
 Pe Codreanu-l duc la Ieși,
 La Domnul, la Ilieș.⁴
 Și mi-l duc într-un divan
 Unde Domnul cu caftan
 Și pe cap cu gugiuman
 Sta culcat pe-un buzdugan

¹ Răspuns caracteristic al unui din cele mai nobile obiceiuri române, obiceiul ospetiei. Oricând vede cineva o masă întinsă și zice: „Masă bună!“, stăpânul mesei răspunde: „Poftim la dânsa!“

² Poporul crede că sunt zale vrăjite pe care numai glonții de argint le pot străbate.

³ Pușcă lungă arnăutească.

⁴ Este de prezumat că balada pomenește de Alexandru Ilieș care a domnit în al XVII secol, 1666.

Lâng-un grec țarigrădean.¹
 „Măi Codrene, voinicele,
 Spune tu domniei mele,
 Mulți creștini ai omorât
 Cât în țară ai hoțit?“
 „Domnule, măria-ta!
 Jur pe Maica Precista,
 Eu creștini n-am omorât
 Cât în țară-am voinicit,
 Vreun creștin de-l întâlneam,
 Averile-i împărțeam.
 Cu doi cai de-l apucam,
 Unu-i dam, unu-i luam.
 Mâna-n pungă de-i băgam,
 Jumătate-o deșertam.
 Unde vedeam săracul,
 Îmi ascundeam baltagul,
 Și-i dam bani de cheltuială
 Și haine de primeneală.²
 Iar unde zăream grecul,
 Mult îmi ardea sufletul
 Pân' ce-i retezeam capul!
 În cap mâna că-i puneam,

La pământ îl aduceam,
 Căpățâna i-o tăiam
 Și la corbi o juruiam!“
 Cel grec mândru, coroiat,
 Ce ședea cu domnu-n sfat,
 Pe Codrean cât l-auzea,
 La față se-ngălbenea,
 Pe covor îngenuchează
 Și din gură-așa grăia:
 „(De-a mai fi Codrean vro vară,
 Îmi scoate grecii din țară.)
 Domnule, măria-ta!
 Pe Codreanul nu-l ierta,
 Că el capul ți-a mânca
 Și foc târgului ți-a da
 Și pe doamna ți-a fura“.
 Domnul că se speria,
 Semn calăului făcea.
 Iar Codreanu priceputul,
 Priceputul și pățitul,
 Semnul domnului zărea
 Și din gură-așa grăia:
 „Domnule, măria-ta!

¹ Adică grec din Fanar, unul din acei intriganți servili care au sădit în inimile românului ură și dispreț în contra grecilor, atât prin bântuirile ce au cauzat țării în timp de mai mult de un secol, cât și prin coruperea năravurilor ce au lăsat în urma lor!

² A se primeni în haine noi este un prilej de a primi urări de fericire și de sănătate din partea cunoștințelor și a neamurilor. Aceștia zic: „Sa le porți sănătos și voi!“

Tu pe greci nu asculta,
 Că ei viața ți-or scurta,
 Grecu-i fiară dușmănoasă,
 Grecu-i limbă veninoasă,
 Grecu-i boală lipicioasă
 Ce pătrunde pân' la oase!¹
 Iar de vrei tu să mor eu,
 Mai lungește veacul meu
 Să mă-mpac cu Dumnezeu.
 Las' să mă mărturisesc,
 De moarte să mă gătesc,
 Și s-ascult slujba cea mare
 Din gura popii Macare!“
 Domnul pe gânduri cădea,
 Semn Armașului făcea;
 Porțile se deschidea,
 Iar Codreanu-n gândul său
 Zicea: „Bun e Dumnezeu!“

IV

Frunză verde de bujor!
 La biserică-n pridvor

Sta Codreanu frățior
 Cu butucul de picior.²
 Popa slujbele-i citea,
 De moarte mi-l pregătea.
 Codreanu se umilea
 Și popii, gemând, zicea:
 „Părinte, sfinția-ta!
 Mai dezleagă-mi pe dreapta
 Să-mi fac cruce cu dânsa,
 Să-mi fac cruce, să mă-nchin
 Ca să mor ca un creștin.“
 Popa dreapta-i dezlega,
 El în sân mâna-și băga,
 Dalb de paloș că scotea,
 De butuc că-l și trântea
 Și butucul deschidea:
 „Alelei! tâlhari păgâni,
 Cum o să vă dau la câini,
 Că de-atâta sunteți bunil!“
 Cum zicea, așa făcea,
 Potira măcelărea
 Și la curte se-ntorcea

¹ Aceste versuri aduc aminte pe acelea din *Eneida: Timeo Danaos et dona ferentes*; și pe acel al poetului italian: *O, vili, o, superbi, ma infami sempre!* Unii dintre cântăreți pomenesc de turc în loc de grec și, prin urmare, Codreanu zice:

Dumnule, măria-ta,
 Pe străini nu-i asculta etc.

Vezi partea I a baladelor, ediția din 1852.

² Pedepsa butucului, obișnuită în Orient, se aplica culpașilor chiar la romani. Între ruinele orașului Pompeia s-au găsit într-o închisoare osemintele a doi oameni prinse într-un mare butuc de bronz.

Și-n glas mare-așa zicea:
 „Domnule, măria-ta!
 Ian deschide-ți fereastra,
 Să ne vedem fețele,
 Să ne-auzim vorbele.
 Să știi, Doamne, să știi bine
 Că nu-i vrednic pentru tine
 Să omori voinici ca mine!“
 Domnul fața și-aprindea,¹
 Grecu-n beciuri s-ascundea,
 Curtenii cu toți săreau,
 Poarta curții închideau.
 Codrenaș dacă vedea,
 Paloșul și-l zângănea²
 Și deodată chiuia:
 „Alelei! cal roibuleț,
 De-al lui Codrean drăguleț!
 Unde ești, voinicule,
 Să-mi mai scapi tu zilele!“
 Iată roibu-l auzea,
 Iată roibu-l nechezea,
 De la iesle se smucea,
 La glas de stăpân venea.
 Venea vesel ne-nșeuat,
 Ne-nșeuat și ne-nfrâuat,

Zbura vesel pe pământ,
 Nara-n vânt și coama-n vânt.
 Codrenaș se-nveselea,
 Pe el iute se-azvârlea,
 Printre glonțuri viu trecea,
 Zid de piatră nalt sărea
 Și, sărind, așa zicea:
 „Rămâi, Doamne, pe domnie,
 Eu mă duc în haiducie!
 Rămâi, Doamne, sănătos,
 Că tu vrednic nu mi-ai fost.
 Ilieș, rămâi cu bine,
 Că nici tu nu ești de mine
 Și nici eu nu sunt de tine!“
 Scăpatu-mi-a voinicul!
 Eu mă-nchin cu cântecul,
 Ca codrul cu freamătul,
 Ca roibu-l cu umbletul.
 Roibu-l sare zid în loc,
 Scoate voinicul din foc,
 Codrul frunza-și îndesește
 Pe voinic îl mistuiește.
 Rămâneți în veselie.
 Ca Codreanu-n haiducie
 Și-mi faceți parte și mie.³

¹ Adică i se cuprinse obrazul de roșătea mâniei.

² Adică cerca ascuțișul cu unghia ca să se încredințeze de sună a armă ruginită sau oțelită.

³ Unele din balade se termină cu o urare adresată ascultătorilor. Strămoșii

XXVII

Vidra

CUPRINS

I

Frunză verde peliniță,
 Pe cel deal, pe cea colniță,
 Primblă-mi-se-o cătăniță
 Cu doi bani în punguliță,
 Și cu doi în buzunari,
 Cu doisprece lăutari,
 Și cu doi, trei călușei
 Încărcați de gălbenei.
 Iar cu dânsa se afla,
 Tot pe lună se primbla,
 Stoian Șoimul, popă vechi,¹
 Cu potcapul pe urechi,

Ce s-a lăsat de popie
 Și de sfânta liturghie
 De s-a dat în haiducie.
 El de mijloc o ținea,
 Lângă pieptu-i o strângea,
 Și mereu o dezmierda,
 Și mereu o săruta,
 Și lăutarii cânta,
 Câmpii de se răsuna.
 Când fu către dimineață,
 Popa se spăla pe față,
 Barbă neagră pieptăna,
 La baltagu-i se-nchina

noștri iubeau să audă cântece de vitejie, și la mesele lor aduceau cântăreți ce le spuneau faptele domnilor vechi. Cântarea acelor poezii se făcea într-un mod recitativ. Balada *se zicea*. Astfel mi-a zis mie balada lui Codrean orbul din Bohotin, Neculai Nastasi.

¹ Acest Stoian care, după cum zice balada, s-a lăsat de popie și de sfânta liturghie de s-a dat în haiducie, nu a fost singurul hoț ieșit din sânul clerului. Pe la 1820, s-a mai ivit în țară un alt voinic de drumul mare, anume Andrii Popa, care, când se întâlnea cu potira, striga la tovarășii lui: *Dați, copii, în numele Domnului!* El a hoțit mai mulți ani, bătându-și joc de domnia lui Suțu, dar în fine a fost ucis în luptă de viteazul Mihai Cozoni, care primise ordin de la vodă ca să prindă pe Andrii viu sau mort. Vezi în *Doine și Lăcrimioare* balada lui Andrii Popa.

Și pe Vidra mi-o trezea
 Și din gură-așa-i graia:
 „Știi tu, Vidro, ce-am gândit,
 Știi tu ce m-am socotit?
 Suflecă mânece largi
 Și-mpletește la colaci.¹
 Fă colaci mari de doi saci

Pentru cumnăței burlaci,
 Și-un covrig de un mertic
 Pentru cumnățel mai mic.
 Apoi haideți amândoi
 Cu cotiga cu doi boi
 Peste codri, peste munți,
 La cei socri cam cărunți.“

¹ A da și a primi colaci este una din vechile datini ale țării. În toate împrejurările cele mai însemnate ale vieții omului, la naștere, la botez, la înmormântare, colacii nu lipsesc, și iau proporții de mărime potrivită cu starea omului.

Când se naște un copil și se botează, părinții duc colaci nașului și acesta dăruiește finului sau finei ceea ce-i dă mâna.

La înmormântări se fac colaci mari ce întovărășesc pe mort, cu pompă, până la mormânt și acolo sunt împărțiți la săraci.

Cuvântul de colaci a ajuns cu vreme a fi sinonim de *prezent, plocon*. Așa, locuturii de la țară au obicei a merge la stăpânii moșiilor *cu colaci* la zile mari, însă acei colaci sunt reprezentați prin ouă, pui de găini, faguri de miere, poame și miei. În ajunul Sf. Vasile, copiii și flăcăii pleacă pe la casele oamenilor ca să facă urări de Anul nou; ei se numesc atunci colaieri ce merg cu colinda prin sat.

Iată una din acele urări numite *Plugul* ce obișnuit se zice în ajunul Sf. Vasile, împreunând cuvintele cu sunet de telincă și cu ciocniri de fiere de plug.

URARE CU PLUGUL

Aho! Aho! plugul badei cu 12 boi.
 Boi bourei,
 În coadă cudălbei,
 În frunte țintați,
 În coarne-nfierăți,
 Pe pânteci balani,
 Pe spate plāvani,
 Fiecare de câte cinci ani.
 Mânați măi, hăi, hăi!

Badea c-un plug bine-mpănat
 Și tot cu fier ferecat
 Tras de boi bourei,
 Voinicei ca niște zmei,
 S-a apucat de arat
 Zi de vară
 Până-n seară.
 Mânați, măi, hăi, hăi!

II

Amândoi la drum plecau,
Sus, la munte, se urcau

Și mereu boii-ndemneau:
„Hăi Plăvan, hăi Bourean,
Juncănași de-ai lui Stoian“.
Opinteau boii mereu,

La luna, la săptămâna s-a dus badea să vadă grâul de-i răsărit, dar era de secerat.

Badea l-a secerat,
În girezi l-a adunat,
Apoi l-a treierat
Cu roibul, cu murgul,

Cu negrul, cu surul,
Și multe care-a încărcat
Și la moara din vale-a plecat.
Mânați, măi, hăi, hăi!

Dar hoța de moară, ce păștea brândușe pe costișe, dacă a văzut așa povară mare,

Puse coada pe spinare
Și fugi spre lunca mare.
Iar morarul, meșter bun,
Alerga ca un nebun
Și striga, mereu striga.

“Na, morișca, na, na, na“,
Moara tot hodorogea
Și prin apă tot fugea.
Mânați, măi, hăi, hăi!

Iar lelea morăriță, bună meșteriță, suflecând mâneci și catrință,

Luă un cojoc mișos
Și mi-l îmbrăcă pe dos
Cu tărățe, cu cojițe,
Prinse moara de costișe,
Ș-o apucă de călcăi
Ș-o puse pe căpătâi.
Lovi c-un ciocan în șele

De o dete pe măsele;
Atunci moara s-a pornit,
Roțile și le-a-nvârtit
Și pe loc a măcinat
Tot grâul cel secerat.
Mânați, măi, hăi, hăi!

S-a sculat apoi nevasta bădicăi și s-a dus în cămară,

A scos o sită de sfară
Și-i păru că-i prea rară.
Ea s-a dus iar în cămară
Și a scos o sită deasă,
Tot cu firuri de mătasă.
Mânați, măi, hăi, hăi!
Frământat-a ș-a dospit

Și cuptorul l-a umplut
Și colacii au crescut.
Apoi lelea c-o lopată
Tras-a unul mare-n vatră,
Un colac rotund, frumos,
Alb ca fața lui Hristos,

Opinteau și suflau greu,
 Și cotiga scârțâia
 Și calea se-ngreuia.
 Iar pe când soarele-i sus,
 Pe când șoimul stă ascuns,
 Pe când umbra e scăzută
 Și se face nevăzută,
 Stoian popa se oprea
 Și de prânz el poposea
 În mijlocul codrului
 Unde-i larg voinicului,
 În poiana înflorită
 Cu frunzari acoperită,
 Unde iarba se-mpletește
 Și-n vârful se găitânește.
 Vidra masă că-ntindea,
 Și la masă că ședea
 Cu Stoian alătura.
 Ei prânzeau și veseleau,
 De nimeni grijă n-aveau,
 Dar păcatul mi-i păștea,

Și mi l-a rupt drept în două
 Ca să ni-l deie tot nouă..
 De urat am mai ura,
 Dar ne temem c-a-nsera,

Unii mai adaugă și următoarele versuri:

Noi din suflet vă dorim
 Acum și până murim
 Câte paie sus pe casă,
 Atâția galbeni pe masă,

Pe Stoian îl zădăra
 Și Stoian așa grăia:
 „Oliolio! mândruța mea!
 De când eu mi te-am luat
 Nici un cântec n-ai cântat.
 Cântă-ți, mândro, cântecul,
 Că mi-e drag ca sufletul.“
 „Alei! frate, dragul meu!
 Nu mai pofti să cânt eu,
 Să-ți cânt cântec haiducesc
 Cu viers dulce femeiesc.
 Eu dacă ți l-oi cânta,
 Apele s-or tulbura,
 Brazii mi s-or scutura,
 Munții mi s-or clătina,
 Văile or răsună
 Și pe noi ne-a-ntâmpina
 Păunașul codrilor,
 Voinicul voinicilor,
 Iubitul nevestelor,
 Drăgălașul fetelor.“

Și-s cărările-ncurcate
 Și casele depărtate
 Aho! Aho! plugul badei cu 12 boi
 Iată-ne sosiți la noi.

Câți cărbuni în cel cuptori
 Atâți mândri gonitori,
 Câte fire în manta
 Atâtea vaci a fâta.

„Las' să vie că nu-mi pasă,
Eu că l-oi pofti la masă,
Și de-a mai vrea altă hrană,
I-oi da trei baltagi pomană.“

III

Puse Vidra a cânta,
Codrii a se deștepta,
Apele-a se tulbura,
Brazii a se scutura,
Munții a se clătina,
Văile-a se răsuna.
Și deodată s-arăta
Păunașul codrilor,
Voinicul voinicilor:
„Hei! Stoiene, bărbărie,
Ce te-ai lăsat de popie
Și de sfânta liturghie
De te-ai dat în haiducie!
Ce ne calci poienele
Și ne paști fânațele?“
„Ce poiene, măi Păune?
Ce fânațe, măi nebune?
Doar pământul nu-i al tău,
Nici al tău nu-i, nici al meu,

Ci-i tot al lui Dumnezeu.“
„Hei Stoiene, bărbărie,
Vorbă multă, sărăcie!
Dă-mi juncanii tăi drept vamă
Și îți cată-apoi de seamă.“
„Ba, juncanii nu-ți dau eu,
Că mi i-a dat Dumnezeu
Să mă scoată de la greu.“
„Dă-mi pe Vidra ta de vamă
Și îți cată-apoi de seamă.“
„Ba, pe Vidra nu ți-oi da
Pân' ce capul sus mi-a sta
Că mi-a dat-o soacra mea
Ca să țin casă cu ea.“
„Dă-mi baltagul tău de vamă
Și îți cată-apoi de seamă.“
„Eu să-ți dau baltagul, eu?
Vin de-l ia tu, fătul meu,
De ți-e sufletu-ndrăzneț,
Cât ți-e graiul de sumeț!“

IV

Ei de brâie s-apucară
Și la luptă se luară

URARE DE DIMINEAȚA ANULUI NOU

Anul nou cu fericire
Vă dorim și cu-nflorire
Ca merii
Ca perii
În mijlocul verii.

Zi de vară pân-în seară.
 Când în loc mi se-nvârteau,
 Când la vale s-aduceau,
 Nici unul nu dovedea!
 Dar Stoian mereu slăbea,
 Brâul lui se descingea.¹
 „Vidro, puiculița mea!
 Vin' de-mi strânge brâul meu,
 Apăra-te-ar Dumnezeu,
 Că-mi slăbesc puterile,
 Mi se duc averile!“
 Iară Vidra mi-i privea,
 Ochișorii-i strălucea,
 Inimioara-i se bătea
 Și gurița-i răspundea:
 „Ba, nu, nu, bădiță frate,
 Că vă-i lupta pe dreptate,
 Și oricare-a birui,
 Eu cu dânsul m-oi iubi.“
 Stoian popa s-aprindea
 Și făcea el ce făcea
 Pe Păun că-l aducea,
 Și-n pământ că mi-l izbea,
 Cât pământul despica,

Pân-în brâu că mi-l băga.²
 Baltagu-apoi ridica,
 Capul lui Păun zbură;
 Trupul pe brânci se pleca,
 Lui Stoian se închina.
 Iar Stoian se întorcea,
 La Vidra-ncet se ducea,
 Se ducea posomorât,
 De gânduri negre muncit
 Ca un șarpe otrăvit.
 Vidra nici că se clintea,
 Ochii-n ochii lui țintea,
 Ochii cătau bărbătește
 Și pătrundeau femeiește.
 Stoian popa mi-i zicea:
 „Vidro, fa, nevastă rea!
 Când de moarte mă luptam
 Și pe tine te rugam
 Să vii iute lângă mine
 Ca să-mi strângi brâul mai bine,
 De bărbat nu ți-a fost milă,
 De păcat nu ți-a fost silă
 Și cu glas dulce, frățesc,
 Zis-ai cuvânt dușmănesc:

¹ Românii au obicei a-și strânge mijlocul cu braie de lână roșie, sau cu chingi late de piele, țintuite cu bumbi de alamă. Ei pretind că puterea omului e cu atât mai mare cu cât șalele sunt mai strâns legate cu cingătoarea.

² În poveștile populare, când zmeii se apuc la luptă dreaptă cu feți-logofeți, zmeii trântesc pe dușmanii lor astfel de tare că-i bagă în pământ până la genunchi, apoi feți-frumoși, la rândul lor, bagă pe zmei în pământ până la brâu etc.

Că oricare-a birui
Tu cu dânsul te-i iubi,
Așa este, Vidro fa?“
„Așa-i, Stoiene, așa!
Am zis-o și-ncă-o mai zic
Că mi-e drag cine-i voinic,
De se luptă fără-a cere
Ajutor de la muiere.“
„Știi tu, Vidro, ce-am gândit?
Știi tu ce m-am socotit?
Astă-vară am cosit
Vro cincii clăi de le-am clădit,
Patru mi le-am vârfit,
Iar unei vârful-a lipsit
Și mi-am pus în gândul meu
Să-i fac vârful cu capul tău.“
„Iată capul de mi-l taie,
Ca să-l pui tu vârful la clăie
Și te-nvață de la mine
Ca să mori cum se cuvine!“

Crunt Stoian se repezea
Și capul îi retezea.
Și țâțele-i le tăia
Și pe câmp le-mpărăștia;
Apoi singur purcedea,
La socrii lui se ducea.
„Hei, Stoiene, popă vechi
Cu potcapul pe urechi,
Unde-i Vidra cea frumoasă,
Fata noastră cea voioasă?“
„Eu pe Vidra mi-am lăsat
Într-un codru depărtat
Hotărând moșiile
Ș-așezând momăile
Cu capul și țâțele.“
Bine vorba nu sfârșea,
Pe loc cerul s-aprindea
Și trei fulgeri repezea
Pe Stoian popa-l lovea,
În cenușă-l prefăcea!¹

¹ Balada lui Stoian are asemănare în unele pasaje cu aceea a Păunașului codrilor. Ele mi-au fost amândouă cântate de un lăutar din satul Mircești, anume Didică, și poate că au același autor.

XXVIII

Serb-sărac

CUPRINS

I

Pe-n mijloc de Țarigrad,
 La cișmeaua lui Murad
 Primblă-mi-se Serb-Sărac
 Pe-un cal negru din Bugeac,
 Voinicel și sprintenel,
 Dar sărac ca vai de el!
 Cu saia îmbăirată
 Și șalvari de ciorcă lată,¹
 Cotul cincii galbeni luată,
 Cu cămașa de mătase,
 Vițele-mpletite-n șase.²
 Cu picioarele-ncălțate
 În opinci înhârzobate:
 Hârzobul
 Și galbenul,
 Nojița
 Și leița,
 Cureaua
 Și paraua.

Primblă-mi-se-n sus și-n jos
 Pe fugaru-i cel frumos.
 Unde negrul nechezea
 Țarigradul se trezea,
 Turcii toți că alergau
 Și pe Serbu-l întrebau:
 „Copilaș de Serb-Sărac!
 Nu ți-e negrul din Bugeac?
 De ți-e negrul vânzător,
 Eu îți sunt cumpărător,
 Că vreau bine să-l plătesc!
 Cu aur să-l cumpănesc.“
 „Nu mi-e negrul de vânzare,
 Nici mi-e negrul de schimbare,
 Că-i voinic și-i pui de zmeu,
 Și-i fugar pe placul meu!“
 Nepoata sultanului,
 Copilița hanului,
 Hanului tătarului,
 Pe Serb iată că-l zărea,

¹ *Cioarcă-lată* sau *ciorcălată*, cuvânt corupt ce însemnează negreșit o materie *ecarlată*, căci șalvarii se fac de postav roșiu.

² *Șase* în loc de *șese*, provincialism, asemenea se zice *șapte* în loc de *șapte* etc.

Din sarai, de la zăbrea,¹
 Și din gură-așa graia:
 „Copilaș de Serb-Sărac,
 Mult ești mândru și pe plac!
 Vin' colea, lângă zăbrea,
 Să-ti dau iuzluci cât îi vrea,²
 Negrul tău să-l primenești
 Și pe mâini să-l potcovești
 Cu potcoave de argint
 Ce sunt spornici la fugit.
 Că știi, frate, pe la noi
 Azi e miercuri, mâini e joi,
 Mâini ies turcii la halca³
 Sus, în Haidar-pașa,⁴
 Și oricine-a câștiga
 Roabă lui hanul m-a da!“

„Floritică din zăbrea
 Răsărită în calea mea!
 De-ți sunt drag, de-ți sunt pe plac,
 Mâini vârtej am să mă fac
 Să vin turcilor de hac!“
 „Copilaș de Serb-Sărac,
 Mult mi-ești drag și-mi ești pe plac,
 Dar eu, frate, mult mă tem
 De căzlarul din harem⁵
 Cel cu chipul de arap,
 Buzat, negru, ras pe cap
 Și cu solzii mari de crap.
 El că-și are-un bidiviu⁶
 Cu sânge de argint viu,
 Un fugar neîntrecut
 Care soare n-a văzut

¹ Ferestrele de la casele turcești, mai cu seamă acele din partea haremului, sunt închise cu gratii împletite de lemn, sau *zăbrele* — *jaluzele*, care opresc ochii de-a pătrunde înăuntru.

² Iuzlucul e o monedă turcească veche.

³ *Halca* e cuvânt turcesc ce însemnează verigă. Jocul halcaiei trebuie să fi fost același care poartă la francezi numele de *jeu de bagues*. După înțelesul baladei, jocul consista întru a se repezi călare în partea unde se găsea halcaua spânzurată și a zvârli djeridul astfel încât sa treacă prin cercul ei.

⁴ Haidar-Pașa este numele unui câmp lat și frumos ce se găsește în Asia, lângă Scutari (Ischiudar) în față cu Stambulul. Pe acel câmp se făceau înainte jocurile favorite ale turcilor, djeridul, halcaua, arcul; și pe dânsul astăzi se adună caravanele și hagiții care pleacă pe tot anul la Meca, spre a duce prezenturile sultanului la mormântul lui Mahamed, profetul islamismului.

⁵ Haremurile turcilor, adică locuința femeilor, sunt încredințate pazei eunucilor, arapi ce se numesc turcește căzlari.

⁶ Cal tânăr și sprinten la fugă.

De când mă-sa l-a făcut“.
 „De ținut unde și-l ține?“
 „De trei ani e ținut bine
 Într-o boltă-ntunecată
 Sub pământ, în grajd de piatră.“¹
 „De hrănit cu ce-l hrănește?“
 „De doi ani îl întărește
 Cu floarea trifoiului,
 Hrana dulce-a roiului.“
 „De-adăpat cu ce-l adapă?“
 „Tot cu lăptișor de iapă,
 De și-l face lat pe sapă.
 Ș-așa, frate, mult mă tem
 De căzlarul din harem
 Și de mândru-i bidiviu
 Cu sânge de argint viu;
 Că pe el de-a-ncăleca
 Mâini la jocul de halca,
 Roabă lui Hanul m-a da!“²
 „Floritică din zăbrea
 Răsărită-n calea mea!

Să n-ai frică
 De nimică,
 Că nu-i cal împărătesc
 Ca negrul ist voinicesc!
 Orice-alung
 Cu el ajung,
 Oricând plec
 Păsări întrec!“

II

Trecea miercuri, venea joi,
 Turcii mergeau câte doi
 Ca să joace la halca
 Sus, în Haidar-Pașa,
 Și deodată toți plecau,
 La fugă se aruncau,
 Pe câmp luciu se-nșirau.
 Iar sultanul, stând pe cal,
 Sub un verde cort de șal,
 Barbă neagră-și netezea
 Și cu ochii urmărea.

¹ A crește caii la întuneric pentru a-i face iuți și mai frumoși este o crezare orientală ce există și la români. Toți caii cei mai vestiți din povești, precum cal Graur, cal Vânteș și alții, ce duc ca vântul și ca gândul pe Făf-Logofăt cu părul de aur, sunt născuți și crescuți în bolți întunecoase. Balada zice:

Că el soare n-a văzut
 De când mă-sa l-a făcut.

² Adică: hanul o va da lui de soție. Se crede că femeile, chiar cele măritate, sunt roabe la turci.

Alalah! cai arăpești,
 Alalah! cai tătarești!
 Cum mișcau copitele
 Ca șoimii aripele!¹
 Dar căzlarul se-ncrunta,
 Bidiviu-și întărta,
 Pe toți turcii-i întrecea
 Și-naainte se ducea.
 Vai! de fata hanului,
 Hanului tătarului,
 Nepoata sultanului!
 Iată, iată Serb-Sărac
 Pe-un șoimuț de la Bugeac
 Că venea, mări, venea
 Cuvântul de-și împlinea.
 Pe căzlaru-l ajungea,
 Ajungea și întrecea!
 Iar căzlaru-l viclenia
 Și din urmă-i tot răcnea:
 „Copilaș cu cal de foc!
 Oprește negrul pe loc,
 Că-i pică potcoavele
 Și-ți răpune zilele.“
 Serb-Sărac descăleca,
 Potcoavele cerceta...
 Nici un cui nu le cădea!
 Dacă vedea și vedea,

Bici de sârmă el scotea
 Și pe negrul opintea,
 Șapte stânjeni că sărea,
 Pe arapu-l urmărea.
 Punea scară
 Lângă scară
 Și oblânc
 Lângă oblânc
 Și dârlog
 Lângă dârlog,
 Și din fugă cum venea
 El în scări se-nțepenea,
 De căzlaru s-apropia
 Două palme-n ceafă-i da,
 De pe cal îl ridica
 Și pe câmp îl arunca!
 Se ducea bietul arap
 Rostogolul peste cap,
 Și pe câmp se răstignea
 Și în urmă rămânea
 Buzat, negru, părăsit
 Tocmai ca un ciung pârlit!
 Iar Serbul se tot ducea,
 De halca s-apropia
 Și din fugă azvârlea
 Djeridul său chiar prin ea.²
 Apoi vesel se-nturna,

¹ Minunată și mult poetică imagine de alergarea cailor.

² Jocul djeridului a fost cel mai favorit al turcilor, căci el da prileji a arăta dibăcie și în purtarea calului și în aruncarea lăncii plumbuită la capete ce se

La sultan de se-nchina
 Cu adâncă temenea.¹
 Iar copila hanului,
 Hanului tătarului,
 Nepoata sultanului,
 Cu ocheana prin zăbrea
 Pe voinicu-l urmărea
 Și când Serbul se-ntorcea,

Ea-nainte-i se ducea,
 Cu năstrapa mi-l stropea²,
 Cu năframa-l răcorea.
 Apoi nunta se făcea,³
 Și la nuntă petrecea
 În cântări și veselie
 Cum e rândul la domnie...
 Faceți-mi parte și mie!

numea djerid. Acel joc era ca un soi de *tournoi* cavaleresc în care luau parte un mare număr de amatori, și se executa ades sub ochii sultanului, pe câmpul de la Apele-dulci din Europa. Luptătorii se împărțeau în două tabere, fiecare din ei își alegea protivnicul său, apoi la un semnal ce se da din chioșcul împărătesc, toți se repezeau în fuga cailor și aruncau djeridele. Dibăcia consista întru a se feri de djeridul protivnicului, a-l prinde din zbor sau a-l culege de jos fără a-și opri calul și a-l arunca îndărăt.

¹ Cuvânt turcesc ce înseamnă închinăciune. Turcii fac multe temenele când se întâlnesc; ei se pleacă până la pământ unul dinaintea altuia și cu mâna dreaptă își ating pieptul, gura și fruntea. Aceste semne înlocuiesc la dânșii scoaterea pălăriei și strângerea de mână a europenilor.

² Vas de aur sau de argint în care se vărsau ape mirositoare. Obiceiul înainte era de a stropi cu apă de trandafiri pe vizitatori la zile mari.

³ În ediția baladelor din 1852, s-au tipărit alte versuri la finalul baladei lui Serb-Sarac. Iata-le:

Iar copila hanului,
 Nepoata sultanului,
 Cu ocheana prin zăbrea
 Serbușorul și-l zărea
 Și-nainte lui sârea,
 Cu năstrapa-l răcorea,
 Cu menestergu-l ștergea

Și la sânu-i mi-l strângea,
 Și-n iatac că mi-l ducea,
 Nuntă mândră că făcea,
 Săptămână,
 Lună plină,
 Cum e rândul domnilor
 Și rândul vitejilor.

XXIX

Doncilă¹

CUPRINS

Sub cel păr mare din sat
 Zace Donciul pe un pat;
 Nouă ani și jumătate
 De când zace el pe spate!
 Pentru dânsul nu e vară,
 Nu e dulce primăvară,
 Ci numai viață amară!
 Pe de-o parte carnea-i cade,
 Pe de alta vermi-i roade,
 El se roagă tot mereu
 Să-l sloboadă Dumnezeu.
 Toată lumea l-a lăsat,
 Lumea toată l-a uitat,
 Numai soră-sa Ancuța,
 Anicuța româncuța,
 Luceafărul satului,
 Salba împăratului,
 Nici pe Donciu l-a lăsat,
 Nici pe Donciu l-a uitat,

Nouă ani ea l-a cătat,
 Nouă ani și jumătate
 L-a cătat tot ca pe-un frate.
 Zi și noapte l-a vegheat,
 Perne albe i-a mutat
 Când la cap, când la picioare,
 Când la umbră, când la soare!
 Într-o zi el o vedea
 Că de plâns se ascundea
 Și cu jale-așa-i zicea:
 „Ce-i, Ancuțo, draga mea?
 Ochișorii tăi frumoși
 Sunt ca doi luceferi roși:
 Poate că ți-a venit greu
 De când tu mă cați mereu?“
 „Ba, ferească Dumnezeu!
 Nu-i asta, drăguțul meu.
 Dar un plâns m-a apucat
 Că pe fetele din sat

¹ Subiectul acestei balade a fost tratat și de poeții populari ai Serbiei, sub numele de *Dojcin bolnavul*. Vezi colecția cântecelor populare ale serbilor, tradusă în limba franceză de August Dozon (Dentu libraire-éditeur Paris).

În Ardeal există asemenea balada lui Doncilă, însă cu numele de *Radu și călușărița* (vezi colecția tipărită la Pesta de dr. Marin Marienescu).

Grea urgie a picat!
 Că știi, frate, un mârzac
 A sosit de la Bugeac
 Și prin țară face jac.¹
 Lângă sat el s-a oprit
 Sub un cort mare păsilit,
 Și-orice vrea tătarul cere
 Tot în silă și-n putere.
 De tot omul de pe-aici
 Zece galbeni venetici,
 Și de fiecare casă
 Câte-un miel și-o juncă grasă,
 Iar pe noaptea fiecare
 Cere câte-o fată mare!
 „Hei, Ancuțo, draga mea,
 Facă Dumnezeu ce-a vrea!
 Tu să n-ai nici o pă sare.
 Fierbe lapte-ntr-o căldare
 De-mi gătește-o scaldătoare
 Și mă freacă-ntr-un noroc

Cu floare de busuioc,
 Doar mi-ar potoli cel foc,
 Apoi adă-mi haine dalbe,
 Cusute cu firuri albe;
 Adă-mi și armele mele
 Ce lucesc ca niște stele.
 Apoi cheamă din câmpie
 Calul meu de voinicie
 Care plânge când mă vede,
 Și de-i zic că mor, nu crede!“
 El în lapte se scâldea,
 Cu busuioc se freca,
 Haine dalbe îmbrăca,
 Calul și-l încăleca,
 Și cât se vedea călare,
 Striga tot în gura mare:
 „Rămâi, soro, sănătoasă
 Ca o viorea frumoasă
 Într-un păhărel pe masă!
 Și tu, Șoime, ce nechezi

¹ În timpurile pe când Bugeacul era în stăpânirea tătarilor, aceștia făceau ades năvăliri pe pământul Moldovei și cășunau cumplite rele locuitorilor români, arzându-le satele, prădându-le vitele și răpindu-le nevestele și fetele. Asemenea români, din partea lor, dădeau năvală în Bugeac și-și răzbunau cu foc și cu moarte. În balada lui Doncilă, tătarul Crâm Hogeac cere tot în silă și în putere, el ridică *baraci* de tot omul câte zece galbeni venetici etc. și pretinde pe fiecare noapte câte o fată mare.

În balada lui Român Grue Grozovanu, am văzut ca el intrase în Bugeac pentru ca să ducă în țară care mocânești pline de copile mârzăcești și de roabe tătarești. Tablou viu și spăimântător de acea epocă de vrăjmășie, unde omul nu era sigur de azi până mâine, și în care el se găsea într-o luptă necurmată cu dușmanii din țările vecine.

Și de boala mea nu crezi,
 Să te văd cum te repezi,
 Când în mine mă gândesc
 Să răpun cap tătăresc!“
 Și omul vesel necheza,
 Zborul iute-și repezea,
 Iepurește, ogărește,¹
 Păsărește, fulgerește,
 Și-ntr-o clipă ajungea
 La cortul lui Crâm Hogea.
 „Bun sosit, ghiaur Doncilă!²
 De-mi aduci vreo copilă,
 Adă-mi tu pe soră-ta,
 Că nu doresc pe alta.“
 „Îți aduc altă mireasă,³
 Mai frumoasă, mai aleasă,
 Care, când te-a săruta,
 Halal de viata ta!“
 „Cine-i, bre Doncilă, cine?
 Unde, unde-i s-o văd bine!“
 Iat-o ici în brâu la mine!

Ian vezi cât e de frumoasă,
 De subțire, de lucioasă,
 Ce glăsuț zângănit
 Scoate când o prinde dor,
 Dar mănâncă om de viu
 Și taie cap de deliu.“⁴
 „Ah! amar, amar Doncilă!
 N-am cerut așa copilă.
 Du-te cu dânsa-napoi,
 Că eu plec azi de la voi.“
 „Ba nu! vreau să te cunun,
 C-am jurat să fiu azi nun.“
 Pala-n aer fulgera
 Capul mârzăcesc zbura!
 Apoi Donciul se-ntorcea,
 Anicuței de zicea:
 „Bietul om! noroc nu are;
 I-am dus lui o fată mare,
 Și numai dintr-un sărut,
 Capul lui și l-a pierdut!“

¹ Aceste patru cuvinte formează un adevărat model de repezimea calului. Ogarul e mai iute decât iepurele, pasărea mai iute decât ogarul și fulgerul mai iute decât pasărea.

² Popoarele ce urmează preceptelor religiei lui Mohamed dau creștinilor denumirea de *ghiauri*, adică: necredincioși.

³ Expresia poetică de *mireasă* întrebuințată pentru spadă se găsește și în una din cele mai frumoase poezii ale vestitului poet german Uhland. În bucata intitulată *Spada*, cavalerul zice:

„Dar, spada mea, dar, eu sunt un om liber, și te iubesc din fundul inimii, te iubesc ca și când mi-ai fi mireasă... etc.“

⁴ Deliu înseamnă în limba turcească un om voinic, însă cam nebun.

XXX

Chira

CUPRINS

La Brăila-n vale
 Șapte bolozale¹
 Și șapte sandale
 Descarc la zamboale
 Și-ncarc la stamboale,
 Descarc băcălii
 Și-ncarc dimerlii,
 Tot de grâu mărunț²
 Și de arnăut,
 Dar cine descarcă
 Și cine încarcă?
 Un arap bogat
 Negru și buzat

Cu solzi mari pe cap,
 Ca solzii de crap;
 Și cu buze late,
 Roșii și umflate,
 Și cu ochi holbați
 Și cu dinți smălțați.
 Dar pân' descărca
 Și pân' încărca,
 El ce mai făcea?
 Tot pe mal ședea
 Și mânca și bea
 Sub verde frunzar
 De crengi de stejtar.

¹ Negreșit aceste cuvinte sunt numiri corupte de vase plutitoare, căci românii cam au obicei a stropși unele nume străine, precum au prefăcut cuvântul de canton în *cardon* și acel de dilijanță în *dirijanță* etc.

² Tablou statistic de comerțul țărilor noastre.

Moldova și Valahia sunt vestite pentru pământul lor mănos și produc, de mai mulți ani, câtimi foarte însemnate de grâu, păpușoi, orz, ovăs etc. ce se exportă prin porturile Galați și Ibraila. Agricultură este până acum singura industrie importantă a Principatelor Unite, și de când a încetat producerea cailor și s-au stins numeroasele herghelii ce formau înainte unul din izvoarele de bogăție a românilor, aceștia s-au dedat la înmulțirea vitelor albe din care se exportă mare număr în Austria.

Iată-o copilă,
 Cu albă cofiță;
 „Chiro, Chirolină,
 Floare din grădină!
Ghelai tu cu mine¹
 Că te-oi purta bine;
 Bine te-oi purta
 Și ți-oi cumpăra
 Rochiță cu zale
 Lăsată pe șale,
 Rochiță în bolduri
 Lăsată pe șolduri.
 Și paftale mari
 De mărgăritari,
 Și paftale mici
 Tot de irmilici.“²
 Chira tot râdea
 Și îi răspundea:
 „Alei, Arăpila,
 Alei! măi Buzilă!
 Unde s-a aflat
 Că s-a-mpreunat
 Corbi cu turturele,
 Șerpi cu floricele,
 Urși cu căprioare
 Și nouri cu soare?“
 Iară cel arap,

Cu solzi mari pe cap,
 Cât o auzea
 Se și rezezea,
 În brațe-o lua,
 În caic intra
 Și se depărta,
 Către Sulina.
 Iar frații Chirei,
 Hoții Brăilei,
 Șerpii Dunărei,
 La mal alergau,
 Pe Chira strigau
 Și-not mi se dau,
 Și se cufundau
 Și când se iveau
 În caic săreau,
 Și pe cel arap
 Îl dau peste cap.
 Apoi se-ntorceau
 Și Chirei ziceau:
 „Soră ticăloasă!
 Soră păcătoasă!
 Spune la tustrei
 Care moarte vrei?
 Moarte luminată
 Ori întunecată?“
 „Frațilori mei!

¹ Cuvânt turcesc ce înseamnă: „Vină tu cu mine“

² Monedă turcească de o valoare de 20 lei de Țarigrad.

Vă jur la tustrei,
Jur pe Dumnezeu,
Pe Sufletul meu!
Că-s nevinovată
Ca apa curată.
Ah! drăguții mei,
Nu-mi fiți dușmănei,
Nu vă-ntunecați
Nu vă încruntați,
Că-s o biată fată,
Zău! nevinovată!“
Iar frații Chirei,
Hoții Brăilei,
Șerpil Dunărei,
Acasă-o duceau,
Apoi ce făceau?
O legau de-un par,
De-un par de stejar
Și pe lângă ea
Vreascuri aduceau.
Și ce mai făceau?
Trupu-i cătrăneau
După ce-l goleau,
Apoi foc îi dau
Ș-astfel o mustrau:
„Soră ticăloasă!
Soră păcătoasă!
Unde s-a aflat
De s-a-mpreunat,
Corbi cu turturele,

Șerpi cu floricele,
Urși cu căprioare
Și nouri cu soare?
Arzi în foc nestins,
De noi trei aprins.
Și te fă tăciune
Și te fă cărbune
Cu-arapi de vroiești
Ca să te iubești!“
Focul s-aprindea,
Vreascurile-ardea,
Para se suia,
Chira, vai de ea!
Gemea și plângea,
Trupul își frângea,
Și amar zicea:
Frăților mei,
Mă rog la tustrei,
Faceți-vă milă
De-o biată copilă.
Ah! mă doare foarte!
Ah! mă tem de moarte
Fie luminată,
Fie-ntunecată!
Vai ș-amar de mine,
Iată moartea vine,
Vine, se repede
Și nime nu-mi crede!
Măiculița mea,
Ce pedeapsă grea!

Focul mă cuprinde,
 Carnea mi-o aprinde;
 Maică, unde ești
 De mă părăsești?
 Maică, mor ah! mor
 Și la tine zbor!“
 Chira tremura,
 În foc se lupta,
 Și amar striga;
 Apoi lin ofta,
 Capul își pleca,
 Sufletul își da!
 Iar trupu-i ardea,
 Trupu-i se roșea,
 Trupu-i se-nnegrea,
 Carnea sfârâia,
 Oasele trăsnea,
 Para pâlpâia,

Fumul se-nvârtea,
 Iar când trupul ars
 Cenușă-a rămas,
 Frații câte trei,
 Șerpilii Dunărei,
 Oasele strângeau,
 Cenușă-alegeau
 Și-n vânt o zvârleau:
 Și astfel grăiau:
 „Oase păcătoase,
 Pulbere de oase!
 Mânca-v-ar pământul
 Și v-ar duce vântul
 Peste nouă mări,
 Peste nouă țări,
 În pustiu golit
 Și nemărginit!“¹

¹ Unii cântăreți sfârșesc balada Chirei prin următoarele versuri:

Pulberea zbură,
 La cer se-nălța
 Și-n cer aduna
 Nori îngrozitori,
 Nori răzbuțători
 Care se-nvârteau

Și din sân scoteau
 Trei fulgeri de foc
 Căzute pe loc
 Peste cei trei frați
 Crunți și ne-mpăcați.

XXXI

Rada

CUPRINS

La cea casă mare
Cu ferești în soare,
Multe buți de toate
Se lovesc în coate,
Buți mari, ne-ncepute
De câte cinci sute,¹
Ș-altele mai mici
De-o sută și cinci.
La cea casă mare,
Cu ferești în soare
Vinu-i bun și rece,
Mult vinaț se trece
Că-l vinde Rădița,
Rada crășmărița,
Și-l beau cazaclii,²
Negustori de vii.
Iar unul din ei,
Căpitan Matei,
Cazacliu bătrân

Și cu moartea-n sân,
La Rada căta,
Din suflet ofta
Și-apoi cuvânta:
„Rado, Rădișoară,
Mândră viișoară!
Ia-mă tu pe mine
Că te-oi ținea bine
Și ți-oi da eu ție
Ruble chiar o mie,
Papuci în badii
Aduși din Indii,³
Blană lungă, moale,
Cu samur în poale,
Și un așternut
Cu aur țesut.“
Rada mi-l vedea
Și îi răspundea:
„Căpitan Matei,

¹ Adică fiecare bute era de 500 vedre.

² Cazaclii se numesc unii negustori din Rusia care cumpără în tot anul vin de la Odobești și-l duc peste Prut.

³ Adică din India.

Mă vrei, nu mă vrei,
 Cât ești de bogat
 Nu mi-i fi bărbat,
 Că ți-e barba sură
 Și n-ai dinți în gură.
 Bărbat oi lua
 Care s-a afla
 Dunărea să-noate
 Ridicând din coate,
 În picioare stând,
 Buzdugan purtând.“
 Nime nu s-afla
 Care cuteza
 Din cei cazaclii
 Negustori de vii.
 Iar un argățel
 Tână, voinicel,

Pe loc s-apuca
 De se încerca.
 Dunărea trecea,
 Și iar se-ntorcea
 Din coate-notând
 În picioare stând,
 Buzdugan purtând.
 Rada-nveselea
 Și astfel grăia:
 „Vin', voinicule,
 Argățelule!
 Pe tine te vreau,
 Bărbat să te iau,
 Că-i o zicătoare
 De însurătoare:
Cine bate Dunărea¹
Nu mi-l bate muierea!“

¹ Din cuprinsul baladelor *Păunașul Codrilor*, *Vidra* și *Rada* se poate dobândi o idee exactă de caracterul femeilor române. Ele sunt vesele, glumețe și au o plecare mare pentru voinici. Un om vrednic, care rupe mâța-n două, după proverbul popular, plătește mult în ochii româncei, și fie cât de sărac, el e preferat unui avut nevrednic. Românul asemenea își arată simțirile lui în următoarea zicală: „Mai bine cu un voinic la pagubă, decât cu un mișel la câștig“.

XXXII

*Badiul*¹

CUPRINS

Pe luciul Dunării,
 La scursurile gârlei,
 La cotitura mării,
 Ian că se zărea plutind,
 Cu lopețile vâslind,
 Cu pânzele fâlfâind,
 Un caic mare, bogat,
 Cu postav roș îmbrăcat,
 Pe-n afară zugrăvit
 Și pe margini poleit.
 Da-n caic cine era?
 Era căpitan-Pașa,

Baş-agaua turcilor,
 Măcelarul frâncilor,²
 Cu cincizeci de brăileni,³
 Și cincizeci de bosnieni,
 Brăileni din Brăila,
 Bosnieni din Bosnia.
 Ei, mări, cu toți veneau
 Și pe mal se coborau
 În cel sat mare, serbesc,
 Jumătate românesc,
 La casele Badiului,
 Badiului bulgarului,

¹ Această baladă se cântă pe o arie cam serbească, cu trăgănituri de glas orientale, și lăutarii adaugă la sfârșitul ariei un soi de suspin pe cuvintele turcești *Brui aman, aman!*

² Turcii dau numirea de frânci la toate popoarele îmbrăcate cu haine europene, și fiindcă ei au avut multe războaie cu ungurii și cu nemții, poate că versul de sus face aluzie la unul din acele măceluri crâncene ce au roșit cu sânge de atâtea ori malurile Dunării. Punem înaintea această presupunere, fiindcă caracterul mai modern al baladei Badiului nu ne îngăduie a o crede de pe timpul cumplitei desfaceri a francilor sub zidurile Nicopolei.

³ Înainte de războiul rușilor cu Turcia, la 1828, orașul Brăila, întărit cu ziduri, era ocupat de o garnizoană turcească. Brăilenii din baladă nu sunt decât ostași din acea garnizoană.

Frățiorul Marcului.
 „Dalbo, dalbă, jupâneasă!
 Cu ochi mari de puică-aleasă;
 De ți-e Badiul tău acasă,
 Zi-i degrabă ca să iasă,
 Iar de-i dus în deal la vie,
 Mergi de-i zi să nu mai vie,
 Că s-a trecut de glumie!“
 „Nu-i la vie, și-i în casă
 Cu paloșul gol pe masă.
 Badiului voinic nu-i pasă
 Nici de cursă dușmănească,
 Nici de oaste-mpărâtească!“
 Badiule, te ține bine,
 Că urdia-ntreagă vine!
 Turcii vin grămadă, claiе,
 Capul tău să mi ți-l taie
 Și să-l ducă pe tipsie
 De peșcheș la-mpărăție.¹
 Iată lupta se-ncleșta:
 Badiul singur se lupta,

Chiar în sânge se scâlda
 Și din loc el nu se da.
 Dar când trupul obosește,
 Când puterea se sfârșește,
 Inima la ce-ți slujește!
 Badiul meu slăbea, cădea,
 Turcii rămași mi-l prindeau
 Și-l ferecau peste tot,
 Și-l legau strâns cot la cot
 Jos la stâlpul hornului,
 La dogoarea focului,
 Cu frânghie de mătase,
 Vițele-mpletite-n șase...
 Tăiau carnea pân' la oase!²
 Badiul greu se răsucea
 Și din gură-ncet zicea:
 „Băduleasa mea frumoasă!
 De mi-ai fost tu credincioasă,
 Mergi degrabă la cămară,
 De ia galbeni din comoară.
 Umple-ți poala plină, rasă

¹ Cuvânt turcesc ce însemnează prezent, dar.

² Un lăutar din satul Foltești, ce se află la coada lacului Brateș, lângă Galați, zicea următoarele versuri:

Cu-o frânghie de mătase
 Împletita-n în trei, în șase
 Cât și brațul meu de groasă,
 Tăia carnea pân' la oase
 Și cu două de fuior,
 Cât un fluier de picior,

Dar când Badiul se-ntindea,
 Cele două se rupea,
 Numai lațul de mătase
 Nu-i da drumul ca să iasă,
 Ci-l strângea, strângea cumplit,
 Ca un șarpe-ncolăcit.

S-o revarsă-aici prin casă,
 Doar or vrea ca să mă lasă!“
 La bani turcii năvăleau,
 Și pe jos se tăvăleau,
 Dar pe Badiul nu-l slăbeau!
 Badiul încă mai zicea:
 „Băduleasa mea frumoasă!
 Cu ochi mari de puică-aleasă,
 Mergi degrabă în cea casă;
 Pune față la ghileală,
 Buze moi la rumeneală
 Și sprâncene la cerneală;¹
 Apoi vină-aice-n casă,
 Doar or vrea ca să mă lasă!“
 Mândra cât se arăta,
 Baș-agaua se-mbăta,
 Dar de Badiul ce zăcea,
 Milă nici ca-i se făcea!
 Badiul încă-ncet zicea:
 „Băduleasa mea frumoasă!
 De-mi ești soață credincioasă,
 Fă la apă că purcezi,
 Și-n fugă să te repezi
 Pe la gura pivniței,
 Tot de-a lungul uliței,

La casele Marcului,
 Frățiorul Badiului,
 Și dă lui pe loc de știre
 Că mă află la pieire.“
 Băduleasa purcedea,
 Dar la apă nu mergea,
 Ci-ntr-o fugă ajungea
 La casele Marcului,
 Marcului bulgarului,
 Frățiorul Badiului:
 „Alei! cumnățica mea!
 Răsărit-ai ca o stea,
 Ce vânt dulce te-a bătut,
 La noi de te-ai abătut?“
 „Am venit să-ți dau de știre
 Că mi-e Badiul la pieire,
 Pe mâna bosnenilor
 Și a brăilenilor!“
 Băduleasa nu sfârșea, —
 Marcul se și repezea,
 Buzduganul învârtind
 Și din gură chiuind:
 „Măi bosneni, măi brăileni,
 Mișei dușmani și vicleni!
 V-aruncați sută pe-un om

¹ Femeile în Orient au urâciul obicei de a-și drege obrazul cu suliman și a-și boi sprâncenele cu nucșoară arsă. Acel obicei s-a adoptat de toate femeile, fie mahometane, fie creștine ce locuiesc în Imperiul Otoman, și din nenorocire a și trecut peste Dunăre și s-a încuibat în satele românești de pe malul stâng al râului.

Ca și cioarele pe-un pom.
Ce vi-i robul vinovat,
Astfel de l-ați ferecat?
De vă-i robul de iertat,
De vândut sau de schimbat.
Mie mi-e de cumpărat.“
„Nu ne-i robul de vândut
Ci ne-i robul de pierdut.“
„Ale! frate Badiule,
Cum te calcă babele!“
Cât zicea, se repezea,
Stâlpul hornului smunca,
Pe Badiu că-l slobozea
Și din gură-i porunca:
„Bate tu marginile,
Că eu bat mijloacele,
Care-a scăpa de la mine,
Să nu scape de la tine!“
Amândoi turbat răcneau,
Vârteji de moarte făceau,

Pintre turci se învârteau,
Turcii sărea și fugea
Dar păcatu-i ajungea!
Care scăpa de stâlpă,
Nu scăpa de buzdugan!...
Noaptea neagră când cădea,
Clăi de turci în foc ardea,
Și lumina se-ntindea
Pe luciul Dunării,
Pe valurile mării.
Iar nevasta Badiului,
Cumnașica Marcului,
La cel foc grozav căta
Și cu jale cuvânta:
„Ale! frate Badiule!
Cumnașele Marcule!
Auziți voi parele
Cum mănâncă oasele?
Auziți voi mamele
Cum își plâng păcatele?...“

XXXIII

Ghemiș

CUPRINS

I

Frunză verde de-aluniș:
Tace cucul la răriș,
La răriș, la cărpeniș
De frica celui Ghemiș,
Că de-i mic și ghemuit,
Are fața de-ngrozit,
Și de-i mare cât un ghem,¹
Turcii toți de el se tem.
Cât a fost vara de mare,
El a mas pe la coșare
Cu vânăta cea frumoasă,
Iapă scurtă și vânoasă,
Cu dungii negre pe spinare,
Și scânteii de foc în nare.

Ea-i ogarcă pe sub foale,²
Cât aleargă, nu domoale
Și-i lăcustă săritoare...
Unde-o vede Ghemiș moare!
Într-o zi Ghemiș punea
Șapte buți alătura,
Cu vânăta le sărea,
Pe vânăta o spetea!
Iar Ghemiș ca un nebun
O lega de un alun
Și trei zile o plângea,
Nici că se mai mângâia!
Apoi, mări, se-ndrăcea,
Colea-n vale se ducea,
O falangă-n drum scotea,³
Pe drumeți pe toți bătea

¹ În poveștile populare există o ființă fantastică ce se numește *Statul-Palmă-Barbă-Cot*, adică cu statul nalt de o palmă și cu barba lungă de un cot. El trăiește sub pământ și umblă călare pe un iepure șchiop. Ghemiș, mare cât un ghem, o fi negreșit rudă cu el.

² Adică are formă de ogar, făcută pe alergare.

³ Pedepsa barbară a falangăi s-a aplicat în țară în timpul domniei fanarioților. Nenorocitul osândit la această pedeapsă primea lovituri de bici sau de vergi pe tălpile picioarelor, în vreme ce picioarele lui erau strâns legate de un drug, numit falangă, și ridicate în sus.

Ca să-i spuie de știa
 Dacă-n lume cunoștea
 Alt fugar ca vânăta,
 Să-i se dreagă inima.
 Când la urma tuturor,
 Iat-un biet de cerșetor.¹
 În spinare cu desag
 Și în mână c-un toiag.
 Iar Ghemiș cum îl vedea,
 La pământ îl întindea,
 De falangă mi-l lega
 Și-l bătea și tot striga:
 „Măi sărace, sărăcilă,
 De când umbli cerând milă,
 Văzut-ai în calea ta
 Vreun cal bun ca vânăta?”
 „Stăi, jupâne, nu mai da,

Că ți-oi spune tot ce știu.
 Eu cunosc un bidiviu
 La cel pașă din Măcin²
 Care bea rachiu și vin!³

II

Ghemiș iute purcedea,
 Luntre mică el prindea,
 Latul Dunării trecea,
 La Măcin de se ducea,
 Și-n cetate el intra,
 Iar de pitic ce era,
 Nime-n seamă nu-l băga,
 El la grajd și alerga,
 Grajdul Miralaiului⁴
 În dosul saraiului,
 Și la pândă se punea,

¹ În țările noastre e foarte rar de a găsi un cerșetor român, căci cerșetoria e considerată ca o meserie rușinoasă. A ajunge pe la ușile străinilor este cea mai mare nenorocire pentru un om, prin urmare e o foarte crudă ocară cuvântul de *calic*. [...]

Cu toate acestea, până la domnia lui Ioan Sturza calicimea din țară era oarecum privilegiată prin hrisov domnesc, și poseda în Iași un foburg numit mahalaua Calicimii. Ea avea dreptul de a lua parte la cortegiul înmormântărilor. Breasla calicilor era reprezentată la aceste triste ceremonii prin oameni aleși din sânul ei, și care purtau toiaguri groase de ceară zugrăvită cu flori și poleită. Toiagurile însă erau atât de groase că de-abia doi oameni puteau să ducă câte unul pe umerii lor.

² Oraș mic aproape de malul drept al Dunării, în Turcia.

³ Legea lui Mohamed oprește băutura vinului și rachiului.

⁴ Miralai însemnează la turci rangul de colonel.

În gunoi se ascundea.
 Când fu despre cântători
 Pân-a nu răsări zori,
 Ghemiș iute se trezi
 Și-ncepea a nechezi
 Cum nechează iepele,
 Iepele sirepele.
 Armăsarul l-auzea,
 Se-ncorda și necheza,
 De la iesle se smucea,
 Peste zid ușor trecea,
 Și zburând voios venea,
 Iar Ghemis îl viclenea
 Pân' de coamă-l apuca,
 Apoi iute-ncăleca
 Și numai o fugă-i da
 Pân' la soră-sa Manda:
 „Bună ziua, surioară!
 De ești bună, bunișoară,
 Fii de inimă voioasă
 Și de oaspe bucuroasă.”¹
 „Bun sosit, frate Ghemiș!
 Bine făcuși că veniși,
 Dar mai bine, zău, făceai
 Dacă-aice nu veneai.

Că dușmanu-ți de cumnat
 Chiar pe cruce s-a jurat
 Să te dea la turci legat
 Pentru-o palmă ce mi-ai dat
 Când cu el m-am cununat!“
 „Să n-ai grijă, soro dragă,
 Că cu mine nu-i de șagă,
 De mine care se leagă,
 Sângele-n trup i se-ncheagă.“

III

Iată că se-nainta
 Și pe prag se arăta
 Cel cumnat jurat, hain
 Ce venea de la Măcin.
 „Aferim, frate Ghemiș,²
 Bine făcuși că veniși,
 Amândoi să veselim
 Ca frați buni să ne cinstim.
 Fa nevastă, du-te, adă
 Vin de cel ce fierbe-n cadă,
 Să ne cinstim oaspele,
 Să răcorim fratele.“
 Manda vinul aducea,
 La băut ei se-ntrecea,

¹ Datina ospetei e una din cele mai vechi și mai sfânt păzite la români. Când sosește un străin pe pragul casei unui om, el zice până a nu intra: *bucuroși de oaspeți?* și-i răspunde totdeauna: *Bucuroși!*

² *Aferim*, turcește, sinonim de *bravo*.

Pân' ce unul se-mbăta
 Și-n somn greu se cufunda.
 Iar cumnatul cel hain,
 Tufecii din Macin,¹
 Pe Ghemiș îl fereca,
 La seleafu-i se pleca,
 Pistoalele-i le-apuca,
 De iarbă le descărca,
 Cu cenușă le-ncărca.
 Apoi iute alerga
 Și la turci veste le da.
 Turcii casa-nconjurau
 Și-n casă buluc intrau,²
 Iară sora lui Ghemiș
 Punea salbă și beniș
 Și-ntre turci se arăta
 Și din gură cuvânta:
 „Turcilor, spahiilor,
 Nu dați vânt săbiilor
 Pân-a nu mă plăti eu
 De Ghemiș, fratele meu,
 Cu o palmă ce mi-a dat
 Când bărbatul m-a luat.“

Bună palmă-atunci îi da
 Cât Ghemiș se deștepta
 Și pe turci cât îi zărea
 În picioare drept sărea,
 Și pistoalele-ntindea,
 Dar nici unul s-aprindea!
 Dacă vedea și vedea,
 Iataganul apuca,
 Printre turci se arunca,
 Printre turci cale-și făcea
 Și la grajd el se ducea,
 Chiuind și nechezând
 Iataganul învârtind,
 Armăsarul-l auzea,
 Armăsarul necheza,
 La Ghemiș zburând venea
 Și-n genunchi el se punea.
 Ghemiș iute-ncăleca
 Și spre Dunăre pleca,
 Apa-n două despica
 Și sălta din val în val
 Pân' sosea la cela mal!

¹ Cuvânt turcesc care însemnează fabricant de arme.

² Adică dă năvală în casă cu grămada. *Buluc* e un cuvânt turcesc care s-a pripășit în țară de când cu năvălirile turcilor, dar începe a se pierde din limba noastră ca multe alte cuvinte slavone și grecești lăsate în urma lor de ocupările rusești și de fatala domnire a fanarioților.

XXXIV

Vulcan

CUPRINS

I

La gura Siretului,
 Prin postul Sân-Petrului,
 Ian, mări, că s-a ivit
 Un caic lung, poleit,
 Cu postav verde-nvelit.¹
 Dar în el cine-mi era?
 Era Soliman Aga
 Cu cincizeci de ieniceri²
 Care poartă-n brâu hamgeri.
 Ei veneau încet, încet

De la Dunărea-n Siret,
 Vadurile străbătând,
 Malurile cercetând
 De-un Vulcan, de-un căpitan,
 Dușmanul lui Soliman.
 Iată, mări, cum venea,
 Că pe-un mal se întâlnea
 Cu trei fete moldovence
 Floricele dunărence,
 Vorbitoare, cântătoare,
 Și de pânzi înălbitoare.³
 „Bună vremea la trei fete!

¹ Colorul verde e purtat la osmani numai de persoanele ce au un caracter sacru, precum hogii, dervișii, imamii, fiindcă stindardul lui Mohamed, sangeacul, e de culoare verde.

² Miliția ienicerilor a fost instituită la 1362, sub sultanul Amurat, de către marele vizir Kara Halil Bașa. Ea era compusă de robi luați în războaie după ce Ornus Beglerberg de la Rumelia luă Ipsala și Malgara. După formarea acestei vestite miliții, un șeic, anume Hagi Bektaş o binecuvântă, zicând: „Numele vostru să fie *iengbișebri* (cuvânt compus din *engbi*, nou, și *chebri*, soldat); înfățișarea voastră sa fie vie și mândră; mâna voastră să fie învingătoare; sabia voastră ascuțită, lancea voastră totdeauna gata de a lovi capul dușmanului, și oriunde veți merge să vă întoarceți cu chipul înflorit de sănătate“.

³ Viața patriarhală a familiilor române impune femeilor datoria de a țese în case pânza trebuitoare pentru îmbrăcămintea bărbaților și a copiilor. Ele au

De nu sunteți voi șirete,
 Spuneți nouă de Vulcan,
 Unde-i aprigul bogdan?¹
 Dacă-ți spune voi cu drept,
 Răsări-v-ar flori la piept,
 Flori cu față de bujori
 Și cu ochi de pruncușori.
 Lucrul vostru să sporească,
 Pânzele să se-nălbească
 Cum e coala de hârtie
 Și floarea de iasomie.
 Iar de nu-ti grăi cu drept,
 Arde-v-ar dorul în piept,
 Lucrul să nu vă sporească,
 Pânzele să nu albească,
 Ci la soare să-nnegrească
 Și la vânt să putrezească.“
 Cele fete moldovence
 Floricele dunărence,
 De la mal se depărtau
 Și din gură cuvântau:
 „Atunce s-ajungeți voi

Când îți afla de la noi
 Unde-i badea cel iubit
 Și de turci nebiruit!“
 Turcii se posomorau,
 Pe mal verde coborau
 Și de mers nu se opreau
 Pân' ce-n cale nu zăreau
 O sălcică rămurată
 Pe-un izvor rece culcată;
 Lângă salcie o bătrână
 Cu trei caftane-ntr-o mână²
 De sânge spălându-le,
 De pietre bătându-le;
 Iar sub salcie-un căpitan,
 Șoimul ager de Vulcan,
 Stând la umbră și dormind
 De-a lui viață ne-ngrijind,
 Că de pază mi-l păzește
 Și la capu-i străjuiește
 Pandelaș, un grec voinic
 Cu pistoale sub ilic,
 Slugă veche și iubită

perfecționat această industrie și au ajuns a face meneșterguri și ștergere foarte frumoase.

Femeile de la munte poartă ștergere de mătase lucrate de dânselle, ce se deosebesc prin dibăcia țesăturilor.

¹ Turcii dau Moldovei denumirea de Bogdania, după numele lui Bogdan, fiul lui Ștefan cel Mare, ce a închinat țara sub suzeranitatea sultanilor. Ei le zic moldovenilor: bogdani.

² Caftanul e o haină orientală ce servea înainte ca un semn de onor. Domnii când primeau domnia, și boierii când primeau boieria, erau înveștiți cu caftane.

De stăpânu-i dăruită.
 Soliman s-apropia
 Și din gură-așa grăia:
 „Bre Pande! de vrei bani
 Să nu-i poți mânca doi ani,
 Dă-ne pe Vulcan legat,
 Că-i peșcheș de împărat.“
 Grecul lacom răspundea:
 „Dați-mi banii ș-om vedea.“
 Soliman se bucura,
 Bani-n poală-i număra,
 Zece punge de irmilici,
 Opt de rubiele mici¹
 Și vro trei de venetici.
 Iar Pande ce făcea?
 La stăpânu-i se ducea
 Și cu brău-i de mătăasă,
 Brău cu țesătura deasă
 Îi lega brațele-n cruci
 Și-l dăruia rob la turci.

II

Lângă malul ridicat
 Sta Vulcanul răsturnat
 Ca stejarul cel frunzos
 În pădure-aruncat jos.
 Împrejuru-i adunați
 Ședeau turcii înarmați

Și pe rând se întreba
 Ca ce moarte i-ar afla?
 Unii ziceau să-l omoare
 Cu laț de spânzurătoare,
 Alții să-l cufunde-n apă,
 Alții să-l înfigă-n țepă,
 Alții să-l taie pe loc,
 Alții să-l arunce-n foc.
 Iar Pande-i asculta
 Și la rându-i cuvânta:
 „La cea moară părăsită,
 De stăpânul meu clădită,
 Este-o piatră de râșnit
 Care încă n-a slujit,
 Și e bună de-aninat
 De un gât de vinovat
 Și-n Siret de cufundat.“
 Turcii toți *evet* ziceau.²
 Pe Vulcan iute-l duceau
 Și de piatră mi-l legau
 Și-n Siret îl aruncau.
 Apele se deschideau
 Și pe loc se închideau
 Cum se-nchide pe-un mormânt
 Gura negrului pământ.
 Apoi turcii purcedeau,
 La Galați ei se duceau,
 Lăsând îndărătul lor

¹ Monedă turcească de aur.

² *Evet*, cuvânt turcesc ce însemnează: așa.

Pe luciul apelor
 Vălurele uşurele
 Şi vârteje-n cercurele.
 Iar Vulcan se cufunda
 Până ce de fund el da.
 Când în fund el ce făcea?
 Brăul cu dinţii-l rodea.
 Mână dreaptă-şi desfăcea,
 Din picioare s-opintea
 La lumină de ieşea.
 Apoi greu el înota
 Şi din gură cuvânta:
 „Sărăcuţ, amar de mine!
 Căci un ajutor nu-mi vine
 Să mă scoată de la greu,
 Să-mi lungească veacul meu!“
 Iată, mări, că deodată,
 Îi răspunde-un glas de fată:
 „Voinicele, ţine bine,
 Că eu vin, alerg la tine.“
 Copiliţa sprintenică
 Sărea într-o luntritică
 Şi cu mâinile vâslea,

Pe Vulcan de mi-l scăpa,
 Iar Vulcan o săruta
 Şi cu drag îi cuvânta:
 „Fire-ai, dragă, fericită!
 Că tu eşti a mea ursită¹,
 Ca lumina de iubită.
 Mergi acum la tine-acasă
 Şi-ţi ia haine de mireasă
 Şi m-aşteaptă bucuroasă.
 Că eu dacă-oi izbândi
 Cu tine m-oi logodi,
 Ş-om face casa-mpreună,
 Să trăim viaţă bună.“

III

El la târg se îndrepta,
 Mamei lui se arăta,
 Iar bătrâna lăcrima
 Şi cu jale cuvânta:
 „Ale! dragă, de eşti viu,
 Spune mamei ca s-o ştiu,
 Iar de nu, să te bocesc²
 Trupul să ți-l pânzuiesc,

¹ Ursitul sau ursita însemnează mirele sau mireasa hotărâţi de soartă. Flăcăii şi fetele cred că norocul se ocupă de viitorul lor. Fetele mai cu seamă sunt în plecare de a-şi căta urşiţii în faţa apei de prin fântâni, în lucirea misterioasă a stelelor, în forma copacilor de prin păduri etc.

² Bocitul e un obicei ce există la români de pe timpul vechilor romani. Ca şi în epoca lui Traian, se află între femei bocitoare, care merg de bocesc morţii pe la case, şi pomenesc cu un ton plângător, de toate meritele lor.

Podurile să-ți gătesc.¹
 „Nu sunt mort, nu mă boci,
 Nici în pânzi nu mă-nveli,
 Ci în stremțe mă-nvelește
 De mă schimbă calicește.“
 Făcea mă-sa cum zicea,
 În calic îl prefăcea.
 El pe ulițe apuca,
 Crășmele de le cerca,
 Cerca una, cerca două,
 Pân-împlinea câte nouă...
 Când a fost l-a nouălea,
 El înuntru năvălea,
 Că-nlăuntru el văzuse
 Pe Pandeli ce-l vânduse.
 Vânzătorul sta culcat
 Tocma-n fund pe un macat,
 Lăudându-și faptele
 Și bându-și păcatele.
 „Noroc bun și veselie

Celor ce-s în avuție,
 Să-mi faceți parte și mie!
 Căpitane Pandelaș,
 Tu, ce ești un bogătaș!
 Dă-mi o frântă de lețcaie
 Că foamea cumplit mă taie
 Și pân' la pământ mă-ndoaie.“
 „Măi străine, măi sărace!
 De ți-e foame, n-am ce-ți face
 Că mă țin greu înșelat
 De toți banii ce i-am dat
 Pe ist paloș oțelit,
 Cu mănunchiul poleit.“
 „Dă-l încoace, fătul meu,
 Ca să-l cercetez și eu,
 Și să-ți spun adevărat
 Dac-ai fost tu înșelat.“
 Grecul beat paloșu-i da,
 Iar Vulcan cum îl lua,
 Ochii-n sânge-și încrunta

¹ Când este a se face vreo înmormântare, obiceiul antic cere de a se așeza poduri în calea mortului. Se întinde pe pragul porții casei o pânză albă peste care trece cortegiul. A doua pânză se pune asemenea la jumătatea drumului, și a treia pe pragul porții de la biserică. Acele pânze se dau pe urmă de pomană la săraci împreună cu lumânările de ceară și cu monedele aruncate pe ele.

Aceste poduri alegorice închipuiesc punțile ce are a trece sufletul răposatului ca să ajungă la ușa raiului, iar monedele slujesc a plăti *vămile* pe astă lume (?). Afară de zisele monede se mai pune și câte o monedă mică în mâna mortului, pentru ca să aibă cu ce plăti pe ceea lume barca lui Caron. Românii însă au uitat și pe Caron și râul Stix și Câmpii Elisei din mitologia strămoșească, de când hristianismul a înlocuit religia păgânismului.

Ș-apoi aspru cuvânta:
 „Alelei! fecior de lele!
 Vânzător zilelor mele!
 Nu te ținea înșelat
 De câți bani pe el ai dat,
 Dar te ține înșelat
 Într-a cui mână l-ai dat
 Alei! fiară veninoasă!
 Litfă rea, necredincioasă!¹
 Ce rău, spune, ți-am făcut,
 Turcilor de m-ai vândut?
 Ori la mine n-ai avut
 De mâncat și de băut?
 Haine bune de-mbrăcat?
 Cal frumos de-ncălecat?
 Ai vroit tu să mor eu,
 Dar n-a vroit Dumnezeu,
 Că de moarte m-a scăpat,
 Să te curăț de păcat!“
 Cum zicea se și izbea,

Capul grecului tăia,
 Apoi trupu-i târâia
 Fără popă, nici prohod
 Pân la capra unui pod,
 Și podeaua ridica
 Și sub pod îl arunca.
 Apoi iar se întorcea,
 Iar pe uliți purcedea
 Și din turci el căsăpea
 Câți pe mână-i încăpea.
 Apoi iute alerga
 Și voios se cununa
 Cu cea fată moldoveancă,
 Floricică dunăreancă,
 Care-n haine de mireasă
 L-aștepta de mult acasă.
 Spusu-v-am cântec bătrân
 Și mai am vro două-n sân.
 De-ți avea suflete bune,
 Și pe-acele vi le-oi spune.

¹ Cuvântul *litfă*, care la început servea a denumi pe polonii din Litfania, a ajuns a însemna neam rău și fără credință. Prin urmare, el se aplică de români la orice popor care i-au făcut daune rele.

XXXV

Corbac¹

CUPRINS

Corbac zace la-nchisoare
 De trei ani lipsiți de soare,
 În oraș la Țarigrad,
 În beci la sultan Murad.
 El oftează și jeleşte
 Și prin gratii tot privește
 Când la nori purtați de vânt
 Care plouă pe pământ,
 Când la cărduri de cocoare
 Ce mereu zbor către soare.
 Iată, mări, că-ntr-un nor
 El zărea un corbușor
 Ce pe sus tot croncănea
 Și din aripi tot bătea.
 „Alele! Corbac zicea,
 Căci n-am durdă, pui de corb,
 Sângele să mi ți-l sorb!
 Ce tot zbori și croncănești?
 Ori pe mine mă jeleşti,
 Ori de mine tu-ți bați joc?
 Rămânere-ai fără cioc,

Și ți-ar cădea unghiile
 Să n-acați cu dânsel!“
 Corbul cât îl auzea
 Din cel nor se repezea,
 Pe fereastră se lăsa
 Și pe limbă-i cuvânta:
 „Corbăcele, dragul meu!
 Ce mă blestemi așa rău?
 Că umblu de rândul tău
 De trei ani fără-ncetare
 De când zaci la închisoare.
 Maică-ta mi-a poruncit
 Să tot zbor neobosit
 Pe spinarea vântului
 În jurul pământului,
 Să te aflu, ca să știu
 De ești mort sau de ești viu.“
 „Alei, corbe, de-i așa,
 Eu nu te-oi mai blestema,
 Ci cu lacrimi te-oi ruga
 Ca să faci pe gândul meu

¹ Această baladă are multă asemănare cu cea a lui Novac și Corbul și, pe cât presupun, ea este numai o parte din vreo altă baladă ce s-a pierdut.

Să-mi aduci cu pliscul tău
 Cinci fuiuare de mătasă
 De la mama, de acasă
 Și-încă iarba-fierului¹
 Din codrul Neferului.“
 Corbul iute-n zbor sărea
 Cât pe cer el se zărea
 Mai întâi ca un porumb,
 Apoi numai cât un plumb,
 Pân' ce-n zare ajungea
 Și din zare se ștergea.
 Două zile nu trecea,
 Corbușorul se-ntorcea
 Și cu pliscul aducea
 Cinci fuiuare de mătasă
 Cea mai bună și aleasă,
 Și-încă iarba fierului
 Din codrul Neferului.
 „Ale! corbușorul meu!
 De-a vrea sfântul Dumnezeu
 În cea lume să scap eu,
 Jur să mi te înfrățesc
 Și să mi te tot hrănesc
 Nu cu carne pășărescă,
 Ci cu carne păgânească,
 Nici cu sânge pășăresc,
 Dar cu sânge păgânesc!“

Corbea timpul nu pierdea,
 El mătasea o torcea,
 Lungă funie-o făcea
 Și de gratii o prindea,
 Apoi când noaptea cădea,
 El cu iarba-cea-de-fier
 Atingea gratii de fier;
 Gratiile, ca de foc,
 Se topeau toate pe loc.
 Numai una rămânea
 Care funia ținea.
 Dacă vedea și vedea,
 Corbac timpul nu pierdea.
 Funia și-o apuca,
 Pe funie luneca,
 Legănat mereu în vânt
 Până ce da de pământ,
 Apoi el se depărta
 Și din gură cuvânta:
 „Corbe, corbe, frățior,
 Mergi la maica cea cu dor
 Și-i du veste c-am scăpat
 De la loc întunecat,
 Și de-acum ca să mă-mpac,
 Eu din funie-am să fac
 Colan mândru pentru turci,
 Ca să mi-i ridic în furci!“

¹ În povești se pomenește ades de o iarbă ce are putere a topi fierul de la zăvoarele închisorilor. Ar fi de crezut că iarba-fierului nu e alta decât iarba de pușcă, dacă poveștile populare nu ar fi existat înainte de descoperirea prafului.

XXXVI

Novac și corbul

CUPRINS

I

Fost-a, cică, un Novac,
 Un novac, Baba Novac,
 Un viteaz de-al lui Mihai¹
 Ce sărea pe șapte cai
 De striga Craiova vai!
 El un fecioraș avea
 Și tot astfel îi zicea:
 „Fecioraș, Gruiuțul meu!
 Ascultă de ce-ți zic eu,
 Să nu cazi la vreun loc rău,
 La loc rău și mult departe

În neagra străinătate.²
 Dacă sorții te-or purta
 Țările de-a vântura
 Și-n Stambul de a intra,
 Tu de asta nu uita:
 Vamă dreaptă să plătești,
 Armele să-ți oțelești,
 Hainele să-ți primenești
 Ca să pari un biet sărac,
 Să nu semeni a Novac,
 Că nu-i turcilor pe plac.“
 Grue-n Țarigrad intra,

¹ Printre generalii lui Mihai-vodă Viteazul s-a deosebit Baba-Novac, om credincios al Domnului, și care a avut o moarte glorioasă de martir, din ordinul lui Ciaki și al Senatului unguresc.

² Simțul de naționalitate și iubirea de patrie sunt așa de adânc întipărite în inimile românului, că pentru el străinătatea e neagră, fără lumină. Soarele nu-l încălzește pe pământ străin!

Românii sunt supuși tristei boli a nostalgiei, când se află deșțărați. De aceea în armia austriacă unde sunt mulți feciori din Ardeal și din Bucovina, legea de pedeapsă în contra fugirii din oaste, e mult mai puțin aspră pentru români. Un cântec vechi zice:

Roman în țara străină,
 Duce dorul și suspină.

Vamă dreaptă el nu da,
 De haine nu se schimba,
 Ci pe uliți se primbla
 Tot în haine novăcești
 Cum e drag ca să-l privești!
 Turcii toți cât îl zăreau,
 Între dânșii se grăiau:
 „Ista-i Gruia lui Novac,
 Lui Novac Cara-Iflac!”¹
 Și pe loc ei s-adunau,
 Și de Grue s-aninau,
 Și cu Grue se luptau
 Și pe Grue mi-l legau
 Cu trei funii de mătășă,
 Din ele să nu mai iasă!
 Dar când Grue se-ntindea,
 Două funii se rupea,
 Numai una rămânea,
 Una lungă noduroasă,
 Cât un braț voinic de groasă!
 Turcii iute-l cuprindeau
 Și-ntr-un beci îl închideau,
 Lumea să n-o mai privească,
 Soare să nu mai zărească!

II

Grue zace la-nchisoare,
 De trei ani lipsiți de soare

Și prin gratii lung privește
 Cerul care strălucește
 Și de dansul nu-ngrijește!
 Dor cumplit inima-i seacă,
 Plâns de jale mi-l îneacă,
 Când zărește despre soare
 Cârduuri, cârduri de cocoare,
 Călătoare zburătoare
 Și de el nepășătoare.
 Iată, mări, cum plângea
 Că departe, sus zărea
 Un corb negru, corbișor
 Ce zbura încetișor
 Și din aripi tot bătea
 Și cu jale croncănea.
 Iar Grue se amăra
 Și din gură-amar zicea:
 „Căci n-am durdă, pui de corb,
 Zilele să ți le sorb!
 Ce tot țiți și croncănești,
 Ori de mine te gătești?”
 Corbul se apropia,
 Pe fereastră se punea
 Și din pliscu-i răspundea:
 „Grușor, draguțul meu!
 Ce mă blestemi așa rău
 Când umblu de rândul tău?”

¹ Turcii numesc pe români *iflac*, adică valac, însă pe acei din Valahia îi cheamă *cara-iflac*, români negri, și pe cei din Moldova *ac-iflac*, români albi.

„Ale! corbe, corbișor,
 De vrei tu să-mi faci pe dor,
 Ține inelușul meu
 Și du-l unde voiesc eu,
 În munții Catrinului,
 În pădurea Pinului
 La condacul lui Novac,
 Lui Novac, Baba-Novac.
 Și mă jur că de-oi scăpa,
 Pe tine te-oi adăpa
 Nu cu sânge pășăresc,
 Dar cu sânge păgânesc!“
 Corbul vesel croncănea,
 Inelu-n plisc îl punea,
 Aripile-și întindea,
 Și pe cer el se zărea,
 Întâi ca un porumbaș,
 Apoi ca un lăstunaș,
 Apoi ca un bondăraș
 Și-n zare dacă-ajungea,
 El din zare se ștergea.

III

În munții Catrinului,
 În pădurea Pinului

Odihnea Baba-Novac
 La umbra unui copac,
 Și prin vis el tot vedea
 Pe feciorul său Gruia.
 Iată-un corb că se ivea
 Și pe-o creangă se punea
 Chiar deasupra capului,
 Capului Novacului:
 Corbulețul ușurel
 Avea-n pliscu-i un inel
 Care jos cădea din el
 Chiar în barba lui Novac,
 Lui Novac, Baba-Novac.
 Adormitul se trezea,
 Și inelul cât vedea,
 Scotea haine novăcești,
 De punea călugărești,
 Scotea cuca de Novac¹
 Și punea un comănac,
 Și-ncăleca voinicește,
 Și precedea vulturește,
 Cu desagi, cu buzdugele
 Pline de mahmudele².

¹ Cuca era un soi de coifură împodobită cu pene de struț, cu care domnii Moldovei și ai Valahiei erau încoronați când ei mergeau de se închinau sultanului ca să primească investitura. Obiceiul era ca până a nu intra în sala de audiență a sultanului, arzodași, cel întâi ușer numit capusilar kiethudași să îmbrace pe domn cu caftan și muhzur-aga să-i puie pe cap cuca domnească. Mai erau însă și alte cuce mai mici pentru solaki.

² Monedă turcească de pe timpul lui sultan Mahmud.

El mergea și iar mergea,
În Țarigrad ajungea,
La divan că se ducea
Și din gură-așa zicea:
„Auzit-am, auzit
De-un voinic ce mi-ați robit,
Iată-mă-s că am sosit
Să vi-l plătesc îndoit“.
El desagii deșerta,
Turcii toți năvală da,
Și pe jos se tăvălea,
Unul pe-altul se-mpingea.
Iar Novac că alerga,
Pe Grue mi-l dezlega,

Un paloș în mână-i da
Și din gură cuvânta:
„Bate tu marginile,
Eu să bat mijloacele,
Că le știu soroacele.“
El tăia la turci, tăia
Pân' ce bine ostenea,
Apoi iute purcedea
Amândoi de se ducea
În codrii Catrinului,
În pădurea Pinului,
Unde corbii locuiesc
Și ca frunza se-nmulțesc
Și bine hălăduiesc!

XXXVII

Fata cadiului

CUPRINS

La grădină, la cerdac
 Lui Hagi Baba-Novac
 Care poartă comănac,¹
 Lungă masă e întinsă
 Și de oaspeți mulți cuprinsă.
 Dar la masă cine șede?
 Pe-mprejur cine se vede?
 Șede bătrânul Novac
 Ce trăiește-acum de-un veac,
 Cu cincizeci de finișori,
 Tinerei, mândri bujori,
 Și cincizeci de finișoare,
 Tinerele garofioare.
 Toți cu bine petreceau,
 Pe Novac îl fericeau,
 Numai tânărul Ioviță,
 Copilaș de Novăciță,
 Nici nu bea, nici nu mânca:

De la inimă ofta.
 „Nepoțele hăi, Ioviță,
 Copilaș de Novăciță,
 Șoimuleț, pui de român
 Ce nu știe de stăpân!
 Nici nu bei, nici nu mănânci.
 Ce stai pe gânduri adânci?“
 „Eu pe gânduri am căzut
 De când, moșule,-am văzut
 Pe fata cadiului²
 Din satul Odriului.“³
 „Fecioraș pui de român
 Ce nu știe de stăpân!
 Dacă este mări,-așa,
 Încetează de-a ofta
 Și te du în grajdul meu
 De-ți alege-un pui de zmeu
 Din cincizeci de bahameți,

¹ Comănacul e coifură călugărească. Este de crezut că bătrânul Novac din această baladă nu e tot acela din balada precedentă, căci nu se potrivește comănacul său cu hainele novăcești și cuca viteazului ostaș și prieten al domnului Mihai Viteazul.

² Cadiu, cuvânt turcesc ce însemnează judecător.

³ Din Adrianopol.

Bahameți cu perii creți,
 Și-ți fă singur izbânda
 Ca să-ți capeți dobânda.“
 Tinerelul se scula,
 Lui Novac se închina,
 Mâna dreaptă-i săruta¹
 Și la grajd se îndrepta.
 Iar la grajd dacă mergea,
 El un mânz își alegea,
 Mânz de fugă sprintenel,
 Ieșea-n vară pătrărel²,
 Mânz ce fuge ca șolcanul
 De nu-l prinde nici arcanul.
 Pe el iute că sărea
 Și din fugă mi-l oprea
 La o poartă de grădină,
 De grădină cu flori plină
 Unde stau cadânele³
 De se-ngân cu florile.
 „Tu, fată-a cadiului
 Din satul Odriului,
 Ghelai, ghelai pân' colea⁴
 Ca să-mi dai o floricea,
 Și mi-o dă cu mâna ta

Ca să-mi dreagă inima“.
 Copila cadiului
 Din satul Odriului
 Rumeoară se făcea
 Și trei flori ea-și alegea,
 Și trei flori ea culegea,
 Și-un fir de păr își smulgea
 Și cu firul le lega
 Și-apoi tainic ea le da
 Unei roabe mândruliță
 Să le ducă la portiță.
 Voinicelul greu ofta,
 Perișorul săruta
 Și din gură cuvânta:
 „Tu, fată-a cadiului,
 Surioara crinului!
 Ghelai, ghelai pân' colea
 Ca să-mi dai o floricea,
 Dar mi-o dă cu mâna ta,
 Ca să-mi dreagă inima.“
 Copila cadiului
 Din satul Odriului
 Bujorică se făcea
 Și-o garoafă culegea

¹ Sărutul de mână e un semn de respect din partea celor tineri către cei mai bătrâni. Acest obicei există din vechime la români, căci ei au mult respect pentru bătrânețe.

² Adică de patru ani.

³ Femeile turcești port numele de cadâne.

⁴ Expresie turcească ce însemnează: Vină până colea.

O garoafă ca și ea,
 Apoi singură-o ducea
 Celui mândru Novăcel,
 Avere-ar parte de el!
 Feciorașul se pleca,
 De mijloc o apuca,
 La sânu-i o ridica
 Și la fugă se-aranca,
 Și din fugă-o dezmierda,
 Mii de sărutări îi da.
 Iar cea roabă medioară
 Și de minte cam ușoară
 Spaimă singură-și făcea
 Și-ntr-un suflet se ducea
 La cadiu, la cafenea,
 Unde beau turcii cafea.
 „Sai, cadiule, nu sta,
 C-au răpit pe fiica ta!“
 Cadiul se-ngălbenea,
 Celmaua pe ochi punea,
 Pe-o tătarcă-ncăleca¹
 Și la goană se lua,
 Iapa câmpii apuca,
 Urechiușele-și culca,
 Urma mînzului călca,
 Fugea mînzul nechezând,

Iapa fugea rânchezând,
 Și-așa bine că fugea,
 Mai că mai îl ajungea.
 Dacă vedea și vedea,
 Fata mintea nu-și pierdea,
 Ea pe mînz că se pleca,
 De ureche mi-l mușca,²
 Urechiușa sângera,
 Iar mînzul se oțerea
 Și sărea, sărea, sărea,
 Și-așa bine că fugea,
 Într-o clipă ajungea
 În grădină, la cerdac,
 La hagi Baba-Novac.
 Cadiul încă sosea,
 Iataganul își scotea,
 Iar Novacul cel bătrîn
 Ce nu știe de stăpîn,
 Își ridică genele,
 Genele cu cârjele
 Ca să-și vadă oaspele:
 „Stai, cuscre cadiule,
 Să ne-ascultăm vorbele,
 Că junii fac certele
 Și bătrânii pazele!“

¹ Adică: încăleca pe o iapă de soi tătarec.

² Acest fapt se găsește raportat în călătoria dlui de Lamartin în Orient. Un arap furând calul altuia, acesta se luă pe urma furtului, dar când era să-l ajungă, el însuși îi strigă ca să muște calul de ureche, căci el prefera a-l pierde decât a-l vedea ajuns de alt cal.

XXXVIII

Mogoș vornicul

CUPRINS

În oraș, la București,
Tot să stai și să privești
Pe cei șapte voinicei,
Mândri puișori de zmei,
Șapte frați ca șapte brazi,
Toți de-ai lui Mogoș cumnați.
Ei în capul podului,
În fruntea norodului,
Așteptau pe sora lor
Și pe mândru-i soțior,
Mogoș, vornicul bogat,
Ce glumește ne-ncetat.
Ei la umbră se culcau,
Beau voios și ospătau,
Cu ploscuța închina
De cinci vedre ș-o oca,
Vadra Țarigradului,
Măsura-mpăratului.
Iar fratele cel mai mare
(Că-i mai mare, minte n-are)
Pe drum ochii-și alerga
Și cu glas dogit striga:

„Zăriți voi ce zăresc eu?
Iată vine ca un zmeu,
Vine Mogoș vornicul,
Călare pe galbenul.“
Frații toți mi se sculau,
Peste câmpuri se uitau,
Și vedeau, mări, vedeau
Cum venea Mogoș, venea:
„Bună ziua, șapte frați,
Șapte frați ca șapte brazi!“
„Bun sosit, frate cumnate,
Ai venit pe neașteptate.
Dar unde ți-e soțioara?
Ce ne-ai făcut surioara?
Ori poate c-ai și uitat
Către noi că te-ai legat
Când pe Stanca ne-ai luat,
S-o aduci la frațiori.
Pe iarnă de nouă ori,
Că-s mai multe sărbători:
Pe vară de patru ori,
Că-s mai multe lucrători?“

„Ba, măi frați, eu n-am uitat
 Către voi că m-am legat,
 Și cu Stanca am plecat
 S-o aduc la desfătat,
 Dar în drumul părăsit
 Turci, tătari ne-au întâlnit
 Și pe Stanca mi-au răpit.“
 „Pe Stăncuța ne-au răpit
 Și tu, Mogoș, ai fugit?
 Cu cei furi nu te-ai luptat,
 După ei nu te-ai luat,
 Nouă ani să-i tot alungi
 Și cu moartea să-i ajungi?
 Mori dar, câine blestemat!
 Că ție nu ți-a fost dat
 Ca să fii vrednic cumnat
 Cu-ai Stăncuței șapte frați,
 Șapte frați ca șapte brazil!“
 Și cu toții crunt turbau
 Paloșele ridicau.
 Iar fratele cel mai mare
 (Că-i mai mare, minte n-are)
 Paloșul mi-l învârtea,
 În Mogoș îl azvârlea,
 Dar nici că mi-l nimerea.
 Paloșu-n vânt vâjâia,
 De-un zid mare se lovea
 Și-ndărăt se întorcea,
 Lângă Mogoș de cădea
 Și-n pământ se îngropa

Și până în mănunchi intra.
 Iar fratele cel mai mic
 (Că-i mai mic, e mai voinic)
 Paloșul mi-l învârtea,
 În Mogoș îl azvârlea,
 Și prin inimă-l junghea!
 Când deodată ce vedea,
 Ce vedea și nu credea?
 O telegă zugrăvită,
 Pe dinuntru poleită
 Cu doisprezece telegari,
 Telegari cu coame mari,
 Și-n telegă sora lor
 Înflorind ca un bujor!
 „Bună ziua, frații mei.
 Șapte pușori de zmei!
 Dar unde vi-i cumnatul?
 Ce mi-ați făcut bărbatul?“
 „L-am trimis în iad de-a drept
 Cu șapte paloșe-n piept,
 Că nu-i vrednic să trăiască
 Și cu noi să se rudească
 Cine-n oardă păgânească
 Nu știe să vitejească
 Și nevasta să-și păzească!“
 „Vai de mine! ce-ați făcut?
 Vai de voi! n-ați priceput
 Cum că Mogoș a glumit
 Când de mine v-a grăit?“
 Bine vorba nu sfârșea,

Lacrimi din ochi îi ieșea,
Lângă Mogoș ea cădea,
Cu brațele-l cuprindea,
Îl bocea, îl dezmierda,

Apoi sufletul și-l da
În capătul podului,
În ochii norodului!¹

¹ Poate că legenda raportată aici să fie izvorul de unde se trage numele podului Mogoșoaiei din București.

XXXIX

Bujor

CUPRINS

I

Frunză verde de negară,
 A ieșit Bujor în țară!¹
 Bate, pradă, nu omoară,
 Pe ciocoi îi bagă-n fiare,²
 Să-i dea bani de cheltuială
 Și haine de primeneală.
 Bujor iese, Bujor zice:
 „Halal de tine, voinice!
 Haideți, copii, după mine
 Că știu calea-n codru bine
 Și știu turme de berbeci,
 Izvoare cu ape reci,
 Și neveste frumoșele
 Și desagi cu rubiele!“
 Ici în vale, colea-n vale
 Sună-un glas duios cu jale,

Glas frumos de fată mare,
 Bujor prinde-o sărutare!
 Ici în vale, la pârâu,
 Două fete spală grâu,
 Bujor le ține de brâu!
 Ici în vale, la fântână,
 Două fete spală lână,
 Bujor le strânge de mână!
 Ici în valea lui Terinte,
 Două fete culeg linte,
 Bujor le scoate din minte!

II

Frunză verde de negară,
 La Focșani, între hotară,
 Este-un bordei cam plecat³
 De copaci înconjurat.
 Acolo-i Bujor culcat,

¹ Acest hoț vestit, poreclit Bujor din cauza culorii părului său, a ieșit în țară pe la începutul veacului XIX. El era fecior boieresc la moșia unui boier pân' a nu se da la hoție; fiind însă rău bătut într-o zi de stăpânul său, Bujor a apucat calea codrului, ca să-și răzbune în contra boierilor. Cântecul însuși zice că el nu făcea morți de om, dar avea mulțumire a pune pe ciocoi în lanțuri.

² *Fiare* în loc de *feră*, provincialism.

³ Bujor a fost prins într-un bordei, aproape de Focșani, unde el se odihnea.

La Anița văduvița,
 Ce-i dă vin tot cu vădrița
 Și-l îmbată cu gurița!
 „Anițico, draga mea!
 Mult mi-e dor de-o floricea,
 Floricică rumeoară
 Care-o porți în buzișoară.“
 „Ștefănică Bujoraș!
 Floricica da-ți-o-aș.

Na și na gurița mea
 De-o sărută cât îi vrea.
 Iar de băut, nu mai bea,
 Că potira-i cât colea.“
 „Las' să vie că nu-mi pasă
 Când mi-e paloșul pe masă
 Și mândruța dragăstoasă.“
 Sărutatul n-a sfârșit,
 Potira c-a și sosit.
 Luptat-a Bujor, luptat,
 De potiră n-a scăpat!

III

Frunză verde de negară,
 Pe Bujor mi-l duc prin țară

De-l arată ca pe-o firară!
 Și mi-l pun la închisoare,
 Fără arme, fără soare!
 Oliolio! codru frunzos,
 Cât ești vara de frumos,
 Iarna putrezești tu jos!
 Ca tine Bujor în gros
 Sta culcat cu fața-n jos.

IV

Frunză verde de negară,
 Pe Bujor mi-l judecară,
 La Divan îl întrebară,
 Mulți creștini de-a omorât
 Cât prin țară a hoțit?
 Iar Bujor cruce-și făcea
 Și cu dreptul răspundea:
 „Mort de om eu n-am făcut,
 Dar ciocoi mulți am bătut!“
 „Ștefane Bujorule,
 Unde-ți sunt averile
 Ca să-ți scapi tu zilele?“¹
 „Le-am ascuns pe la copaci,
 De-ajutor la cei săraci,
 Să-și cumpere boi și vaci!“²

¹ După înțelesul acestor două versuri, se vede că și pe timpul lui Bujor unii din judecători erau supuși farmecului banilor.

² Hoții români s-au arătat mai totdeauna cu îndurare pentru cei slabi și săraci; de aceea și poporul îi consideră ca pe niște eroi și are pentru ei o dragoste plină de admirație.

V

Frunză verde de negară,
Bujor se suie pe-o scară...
Plâng săraci cu jale-amară,

Că nu-i scara domnilor
Și e scara hoților,
Calea neagră-a morților!

În cele mai multe balade, hoții sunt reprezentați în culori vii și mândre. Voicu, un alt hoț ce s-a arătat în țară după Bujor, răspunde ca și acesta judecătorilor ce-l întrebau despre averile adunate:

„Averile nu v-oi da,
Că pe Voicu-ți spânzura
Și voi galbenii-ți lua,
Cu cărțile îți juca,

Cu droștile îți primbla,
Cu muierile-ți mânca.
I-am ascuns pe la copaci...
etc., etc.“

XL

*Jianul*¹

CUPRINS

N-ați auzit de-un Jian,
De-un Jian, de un oltean,
De un hoț de căpitan
Care umblă prin păduri
Cu doisprezece panduri,
Cu ghiebe și cu poturi?
El ia miei de la ciobani,
Armăsari de la mocani,
Fără plată, fără bani!

Și pândește la strâmtori
De despoaie negustori,
Și tot prinde la boieri
De-i curăță de averi!
Toți de dânsul că fugeau,
Toți de el se jeluiau
La domnul, la Caragea.
Domnul potiră-aduna,
După hoț el o mâna.

¹ Jianul era de neamul său boier. El a hoțit, ca și Bujor, pe la începutul veacului XIX și și-a săvârșit zilele la Târgoviște, fiind iertat de guvern.

Un alt cântec al Jianului sună așa:

„Colea, maică,-n făgețel
S-a ivit un voinicel
Pe-un cal vânăț porumbel.
Mă duc, maică, după el“.
„Nu te duce, fata mea,
Că-i păți rușine grea.
Cel voinic cu calul mic
Iancu Jianul îi zic.
El pe câte le-a iubit
Pe toate le-a amăgit,

Le-a lăsat și a fugit,
La Jiu pe unde-a umblat,
Câte fete s-a-nșelat
După el de s-au luat,
Cu copii tot le-a lăsat.
La Olt, prin oricare loc,
Câte le-a luat la joc,
Le-a lăsat plângând cu foc,
De-au rămas făr' de noroc“.

Se vede că Jianul, ca și Bujor, avea mare prestigiu în ochii fetelor și că era nu numai fur de averi, dar și de inimi feciorești.

Iar Jianu-nțelegând
Cele ce-i treceau prin gând
Se-ndruma spre Olt fugând.
Când la Olt, Oltu-i umflat,
Că la munte l-a plouat:
„Măi române, măi podar,
Trage podișca de car
Să mă treci la cela mal
Cu viteazul ist de cal.
Trage podul mai de-a drept
Pân' nu-ți pun un glonte-n piept,
Nu-mi fii dușman și-mi fii frate
De nu vrei un glonte-n spate.“
Dar podarul se gândea
Și cu lene se-ntindea.
Dacă vedea și vedea,
Jian rostul nu-și pierdea.
El se aruncă înot
Cu suflet, cu cal, cu tot.
Calu-n apă se lupta,
Iar Jianul cuvânta:
„Decât să mă rog de prost
Ca să deie podu-n rost,
Mai bine cu murgu-not

Că și el e pui de Olt.
Decât să mă căciulesc,
Mai bine să haiducesc!
Hai, voinice murguleț,
Nu mai face părul creț,
Hai la Slatina-n județ,
Unde gazda ne-om afla
Ș-amândoi ne-om răsufla!“
Când la gazdă el sosea,
Ce vedea și ce-auzea?
Potira gazda lega,
De Jian o întreba.
„Haide iar, murgule, hai,
Hai la munte sus, pe plai,
Să scăpăm de chiu, de vai!“
Fugea murgul cât fugea,
Dar potira-l ajungea,
Pe Jianu mi-l prindea
Și-l ducea la Căraș.
Vai! sârmanul voinicel!
Sărăcuț, amar de el!
Căci pe loc mi-l judecară,
Cu lanțuri mi-l încărcară
Și-n ocnă mi-l aruncară.

XLI

Tunsul¹

CUPRINS

Vestea-n țară a ajuns
 De un hoț cu nume Tuns,
 Că prin codri a ieșit
 De șase-ntovărășit,
 Toți voinici, aleși panduri,
 Oaspeți ageri de păduri,
 Ce se port din crâng în crâng,
 Câți îl văd, de ei se plâng.
 Că nici unde nu gândești,
 Cu dânsul te întâlnești
 Și-l auzi zicând cu bine:
 „De unde vii, măi creștine?
 Din ce sat, din ce oraș?
 Luat-ai la drum răvaș
 Să nu pătimești cevaș?

Te jur cu pistolu-n piept,
 Spune mie tot cu drept,
 De ai bani mai multicei,
 Dă-mi jumătate din ei,
 Că-ți dau la mână răvaș
 Să nu rămâi păgubaș,
 Și cu vreme de-oi trăi,
 Pân-într-unul ți-oi plăti,
 Dar cumva de-oi muri eu,
 Ți-i va plăti Dumnezeu!“
 Vai! sărmanul voinicel!
 Sărăcuț, amar de el!
 Căci păcatul l-a gonit,
 Cu moarte l-a pedepsit!

¹ Istoria Tunsului a fost scrisă de un autor rus și tipărită într-un calendar, după ocupația Valahiei de către armile rusești, la 1828. O parte din acea istorie anecdotică a fost tradusă de dl A. Donici și tipărită fin *Foaia științifică și literară* ce s-a publicat la Iași în anul 1844.

XLII*

*Dragoș*¹

CUPRINS

I

Dragoș, mândru ca un soare²,
 A plecat la vânatoare.
 Ghioaga și săgeata lui
 Fac pustiul codrului!
 Cerbul moare, urșii pier
 Și vulturii cad din cer...
 Iată că-ntr-o dumbrăvioară
 El zărește-o căprioară,
 Fiară blândă de la munte,
 Cu steluță albă-n frunte
 Și cornițe subțirele
 Și copite sprintenele.
 Căprioara cum îl simte

Lasă locurile strimte,
 Fuge, saltă, zboară, piere,
 Ca un vis, ca o părere;
 Iară Dragoș înfocat
 O gonește ne-ncetat.
 Zi de vară cât de lungă,
 Vânătorul o alungă,
 Ș-amândoi se pierd de vii
 În codri merei pustii!

II

Iată, mări, că deodată
 O poiană se arată,
 Înverzită, înflorită
 Și de lume tăinuită.

* Balada *Dragoș*, fiind inclusă de poet în ciclul *Mărgăritărelelor*, este reprodusă în întregime în vol. *Înșiră-te, mărgărite*. Aici păstrăm notele lui Alecsandri din ediția de la 1866 a poeziilor populare (n. ed.).

¹ Această baladă, deși compusă de mine în stilul cântecelor bătrânești, am găsit de cuviință a o cuprinde în colecția poeziilor populare, fiindcă ea amintește una din legendele cele mai interesante ale Moldovei.

² *Dragoș, mândru ca un soare*.

După tradiția populară, Dragoș a venit din Ardeal și a poposit într-o vale numită *Câmpul lui Dragoș*, ce se găsește între Bacău și Piatra.

Descălecarea lui a fost pe la începutul secolului XIII.

Asemenea se pretinde că bourul Moldovei reprezintă capul unui zimbrou ucis de Dragoș la descălecarea lui în țară, în secolul XIII. Bour însemnează *Boul Urris*.

Iar pe iarbă-n poieniță
 Cântă-o albă copiliță,
 Cu ochi dulci, dezmierdători
 Și cu sânul plin de flori.
 Căprioara, cât o vede,
 Zboară vesel, se repede
 Și îi cade la picioare
 Pe-un covor de lacrimioare.
 Cât viteazul o zărește,
 Pe loc stă și se uimește!
 Uită blânda căprioară
 Și săgeata ce omoară!
 Uită draga vânătoare,
 Uită lumea de sub soare!

III

“Copiliță! zice el
 Rezemat de-un stejărel.
 Ești tu zâna ăstui plai,
 Sau o floare de la rai?”
 “Dragoș, Dragoș, frățioare,
 Nu sunt zână, nu sunt floare,
 Dar am suflet fecioresc

Și Moldova mă numesc.
 Mult e mult de când te-aștept
 Și-mi alin dorul din piept,
 Că de Domnul sunt menită
 Ca să fiu a ta ursită!”
 “O, Moldovo-ncântătoare,
 Gingașă fermecătoare!
 Iată, arcu-mi vitejesc
 Lângă tine-l răsădesc¹,
 Ca să deie pân-în zori
 Crengi cu frunze și cu flori,
 Și cu-acele crengi frumoase
 Să-mpletim cununi voioase,
 Una ție, una mie,
 Pentru-a noastră cununie!”

IV

A doua zi ei plecară
 Și prin codri apucară,
 Amândoi îmbrățișați,
 Cu flori mândre-ncununați.
 Dealuri multe ei suiră,
 Multe dealuri coborâră,

¹ *Iată, arcu-mi vitejesc,
 Lângă tine-l răsădesc.*

În munții Moldovei dinspre Ardeal am văzut un stejar bătrân de mai multe sute de ani, pe care locuitorii îl numeau: Arcul lui Dragoș. El era cu trunchiul îndoit ca un arc.

Pân-în valea cea-nverzită,
 De-un râu luciu răcorită¹.
 Copilița-nveselea
 Și din gură-așa grăia:
 “Dragoș, Dragoș, frățioare,
 Lasă ochii tăi să zboare
 Peste dealuri și câmpii
 Pășcute de erghelii,
 Peste văi, peste grădini
 Unde zbor mii de albini,
 Peste ape curgătoare
 Și dumbrăvi răsunătoare.
 Cât pământ tu vei vedea,
 E cuprins de zestrea mea!
 Ș-acea dalbă de moșie
 Toată-n veci a ta să fie,
 Ca să fie-n veci scăpată
 De o fiară-nfricoșată,
 De un zimbru fioros²
 Care-o calcă-n sus și-n jos”.

V

Bine vorba nu sfârșea,
 Din râu iată că ieșea
 Zimbrul aprig ca un zmeu,
 Cu lungi coame ca de leu,
 Și cu coarne oțelite,
 Și cu aripi la copite.
 Fiară cruntă și turbată
 Pleca fruntea lui cea lată
 Și sărind, mugind, da zor
 Peste mândrul vânător.
 Iară Dragoș s-aținea
 Și, cel zimbru cum venea,
 Ghioaga-n frunte-i arunca,
 Fruntea-n două-i despica!
 Apoi capul îi tăia,
 Într-o lance îl punea
 Și pleca în veselie
 Pe frumoasa lui moșie,
 De păgâni să o ferească
 Și ca domn să o domnească!

¹ *De-un râu luciu răcorită.*

Râul Moldova.

² *De un zimbru fioros.*

Tradiția veche pretinde că bourul Moldovei reprezintă capul zimbrului ucis de Dragoș când a descălecat în țară; istoria însă susține că acel bour vine de la cetatea Caput Bovis ridicată de împăratul Traian în Dacia.

XLIII

Movila lui Burcel¹

CUPRINS

Într-o zi de sărbătoare,
 Într-o zi cu mândru soare
 Care lumea-nveselea
 Și cu aur o-nvelea,
 Iată, mări, se ivea,
 Ca alt soare strălucia
 Domnul Ștefan cel vestit,
 Domnul cel nebiruit!
 El pe cal încăleca
 Și cu mulți voinici pleca
 De la scara curții lui
 La biserică-n Vaslui.²
 Clopotele răsunau,
 Steagurile-i se-nchinau,
 Armăsarii spumegau,
 Frâiele și le mușcau,

Iar poporul tot striga:
 „Să trăiești, măria-ta!“
 Când aproape de intrare,
 Ce s-aude-n depărtare?
 Glas de om chiuind tare:
 „Hai, ho, ța, ho, Bourean,
 Trage brazdă pe tapșan.“
 Ștefan-vodă se oprea
 Și din gură-așa grăia:
 „Auzit-ați, auzit
 Glas de român necăjit?
 Într-o clipă să-l găsiți,
 Și cu el aici să fiți.“
 Cinci panțiri se alegeau,
 Pe Vaslui în sus mergeau
 Pân' zăreau într-o movilă

¹ Între Iași și Vaslui se află un deal gol numit Movila lui Burcel. Poporul însă îi zice Movila lui Purcel, și unii arheologi pretind că acest nume îi vine de la generalul roman Porcelus care ar fi tăbărit pe vârful ei. Balada ne spune adevărata origine a numelui dealului.

² Sub Ștefan-vodă cel Mare scaunul domniei a fost câtva timp în orașul Vaslui, poziția acestui oraș fiind mai îndemânică pentru apărarea țării în contra năvălirii tătarilor. Codrii Vasluiului erau pe atunci foarte întinși și au mistuit multe hoarde de tătari.

Un român arând în silă
 Și movila brăzduind
 Și din gură chiuind:
 „Hai, ho, ța, ho, Bourean,
 Trage brazdă pe tapșan!“
 Cei panțiri descălecară,
 Pe român îl ferecară,
 La Vaslui îl aduceau
 Și la Domnul mi-l duceau:
 „Măi române, să n-ai teamă,
 Spune nouă cum te cheamă?“
 „Teamă n-am că sunt român!
 Teamă n-am, că-mi ești stăpân!
 Tu ești Ștefan domn cel mare
 Care-n lume seamăn n-are
 Și eu sunt Șoiman Burcel,
 Puișor de voinicell!“
 „Să trăiești dacă n-ai teamă!
 Dă-ne nouă bună seamă
 Cum de te-ai păcătuțit
 Să te-apuci de plugărit,
 Tocma-n zi de sărbătoare,
 Tocma-n timp de închinare?“¹
 „Doamne, pun mâna la piept

Și mă jur să-ți spun cu drept.
 Pân-a nu-ajunge plugar
 Aveam falnic armăsar
 Și o ghioagă nestrujită
 Cu piroane țintuită,
 Care când o învârteam
 Proașcă prin dușmani făceam,
 Câte opt pe loc turteam!
 Alelei! pe când eram
 Om întreg de mă luptam,
 Mulți păgâni am mai stricat!
 Multe capete-am fărmat
 De tătari și de lifteni
 Și de falnici ungureni!
 Iar în loc la Războieni²
 Mi-a căzut ghioaga din mână
 De o sabie păgână:
 Dar n-a căzut numai ea,
 A căzut și mâna mea
 Cu păgânu-alătura!...
 De-atunci n-am ce să mă fac
 C-am ajuns un biet sărac,
 Nici n-am casă, nici n-am plug,
 Nici juncani ca să-i înjug!

¹ Cunoscut este din istorie și din tradiție că Ștefan-vodă a fost foarte religios. El a zidit în țară 40 de biserici, spre pomenirea numeroaselor sale izbânzi asupra leșilor, a unguirilor, a tătarilor, a turcilor și a cazacilor cu care a fost în luptă în tot cursul glorioasei sale domnii.

² Crâncena bătălie cu turcii de la anul 1476 în care Ștefan a avut a se lupta cu toată oastea lui Mohamed II, în număr de 120. 000 ostași.

Toată vara m-am rugat
De bogații cei din sat
Să-mi dea plugul ca să ar...
Mi-a fost ruga în zadar.
Atunci, Doamne, mă-ntorsei,
La tătari că mă dusei,
Un plug mare că prinsei,
Și c-un bou îl înjugai
Și de lucru m-apucaii,
Că săracul n-are soare,
Nici zile de sărbătoare,
Ci tot zile lucrătoare!“
Domnul Ștefan l-asculta
Și din gură cuvânta:
„Măi Burcele, fătul meu!
Iată ce hotărăsc eu:

Ia-ți un plug cu șase boi
Și mergi bogat de la noi.
Ia-ți movila răzășie
Ca s-o ai de plugărie,
Dar în vârful-i să te-așezi,
Ca stejar să priveghezi,
Și tătarii de-i vedea
C-au intrat în țara mea,
Tu să strigi cât ce-i putea:
Sai, Ștefane, la hotare
C-a intrat sabie-n țară!¹
Atunci eu te-oi auzi,
Ca un zmeu m-oi repezi
Și nici urmă-a rămânea
De tătari în țara mea!“

¹ Istorie! Tradiția spune că în adevăr pe timpul lui Ștefan-vodă, ședea un ostaș de-al lui pe Movila lui Burcel, cale de o poștă și jumătate de la Vaslui, și că glasul său era atât de puternic, încât ajungea pân-în auzul Domnului!

XLIV

Ștefan Vodă și șoimul

CUPRINS

ȘTEFAN

Șoimule, șoimuț ușor,
 Fă-te roată sus în zbor.
 Ce se vede la hotare
 De s-aude zgomot mare?

ȘOIMUL

Ștefane! viteazul meu!
 Zău! de altul c-ar fi rău,
 Iar de tine mult e bine
 Că tu ești șoiman ca mine.
 De jur împrejurul tău
 Năvălesc dușmani mereu¹,
 Te calc unguri fâlși
 Și lifteni necredincioși,

Te calc hanii tătărești
 Și urdiile turcești!

ȘTEFAN

Las' să vie, las' să vie
 Să se deie pradă mie!
 Moartea-i paște ca o turmă,
 Păcatu-i mână din urmă.
 Mulți au mai venit la noi,
 Puțini s-au dus înapoi,
 Că-s român cu patru mâini
 Și am leacuri de păgâni:
 De tătari am o săgeată,
 De turci pala mea cea lată,
 De lifteni un buzdugan
 Și de unguri un arcan.

XLV

Cântecul lui Ștefan Vodă

CUPRINS

Ștefan, Ștefan, Domn cel mare,
 Seamăn pe lume nu are
 Decât numai mândrul soare!
 Din Suceava când el sare,
 Pune pieptul la hotare
 Ca un zid de apărare!
 Brațul lui fără-ncetare
 Bate hoardele tătare,
 Bate cetele maghiare,
 Bate leși din fuga mare,
 Bate turci pe zmei călare
 Și-i scutește de-ngropare.
 Lumea-ntreagă stă-n mirare,
 Țara-i mică, țara-i tare
 Și dușmanul spor nu are.

ALTUL

Ștefan, Ștefan, Domn cel mare,
 În Suceava cuibu-și are
 Ca un șoim voinic și tare.
 Din Suceava când el sare
 Zi și noapte, de călare,
 Se bate-n patru hotare.
 Pe tătari îi căsăpește,
 Pe unguri îi pârjolește,¹
 Și pe turci îi risipește.
 Iar pe leși cu chica tare²
 Îi avântă-n spânzurare,
 Și-i înjugă ca să are!³

¹ *Pe unguri îi pârjolește.*

Aluzie la bătălia de la Baia, unde o mulțime de unguri au pierit în focul aceluia oraș.

² *Iar pe leși cu chica tare*

Îi avântă-n spânzurare.

Într-una din năvălirile leșilor în Moldova, Ștefan Vodă i-a surprins într-un codru, și pe câți din ei a robit i-a spânzurat de păr în copaci. După acea nenorocită expediție, regele polon, întorcându-se în țara lui, a dat un decret poruncind ca toți leșii să poarte chica scurtă. (Tradiție).

³ *Și-i înjugă ca să are.*

Aluzie la Dumbrava Roșie ce a fost arată de leși înjuogați la plug și semănată apoi cu ghindă.

XLVI

Bogdan

CUPRINS

I

Lăpușneanul cel cumplit¹
 Stă pe scaun poleit.
 Curtea-i plină de boieri,
 Vornici, hatmani, vistieri
 Ce se-nchină Domnului
 Și se tem de ura lui
 Că ura lăpușnănească
 E peire boierească.²
 Iată, mări, că deodată
 Un lucefăr se arată
 Cu chip vesel și domnesc
 Și cu mersul voinicesc!
 Cine-i mândrul tinerel,

Care-i tras printr-un inel?
 E Bogdanul cel glumeț
 Și la luptă îndrăzneț,
 Și de carte cărturar
 Și de arc bun săgetar.
 El în sală-naintează
 Și la Domnu-ngenunchează,
 Apoi zice: „Mă rog ție,
 Taică, Doamne din domnie,
 Voie dă-mi să iau soție
 Ursita ce-mi place mie.
 Ea nu-i fată de-mpărat
 Și-i chiar de litean bogat
 Și de lege lepădat,

¹ În ediția baladelor, partea II, publicată la Iași în anul 1853, s-a lunecat o greșeală importantă, confundând pe Bogdan Chiorul, fiul lui Ștefan cel Mare, cu Bogdan, fiul lui Alexandru Lăpușneanu. După aflările de la cântăreți, balada a luat schimbare la începutul ei și se potrivește chiar cu cronică Moldovei ce zice despre Bogdan fiul lui Lăpușneanu că „de carte nu era prost, la călărime sprinten, cu sulița la hal nime nu-l întrecea, a săgeta din arc era mare meșter, îi plăceau jocurile copilărești și glumele“ etc.

² Aceste două versuri fac negreșit aluzie la uciderea celor 47 de boieri mari în vreme ce benchetuiu la masa lui Alexandru Lăpușneanu. Vezi descrierea făcută de C. Negruzzi.

Da-i fecioară ca o stea,
 Mândră ca o pășărea,
 Dulce ca o floricea,
 Și sufletul meu o vrea!“
 Lăpușneanul se-mblânzește
 Și din gură-așa grăiește:
 „Dragul tatei, mergi cu bine,
 Voie tu ai de la mine!“
 Astfel zice și-l sărută
 Ca pe-o floare-n sân crescută,
 Și pocloanele-i gătește
 Și pe cale mi-l pornește
 Cu o sută de nuntași,
 Toți aleși din tabarași.

II

Nuntașii încălecau,
 Cu Bogdan vesel plecau,
 Ei plecau pe la Sân-Petru.
 Și-ajungea pe la Sân-Metru¹
 La liteanul cel bogat
 Și de lege lepădat.
 Iar liteanul de-i vedea
 Poarta curții închidea
 Și-n lanțuguri o lega

Și din gură-așa striga:
 „Care este mirele,
 Mirele, generele,
 Sară el zidurile,
 Să deschidă porțile!“
 Cât Bogdan îl auzea,
 De sârg mi se repezea,²
 Calul își înfierbânta
 Și-un răpez voinic îi da.
 Calul rândunel zbură
 Și în curte că era!
 Iar în curte cum sărea,
 Bogdan timpul nu pierdea,
 Poarta curții deschidea
 Și nuntașii toți intra.
 Liteanul că se mira
 Și mustața-și răsucea³
 Și din gură iar zicea:
 „Care este mirele,
 Mirele, generele,
 Sară el teancurile
 Să-și ia postavurile!“
 Cât Bogdan îl auzea,
 Calul iar își repezea,
 Peste teancuri el zbură,

¹ Adică pe la sfântul Dimitrie.

² De sârg, cuvânt vechi ce însemnează degrabă.

³ Răsucirea mustății e considerată ca un semn de plăcere. Românul, când vede o nevastă frumoasă, își răsucește mustața cu mulțumire și astfel îi dă a înțelege că îi place.

Apoi le desfășura,
 Și le da pe la nuntași
 Care-n lupte sunt frunțași,
 Cum era și nuntașul
 Așa-i da și postavul.
 De era el nălțișor,
 Îi da postav roșior,
 Să fie strălucitor.
 De era el medior,
 Îi da postav gălbior,
 Ca să-l prindă binișor.
 De era el mititel,
 Îi da postav albăstrel,
 Ca să se mândrească-n el!

III

Liteanul se bucura,
 El în casă că intra,
 Lui Bogdan că arăta
 Trei copile tot de-un stat,
 Tot de-un chip asemănat.
 Albe gingașe tustrele
 Ca trei flori de viorele.
 Domnul tânăr le privea,
 Cu ochi dulci care sticlea,
 Iar liteanul mi-i zicea:
 „Care este mirele,
 Mirele, ginerele

Cunoască-și el mireasa,
 Cunună-se cu dânsa!“
 Bogdan mintea nu-și pierdea,
 Inel din deget scotea,
 Pe covor îl arunca
 Și din gură cuvânta:
 „Care-mi este mireasa,
 Să mă iubesc cu dânsa,
 Culeagă-mi ea inelul,
 Inelul cu degetul,
 Căci am sabia-nsetată
 Ce dorește cap de fată“.
 Din trei două nici mișca,
 Iar mireasa se pleca,
 Pe covor îngenunchea,
 Ca o floare se-ndoia,
 Și inelul culegea
 Și-n degețel și-l punea.
 Ochii mirelui sticlea,
 Inima-i se-nveselea.
 El mireasa-și ridica,
 Pe ochi dulce-o săruta
 Și pe brațe mi-o purta
 Și-n rădvan că o punea
 Și spre țară purcedea.
 După ei încă venea
 Car mare cu drsuștele,¹

¹Druște se numesc fetele prietene ale miresei care o întovărășesc și o asistă la cununie. Ele sunt împodobite cu peteală de aur pe cap, ca și mireasa.

Grădina cu florile
Și o sută de nuntași,
Toți aleși din tabarași.
Ei plecau pe la Sân-Metru
Ș-ajungeau pe la Sân-Petru

Și pe loc cât ajungeau,
Mândră nuntă că făceau,
Vestele de se duceau
La vecini și-n depărtări,
Peste nouă țări și mări!

XLVII

Iordachi al Lupului¹

CUPRINS

I

Jos, pe apa Prutului,
 În ținutul Hușului
 La casele Lupului²
 Mers-a ura Domnului!
 Mers-a ura și lovit-a,
 Pe Iordache prăpădit-a!
 El cu Domnul se-nvrăjbea
 Și călare pribegea
 Pe drumul Bugeacului,
 Scăparea pribeagului,
 Și cu bine el sosea,
 Adăpost el își găsea
 La saraiul Hanului,
 Cumnatul sultanului.
 Frunză verde măcieș,

Mare groază-i sus, la Ieși,
 De Iordache c-a să vie
 Să aducă grea urgie
 De tătari cumpliti grămadă
 Să le deie țara-n pradă!
 Boierii se adunară
 De la târg și de la țară
 Și trei zile se vorbiră,
 Trei zile se sfătuiră
 Lui Iordache, să-l înșele,
 Trimițându-i măgulele
 Și-un poclon de zece pungi,³
 Patru șaluri tot în dungi,
 Două scurte, două lungi.
 Și-un fugar frumos, domnesc,
 De soi bun, moldovenesc,

¹ În letopisețul lui Ion Neculce, se pomenește de un Iordache Costache Lupu, ce a fost vel stolnic sub domnia lui Grigore Ghica 1727. El era fiul lui Lupu Costache Gavriliță care a jucat un rol însemnat în războiul lui Petru cel Mare cu turcii.

² Trebuie să presupunem că Iordache al Lupului avea afară de Milești ce se află în ținutul Vasluiului, o altă moșie, pe malul Prutului, unde l-a ajuns urgia domnească ce l-a silit a pribegi la tătari.

³ O pungă cuprindea 500 lei.

Și o carte mare-nchisă
 Ca de la Domnie scrisă,
 O hârtie-nșelătoare,
 Pofuitoare, rugătoare,
 Ca să vie-Iordache-acasă
 La Maria cea frumoasă.
 Iar de-i trebuie domnie,
 I-o dă Vodă cu frăție,
 Între ei pace să fie!...
 Iordăchel se-nveselea,
 Iară hanul îi grăia:
 „Zece zile mai așteaptă
 Ca să ai tu parte dreaptă,
 Căci am scris la-mpărăție
 Pentru-un firman de domnie,
 Ori de nu, ia-ți oastea mea
 Și cu dânsa fă ce-i vrea.“
 „Ba, eu oastea n-oi lua,
 Că țara m-a blestema.
 Cine-aduce oaste-n țară
 Sub blestemul țării piară!“¹
 Astfel dac-a cuvântat,
 Cu hanul s-a sărutat
 Și spre țară a plecat
 Cu Marin și cu Ciocan,
 Cu Lisandru cel bălan,²

Și cu Zaria, bun viteaz³
 Ce-i cam negru pe obraz.
 Toți cu inimile drepte,
 Slugi viteze și-nțelepte;
 Oameni buni și credincioși
 Ce-s la masă rușinoși,
 Dar la luptă hărtăgoși!

II

Vinerea spre sâmbăta,
 El Măricăi s-arăta
 Și cu drag o săruta
 Mulțumind lui Dumnezeu
 C-a sosit la locul său...
 Dar în lume cine știe
 Azi și mâini ce-o să mai fie!...
 Iată-un grec, unul Zoilă,
 Om de vrajbă și de silă,
 Un trimis de la domnie,
 (Negre zilele să-i fie!)
 Olăcește se ducea
 Și la domn știre făcea
 C-a sosit Iordache-acasă
 La Maria cea frumoasă!
 Frunză verde alunică,
 Grea pulbere se ridică

¹ Cuvinte sublime! Model de patriotism.

²⁻³ Lisandru și Zaria în loc de Alexandru și Zaharia.

De la Ieși înspre Milești,¹
Iar printr-înșa ce zărești?
Arnăuți cu șușanele,
Cu argint pe la oțele.

Lefegii și darabani
Cu-ai lor mândri căpitani.
Iordăchele, te ferește,
Cursă rea ți se gătește!

¹ Această moșie, Milești, din ținutul Vasluiului a fost proprietatea spătarului Neculai Cârnuț, care trăia pe timpul domniei lui Ștefăniță vodă, fiul lui Vasile Albanezul (1660-1662). Neculai Cârnuț era un om foarte învățat și cunoștea mai multe limbi, precum elinește, grecește, slavonește, latinește, nemțește și turcește. El era bogat și îi plăcea fastul. Când ieșea, avea un cortegiu domnesc, și el purta totdeauna un buzdugan și o platoșă de argint, pe când caii lui erau împodobiți cu pere frumoase și cu hamuri cusute cu fir de aur.

Spatarul Neculai Cârnuț, uitând binefacerile și amicia lui Ștefăniță vodă, începu o corespondență cu fostul domn al Valahiei, prințul Basarab, care trăia retras în Polonia, și-l îndemnă a strânge oaste leșească și a intra în Moldova pentru ca să detroneze pe Ștefăniță, a cărui domnie era prea tiranică. Basarab nu numai că refuză propunerile spatarului Cârnuț, dar le și încunoștiință lui Ștefăniță-vodă. Acesta, aprins de mânie, puse pe călău să-i taie nasul, faptă crudă de unde i se trase și porecla de Cârnuț.

După o așa pedeapsă, spătariul Neculai părăsi Moldova și se duse la Moscova, lângă împăratul Alexei Mihailovici, tatăl lui Petru cel Mare, și cum sosi în capitala Rusiei, el fu instituit preceptorul tânărului Petru Alexievici. Această poziție îi dobândi multă onoare și mari avuții.

Împăratul îl avea de-aproape credincios și îl însărcină cu misiuni importante. Astfel fu trimis ambasador în China, unde, câștigând încrederea împăratului chinez, primi după trei ani prezenturi mari și un talger plin de pietre scumpe. Între aceste pietre se afla și un briliant de grosimea unui ou de porumb, care astăzi se află în comoară împărătească.

După moartea lui Alexei Mihailovici, Petru suindu-se pe tron și aflând că preceptorul său se găsea exilat în Siberia în timpul anarhiei strelizilor îl aduse îndată la Moscova și îl institui consilierul său cel mai de aproape. Acolo el se însură cu fata unui din cei mai mari nobili din Rusia, și după un trai îndelungat pe lângă Petru cel Mare se săvârși din viață în timpul domniei lui Mihai Racoviță (1707-1709).

Cei ce vin călări la tine
 Nu vin ca să se închine,
 Ci vin cu porunci domnești
 Și cu gânduri dușmănești.
 Frunză verde porumbică!
 Drăgălașa de Marică
 Pe Iordache mi-l trezea
 Și din gură-așa-i grăia:
 „Hai, frate, la biserică
 De sfânta Duminică,
 Că de când ai pribegit
 Sufletul nu ți-ai grijit!“
 Iordăchel se întindea
 Și cu lene răspundea:
 „Mergi, Marico, dumneata,
 Că eu nu mă pot scula,
 Drumul lung m-a obosit,
 Calul greu m-a ostenit!“
 Iată, mări, cum vorbea
 Că fereastra se izbea
 Și cădea jos la pământ
 Fără suflare de vânt.¹
 Ș-o icoană poleită
 Trăsnea făr-a fi lovită.²
 Maria se-nspăimânta,
 Iordache se întrista,

Dar pe gânduri mult nu sta,
 Că Lisandru-i aducea
 Carte mare și-i zicea:
 „O ceată de oameni mulți,
 Lefegii și arnăuți,
 A sosit aici din sus
 Și-astă carte ți-au adus
 Cu poftire boierească
 Să mergi la curtea domnească,
 Dar ascultă-mă pe mine,
 Căci ce simt eu nu-i a bine.
 Tu ești mare cât un domn,
 Iar de ai minte de om,
 Hai cu toți să-ncălecăm,
 Arnăuții s-alungăm
 Și de drum să ne cătăm,
 Spre Bugeac să apucăm,
 Pe hanul să-l ridicăm
 Și foc Ieșului să dăm.“
 Iordăchel nu-l asculta
 Și din gură cuvânta:
 „Ba, m-oi duce la domnie
 Că chiar domnul mă îmbie
 Și se jură că va face
 Tot ce-oi vrea ca să
 mă-mpace!“

Numele său adevărat era Neculai Milescu (Vezi *Fragments des chroniques Moldaves et Valaques pour servir a l'histoire de Pierre le Grand, Charles XII, Stanislaw Leszczyński, Démetre Cantemir et Constantin Brancovan, par le Major M. Kogălnicean.*)

^{1,2} Semne prevestitoare de moarte, după crederea poporului.

III

Frunză verde de negară,
 Pe cel drum în zi de vară,
 Ce se vede strălucind
 Și spre Ieși înaintând?
 Un rădvan cu telegari,
 Șese negri armăsari,
 Și-n rădvanul boieresc
 Un luceafăr pământesc,
 Cu chip dulce femeiesc.
 Iar pe lângă cel rădvan,
 Călare pe-un năzdrăvan,¹
 Merge mândrul Iordăchel
 Cu slugile după el:
 Slugi cu inimile drepte,
 Întepte și deștepte,
 Ce-s la masă rușinoase,
 Dar la luptă hărățgoase.
 Apoi venea după ei
 Ceată de arnăuței,
 Lefegii și darabani
 Cu-ai lor mândri căpitani.
 Ei la Ieși cât ajungea,
 Iordache la domn mergea,

Dar domnul cât îl vedea,
 De mânie s-aprindea
 Și striga: „Jos pe covor,
 Tăiați-i capul din zbor.“
 Un călău se repezea,
 Iataganu-și netezea,
 Dar Iordache-l aștepta,
 O palmă voinică-i da,
 Cât călăul jos pica.
 Apoi el se întorcea
 La Lisandru de-i zicea:
 „Ține tu sabia mea
 De-mi taie capul cu ea,
 Că nicicum nu m-a durea.“
 Iar Lisandru, oftând greu,
 Răspundea: „Stăpânul meu!
 Pâinea, sarea ți-am mâncat,
 Nu mă vâri la păcat!“²
 Din nou vodă porunca,
 Arnăuții se-mbrâncea,
 Pe Iordache s-aruncau,
 De păr lung îl apucau,
 Pe covor îl întindeau
 Și din zbor capu-i tăiau.

¹ Adică călare pe-un cal deștept. În povești se văd figurând cai năzdrăvani, păsări năzdrăvene și oameni năzdrăvani, care au minte pătrunzătoare și prevăd viitorul.

² Răspuns caracteristic care arată cât de puternică e simțirea recunoștinței în sufletul românului.

Capul se rostogolea,
În sânge se tăvălea
Și pe scări se cobora
Și-n rădvan apoi sărea.
Iar Marica, vai de ea!
Capu-n brațe apuca
Și plângând la el căta,
Și bocind îl săruta,
Când pe frunte, când pe gură,
Când pe gât, la-ncrestătură.
„Alei! Doamne! striga ea,
Facă-se pe vrerea mea!
Doamna ta să văduvească,

Neamul tău să calicească,
Târgul tău întreg să ardă
Și domnia-ți să se piardă!...”
Frunză verde siminoc,
La Ieși arde mare foc.
Bate para prin Milești,
Zbor tăciunii la Lățești,
Scânteile-n Bărlănești,
Până pe la Ciocănești,
Și duc veste de-ngrozit
Că Iordache a pierit
Și că focul a zburat
Din blestemul cel cumplit!

XLVIII

Mănăstirea Argeşului

CUPRINS

I

Pe Argeş în jos,
 Pe un mal frumos,
 Negru-vodă trece¹
 Cu tovarăşi zece,
 Nouă meşteri mari,
 Calfe şi zidari,
 Şi Manole, zece,²
 Care-i şi întrece.
 Merg cu toţi pe cale
 Să aleagă-n vale
 Loc de mănăstire

Şi de pomenire.
 Iată, cum mergeau
 Că-n drum ajungeau
 Pe-un biet ciobănaş
 Din fluier doinaş,³
 Şi cum îl vedea
 Domnul îi zicea:
 „Mândre ciobănaş,
 Din fluier doinaş!
 Pe Argeş în sus
 Cu turma te-ai dus,
 Pe Argeş în jos

¹ După cronicile Țării Românești, Radul Negru voievod domnea dincolo de Carpați, pre Almas și pe Făgăraș, ridicatu-s-au de acolo cu toată casa lui și mult norod și pogorându-se pe apa Dâmboviței început-a a face țară nouă. Întâi a făcut orașul Câmpulung unde a ridicat și o biserică naltă și frumoasă. Apoi a descălecat pe Argeș, unde și-a pus scaunul domniei zidind curți de piatră și case domnești, și o biserică mare și mândru lucrată.

În *Revista română*, publicată la București, se găsește descrierea acestei biserici împreună cu stampe litografiate ce reprezintă frumusețile arhitecturii sale.

² Acest meșter Manole a rămas în tradiție un personaj legendar. Poporul atribuie lui Manole zidirea tuturor monumentelor vechi din țară.

³ Toți păstorii români poartă în brâu un fluier mic ce se numește fluier ciobănesc, și sună din el deosebite arii, unele vesele, iar cele mai multe melancolice

Cu turma ai fost.
 Nu cumva-ai văzut
 Pe unde-ai trecut
 Un zid părăsit
 Și neisprăvit
 La loc de grindis,
 La verde-aluniș?“
 „Ba, doamne,-am văzut
 Pe unde-am trecut
 Un zid părăsit
 Și neisprăvit.
 Căinii cum îl văd,
 La el se repăd
 Și latră-a pustiu
 Și urlă-a morțiu.“
 Cât îl auzea,
 Domnu-nveselea
 Și curând pleca,
 Spre zid apuca
 Cu nouă zidari,
 Nouă meșteri mari

Și Manole zece
 Care-i și întrece.
 „Iată zidul meu!
 Aici aleg eu
 Loc de mănastire
 Și de pomenire.
 Deci voi, meșteri mari,
 Calfe și zidari,
 Curând vă siliți
 Lucrul de-l porniți,
 Ca să-mi ridicați,
 Aici să-mi durați
 Mănastire naltă
 Cum n-a mai fost altă,
 Că v-oi da averi,
 V-oi face boieri,
 Iar de nu, apoi
 V-oi zidi pe voi,
 V-oi zidi de vii
 Chiar în temelii!“

și foarte expresive. Un călător străin, muzician de mare talent, zice „că adeseori, când cineva umblă în munții țării române, el aude în depărtare un fluier păstoresc ce sună cu dulceața un cântec de dor. Atunci el se oprește fără voie, dominat de un farmec necunoscut pentru ca să asculte mult timp aceste suspinuri ale muntelui.“

În călătoriile mele prin munți după căutarea baladelor populare, am auzit multe fluieri răsunând prin poienile codrilor și am rămas încântat de frumusețea originală a acelor sunete pătrunzătoare, iar mai cu seamă la Bicaz, pe malul Bistriței, am întâlnit un păstor anume Brândușă, care se înălța la gradul unui adevărat artist prin talentul cu care cânta *Doina* din fluierul său.

II

Meșterii grăbeau,
 Sferile-ntindeau,
 Locul măsurau,
 Șanțuri largi săpau,
 Și mereu lucrau,
 Zidul ridicau,
 Dar orice lucra
 Noaptea se surpa!¹
 A doua zi iar,
 A treia zi iar,
 A patra zi iar
 Lucrau în zadar!
 Domnul se mira

Ș-apoi îi muștra,
 Ș-apoi se-ncrunta
 Și-i amenința
 Să-i puie de vii
 Chiar în temelii!
 Meșterii cei mari,
 Calfe și zidari,
 Tremurau lucrând,
 Lucrau tremurând
 Zi lungă de vară
 Ziua pân-în seară,
 Iar Manole sta,
 Nici că mai lucra,
 Ci mi se culca
 Și un vis visa,

¹ Superstițiile poporului în privirea zidurilor sunt multe. Așa, el crede că o zidire nu poate avea trăinicie dacă nu se îndeplinesc oarecare datini mistice, precum de pildă îngroparea umbrei unui om în temelie. Pietrarii au obicei a fura umbra cuiva, adică a-i lua măsura umbrei cu o trestie și a zidi apoi acea trestie în talpa zidirii. Omul cu umbra furată moare până la 40 de zile și devine stafie nevăzută și geniul întăritor al casei.

Fiind însă că acest obicei a produs adeseori nenorociri, speriind mintea celor cu umbrele furate, și aducându-i astfel la boale grele, zidarii au fost siliți a-și schimba datina. Când dar este a se ridica vreo casă nouă, până a nu se așeza cea întâi piatră a temeliei, se face agheasmă cu care se stropesc șanțurile. Apoi se taie doi miei de se face masă mare pentru zidari, care după ce ospătează și închină în sănătatea stăpânului casei și întru tăria zidurilor, îngroapă cruciș capetele mieilor în două colțuri ale casei, iar în celelalte două unghiuri, ei zidesc două oale roșii pline cu apă ne-ncepută.

Iar după ce lucrul se săvârșește, românii nu se mută în casă până ce mai întâi nu duc înăuntru icoanele, zahăr, pâine și sare, și după mutare ei dau masă mare de bună locuință.

Apoi se scula
 Ş-aşfel cuvânta:
 „Nouă meşteri mari,
 Calfe şi zidari!
 Ştiţi ce am visat
 De când m-am culcat?
 O şoapta de sus
 Aieva mi-a spus
 Că orice-am lucra
 Noaptea s-a surpa
 Pân-om hotărî
 În zid de-a zidi
 Cea-ntâi soţioară,
 Cea-ntâi surioară
 Care s-a ivi
 Mâini în zori de zi

Aducând bucate
 La soţ ori la frate.
 Deci dacă vroîţi
 Ca să isprăviţi
 Sfânta mănăstire
 Pentru pomenire,
 Noi să ne-apucăm
 Cu toţi să jurăm
 Şi să ne legăm
 Taina s-o păstrăm:
 Ş-orice soţioară,
 Orice surioară
 Mâini în zori de zi
 Întâi s-a ivi,
 Pe ea s-o jertfim
 În zid s-o zidim!“¹

¹ Nenocita este menită a-şi pierde viaţa pentru mântuirea zidirii şi a se face stafia bisericii. Vezi nota precedentă.

Fiindcă am pomenit mai sus de stafii ce sunt umbre casnice care locuiesc mai cu seamă în beciuri întunecoase, aici credem că e locul să pomenim şi de alte crederi superstiţioase ale poporului român. Astfel sunt strigoii, moroii, rusaliile etc.

Strigoii sunt morţii care se scoală din morminte şi merg în noaptea Sfântului Andrei cu sicriile pe cap, de cearcă pe la casele lor. Românii spre a se apară de asemenea vizite supărătoare au obicei a freca uşile şi ferestrele cu usturoi în ajunul Sf. Andrei, fiind usturoiul dispăcut strigoilor.

Moroii sunt iarăşi un soi de strigoii mici ce vin de cer ţaţă la mamele lor. Ei sunt copii noi-născuţi ce mor până a nu fi botezali. Spre a-i împăca, mamele trebuie să care cu gura, şapte ani de-a rândul, în ziua de Bobotează aghiazmă mare şi să stropescă astfel mormintele copiilor.

Rusaliile sunt trei fete de împărat care au ciudă asupra oamenilor fiindcă nu au fost băgate în seamă de dânşii în cursul vieţii lor. Ele nasc furtuni ce descoperă

III

Iată-n zori de zi
 Manea se trezi,
 Ş-apoi se sui
 Pe grad de nuiete
 Şi mai sus, pe schele,
 Şi-n câmp se uita,
 Drumul cerceta.
 Când, vai! Ce zărea?
 Cine că venea?
 Soţioara lui,
 Floarea câmpului!
 Ea s-apropia
 Şi îi aducea
 Prânz de mâncătură,

Vin de băătură.
 Cât el o zărea,
 Inima-i sărea,
 În genunchi cădea
 Şi plângând zicea:
 „Dă, Doamne, pe lume
 O ploaie cu spume,
 Să facă pâraie,
 Să curgă şiroaie,
 Apele să crească,
 Mândra să-mi oprească,
 S-o oprească-n vale
 S-o-ntoarcă din cale!
 Domnul se-ndura,
 Ruga-i asculta,

casele românilor, vârtejuri ce ridică pânzele nevestelor în vremea ghilitului şi le anină pe copaci. Se crede ca rusaliele fură şi copiii de lângă mamele lor şi îi duc peste ape şi peste codri. De acolo vine vorba *I-au umflat rusaliele!*

Femeile românce păzesc cu sfinţenie ziua de Rusalii, şi în vreme de nouă săptămâni ele nu culeg nici o buruiănă de leac, crezând că în acel timp buruienile sunt pişcate de rusalii şi nu au putere de lecuit. Cum vine însă ziua Sânzienelor, toate româncile aleargă pe câmp la culesul de buruiene crezând ca în acea zi toate au darul vindecării. Spre a se apăra de mânia rusalilor, este obicei în ajunul zilei lor a pune pelin sub căpătâiul patului şi a purta a doua zi pelinul la brâu.

Subiectul acestei balade este cântat şi de poezii populare ai Sârbiei, însă cu oarecare deosebiri. Balada sârbească se numeşte *Fondarea cetăţii Scadar* (Scutari) ce este ridicată de trei fraţi Merljawtschewitsch, anume regele Wukaschin, voievodul Ugļjescha şi tânărul Gojko. Meşterul cel mare se cheamă Rad în loc de Manole. Femeia zidită este nevasta lui Gojko. Din cuprinsul acelei balade se vede însă că aceeaşi superstiţie există pe ambele maluri ale Dunării.

Norii aduna,
 Ceru-ntuneca
 Și curgea deodată
 Ploaie spumegată
 Ce face pâraie
 Și umflă șiroaie.
 Dar oricât cădea
 Mândra n-o oprea,
 Ci ea tot venea,
 Și s-apropia.
 Manea mi-o vedea,
 Inima-i plângea,
 Și iar se-nchina,
 Și iar se ruga:
 „Sufală, Doamne,-un vânt
 Sufală-l pe pământ,
 Brazii să-i despoaie,
 Paltini să îndoiaie,
 Munții să răstoarne,
 Mândra să-mi întoarne,
 Să mi-o-ntoarne-n cale,
 S-o ducă de vale!“
 Domnul se-ndura,
 Ruga-i asculta
 Și sufla un vânt
 Un vânt pe pământ
 Paltini că-ndoia,
 Brazi că despoia,
 Munții răsturna,
 Iară pe Ana

Nici c-o înturna!
 Ea mereu venea,
 Pe drum șovăia
 Și s-apropia
 Și amar de ea,
 Iată c-ajungea!

IV

Meșterii cei mari
 Calfe și zidari,
 Mult înveselea
 Dacă o vedea,
 Iar Manea turba,
 Mândra-și săruta,
 În brațe-o lua,
 Pe schele-o urca,
 Pe zid o punea
 Și, glumind, zicea:
 „Stai, mândruța mea,
 Nu te speria,
 Că vrem să glumim
 Și să te zidim!“
 Ana se-ncredea
 Și vesel râdea.
 Iar Manea ofta
 Și se apuca
 Zidul de zidit,
 Visul de-mplinit.
 Zidul se suia
 Și o cuprindea

Pân' la gleznișoare,
 Pân' la pulpișoare.
 Iar ea, vai de ea!
 Nici că mai râdea,
 Ci mereu zicea:
 „Manole, Manole,
 Meștere Manole!
 Ajungă-ți de șagă,
 Că nu-i bună, dragă.
 Manole, Manole,
 Meștere Manole!
 Zidul rău mă strânge,
 Trupușoru-mi frânge!“
 Iar Manea tăcea
 Și mereu zidea.
 Zidul se suia
 Și o cuprindea
 Pân' la gleznișoare,
 Pân' la pulpișoare,
 Pân' la costișoare,
 Pân' la țâțișoare.
 Dar ea, vai de ea,
 Tot mereu plângea
 Și mereu zicea:
 „Manole, Manole
 Meștere Manole!
 Zidul rău mă strânge,
 Țâțișoara-mi plânge,
 Copilașu-mi frânge!“
 Manole turba

Și mereu lucra.
 Zidul se suia
 Și o cuprindea
 Pân' la costișoare,
 Pân' la țâțișoare,
 Pân' la buzișoare,
 Pân' la ochișori,
 Încât, vai de ea,
 Nu se mai vedea,
 Ci se auzea
 Din zid că zicea:
 „Manole, Manole
 Meștere Manole!
 Zidul rău mă strânge,
 Viața mi se stinge!“

V

Pe Argeș în jos,
 Pe un mal frumos,
 Negru-vodă vine
 Ca să se închine
 La cea mănăstire,
 Falnică zidire,
 Mănăstire naltă
 Cum n-a mai fost altă.
 Domnul o privea
 Și se-nveselea
 Și astfel grăia:
 „Voi, meșteri zidari,
 Zece meșteri mari!

Spuneți-mi cu drept,
Cu mâna la piept,
De-aveți meșterie
Ca să-mi faceți mie
Altă mănăstire
Pentru pomenire
Mult mai luminoasă
Și mult mai frumoasă!
Iar cei meșteri mari,
Calfe și zidari,
Cum sta pe grindis,
Sus pe coperiș,
Vesel se mândreau
Ș-apoi răspundeau:
„Ca noi, meșteri mari,
Calfe și zidari,
Alții nici că sânt
Pe acest pământ!
Află că noi știm
Oricând să zidim
Altă mănăstire
Pentru pomenire,
Mult mai luminoasă
Și mult mai frumoasă.
Domnu-i asculta
Și pe gânduri sta,
Apoi porunca
Schelele să strice,
Scări să le ridice.
Iar pe cei zidari,

Zece meșteri mari,
Să mi-i părăsească
Ca să putrezească
Colo pe grindis,
Sus pe coperiș.
Meșterii gândeau
Și ei își făceau
Aripi zburătoare
De șindrili ușoare,
Apoi le-ntindeau
Și-n văzduh săreau
Dar pe loc cădeau,
Și unde picau
Trupu-și despicau.
Iar bietul Manole,
Meșterul Manole,
Când se încerca
De-a se arunca,
Iată c-auzea
Din zid că ieșea
Un glas nădușit,
Un glas mult iubit
Care greu gemea
Și mereu zicea:
„Manole, Manole,
Meștere Manole!
Zidul rău mă strânge,
Țâțșoara-mi plânge,
Copilașu-mi frânge,
Viața mi se stingel!“

Cum o auzea,
Manea se pierdea,
Ochii-i se-nvelea,
Lumea se-ntorcea,
Norii se-nvârtea,
Și de pe grindis,
De pe coperiș,

Mort bietul cădea!
Iar unde cădea,
Ce se mai făcea?
O fântâna lină,
Cu apa puțină,
Cu apă sărată
Cu lacrimi udată!

XLIX

Radu Calomfirescu

CUPRINS

I

În oraș la București,
 În curți nalte și domnești
 Mândră masă e întinsă
 Și de mari boieri cuprinsă.
 Dar în mijloc cine șede?¹
 Mircea-vodă-n mijloc șede,
 Și la dreapta lui se vede
 Doi Căplești și trei Buzești
 Zmeii Țării Românești,
 Purtătorii oștilor
 Și fruntea boierilor.
 Ei toți beau, se veseleau
 Și pe domn îl fericeau,
 Dar când fu despre beție,
 Despre dalba veselie,
 Iată, nene, că sosea
 Și la domn îngenunchea
 Radul din Calomfiresți,
 Zmeul Țării Românești,
 Cu sluga lui, cu Nedea,

Ce de mic îi tot dădea
 Ajutor bun de putere
 Și cuvânt de mângâiere:
 „Domnule, măria-ta!
 Fie cum oi cuvânta:
 Îți aduc ție-nchinare,
 Ca unui frate mai mare,
 Și-ți doresc mereu să fii
 Cu izbânzi și veselii.
 Dar știi, Doamne, ori nu știi
 Că tătarii m-au lovit
 Și tătarii mi-au robit
 Copilașii
 Drăgălașii,
 Măiculița
 Drăgulița.
 Rău mă doare inimioara
 De copii, de soțioara,
 Dar mă doare și mai tare
 De măicuța ce mă are,
 Că-i creștină și bătrână

¹ O zicătoare ce trebuie să existe de pe timpul năvălirilor de limbi străine sună așa: *să fii totdeauna la mijloc de masă și la colț de țară.*

Ș-a să-ajungă-a-fî cadână,
 De răsul căpcânilor
 Prin casa păgânilor¹.
 Rogu-te, măria-ta,
 De vroiești a m-ajuta,
 Dă-mi ajutor pe Buzești
 Și pe cei tustrei Căplești,
 Purtătorii oștilor
 Și fruntea boierilor!“
 Mircea-vodă-l asculta
 Și din gură cuvânta:
 „Alei! Radule mișel!
 Mai așteaptă tu nițel,
 Până ce vom ospăta,
 Până ce ne vom culca,
 Până ce ne vom scula,
 Să văd ce vis om visa
 Ș-apoi ajutor ți-om da!“
 Radu buzele-și mușca
 Și la față se schimba.
 „Să trăiești, măria-ta!

Iar dacă te-oi aștepta
 Până ce îi ospăta,
 Și până ce te-i culca,
 Și până ce te-i scula,
 Să vezi ce vis îi visa,
 Tătarii s-or depărta,
 Păgubaș ei m-or lăsa!“

II

Radu iute-ncăleca,
 După dușmani se lua
 Cu sluga lui, cu Nedea,
 Ce de mic îi tot dădea
 Ajutor bun de putere
 Și cuvânt de mângâiere.
 Gonea el, mereu gonea,
 Gonea, nu mai ostenea,
 Nebăut și nemâncat,
 De dor mare frământat.
 Când a fost a treia zi,
 Pe tătari el îi zări,

¹ Românii expuși în vechime la neconținute năvăliri de limbi străine ce lasă foc și sânge în urma lor deteră barbarilor numirea de *căpcâni*, adică dihăanii cu trup de om și cu cap de câine.

În istoria lui Alexandru Machedon se zice: „De acolo merse Alexandru cincisprezece zile și ajunsese la o țară cu oameni cu șapte picioare și cu șapte mâini și deteră foarte tare prin oastea lui Machedon; și de aceea pieriră mulți și mulți prinseră vii, să-i scoată la lume pentru minune. Și trecu țara lor în zece zile și mai merse înainte și ajunsese la o țară cu oameni căpcăuni (căpcăuni) dinainte cu obraz de om, iar dindărăt cap de câine ce latră căinește“.

Atunci Nedea că grăi:
 „Hei! stăpâne Radule,
 Ascultă-mi povețele,
 C-acum e pe vitejie,
 Pe vinceală sau robie,
 Taie tu marginile,
 Eu să tai mijloacele;
 Care-a scăpa de la mine
 Să nu scape de la tine!“
 În tătari ei se izbeau,
 Vârtej de moarte făceau,
 Și tăiau, nene, tăiau,
 Pe tătari îi risipeau,
 Și pe cei robiți scoteau
 Și pe-acasă-i trimiteau.
 Dar pe maică-sa bătrână
 N-o găsea-n ceata păgână.
 Radu-n scări se ridica,
 Ca vulturul se uita
 Peste câmpii Lăpușnii,
 Peste câmpi merei pustii,
 Și cum sta și cum ochea
 Iată, nene, că zărea
 Un cort mare și rotat,
 Cât un cort de împărat;
 Și-n cort zărea pe-un mârzac,
 Un mârzac de la Bugeac
 Care-n brațele-i străngea

O creștină ce plângea.
 Fulger Radu se făcea,
 Ca un fulger se ducea
 Și la cort se repezea,
 Pe mârzac îl reteza
 Și în lance că-l lua,
 Mort în câmp îl arunca,
 Apoi vesel purcedea
 Cu mă-sa și cu Nedea,
 Ce de mic îi tot dădea
 Ajutor bun de putere
 Și cuvânt de mângâiere!

III

Iată la mijloc de cale,
 La fântâna dintr-o vale,
 Iată bună-mpreunare
 Cu cinci voinicei călare,
 Cu Buzești și cu Căplești
 Zmeii Țării Românești!
 „Noroc bun, și cale bună!
 Ce vânt dulce vă adună
 Și cu mine svă-mpreună?“
 „Noi în cale ți-am ieșit
 C-avem dor de hărățit.¹
 Și la harță vitejească
 Și la joacă războiască.“
 Ei la harță se luau,

¹ Vezi nota a 10-ea din balada XXIII a lui *Mibu Copilul*.

Pe jurământ s-apucau,
 Stăpânii să hărățească
 Și slugile să-i privească!
 Incepea dar de călare
 Harța cea din fuga mare,
 Paloșele zângănind,
 Sulitele învârtind,
 Buzduganele ciocnind
 Și din gură chiuind.
 Când deodată cei Buzești
 Și cu cei tustrei Căplești
 Peste Radu năvăleau,
 Cu cincii lănci îl străpungeau,
 Apoi capul îi tăiau,
 Pe-o tipsie îl puneau
 Și la domnul îl duceau
 Și cu toți așa grăiau:
 „Alei! doamne, doamne Mirce!
 Alei! doamne mult voinice!¹
 Radu de-ar mai fi trăit,
 Scaunul ți-ar fi răpit!
 Iată capu-i, dă-l la corbi
 Și copiii lui fă-i robi!“

Bine vorba nu sfârșeau,
 Iată, nene, că veneau,
 Sluga veche, moș Nedea
 Cu măicuța Radului
 La scaunul Domnului,
 Și-amândoi îngenunchea
 Și, plângând, maica zicea.
 „Alei! doamne, doamne
 Mirce,
 Alei! doamne mult voinice!
 Fă-mi dreptate, fă-ți dreptate,
 Radu că ți-a fost bun frate,
 Că eu, doamne, din păcate,
 M-am iubit cu taica tău
 De-am făcut pe Radul meu!“
 Domnul Mircea greu ofta,
 Pe bătrână o scula,
 Mâna dreaptă-i săruta
 Și pe loc dreptate-i da.
 El boierii aduna
 Și de moarte-i judeca.
 Gâdele îi apuca,
 Sus, la scară-i aducea,

¹ Mircea cel Bătrân a ținut multe războaie cu turcii și a fost pururea învingător. El a domnit 29 de ani, a zidit mănăstirile Cotmeana și Cozia și a fost îngropat la aceasta de pe urmă.

În tractaturile sale de alianță cu regele Poloniei Vladislav, Mircea se intitula astfel: „Mircea, din mila lui Dumnezeu voievodul Valahiei, ducsul Făgărașului și al Omlășului, comitul Severinului, despotul Dobrodiciului și Domnul Drăstiorului“ etc.

Un covor le așternea,
În genunchi îi tot pune
Și mâneca-și sufleca,
Și pala și-o ridica,

Și capetele zbură,
Zburau pe scări de-a dura,
Când Buzești peste Căplești,
Când Căplești peste Buzești.

L

Oprișanul

CUPRINS

I

Colo-n țara muntenească,
 Țară dulce, românească,
 Ca și cea moldovenească,
 În oraș, la București
 Sunt curți nalte și domnești,
 Iar în curți o sală mare
 Unde șede la prânzare
 Mihnea-vodă cel cruntat
 De boieri înconjurat.
 „Boieri mari, boieri de rând!
 (Zice domnul închinând)
 Toți mâncați, cu toții beți
 Și cu bine petreceți;
 Numai unul poftă n-are
 De băut și de mâncare,
 Cantar Slutul, armaș mare!
 Ori bucatele nu-i plac,
 Ori de noi nu-i este drag!“
 Boierimea-ncet râdea,

Iar Cantarul răspundea:
 „Alei! doamne Mihnule,
 Mihnule netihnule!¹
 Alei! tu, stăpânul meu,
 Lumina-te-ar Dumnezeu!
 Bucatele tale-mi plac
 Și de oaspeți îmi e drag,
 Dar unde s-au pomenit,
 S-au văzut și auzit
 Două săbii într-o teacă,
 Doi domni în țară săracă?
 Măria-ta-n București,
 Oprișanu-n Stoienești!
 Ce-am văzut la Oprișanul
 N-am văzut nici la sultanul,
 Că el are-n câmp, la soare,
 Mii și sute de mioare...
 Ies în vară fătătoare;
 Berbeci are sute-ntregi,
 Cu cozile pe telegi,
 Și ciobani tot înarmați,

¹ Acest cuvânt vechi, *netihnu*, trebuie să vie negreșit de la tihnă (odihnă) și să însemne prin urmare nestâmpărat, frământat de griji.

Cu postavuri îmbrăcați,
 De nu crezi că sunt ciobani,
 Ci chiar neaoși căpitani.
 Nu mi-e ciudă de asta
 Cât mi-e ciudă de alta:
 Oprișanul încă-și are
 Herghelii în număr mare,
 Două, trei, cinci mii de iepe
 Tot alese și sirepe,
 Pintenoage la picioare
 Cu cerși albe pe spinare
 Și cu doi mânzi fiecare.
 Nu mi-e ciudă de asta
 Cât mi-e ciudă de alta:
 Oprișanul are-n sat
 Ogari, copoi de vânat,
 Cu zgârzi late, țintuite,
 Pe la margini poleite,
 Și mai are grajduri mari,
 Cu cincizeci de armăsari,
 Jumătate arăpești

Și ceilalți moldovenești!
 Nu mi-e ciudă de asta
 Cât mi-e ciudă de alta:
 Scutarul lui Oprișan
 N-are față de țaran,
 Pe deasupra-i cu suman,
 Dar pe trup are catan
 Și cârligu-i de scutar
 Nu-i de-alun, nici de stejar,
 Ci de aur tot săpat
 Cu pietre scumpe lucrat,
 Și-n vârful cârligului
 Sub mâna scutarului
 Este-o piatră nestemată,
 Ce plătește lumea toată!“
 „De-i așa cum zici, Cantare,
 Lasă prânzul, sai călare
 Și-ntr-o fugă să te duci
 Pe-Oprișanul să-l aduci
 Cu toate podoabele,
 Cu toate averile

Și în adevăr un cronicar român face următoarea descriere despre Mihnea-vodă:
 „Mihnea, feciorul lui Dracu armașul, cum apucă domnia, îndată se dezbracă
 lupul de pielea cea de oaie și-și astupă urechile ca aspida și ca vasiliscul. Iar
 arcul și-l încordă și găti săgeți de a săgeta, și sabia și-o fulgera, și mâna și-o
 întărea spre rane! și prinse pe toți boierii cei mari și aleși, și-i munci cu multe
 munci și cumplite și le luă toată avuția, și se culca cu jupânesele și cu fetele lor
 înaintea ochilor lor. De aci unora le-au tăiat nasurile și buzele, pre alții i-au
 înecat și pre alții i-au spânzurat. Iar el se îmbogățea și creștea ca cedrul pâna la
 ceriu“ etc.

Să-și dea socotelile!“
 Astfel domnul porunce!
 Cantar vesel se ducea
 La cel sat, în Stoienești,
 Unde sunt averi domnești.
 El acolo cum venea
 Cu scutarul se-ntâlnea
 Și porunca-i arăta
 Și din gură cuvânta:
 „Mihnea-vodă-n București
 Face praznice domnești;
 Toți boierii credincioși
 Și de pace bucuroși
 Lângă domn s-au adunat
 Și pahare-au închinat,
 Numai unul n-a venit,
 Oprișanul cel vestit!
 De-i vrăjmaș și om de ceartă,
 Mihnea-vodă-acum îl iartă
 Și-l pofteste ca să vie
 Ca un frate la domnie!“

II

Oprișanul credincios
 Și de suflet omenos
 Se pornea din Stoienești
 Și-ajungea la București
 Noaptea pe la cântători
 Pân-a nu răsări zori.
 Mihnea-vodă adormit

Dormea pe-un pat aurit
 În cămară-ntunecată
 Tot cu șaluri îmbrăcată.
 Dar deodată se trezea
 Și la slugi așa grăia:
 „Slugi, aprozi, copii de casă!
 Voi dormiți și nu vă pasă
 Soarele c-a răsărit
 Și pe mine m-a trezit,
 Dar voi oare nu gândiți
 Când în somn vă leneviți
 Că am țară de domnit
 Judecați de săvârșit
 Și boieri de boierit?“
 Toți aprozii se trezeau
 Și lui vodă răspundeau:
 „Rămâi, doamne, liniștit!
 Soarele n-a răsărit,
 Dar în locu-i a sosit
 Oprișan din Stoienești
 Cu averi împărătești.
 El în curte a intrat,
 De zăbrea a aninat
 Un cârlig de împărat,
 Cu pietre scumpe lucrat,
 Ce lucește ca un soare
 Într-o zi de sărbătoare.
 Mihnea-vodă se scula,
 Fața albă își spăla,
 Barba neagră-și pieptăna,

La icoane se-nchina,
Apoi el se înarma
Și pe Oprișan chema:
„Oprișan din Stoienești!
Cu dreptul să ne grăiești
Ce-ai făcut de-ai adunat
Averi mari de împărat,
Încât nu numai averi,
Dar ai și scutari boieri?“
„Dumnezeu mi-a ajutat
Și eu mi le-am adunat
Din darul sfinției-sale,
Din mila măriei-tale!“
„Nu-l crede, măria-ta!
(Cantarul atunci striga).
El mie s-a lăudat
Ca avere-a adunat
Numai din puterea lui,
Nu din mila domnului.
Dar n-am ciudă de asta
Cât am ciudă de alta:
Oprișanul mi-a spus mie
Că așteaptă ca să-i vie
Firman de la-mpărăție
Să te scoată din domnie!“
Mihnea-vodă se-ncrunta
Și din gură cuvânta:
„Pân-a veni firmanul
Piară-ntâi Oprișanul!
Jos la poartă să-l duceți

Și capul să i-l tăieți!“
De vrăjmaș ce mult era,
Armașul se bucura.
Ca o fiară se-arunca,
Pe-Oprișanu-l apuca
Și pe scări îl îmbrâncea
Și la moarte mi-l ducea!
Când la poartă, frate, iată
Un rădvan că se arată,
Tras de șase telegari,
Negri, ageri armăsari
Cu cozi lungi și coame mari.
Iar înuntru o bătrână
Cu-o icoană sfântă-n mână
Și cu haine mohorâte
Și cu pletele albite.
Pe-Oprișan cât ea-l vedea,
Sus, la domnul se ducea,
Și-n genunchi trupu-și frângea
Și grăind amar plângea:
„Alei! doamne, fătul meu!
Nu te ierte Dumnezeu
Să omori pe Oprișanul
Că-i peri până la anul!
Știi tu, Mihneo, ori nu știi
Că-n ziua Sântei Marii
Era, doamne, ca să-ți vie
Firman de la-mpărăție
Să te scoată din domnie?
Ș-aveai parte de firman

Făr' de bietul Oprișan
Care-n cale i-a ieșit
Și-ndărăt l-a napoit
Dăruind chiar pe vizir
Cu-armăsari de la Misir,
Și cu pungi de bani o mie
Să te lase pe domnie!“
Oprișanca nu sfârșea,
Mihnea-n curtea lui ieșea
Poruncind la toți să saie
Pe-Oprișan ca să nu-l taie.
Dar Cantar, armașul mare,
Își făcuse răzbunare;
Și capul nevinovat

Zăcea-n țărână aruncat
Lângă trupul răsturnat!
Vai de omul cu păcat!
De păcat e alungat
Și nu poate-a fi scăpat!
Vânzătorul de armaș
Fiară crudă, om pizmaș,
Fost-a gol legat la soare,
Și de mâini și de picioare,
Gol legat de cozi de iepe,
De patru iepe sirepe,
Care, când se opintiră,
În patru părți se izbiră
Și-n patru îl despățiră!

LI

Ștefăniță Vodă

CUPRINS

I

Frunză verde meri crețești,
 În oraș la București,
 L-ale case mari domnești
 De se văd în Stoienești,
 Mândră masă e întinsă
 Și de mari boieri cuprinsă.
 Tot boieri de-a oștilor,
 Puterea domniilor
 Și groaza dușmanilor.
 Iar în capăt cine șede?
 Ștefăniță Domn se vede,
 Dar nici bea, nici veselește,
 Ci cu ochii lung privește
 La copila Dihului,
 Surioara Mihului,
 Mihului voinicului
 Din valea Cobiului.
 Că e mândră ca o floare,
 Și de ochi fermecătoare,
 Și de suflet iubitoare,
 Unde-o vede Domnul moare!
 „Copiliță, draguliță,

Cu sân alb de porumbiță,
 Umple cupa mea de vin,
 Ție, dragă, s-o închin
 Și-apoi cântă-mi viers de dor
 Cu glas dulce, răpitor,
 Cântă-ți, dragă, cântecul,
 Că mi-e drag ca sufletul!“
 Copilița se închină
 Ca o floare de grădină
 Și-i întinde-o cupă plină,
 Apoi zice încetișor
 Un viers dulce, plin de dor:
 „Frunză verde stejărel,
 Am un frate voinicel
 Și mă tem amar de el!
 Frunză verde măr domnesc,
 Am un Domn care-l iubesc
 Și de dânsul mă-ngrijesc.
 Vai de mine' cum să fac
 Pe-amândoi să mi-i împac,
 Să-mi fie traiul pe plac!“
 Copilița nu sfârșea
 Și Domnul astfel grăia:

„Copiliță, mândruliță,
 Cu sân alb de porumbiță,
 Nu mai plânge, că-n curând
 Împlini-voi al tău gând.
 Voi, boieri ce ospătați,
 Stați și nu mai închinați,
 Cuvântul să-mi ascultați
 Toți călări și înarmați
 Cu săgeți, cu buzdugane,
 Și la brâie cu arcane,
 Ca să mergem despre soare
 Să facem o vânătoare
 După urși și căprioare,
 După păsări gălbioare
 Ce sunt bune de mâncare
 Și plăcute la cântare!“

II

Când de zi se lumina,
 Boierii se aduna
 Și pe cai încăleca,
 Și cu Domnul toți pleca,
 Înspre munți la vânătoare,
 După urși și căprioare,
 După păsări gălbioare.
 Și mergeau, frate, mergeau
 Pân-în munți că ajungeau,
 Iar când soarele-apunea,
 Iată că se întâlnea
 C-un cioban cu fluieraș

Și cu port de oltenaș.
 Domnu-n cale-i se oprea
 Și din gură-așa grăia:
 „Ciobănaș cu fluieraș,
 Puișor de oltenaș,
 Cunoști calea codrului
 De prin muntii Crișului?
 Cunoști fagul Mihului
 Din codrul Cobiului?“
 „Cunosc calea codrului
 Până-n fundul fundului,
 Știu și fagul Mihului
 Din codrul Cobiului“.
 „De știi locurile bine,
 Nu mă-i duce tu pe mine?“
 „Ba, te-oi duce eu pe tine
 De-i lăsa tu oștile
 Să-mi păzească oile,
 Că de-oi pierde-o mielușea
 Oi slugi un an pe ea,
 Și de-oi pierde un mielușel
 Oi slugi doi ani pe el“.
 Domnul oștile lăsa,
 Cu ciobanul se lua,
 Singur, singur, singurel
 Pe o zare de muncel.
 Iar ciobanul se-ndrepta
 Către munți și mi-l purta
 Pe cărări și pe potici
 Ce-s călcate de voinici,

Prin hățiș, prin cărpiniș,
 Unde nu-i loc de cărniș,
 El mergea, frate, mergea
 Pân' ce-n codru ajungea
 Drept la fagul Mihului,
 Lăcașul voinicului.
 Când de fag s-apropia,
 Ciobănașul se oprea
 Și din gură-așa grăia:
 „Iată fagul Mihului,
 Mihului voinicului!
 Iar pe Mihul dacă-l vrei,
 Cată drept în ochii mei!“

III

Domnul drept la el căta,
 Ochii lui se încrunta.
 Iar ciobanul se schimba,
 Gluga lui își arunca
 Și deodată se-arăta
 Cu zelar, cu buzdugan,
 Cu haine de căpitan.
 Apoi drept la Domn căta
 Și-n glas mare cuvânta:
 „Ale! Doamne din domnie!
 Ieri ai fost dat la beție;
 Astăzi veniși la trezie,
 Dar n-ai prins la cuminție.
 Ce păcate te-au împins
 Paloșul de ți-ai încins?“

Fostu-ți-a silă de tine
 De te-ai luat după mine.
 Ori că nu te-ai săturat
 Pe-a mea soră c-ai furat
 Și-ai făcut cu ea păcat
 Făr-a te fi cununat?
 Dar gândit-ai că păcatul
 Își urmează vinovatul
 Și că-n lume orice faptă
 Are faptă și răsplată?“
 Și cum sta și cum zicea
 O frunză de fag smucea
 Si-ntre buze o punea
 Și suna hoțiș din ea.
 Frunza-n patru că plesnea,
 Codrul negru clocotea,
 De-un lung chiot chiotea,
 De-un greu tropot tropotea,
 Și-imprejuru-le deodată
 Se ivea o mândră ceată,
 O ceată de voinicei,
 Lotri, pușori de zmei,
 Cu căciule stogoșate,
 Cu chebe roșii pe spate,
 Și mustăți de varvaric
 Cum stă bine la voinic.
 Lângă el cât îi zărea,
 Mihul astfel le grăia:
 „Frații mei, neferii mei,
 Lotri, pușori de zmei!“

Îl vedeți voi pe ist om?
El e mare, căci e Domn,
Dar, cât e de Domn și mare,
Minte coaptă încă n-are!
Hai, copii, de mi-l luați,
Prin săbii să-l fluturați,
Dar nimic să nu-i stricați,
Cale bună să-i lăsați,
Că de-i Domnul priceput
E destul câte-a văzut
Ca să afle, ca să știe:
Cu Mihul nu-i de glumie!“
Domnul pe gânduri cădea
Ș-apoi astfel răspundea:
„Mihule, bujorule,

Frate, frățiorule!
Eu la mână ți-am picat,
Tu de moarte m-ai scăpat.
Când la mână mi-i pica,
Eu de moarte te-oi scăpa.
Vină mâini tu la domnie
Ca să vezi o cununie,
Cununia Domnului
Cu sora voinicului,
S-o fac mie soțioară,
S-o fac ție Domnișoară!“
Astfel Domnul cuvânta,
Și din codru se-nturna,
Iară codrul răsuna:
„Să trăiești, măria ta!“

LII

Constantin Brâncovanul

CUPRINS

Brâncovanul Constantin¹,
 Boier vechi și domn creștin,
 De averi ce tot strângea
 Sultanul se îngrijea
 Și de moarte-l hotăra,
 Căci vizirul îl pâra.
 Într-o joi de dimineață,
 Zi scurtării lui de viață,
 Brâncovanul se scula,
 Fața blândă el spăla.
 Barba albă-și pieptăna,

La icoane se-nchina,
 Pe fereastră-apoi căta
 Și amar se spăimânta!
 „Dragii mei, cuconi iubiți!
 Lăsați somnul, vă treziți,
 Armele vi le gătiți,
 Că pe noi ne-a-nconjurat
 Pașa cel neîmpăcat¹
 Cu-ieniceri, cu tunuri mari
 Ce sparg ziduri cât de tari!“
 Bine vorba nu sfârșea,

¹ Constantin Brâncovanul a domnit 26 ani în Țara Românească și a fost ucis de turci în 15 august 1714 la vârsta de 60 ani. Șincai scrie în *Cronica românilor* că odată cu Brâncovanul au pierit patru feciori ai lui cărora el le-a grăit astfel în ora morții: „Iată, toate avuțiile și orice am avut, am pierdut! Să nu ne pierdem încai sufletele... Stați tare și bărbătește, dragii mei! să nu băgați seamă de moarte. Priviți la Hristos, mântuitorul nostru, câte a răbdat pentru noi și cu ce moarte de ocară a murit. Credeți tare întru aceasta și nu vă mișcați, nici vă clătiți din credința voastră pentru viața și lumea aceasta...” etc.

„Apoi, adaugă Șincai, aceste zicând el, porunci împăratul de le tăiară capetele, întâi ale feciorilor, începând de la cel mai tânăr, și mai pe urmă a tăiat capul lui Constantin Brâncovanu, și aruncară trupurile în mare: și creștini, dup-aceea, aftându-le, le-au astruncat la Patriarhie.“

1 Mustafa Pașa care era imbrohor.

Turcii-n casă iurușea,
 Pe tuspatru mi-i prindeau
 Și-i duceau de-i închideau
 La Stambul, în turnul mare¹
 Ce se-nalță lângă mare,
 Unde zac fețe domnești
 Și soli mari împărătești².
 Mult acolo nu zăcea,
 Că sultanu-i aducea
 Lângă foișorul lui
 Pe malul Bosforului.
 „Brâncovene Constantin,
 Boier vechi, ghiaur hain!
 Adevăr e c-ai chitit
 Pân-a nu fi mazilit,
 Să desparți a ta domnie
 De a noastră-mpărăție?
 Că de mult ce ești avut,
 Bani de aur ai bătut³
 Făr-a-ți fi de mine teamă,
 Făr-a vrea ca să-mi dai seamă!“
 „De-am fost bun, rău la domnie,

Dumnezeu singur o știe;
 De-am fost mare pe pământ,
 Cată-acum de vezi ce sânt!“
 „Constantine Brâncovene!
 Nu-mi grăi vorbe viclene.
 De ți-e milă de copii
 Și de vrei ca să mai fi,
 Lasă legea creștinească
 Și te dă-n legea turcească.“
 „Facă Dumnezeu ce-a vrea!
 Chiar pe toți de ne-ți tăia,
 Nu mă las de legea mea!“
 Sultanul din foișor
 Dete semn lui imbrohor.
 Doi gelați veneau curând,
 Săbiile fluturând,
 Și spre robi dacă mergeau,
 Din cuconi își alegeau
 Pe cel mare și frumos,
 Și-l puneau pe scaun jos,
 Și cât pala repezea,
 Capul iute-i reteza!

¹ Prin turnul mare se înțelege negreșit cetatea numită de turci Edicale, ridicată pe malul Mării de Marmara în capătul orașului Stambul, și pe care europenii o numesc *Șapte turnuri*.

² Când naștea vreo neînțelegere serioasă între sultan și puterile europene, se închideau ambasadorii străini în cetatea Edicale, până la sfârșitul certei sau a războiului.

³ Între pârlile trimise la Poartă în contra Brâncovanului era și aceasta, că bătuse monedă de aur în Ardeal, de câte doi și până la zece galbeni una.

Brâncovanul greu ofta
 Și din gură cuvânta:
 „Doamne! fie-n voia ta!“
 Cei gelăți iarăși mergeau
 Și din doi își alegeau
 Pe cel gingaș mijlociu,
 Cu păr neted și gălbui,
 Și pe scaun îl puneau
 Și capul îi răpuneau!
 Brâncovanul greu ofta
 Și din suflet cuvânta:
 „Doamne! fie-n voia ta!“
 Sultanul se minuna:
 Și cu mila se-ngâna
 „Brâncovene Constantin,
 Boier vechi și domn creștin!
 Trei cuconi tu ai avut,
 Din trei doi ți i-ai pierdut,
 Numai unul ți-a rămas.
 Cu zile de vrei să-l las,
 Lasă legea creștinească
 Și te dă-n legea turcească!“
 „Mare-i Domnul-Dumnezeu!
 Creștin bun m-am născut eu,
 Creștin bun a muri vreu...
 Taci, drăguță, nu mai plânge
 Că-n piept inima-mi se frânge,
 Taci și mori în legea ta
 Că tu ceru-i căpăta!“
 Imbrohorul se-ncrunta,

Gelații se nainta
 Și pe blândul copilaș,
 Dragul tatei fecioraș,
 La pământ îl aruncau
 Și zilele-i ridicau.
 Brâncovanul greu ofta
 Și cu lacrimi cuvânta:
 „Doamne! fie-n voia ta!“
 Apoi el se-ntuneca,
 Inima-i se despica,
 Pe copii se arunca,
 Îi bocea, îi săruta,
 Și turbând apoi striga
 „Alelei! tâlhari păgâni!
 Alei! voi feciori de câini!
 Trei cuconi ce am avut,
 Pe tustrei mi i-ați pierdut,
 Dare-ar Domnul-Dumnezeu
 Să fie pe gândul meu
 Să vă ștergeți pe pământ
 Cum se șterg norii la vânt,
 Să n-aveți loc de-ngropat,
 Nici copii de sărutat!“
 Turcii crunt se oțereau
 Și pe dânsul tăbărau,
 Haine mândre-i le rupeau,
 Trupu-i de piele jupeau,
 Pielea cu paie-o umpleau,
 Prin noroi o tăvăleau,

Și de-un paltin o legau
Și răsând așa strigau:
„Brâncovene Constantin,
Ghiaur vechi, ghiaur hain!
Casă ochi-a te uita

De-ti cunoști tu pielea ta?“
„Câini turbați, turci, liftă real!
De-ți mânca și carnea mea,
Să știți c-a murit creștin
Brâncovanul Constantin!“

LIII

Cântecul lui Mihai Viteazul

CUPRINS

Auzit-ați de-un oltean, De-un oltean, de-un craiovean Ce nu-i pasă de sultan?	Câte lupte au privit, Câte oști au mistuit Câte oase-au înălbit?
Auzit-ați de-un viteaz Care veșnic șade treaz Cât e țara la necaz?	Mulți ca frunzele de brad, Ca nisipul de pe vad, Ca gemetele din iad!
Auzit-ați de un Mihai Ce sare pe șapte cai De strigă Stambulul vai?	Spuie corbii munților Și fiarele codrilor Care-a fost nutrețul lor?
El e Domnul cel vestit Care-n lume a venit Pe luptat și biruit.	Fost-au leșuri tătarești Și turcești și ungurești Date-n săbii românești!
Spuie râul cel oltean, Spuie valul dunărean Și codrul călugărean	Alele! Mihai, Mihai! Căci de noi milă nu ai, Să ne scapi de-amar și vai! ¹

¹ Acest cântec l-am găsit scris într-o psaltire foarte veche din biblioteca mănăstirii Neamțului. Dedesubtul cântecului erau următoarele cuvinte scrise cu slovă călugărească: „Scrisu-s-au acest vers bătrân de mine, ieromonahul Paisie, credincios rob al lui Dumnezeu, iar eu l-am auzit și l-am învățat de la răposatul bunul meu, Stoian Jolde armășelul“.

LIV

Visul lui Tudor Vladimirescu

CUPRINS

„Tudor, Tudor, Tudorel,
Dragul mamei voinicell!
De când mama ți-ai lăsat
Și olteni ți-ai adunat
Pe ciocoi să-i prinzi în gheară
Și s-alunghi grecii din țară,
Mult la față te-ai schimbat
Și mi te-ai întunecat!
Spune, maică, ce te doare
Ca m-oi face vrăjitoare
De alean să te descânt,
Să calci vesel pe pământ.“
„Alei, maică! alei, dragă!
Curând visul mi-l dezleagă,
Că știi, maică! am visat
Buzduganu-mi fărâmat!
Sabia-mi cea bună, nouă
Am visat-o ruptă-n două,
Pușca mea cea ghintuită
Am visat-o ruginită!
Maică! pistoalele mele
Le-am visat făr’ de oțel,

Apoi încă-am mai văzut
Șarpe galben prefăcut
Ce purta coarne de țap
Și creastă roșie-n cap,
El avea ochi vânzător,
Avea grai lingușitor
Și mă tot ruga mereu
Să mă duc la cuibul său.“
„Ba, ferească Dumnezeu,
Să nu te duci, fătul meu,
C-acel șarpe veninos
E vreun dușman ticălos,
Vreun hoț volintiraș
Și la inimă vrăjmaș.“
„Maică, măiculița mea,
Cum să scap de cursă rea?
Căci un glas prevestitor
Îmi tot spune c-am să mor“
„Dar să mori, drăguțul meu,
Facă ce-a vrea Dumnezeu!
Dar să știi tu de la mine
Că-un român voinic ca tine

Pân ce cade, pân' ce moare
Calcă șerpil în picioare,

Căci de-un șarpe-nveninat
I se iartă un păcat¹.

¹ Cunoscut este că visul prevestitor al viteazului Tudor Vladimirescu s-a împlinit! Fiind mișelește tras în lașărul lui Ipsilanti, șeful volintirilor greci, Tudor a fost și mai mișelește ucis de dânșii. Nu mai este dar îndoială că cântecul poporal desemnă pe Ipsilanti însuși prin șarpele cu ochiul vânzător, cu graiul lingușitor și cu creastă roșie în cap.

LV

Horea și Cloșca

CUPRINS

Horă revoluționară

Horea, Cloșca-s la un loc
 Ș-au aprins un mare foc
 Și cântă voios în joc:
 „Pe cel câmp pustiu și-ntins
 Arde-un foc de noi aprins.
 Las' să ardă și să crească,
 Ca-i în țara ungurească!
 Trageți hora ca să joc
 La lumina celui foc!
 Ungurean, musteață lungă!
 Zis-am morții să te-ajungă!
 Zis-am parăi să te ardă,
 Zis-am crucii să te piardă,
 Trageți hora ca să joc

La lumina celui foc!
 Ungurean, câine turbat!
 Multe-n lume ți-am răbdat,
 Dar venit-a timpul meu
 Ca să mă răzbun și eu!
 Trageți hora ca să joc
 La lumina celui foc!
 Cum răcnesc jivinele!
 Cum s-aprind slăninele!
 Cum ard toate satele
 De-și curăț păcatele!
 Trageți hora ca să joc
 La lumina celui foc!
 M-am suit la munte-n zori

Acest cântec, de o formă mai regulată și mai corectă, l-am pus în numărul baladelor fiindcă are un caracter istoric.

La anul 1784, Horea și Cloșca, doi viteji români din Transilvania, sătui de jefuirile și apăsările ungarilor, răsculară țara în contra lor. Douăzeci mii de români răspunseră la chemarea lor și răspândiră o groază atât de mare în maghiarime că aceasta fu silită a cere ajutor la Imperiul Austriac. Împăratul Iosef II trimise o armată întregă asupra lui Horea și Cloșca, care, după o luptă crâncenă, fură prinși la 28 februarie 1785 și aspru pedepsiți cu moarte. Tradiția spune că ei au fost închiși în curse de fier și purtați prin toate satele și că apoi au fost arși de viu în ochii poporului.

Ș-am prins fulgerul din nori,
Și de sus din înălțime
L-am izbit în ungurime!
Trageți hora ca să joc

La lumina celui foc!
Horea, Cloșca, la un loc,
Părăsiți de-al lor noroc,
Ard, cântând voios în foc!

DOINE¹

Doinele sunt cântece de iubire, de jale și de dor, plângeri duiosase ale inimii românului în toate împrejurările vieții sale.

Un muzician de mare talent, dl Henri Erlich care a locuit câțiva ani în România și a publicat un album de arii românești, zice în precuvântarea aceluia album:

„Naționalitatea românilor se arată curată și necontestabilă atât în limba și datinile lor, cât și chiar în muzica lor deosebită de oricare alta. Negreșit ariile românești vor părea foarte curioase popoarelor Occidentului pentru melodia lor cu totul originală și câteodată putem zice sălbatică, și pentru acompaniamentul lor ce cuprinde uneori acordurile cele mai capricioase, cele mai bizare, și altele foarte simple și monotone. Ele au însă o expresie de melancolie dulce și dureroasă chiar. Sunt mai cu seamă unele pasaje misterioase care fac să se prezinte dorințe înfocate și ascunse în fundul inimii, și care se manifestă printr-un soi de plânset melodic. Acestea sunt ariile doinelor; cât pentru acele de dans, horele, ele răsună cu o veselie nebunatică, zgomotoasă, ca acea veselie la care omul nenorocit se dedă în momentele sale de uitare și de plăcere“.

Vezi articolul intitulat *Melodiile românești în România literară*, foaie publicată în Iași în anul 1855.

Unele doine poartă și numele de cântece *voinicești* în Moldova, *oltenești* în Valahia și *haiducești* în Ardeal.

I

Doina

CUPRINS

Doină, doină, cântec dulce!
Când te-aud, nu m-aș mai duce.
Doină, doină, vers cu foc!
Când răsuni, eu stau în loc.
Bate vânt de primăvară,
Eu cânt doina pe afară,
De mă-ngân cu florile
Și privighetorile.
Vine iarna viscoloasă,
Eu cânt doina-nchis în casă,

De-mi mai mângâi zilele,
Zilele și nopțile.
Frunza-n codru cât învie,
Doina cânt de voinicie.
Cade frunza jos în vale,
Eu cânt doina cea de jale.
Doina zic, doina suspin,
Tot cu doina mă mai țin.
Doina cânt, doina șoptesc,
Tot cu doina viețuiesc!

II

Lunca țipă, lunca zbiară

CUPRINS

Lunca țipă, lunca zbiară
Pentru-un pui de căprioară.
Vai de biata inimioară,
Ca și lunca, geme, zbiară
Pentru-o puică bălăioară.
Frunza crește, frunza cade,
Căprioara nu-o mai roade.
Vai de mine! ce m-oi face?

Doru-n sufletul meu zace
Ș-inimioara-mi nu mai tace!
Inimă, fii răbdătoare,
Ca pământul sub picioare,
Pân' ce puica bălăioară
S-a întoarce-n luncă iară
Cu cel pui de căprioară.

III

Urâtul

CUPRINS

Of! urât, urât, urât!
Boală far' de crezământ!
De te-ai duce-n codri, duce,
Ursu-n labe-i să te-apuce!
Urâtul din ce se face?
Din omul care nu-ți place.

Urâtul din ce-i făcut?
Din omul care-i tăcut.
Cine a scornit urâtul,
Nu-l înghită pământul!
Că mie de mult urât
Sufletu-mi s-a amărât!

IV

Cântecul răzeșului

CUPRINS

Frunză verde de cireș,
Lung e drumul pân' la Ieși,
Lung e drumul și bătut
Din Siret și pân-în Prut!
Nu-i bătut de car cu boi,
Ci-i bătut tot de nevoi
Și de păcatele mele
Cele multe, cele grele!
Ard-o focul răzeșie!¹
Eu chiteam că-i boierie,
Și-i numai o sărăcie!
Pentru-o palmă de pământ
Zilele mi-am dat în vânt.

Ani întregi m-am judecat
Și nimic n-am câștigat!
Eu umblam la judecată,
Copiii plângeau pe vatră,
Nevasta-mi zăcea lăsată.
Dare-ar Domnul Dumnezeu
Să fie pe gândul meu!
Lăsa-m-oi de răzeșie
Să apuc în haiducie
Ca să-mi fac sfânta dreptate
Cu cea ghioagă de pe spate,
Să-mi aleg judecători
Cei stejari nestrâmbători!

¹ Nenorocita clasă a răzeșilor, printre care se găsesc coborâtorii celor mai mari familii din vechime, a avut mult a suferi, sub domnia lui Mihail Sturdza, de răpirea boierilor vecini cu moșiile lor. Mulți din acei mici proprietari au preferat a se desface de pământurile lor și a deveni clăcași pentru ca să scape de prigoniri.

V

Cântecul plugarului

CUPRINS

Ardă-te-ar focul, pământ,
Și te-ar bate Domnul sfânt!
Căci îmi ești dușman cumplit!
Ce-am semănat n-a ieșit.
Semănat-am grâu de vară,
A ieșit numai negară.
Semănat-am orz, oves,
A ieșit mohor de șes.
Semănat-am păpușoi,
A ieșit iarbă-n fușoi.

Stau în câmp și mă gândesc.
Cu ce o să viețuiesc?
N-am lețcaie la chimir
Să mă pot plăti de bir,
Și de foi, și de soldat,
Și de Iuda blestemat.¹
Vai și-amar de biet român
Când e domnul rău stăpân!
N-are loc în țara lui
Și-i ca pleava câmpului!

¹ În toate satele Moldovei, crâșmele sunt ținute de evrei, care, ca niște lipitori, sug avuțiile țăranilor, îndemându-i la beție.

VI

Cântecul călugărului

CUPRINS

Arză-te focul, pădure,
Ș-ai cădea sub o secure!
Arde-ar lemnele din tine
Cum arde inima-n mine,
Să-mi fac drum pân' la vecine,
Și de sus, din mănăstire,
Unde zac în părăsire,
Să văd cărduri de copile
Care mă sfârșesc de zile,
Și să văd pe draga mea
Care m-am iubit cu ea
În copilăria mea.
N-ar avea loc în pământ
Și l-ar bate Domnul sfânt
Cine m-a călugărit

Și de ea m-a despărțit!
Eu n-am fost de pustnicie,
Căci am fost de voinicie,
Nici am fost de mănăstire,
Ci de lume cu iubire,
Că mă-nchin pe la icoane
Cu ochii pe la cucoane,
Și citesc, întorc la file
Cu ochii pe la copile.
Unde văd o fată mare,
Rasa-mi tremură-n spinare,
Unde văd puicuța mea,
Zboară sufletu-mi la ea
Ca roiul la floricea!

VII

Nevasta tâlharului

CUPRINS

Fost-am eu la părinți una
Precum e în ceruri luna,
De părinții mei iubită
Și de dânșii potrivită
Cu luna, cu stelele,
Salba cu măргеele,
Grădina cu florile
Și ziua cu zorile.
Ei pământul au umblat
Să-mi găsească un bărbat.
Bărbățelul ce mi-au dat
Era tânăr și bogat,
Avea bani, avea inele
De-mi umplea mâna cu ele,
Dar vezi, frate, ce păcat!

Erau toate de furat.
Nu trecu chiar săptămâna
Și pe el puseră mâna
Și la ocnă-l înfundară
Și cu lacrimi mă lăsară.
Decât m-aș fi măritat,
Mai bine-n foc m-aș fi dat,
C-am rămas cu rod în sân
Și nu-i rod de bun român
Ci e rod de om mișel,
Sărăcuț, amar de el!
De-ar fi fost el un viteaz,
Nu mi-ar fi așa necaz,
Dar a fost un biet tâlhar
Și de-aceea mi-e amar!

VIII

Copila murind

CUPRINS

Cântă pasărea pe-o floare
Pentru-o fată care moare,
Cântă pășăruica-n spin,
Copila scoate venin.
Cântă pășăruica-n salce,
Copila de moarte zace.
Cântă pășăruica-n poartă,
Copilița dulce-i moartă!

Ah! amar sufletul meu,
Tu plângeai de dor mereu
Și pe floare, și pe spin,
Și pe poarta lui Marin.
Ah! amar sufletul meu!
Ieși curând să mor și eu,
Să mă duc la cel mormânt,
Să mă prefac în pământ!

IX

Floristica

CUPRINS

Frunză verde de alună,
Mă dusei noaptea pe lună,
Să găsesc o floristică
Care mult inima-mi strică,
Și s-o-ntreb de ce-n grădină
Pleacă fruntea și suspină?
„Eu mă plec, floarea-mi răspunde,
Căci o jale mă pătrunde,
Arde sufletu-mi și geme,

Căci mă trec fără de vreme.
Trei zile sunt înflorită
Ș-apoi cad de vânt pălită.
De-abia cresc și mă fac floare,
Abia mă-ncălzesc la soare,
Și pe mine cade-ndată
Umbră neagră-ntunecată,
Încât nime nu mă vede,
Floare sunt ori iarbă verde.“

X

Prutul

CUPRINS

Prutule, râu blestemat!¹
Face-te-ai adânc și lat
Ca potopul tulburat!
Mal cu mal nu se zărească,
Glas cu glas nu se lovească,
Ochi cu ochi nu se-ajungă
Pe-a ta pânză cât de lungă!
Lăcustele când or trece,
La ist mal să se înece!

Holerele când or trece,
Pe la mijloc să se-nece!
Dușmanii țării de-or trece,
La cel mal să se înece.
Iar tu-n valurile tale
Să-i tot duci, să-i duci la vale
Pân' la Dunărea cea mare,
Pân' în Dunăre și-n mare!

¹ *Prutule, râu blestemat.*

Înainte de luarea Basarabiei de moscali, cântecul zicea: Nistrule, râu blestemat, fiindcă toate relele veneau de peste Nistru.

XI

Bobii

CUPRINS

Trage, mândro, cu bobii ¹ ,	Să știi că dorul nu-mi trece.
Nu-ți mai lăcrima ochii.	De-or cădea bobii în opt,
De-or cădea bobii în zece,	Să știi că mi-e dor de tot.

¹ A trage în 41 de bobi este un obicei foarte răspândit la români. Bobii prevestesc viitorul fetelor și al flăcăilor, și când, după deosebitele împărțeli în zece grămezi, și în opt, și în cinci, și în trei, rămâne unul pe dinafară, *bobul sositor*, atunci negreșit persoana dorită vine, dorul se împlinește.

Babele prin sate sunt foarte dibace în tragerea bobilor pe sită. Mai sunt însă și țigance vrăjitoare, care se poartă din loc în loc și spun sorții cu oglinda sau cu cercetarea palmei de la mâna dreaptă.

Românii, ca și strămoșii lor, au mare plecare a crede în presagiuri și păstrează încă unele din obiceiuri antice, atingătoare de aflarea soartei.

Pe timpul romanilor, amozzii mai cu deosebire dau o mare însemnătate unor crederi copilărești. Lucrurile cele mai nedemne de băgat în seamă le umpleau inimile de bucurii sau de descurajare. De pildă, pocneau în mâini foi de trandafir sau de mac, sau de alun, și dacă foaia plesnea cu vuiet, mulțumirea lor era mare, căci ei considerau pocnetul frunzelor de bun augur. Flăcăii români au încă obiceiul de a face să plesnească în palme frunze de alun.

În vechime, amozzii cercau iară să facă a sări pân-în podul casei sâmburii de măr, strângându-i între degete. Sâmburii de măr, curății de coajă, serveau la părinții noștri ca un mijloc de galanterie către dame. La mese mari boierii prezentau cucoanelor sâmburii de măr pe vârful de cuțitelor.

Romanii vechi considerau ca presagiuri de fericire scânteierea lămpilor sau a frunzelor de laur în foc. Unele mișcări ale trupului erau observate cu o luare-aminte serioasă. Palpitările de inimă treceau ca semne de trădare. Baterea ochiului și a sprâncenei drept vestea a bine, însă amorfirea degetului cel mic și a degetului cel gros de la mâna dreaptă erau semne spăimântătoare.

De-or cădea bobii în cinci,
Să știi că eu sunt pe-aici;
De-or cădea bobii în doi,
Să știi că sosesc la voi,

Să ne iubim amândoi.
Iar de-a mai rămânea un,
Să știi că eu vin nebun
Pe-o prăjină de alun.¹

Țiuirea urechilor, ca și sughitul din zilele noastre, însemna că pomenea cineva de dânșii.

Iar mai ales strănutatul avea o importanță nemărginită în ideile lor. Ei credeau că amorul strănuta când vroia să le înștiințeze îndeplinirea dorințelor. Catul, pentru ca să exprime fericirea statornică a doi tineri însurați, zice că amorul le-a strănutat în dreapta și în stânga. Propertiu, ca să arate că amorul înzestrase pe Cyntia cu toate darurile, o întrebă dacă acel zeu a strănutat când ea s-a născut.

Când amorezii erau îngrijiți unui de alții, ei puneau să le tragă în sorți cu niște mici tablete pe care se găseau scrise oarecare litere. Tabletele se aruncau într-o urnă, urna se scutura, se răsturna, și așezarea literelor căzute compunea un răspuns cuprinzător de secretele viitorului. Tragerea acelor sorți se făcea de către copii ce sta pe piețele publice din Roma și din celelalte orașe romane.

Romanii credeau și în puterea farmecelor. Adeseori o amoză, lăsată de iubitul ei, întrebuița farmece pentru ca să-l întoarne iar la picioarele ei. Afară de descântece, ea fabrica două păpușele, una de ceară și alta de lut, și le apropia de foc. Cea dintâi se topea, cealaltă se întărea; astfel dar trebuia să se topească inima necredinciosului pentru amoză. Damele romane credeau iară că la caz de necredință către bărbații lor, dumnezeul Olimpului, pentru ca să le pedepsească, făcea să le iasă noițe pe unghii sau pușchele pe limbă. La româncele noastre noițele făgăduesc prezenturi și pușchelele nu mai au nici o relație cu necredința.

¹ Vezi nota 1 din balada *Cucul și turturica*.

XII

Lena

CUPRINS

Frunză verde salbă moale,
Apucai pe drum la vale
Ș-ajunsei pe Lena-n cale.
Eu călare, ea pe jos,
Cu gherdan de flori frumos
Și cercei lungi de mărgele
Să tragă ochii la ele.
Calea mândrei aținui,
O florică de-i cerui.
Cerui floarea sânelui,
Ea-mi dă floarea crinului.
Cerui floarea din guriță,
Ea-mi dă floarea garofiță.
Cerui apă din izvor,
Ea mi-o tulbură cu dor.
Cerui apă neatinsă,
Ea mi-o dă cu dor aprinsă.

Cât am dat de-o am băut,
Lena alta mi-a părut,
Mi-a părut un toporaș
Răcorit de-un izvoraș.
De pe cal mă detei jos
Să iau floarea s-o miros,
Ea s-a prefăcut pe loc
Într-un fluturel de foc.
Vrui să-l prind, el a zburat.
Vrui să beau, apa-a secat.
Vai de mine, ce păcat!
Lena că m-a fermecat!
Fire-ai, Leno, blestemată
De-a mea minte tulburată!
Să ajungi un negru nor,
Ca să ploii lacrimi de dor!

XIII

Sora contrabandierului¹

CUPRINS

Frunză verde de granate,
 Am avut un Toader frate
 Ş-a trecut în cea parte
 Cu trei tencurele-n spate.
 Iar cazacii l-au zărit,
 L-au zărit, l-au urmărit,
 Şi l-au prins şi l-au legat,
 Şi-n carantină l-au dat
 De mi-l țin jos răsturnat,
 Nebăut şi nemâncat!
 Legături i-au pus de in
 Ca să-l ducă la Hotin,
 Şi să-l judece ruseşte
 Şi să-l bată căzăceşte!
 Bate vântul de la Prut,
 Inimioara mi s-a rupt.
 Bate vântul despre zori
 Şi mă umple de fiori.

Bate vântu-n miez de noapte
 Şi-mi tot pare c-aud şoapte;
 „Decât m-ar băga la oaste,
 Mai bine-aş zace pe coaste,
 Decât în oastea rusească,
 Mai bine-n cea românească.
 Domnică, drăguţa mea,
 Mult bine mi-era la ea,
 Că-mi aşternea la răcoare
 Şi mă-ntreba ce mă doare.
 Vai! român, de capul tău
 Cum te-ajunse ceasul rău
 Şi n-avuşi măcar un frate
 Ca să-ţi cate de dreptate,
 Să umble cu cărţile
 Să-ţi scoată dreptăţile.
 Dă, Domnico, pe murgul
 De-mi deschide butucul.

¹ Aceasta doină este compusă de o tânără țărană, anume Domnica din satul Crăiniceni.

² *Cum te-ajunge ceasul rău.*

Vezi nota 3 din balada *Miorița* și balada intitulată *Ceasul rău* din *Doine și Lăcrimioare*.

Dă-ți, Domnico, rochița
De-mi deschide temnița.
Dă și carul cu doi boi
De mă scapă de nevoi.
Și vin', soro, să mă vezi
Cum îmi frâng trupu-n obezi,
Să tot plângi și să nu crezi!“

Frunză verde de granate,
Căci m-aș duce-n ceea parte
Să mai văd pe bietul frate!
Da-s o biată fată mare
Și la lume n-am crezare,
Ci am numai ochi de plâns
Ș-un suflet de dor aprins.

XIV

Străinul

CUPRINS

Frunză verde rozmarin,
Rău e de voinic străin!
Numai luna că-l iubește
Și soarele-l încălzește.
Trece-n jos, se duce-n sus,
Nime nu-i dă un răspuns,
Nici îi zice: „Bun ajuns!“
Suie-n deal, coboară-n vale,
Nici o mândră nu-i stă-n cale.

Trece sate-n curmeziș,
Și dumbrăvile-n lungiș,
Vede-o mândră fetișoară
Ca un pui de căprioară.
El îi zice: „Dragă, stă.“
Ea în lături tot se dă.
El îi zice: „Vină-ncoace“,
Ea-i răspunde: „N-am ce
face.“

XV

Copila

CUPRINS

Taci, bădică, nu mai spune
Că n-avem suflete bune,
C-asta-i țara ospetiei,
Țara dulce-a veseliei.
Taci, bădică, nu mai zice
Că noroc nu e pe-aice,
C-a veni luna lui mai
De te-i crede chiar în rai.
Iar de-i vrea să mi te-nsori,
Să ne facem soțiori,

Da-ți-oi dulce sărutat
Și dulci poame de mâncat.
Două mere-n umbră coapte,
Cu izvoare dulci de lapte,
Care soare n-au văzut
Și vântul nu le-a bătut.
Rotunzele amândouă
Și spălate tot cu rouă,
Tot cu rouă de pe flori,
Culeasă la cântători.

XVI

Puica bălăioară

CUPRINS

Frunză verde sălcioară,
Puiculiță bălăioară,
Tu n-ai tată, eu n-am mamă,
Amândoi suntem de-o seamă,
Tu n-ai frați, eu n-am surori,
Amândoi ca doi bujori.
Vină, vină, puiculiță,
De m-adapă cu-o guriță,

Vin' că dorul mă omoară
Și mă arde ca o pară.
Vai de mine! n-am crezare!
Puica-mi zice-n gura mare:
„Omotî-te-ar dorul meu
Că tu ești viclean și rău,
Și tu vrei a mă-nșela,
Iară nu a mă lua.“

XVII

Dorul

CUPRINS

Frunză verde mărăcine,
Nimic se prinde de mine!
De când dorul m-a lovit
Mîințele mi-au rătăcit;
De când dorul m-a cuprins,
Sufletul mi s-a aprins!
Sui în deal, cobor în vale
Și-mi pierd ziua tot pe cale;
Valea sui, dealul cobor,
Îmi trec viața tot cu dor.
Puiculiță, floare-n gură!
Când te văd în bățătură
Îmi uit plugu-n arătură

Sapa-nfiptă-n curătură,
Și las boii ca să pască,
Plugul să se ruginească
Și sapa să putrezească.
Ale! puico, dac-ai vrea,
Patru pluguri aș dura,
Țara-ntreagă aș ara.
Graiul dulce de muiere
Varsă-n suflet mângâiere
Și dă omului putere
Ca să facă tot pe vrere.
Dar nu vrei, sărman de eu!
Și eu mor de dorul tău!

XVIII

Dragoste

CUPRINS

Alelei! amar de mine,
Frăţioare Constantine!
Rele sunt frigurile,
Mai rele-s dragostele!
Frigurile te răcesc,
Dragostele te-ameţesc
Şi te-aprind, te scot din minte
Şi te-ajung cu dor fierbinte.
Vai de mine! ce păcat
Ele că m-au fermecat
Şi-n trei zile m-au uscat,

M-au uscat, m-au veştejit
Ca stejarul înfrunzit
Când de brumă e atins
Sau de mare foc cuprins.
Alei! dragă frăţioare,
Mă trec ca roua din floare
Şi ca spuma de pe mare,
Când le soarbe mândrul soare.
Fă-mi o groapă la răcoare,
Că inima rău mă doare.

XIX

Cucul

CUPRINS

Frunză verde de pelin,
Ce-mi ești, cucule, hain,
De cânti vara-n jumătate
Ș-apoi zbori în altă parte?
Cuculeț, pasăre sură!
Mușca-ți-aș limba din gură,
Cântecul să nu-ți mai zici,
Nici să mai colinzi pe-aici.
Vara vii, vara te duci

Când îs dragostele dulci.
Cântă-mi mie încă-o dată
Că mi-e mintea tulburată.
Cântă-n dreapta mea cu foc¹,
Să am parte de noroc.
Cântă-n fața mea cu drag,
Că ți-oi da frunze de fag
Să nu mai fii tot pribeag.

¹Vezi nota 1 din balada *Cucul și turturica* în ediția de față.

XX

Plângerea țării

CUPRINS

Frunză verde de negară,
 Vai! sârmană biata țară,
 Cum te-ajunge focul iară!
 Rușii vin, te calicesc,
 Nemții te batjocoresc
 Și ciocoii te hulesc!
 Nu mi-e ciudă de străini,
 Cât de pământeni haini,
 Că tu dragă le-ai fost mumă
 Și ei singuri te sugrumă!
 Nu mi-e ciudă de muscali,
 Nici de nemții bocăncari¹
 Cât mi-e ciudă de ciocoi
 Că te lasă la nevoi
 De țipă sufletu-n noi.
 Frunză verde de neghină,
 Vai ș-amar de-a ta grădină!
 Cea grădină cu flori plină!
 Cum o calcă, cum o strică

Niște iezme fără frică!
 Cum îi smulge florile
 Și-i pradă rodurile!
 Frunză verde de mohor,
 Vai de sânu-ți plin de dor,
 Cât e el de hrănitor
 Și la iepe căzăcești,
 Și la câini flămânzi nemțești,
 Și la pilafgii turcești,
 Și la râme ciocioiești!
 Sărăcuț de maica mea,
 Cui a fi milă de ea?
 Sărăcuț de locul meu,
 Când l-a scăpa Dumnezeu?
 Hai, copii, la cei stejari
 Să tăiem niscaiva pari,
 Țara să ne-o țărцуim
 Și de iezme s-o ferim!

¹ Poreclă dată soldaților austrieci care au ocupat Principatele Unite în timpul războiului Crimeii și care erau încălțați cu botine groase sau bocanci.

XXI

Călărețul

CUPRINS

Din Siret și până-n Prut
Murgul apă n-a băut,
Iarbă verde n-a păscut,
De-a păscut în câmp vreodată,
A păscut iarbă uscată
Ș-a băut apă din baltă
Cu glod negru-amestecată.
Țiu, țiu, țiu, murgule, zboară
Pân' la verde dumbrăvioară,
S-ajungem încă cu soare,
La Florica, dulce floare,

Că m-așteaptă cu mâncare
Și cu dulce sărutare.
Țiu, țiu, țiu, murguțul meu,
Fugi în zbor ca dorul meu
Că eu, frate, bine-ți vreu.
Calcă, murgule, lupește
Și te-așterne iepurește,
Că zăresc în băătăură
Mândra mea cu mierea-n gură
Să-mi dea mie flori din sân,
Să-ți dea ție braț de fân.

XXII

Fântâna cu doi brazi

CUPRINS

La fântâna cu doi brazi
Am ucis doi unguri frați
Pentru-o puică unguireancă
Care nu mi-era dușmancă,
O copilă din hotar,
Fată de boier maghiar.
La fântână ea cum sta,
Brațe albe-și arăta.
Eu pe loc mă fermecai
Brațele-i le sărutai,
Și copila se pleca
Și pe brațe-i mă culca.
Iar cei frați cam tinerei

S-aprinsă ca doi zmei
Și de mine se legară
Și pe mine s-aruncară.
Eu măciuc-am ridicat,
Pe-amândoi i-am și culcat
Și sub brazi i-am îngropat,
La crucile drumului,
La răcoarea vântului,
Și la cap și la picioare
Le-am pus flori de lăcrimioare,
Câte fete-or trece-n cale
Să le plângă-amar de jale.

XXIII

Ciociul

CUPRINS

Frunză verde baraboi,
Mă-ntâlnii cu un ciocoi:
„Bună cale, măi române“
„Mulțumim, ciocoi de câine“
„Măi mojice, tu ești beat“
„Latră, ciocoi gulerat,
Că eu astăzi n-am mâncat“
„Măi mojice, mojic rău,
Las' că mi te-oi drege eu
Când a veni birul greu“.

„Alelei! pui de ciocoi!
De te-aș prinde la zăvoi,
Să-ți dau măciuci, să te moi,
De piele să te despoi.
Ca să-mbrac cu pielea ta
Pistoalele și flinta,
Vântul să nu le pălească,
Ploi să nu le ruginească,
Ochiul să nu le zărească“.

XXIV

Corbul

CUPRINS

Corbe, corbe, frățioare!
Ce tot croncănești la soare?
Ori ți-e foame, ori ți-e sete,
Ori ți-e dor de codrul verde?“
„Și-mi e foame, și-mi e sete,
Și-mi e dor de codrul verde.
Aș mânca inimi din sân

Ș-aș bea sânge de păgân.
Aș mânca rărunchi de cal
Ș-aș bea sânge de moscal;
Aș mânca foi de stejar
Ș-aș bea sânge de tătar;
Aș mânca faguri de roi
Ș-aș bea sânge de ciocoi!“

XXV

Codrul

CUPRINS

Arde-mi-te-ai, codre des!
Văd bine că s-a ales
Din tine să nu mai ies!
Am intrat făr' de musteață
Ș-acum arunc cărunteață.
Am intrat pui de român
Ș-am ajuns moșneag bătrân!
Ale! codre blestemat!
Mă ții de tine legat,
Și eu mult m-am săturat

A trăi tot depărtat
Și de lume-nstrăinat.
Căprioară, surioară,
Dor de lume mă omoară,
Roade poala codrului,
Să-mi văd fața dorului
Și să merg la mândra mea
Care m-am iubit cu ea,
Din copilăria mea.

XXVI

Voinicul

CUPRINS

Cine-i tânăr și voinic
Iese noaptea la colnic
Fără par, fără nimic,
Fără paloș, nici pistoale,
Numai cu palmele goale!
Cine-i tânăr și viteaz
Bujori poartă pe obraz

Și la potiri se arată
Pieptul gol, fața curată,
Și cât scoate un cuvânt
Cad neferii la pământ,
Cum se scutur perele,
Perele și merele.

XXVII

Doina voinicească

CUPRINS

Frunză verde șapte brazi,
Fost-am noi vreo șapte frați
Ș-au pierit cincii într-o marți,
Și rămas-am numai doi
De umpleam lumea de noi,
Ș-a pierit unu-ntr-o joi,
Și rămas-am numai eu,
De arde sufletul meu,
Frunză verde siminoc,
De scârbă, de mare foc,
Stau în codru și gândesc
Ce să fac ca să trăiesc?
Să m-apuc de plugărie,
Ori s-apuc în haiducie?
Măiculiță, ce m-oi face
Plugăria că nu-mi place,
Că de când eram eu mic
Aveam semne de voinic.
În loc să mă leg de sapă
Eu duceam murgul la apă,

Iar când murgul necheza
Doru-n mine se trezea,
Dor de codru înverzit,
Cum e bun de voinicit.
Când eram de șapte ani
Luam miei de la ciobani,
Fără plată, fără bani.
Când eram de optsprezece,
Cercam vinul dacă-i rece,
Pivnița de-i răcoroasă,
Crâșmărița de-i frumoasă.
Când eram de douăzeci,
Mă legam de turci, de greci
Și de capete-i scurtam
Și aleanu-mi ușuram.
Dar acum sunt om stătut,
Și pățit, și priceput
Și văd bine că-i dat mie
Ca să mor în haiducie.

XXVIII

Alta

CUPRINS

Frunză verde de cicoare,
 Când văzui vara cu soare,
 Cătat-am pădurea deasă
 Ca să țin cu dânsa casă,
 Ș-am cătat galbeni tăieți
 Să fac zale la băieți,
 Ș-am cătat galbeni ușori
 Să fac rochii la surori,
 Dar găsii numai rubiele
 De făcui cercei cu ele
 Și salbe mândrelor mele.
 Bistrițo, apă de munte!
 Bistrițo, șiroi de frunte!
 Ce te făcuși Dunăre
 Și te umflași tulbure
 De nu pot trece prin tine
 Cu baltagul la ciochine?
 Să mai ies, colo, pe vale,
 Ca să mă așez în cale,
 În calea ciocoilor,
 În trecerea oilor?
 De cinci zile, frățioare,
 Stau pe murgul meu călare
 Tot cu mâna pe pistoale

Și cu ochii tot pe vale.
 Mă tot uit uitare lungă,
 Doar norocul să m-ajungă.
 Și norocul nu m-ajunge
 Și mijlocul mi se frânge
 De greul păcatelor,
 De sarcina armelor:
 Murguleț, copită mică!
 Ian mai du-mă la potică,
 În poiana din pădure
 Unde mândra strânge mure,
 Și mă du în Valea-Seacă
 Să aștept ziua să treacă,
 Iar când a-nsera de noapte
 Să mai cerc durda ce poate.
 Oliolio! soare rotund!
 De-ai apune mai curând,
 Că mie mi s-a urât
 De suit, de coborât,
 Tot suind din vale-n deal
 Cu mâna pe iatagan,
 Coborând din deal în vale
 Tot cu mâna pe pistoale!

XXIX

Alta

CUPRINS

Frunză verde de susai,
Mă-ntorsei iară pe plai
Cu mireasa pe sub strai¹
Să mai prind ceva de trai!
Pe mândruța să mi-o-mbrac
Cum i-a fi mândrei pe plac.
De când plaiul am lăsat,
Traiul bun eu l-am uitat.
Arma-n sân mi-a ruginit,
Nimic n-am agonisit.
Mă lăsați pe plai deoparte,
Unde soare nu străbate
Sub frunziș de ciritei,
Unde trec turme de miei
Și mocani bogați de vite,
Cu chimirele ticsite.
Nu știu turmele lua-le-aș,
Ori chimirele zmunci-le-aș

Că nu-i vreme de pierzare,
Că s-aude-n depărtare
Zgomot de potiră tare.
Frunză verde de agude,
Ian vezi frate ce s-aude?
Graiul dulce-a mândrei mele
Ori zgomot de potiri grele?
De-a fi puica mea frumoasă,
Ad-o sfântul sănătoasă,
Sufletul să-mi răcorească,
Zilele să-mi îndulcească,
Iar de-a fi potira grea
Care paște viața mea,
Las' să vie că-am o flintă
Pentru potiră gătită,
Să-i pun plumbul subsuoară,
S-o străbată-n inimioară!

¹ Adică cu arma, vezi nota 4 din balada *Doncilă*.

XXX

Alta

CUPRINS

Frunză verde clocotici,
Haideți, frate, de pe-aici,
Că nu-i bine la potici,
Frunza-n codru s-a rărit
Satele s-au înmulțit,
Potirele s-au pornit!
Haideți iarna la stăpân
Să cărăm mereu la fân,
Haideți iarna la ciocoi
Să cărăm fân pentru boi

Pân ce-a da frunza-n cătun
Ș-a cânta cucu-n alun.
Primăvara de-a veni,
Iar la codru ne-om porni
Și prin frunzi iar vom cânta
Și de grijă ne-a purta
Plaiul cu pădurile,
Pădurea cu murele,
Seleaful cu armele,
Armele cu gloanțele.

XXXI

*Alta**(A lui Ion Petreanu)¹*

CUPRINS

Bată-l crucea om bogat,
 Om bogat și făr' de sfat!
 Toată vara l-am rugat
 Sa-mi dea bani pe adunat,
 Măcar două, trei parale
 Să-mi cumpăr la copii sare,

C-am făcut o turtă-n vatră
 Și-am făcut-o nesărată.
 Dacă văzui și văzui,
 Îmi luai coasa din cui
 Și mi-o pusei pe spinare
 Și plecai la Lunca Mare.

¹ Acest Ion Petreanu sau Ion Petrariul, după cum îl numesc unii dintre lăutari, a hoțit sub domnia lui Mihail Sturdza și a ținut drumul mai cu seamă în Lunca Mare din Țara-de-Jos

Începutul baladei lui zice:

Cine trece-n Lunca Mare?
 Ion Petreanu călare,
 Cu celmaua despre soare

Cât o roată de car mare,
 Cu trei rânduri de pistoale
 Și-un baltag legat de șale.

După ce a fost prins întâia oară, el a fost scăpat din ștreang de mitropolitul Veniamin care îl și luă pe lângă sfinția sa în curtea Mitropoliei cu sperare ca îl va aduce astfel pe calea pocăinței. Zadarnică cercare. Ion Petreanu adevări proverbul ce zice că „Năravul din nascare leac nu are“. Într-o primăvară, atras de farmecul vieții aventuroase, el se făcu nevăzut din Iași și se ivi iarăși în Lunca Mare cu o ceata de voinici. Hăituit de potiră, ca o fiară sălbatică, și prins de-a doua oară, el fu spânzurat în câmpul de la Frumoasa, de însuși tovarășul său Gavril Buzat, țigan de soi care primi a se face călău pentru ca să-și scape viața.

Aici e locul să facem observare că niciodată un român nu s-a dedat la trista meserie de călău. Chiar din letopisețe se vede că toți călăii au fost străini. Tomșa avea unul pe lângă el care era țigan și care, când veneau boierii la curte să se închine Domnului, ziceau: „Măria-ta! s-au îngrășat berbecii, îs buni de tăiat“.

Trăsei două, trei pârloage,
 Foamea la pământ mă trage!
 Dacă văzui și văzui,
 Două, trei cruci îmi făcui,
 Luai coasa de picior
 Și-n văzduh îi detei zbor,
 Ș-o izbii de-un păducel,
 Sări coasa din cățel.
 Iaca stăpânul călare
 Că-mi aduce de mâncare
 Mălai negru zguruit
 Și uscat, și mucezit.
 N-apucaî să-mbuc o dată,
 Ciocoiul își face plată
 Și mă ia la schingiuit
 Că nimic nu i-am cosit.
 Eu o palmă îi detei
 Și toți dinții că-i scosei.
 Dacă văzui și văzui,
 Șoim de codru mă făcui
 Și de când m-am haiducit
 Drag îmi e drumul cotit.
 Când văd tabere venind

Și ciocoiî-nalbăstrind,
 Mă fac broască la pământ,
 Îmi așez durda spre vânt
 Și mi-i iau la căutare
 De la cap pân-la picioare,
 Și chitesc și socotesc
 Pe unde să mi-i lovesc?
 La retezul părului,
 Pe din dosul fesului,
 Unde-i cald ciocoiului.
 Eu chitesc, durda pocnește,
 Ciocoiul se vârcolește
 Și de zile se sfârșește.
 Las' să moară ca un câine,
 Că i-am zis ades: „Stăpâne!
 Nu-ți tot bate joc de mine,
 C-a veni vara ca mâine,
 De te-oi prinde-n' Lunca Mare
 Să-ți fac divan pe spinare
 Și să te calc în picioare
 Ca pe-un șarpe otrăvit,
 Ca pe-un dușman ne-mblânzit.“

¹ Boierii generației trecute care purtau costumele bizantine, adică anterior, giubea, ișlic și mestii, aveau obiceiul a-și rade ceafa. La anul 1821, când Tudor Vladimirescu a intrat în București, mulți din boierii înspăimântați se schimbaseră în haine proaste, iar pandurii lui Tudor dacă puneau mâna pe vreunul ziceau: „Catați-l la ceafă, măi, ca să vedem de-i ciocoi.“

XXXII

Alta

CUPRINS

Sub poale de codru verde¹
 O zare de foc se vede
 Și la zarea focului
 Stau voinicii codrului!
 Nu știi zece sau cincisprece
 Sau peste sută mai trece.
 Știi că beau vinațe reci
 Și că frig vreo cinci berbeci.
 Dar nu-i frig ei cum se frige,
 Ci-i anină prin cârlige
 Și-i întorc prin belciuge
 Să le facă carnea dulce.

Iar cum sta și ospăta
 Căpitanul șuiera,
 Ei ospățul și-l lăsau
 Și la luptă alergau;
 Luptau ei cât ce luptau,
 Potirașii alungau,
 Da-n codru când se-ntorceau
 Nici un os nu mai găseau,
 Că-n urma voinicilor
 Calcă ceata lupilor
 De prin fundul codrilor.

¹ Unii lăutari cântă această Doină în următorul chip:

Sub poale de codru verde
 O zare de foc se vede,
 Iar la zarea focului
 Stau haiducii codrului,
 Nu știi zece sau cincisprece
 Ori peste sută mai trece,
 Ci mi-și frige un berbec,
 Dar nu-l frige cum se frige,
 Ci-l înfige în cârlige
 Și-l întoarce prin belciuge
 Ca să-i fie carnea dulce.
 Sub umbră de păducel
 Voinicii mănânc din el
 Și din gură zic astfel:
 „Codre, codre înfrunzit,

Ține-mă-n tine ferit,
 Că nimic nu ți-am stricat
 Și nu mă simt vinovat:
 În tine de când intrai
 Numai o creangă tăiai,
 Armele de-mi atârnai.
 Le-aș fi pus, codre, pe jos,
 Dar pământu-i umedos
 Și fierul e ruginos.
 Codre, codre, dușman ești!
 Tu voinicii amăgești
 Și de dușman nu-i ferești.
 Cât ești, codre, de frunzos,
 Iarna putrezești tu jos
 Și voinicii zac la gros!

XXXIII

Turturica

CUPRINS

Amărâtă turturică,
O! sărmana, vai de ea!
Cât rămâne singurică
O! sărmana, vai de ea!
Zboară tristă prin pustie
O! sărmana, vai de ea!
Mai mult moartă decât vie.
Cât trăiește tot jelește,
Cu alta nu se-nsoțește.
Trece prin pădurea verde,
Dar ea pare că n-o vede.

Zboară, zboară până cade
Și pe lemn verde nu șade,
Iar când stă câteodată,
Stă pe ramură uscată
Ori se pune pe o stâncă
Și nici bea, nici nu mănâncă.
Unde vede apă rece,
Ea o tulbură și trece,
Unde vede-un vânător,
Către el se duce-n zbor.

XXXIV

Ciobanul

CUPRINS

De mic, săracuț de mine,
Crescui tot pe mâini străine.

Săracuț de maica mea!

Mă băgai la cioban slugă,
Îmi deteră cață, glugă.

Săracuț de maica mea!

Luai oile-n porneală
Să le duc la pășuneală,

Săracuț de maica mea!

Lupii-n goană le luară,
Jumătate le mânară.

Când văzui în cea din urmă

C-o să rămâi fără turmă,
Plec spre bâlci după tocilă

Cu gândul cam pe teșilă.

Când trecui la crâsmă-n vale,

Crâșmăreasa-mi iese-n cale

Și mă strigă: Vin', băietel!

Și să gust vinul îmi dete.

Vinul bun, ocaua mare,

Băui vinul de gustare.

Băui trei zile de vară,

Strigând scoate mereu, cară.

Cu lăutari și cu gloată

Băui, nene, turma toată.

Săracuț de maica mea!

Când văzui că după toate

Încă și dator mă scoate,

O capră ce-mi rămăsese

Și prin crânguri se dusesese

O luai la căutare

Cât e ziulica mare.

Capra-n deal, capra-i în vale,

Nici că vrea să-mi steie-n cale.

Azvărlui măciuca-n sete,

Capra peste cap se dete.

Alergai cu-o rugioară

S-o junghiu sub bărbioară.

Măcelarii alergară,

Carnea-ndată-o cumpărară,

Și pielea ei tăbăcarii

Și mațele lăutarii.

Iaca veni și românul

Păgubașul și stăpânul,

Mă lega vartos de coate

Cerând seamă pentru toate,

Săracuț de maica mea!

Ș-așa, nene, din beție

Mă trezii în pușcărie!

XXXV

Alba de la munte

CUPRINS

„Albo, Albo de la munte!
 Ce-ai pus fesciorul pe frunte¹
 Că ți-au ieșit vorbe multe.“
 „Las’ să iasă că nu-mi pasă,
 Inima-mi de dor e arsă,
 Că bădica-i dus de-acasă,
 Să-mi cosească fân cu rouă,
 Frânge-i-s-ar coasa-n două,
 Să vie la alta nouă!
 Să-mi cosească fân, costrele,
 Facă-și coasa bucățele,
 Să vie-n brațele mele!
 Să-mi cosească fân cu floare,
 Ca să-mi fie de răcoare
 La cap și la țâțișoare.
 Zică lumea, că-i dau pace,
 Eu m-oi purta și voi face
 După cum lui badea-i place.
 Zică lumea ce va zice,
 Ea n-a putea să ne strice,

Dragostea să ne-o ridice;
 Că mă ține badea bine,
 Inima lui e la mine
 Și-a mea o poartă cu sine.
 Inima lui îmi grăiește,
 Și-a mea lui încă-i șoptește;
 Una de alta dorește,
 C-amândouă sunt legate
 Cu legături înfocate
 Și-una pentru alta bate.
 Acel lanț ce le cuprinde
 Între ele când se-ntinde
 Cu mare foc le aprinde,
 Iar când s-adun amândouă,
 Atuncea parcă le plouă
 O răcoreală de rouă.
 Așa le e jurământul,
 Îs legate cu cuvântul
 Să le despartă pământul!“

¹ Românele de pe malul Dunării și o parte din acele de la munte poartă fesuri mici roșii pe cap. Cucoanele bătrâne din generația trecută purtau fesuri albe și, pe deasupra fesurilor, testemeluri subțiri de Tarigrad împodobite cu bibiluri.

XXXVI

Spune, mândro

CUPRINS

Spune, mândro, mergi, nu mergi?
Din două una să-ți alegi
Spune, mândro, vrei, nu vrei?
Că coala mă roagă trei.
Aide, mândro, să fugim,
Unde-om putea să trăim,
Că satul ni s-a mărit
Și nu mai e de trăit.
Unde sunt cu trei, cu doi,

Vorba le e tot de noi,
Și fac sfaturi pe ascuns
Să ne facă-un neajuns.
Vină, mândro, mai curând
Că de nu, te las plângând
Și mă duc peste Muscel
Unde n-am dușmani de fel,
Că n-am ce-mpărți cu el.

XXXVII

Buruian de leac

CUPRINS

Aoleo! mamă Ileană!
 Cată-mi vreo buruiană¹
 Și cu mine-ți fă pomană.

Mergi în câmp de-alege-un smoc
 Tot de mac și busuioc,
 Să-mi stingi inima de foc.

¹ În toate satele sunt babe care au specialitatea de a lecuî bolnavii cu buruiene culesse mai cu seamă în ziua de Sânziene după Rusalii. Ele întrebuițează cu destulă dibăcie unele leacuri ce se numesc doftorii băbești; dar mai totdeauna acele leacuri sunt întovărășite cu descânțece. În notele baladei *Cucul și turturica* am dat două descânțece, acela *de deochi și de iele*; mai adăugăm aici altele trei. Acele *de pocitură, de săgetătură și de mușcătura șerpilor*.

Descânțec de pocitură

Păsărică albă
 Cu aripa albă!
 Din piatră-ai crescut,
 Cu nori te-ai bătut,
 Trei picături din tine-au căzut:
 Una de lapte, una de vin
 Și una de venin.

Cel ce-a bătut laptele s-a săturat,
 Cel ce-a bătut vinul s-a îmbătat,
 Iar cel cu veninul a crăpat.
 Așa să piară pocitura din pocit,
 Pân-într-o clipă să fie lecuit
 Și să rămâie ca pomul înflorit!

DESCÂNȚEC DE MUȘCATUL ȘERPILOR

Sub o tufă-n poieniță
 Este-o fântâniță
 Și-n fântână-o pietricică
 Rece, vinețică,
 Și sub piatră-un șerpurel
 Cu dinți de oțel.
 Dinții apuc de piele, pielea de carne, carnea de os
 Și prin trup trece un fulger veninos.
 Dar cum iese dintre nori

C-a fi azi o săptămână,
 Am văzut pe la fântână
 O puicuță de română,
 Și de-atunci dorul mă frânge,
 Soarele din cer mi-l stinge,
 Și la groapă mă împinge.
 Dragostele tinerele
 Nu se fac din viorele,
 Ci din buze subțirele.

Blestemat să fie locul
 Unde mi s-a aprins focul
 De-mi tot plâng acum norocul.
 Blestemat să fie ceasul
 Când i-am urmărit eu pasul
 Și i-am auzit eu glasul.
 Cu pasul m-a rățăcit,
 Cu glasul m-a amețit;
 Liniștea mi-am prăpădit!

Fulgerii strălucitori,
 Așa să iasă din os, din carne, din piele
 Mușcăturile rele
 De dinți de oțel

Celui șerpurel
 Ce stă sub pietricică
 În fântâna mică,
 Sub tufă sălbățică.

Cu aceste cuvinte se descântă o cofiță nouă cu apă ne-ncepută, în vreme ce vrăjitoarea tulbură apa cu trei vârguțe de alun. Apoi se deșartă cofița descântată pe rana mușcăturii.

DESCÂNTEC DE SĂGETĂTURĂ

Plecat-au nouă fete fecioare
 Pe cale, pe cărare.
 Și-ntr-o mândra vale,
 La mijloc de cale,
 Maica Domnului le-a întâlnit
 Și din carul ei de aur astfel le-a grăit:
 „Unde mergeți pe răcoare,
 Voi, nouă fete fecioare?”
 „Mergem la biserica cea mare
 Cu trei altare.
 Ne-am luat năframele
 Să ștergem icoanele,
 Ne-am luat ștergarele
 Să curățim stranele,

Ne-am luat măturile
 Să măturăm scările“.
 „Voi, nouă fete fecioare,
 Luați toate câte o floare
 De sub a mele picioare
 Și vă duceți colo-n sat,
 La cel bolnav săgetat,
 Cu ochii să-l mângâieți,
 Cu florile să-l ștergeți
 De junghieturi,
 De săgetături,
 Să rămână curat luminat,
 Cum Dumnezeu l-a lăsat“.

XXXVIII

Cucul

CUPRINS

Vine cucul de trei zile
Peste văi, peste movile
Și loc n-are să se puie,
Să cânte, focul să-și spuie.
Pune-s-ar pe-o rămurea
Aproape de casa mea,
Să-mi tot cânte, cânte-n față,
Și seară, și dimineață.
De-ar fi cucul voinicel,

Mi l-aș prinde argățel
Și cămăși subțiri i-aș toarce
Și l-aș purta cum îmi place.
De-ar fi cucul un viteaz,
El mi-ar trece de necaz;
Dar e cucul păsărea,
El cântă pe rămurea
Și zboară pe unde vrea,
Nu-i pasă de jalea mea!

XXXIX

Altul

CUPRINS

Unde-aud cucul cântând
Și mierlele șuierând
Nu mă știu om pe pământ!
Eu zic cucului să tacă,
El se suie sus pe cracă
Și tot cântă de mă seacă,

Iar mai jos pe-o rămurea
Cântă și o turturea
Tristă ca inima mea.
Cucul zice de pornire
Turturica de jelire
Ș-al meu suflet de pieire!

XL

Trandafirul

CUPRINS

Am iubit un trandafir;
Dușmanii l-au pus la bir!
Nu l-au pus ca pe-un copil,
Ci l-au pus ca pe-un mazil.
El de frică s-a răznit
Și s-a dus la haiducit.
S-a dus, nene, m-a lăsat,
La toți pare bine-n sat,
Numai mie-mi pare rău

C-a fost puișorul meu.
Dar m-oi duce și eu, duce
Unde-i drumul în răscruce
Trandafirul să-l gălesc
Și de sânu-mi să-l lipesc,
Că de sân de s-a lipi
El mai bine a înflori
Și și-a plăti birul său
Vărsând rouă-n sânul meu!

XLI

Mormântul

CUPRINS

Fost am pe unde-am iubit,
Pe mândruța n-am găsit
Și m-am lăsat după vânt
Și am dat de un mormânt.
Vântu-mprejur suspina,

Iarba-ncet se clătina,
Sărăcuț, amar de mine!
De-aș simți moartea că vine,
Aș lăsa cu jurământ
Să mă-ngroape-n cel mormânt!

XLII

Drum la deal...

CUPRINS

Drum la deal și drum la vale
Îmi fac veacul tot pe cale,
N-am în lume sărbătoare,
Nici n-am partea mea la soare.
Bat-o crucea ursitoare
Care s-a ursit pe mine
Să n-am nici o zi cu bine!
Ostenit mereu de ducă
Noaptea-n codri mă apucă,

Copacilor sunt nălucă!
Ochii-mi nu se mai usucă!
Unde merg, în orice parte
Dragostele-mi sunt deșarte,
Aolică, lică floare!
De n-ai fi fermecătoare
Nu m-ai abate din cale
Să calc pe urmele tale!

XLIII

Florinică-n foi albastră

CUPRINS

Florinică-n foi albastră!
Păcat de dragostea noastră
Că e lumea rea și hoată,
Umblă-n față să ne-o scoată.
Toți strig și fac gură largă
Dragostea ca să ne-o spargă,
Of! draga mea-n-lume una,

Mai frumoasă decât luna,
Cu fețișoara ca crinul
Și cu ochii ca seninul,
Din mână dacă m-ar pierde,
Cine o să te dezmierde?
Cine-o să-mi apuce locul
Să-și fericească norocul?

XLIV

Aolică, daolică

CUPRINS

Aolică, daolică!
Mult mi-e drăgulița mică!
Aș lăsa-o de-ar mai crește,
Dorul crunt mă prididește.
Ah, fetiță, fetișoară!

Crește, fă-te mărișoară,
Să trăim cât avem viață
Cu iubire și dulceață;
Să trăim cât a vrea sfântul,
Să ne despartă pământul!

XLV

Fratele răzneț

CUPRINS

Aoleo, frate răzneț!
Ce ne treci ca un drumet
Și nu vii să ne mai vezi?
Ori ne știi morți între vii
Pe la noi de nu mai vii?
Ori ceva te am amărât
Într-atât de ne-ai urât?
Ce ți-am făcut să ne uiți,
La noi să nu te mai uiți,
Ce te-a tras să te răznești
Și să nu ne mai iubești?
Vină, vin' încai acum,
Te mai abate din drum,
Că de când mi te-ai răznit

Și la noi n-ai mai venit,
Potecile îți privesc,
Urmele ți le jelesc,
Că pe unde tu călcai
Când veneai și când plecai
Eu mereu le măturam
Și cu flori le presăram,
Iar acum, de când nu vii,
Au crescut tot bălării,
Că de când ne-ai părăsit,
Cărările au înverzit,
Sufletu-mi s-a amărât,
Fața mi s-a veștejit,
Soarele s-a înnegrit.

XLVI

Bolnavul

CUPRINS

Scoală, sufletele, scoală,
Scoală să vedem ce boală,
Ce boală te împresoară,
Te doboară, te omoară?
Scoală, un cuvânt îmi spune,
Nu tăcea, nu mă răpune,

Că de când nu-ți este bine,
Nu te-ai mai uitat la mine,
Ci te uită, dragul meu,
Să privești cum te plâng eu,
Cum te bocesc, cum te plâng
Și de jale cum mă frâng!

XLVII

Despărțirea

CUPRINS

Unde te duci, bărbățele,
Și cui mă lași, sufletele?
Cum de nu te-nduri de mine
Și lași să plâng după tine?
Te întoarce și te uită
Ca să-mi vezi jalea cea multă.

Vai! nu mai pot, cad pe cale.
Mă sfârșesc amar de jale.
Stai, drăguțul meu cel dulce,
Stai, nu grăbi de-a te duce;
Stai ori mă ia și pe mine,
Să fiu la un loc cu tine!

XLVUI

Sună pietricica-n vale

CUPRINS

Frunză verde de alună,
Sună, sună și răsună,
Sună pietricica-n vale,
Răsturnându-se pe cale,
Mândra mea plânge cu jale.
Frunză verde de sulfină,
Plânge mândra și suspină,
Că pe deal, pe colnicele
Și-a pierdut sărmana lele
Dragostele tinerele.

Frunză verde de alună,
Duce-se lelea nebună
Blestemând iarba și pirul
Și căutând-o cu firul
Să-și găsească trandafirul.
Frunză verde de susai,
Leleo, nu mai zice vai,
Din ochi lacrimi nu mai stoarce,
Că ce zboară nu se-ntoarce,
Firul rupt nu se mai toarce.

XLIX

Oltul

CUPRINS

Oltule, Olteșule!
Seca-ți-ar pâraiele,
Să crească duduiele,
Să trec cu picioarele.
Oltule, râu blestemat,
Ce vii așa tulburat,
Și te repezi ca un zmeu
De-mi oprești pe Nițul meu?
Schimbă-ți, schimbă-ți apele,
Slăbește-ți vârtejele,
Să-ți văd pietricelele;
Când trec fetișoarele,
Să le speli picioarele.
Iaca neica, nu e neica,

Nu e neica, plânge leica!
Dacă mi-ar fi fost neicuța,
L-ar fi cunoscut leicuța!
Vântule, du-te de-i spune
Că zăbavele nu-s bune,
Că leicuța-i duce dorul
Și i-a-nțelenit ogorul!
Vino, Nișule, băiete,
Ce faci puica să te-aștepte?
Busuiocul a-nnegrit,
Rozmarinu-a-ngălbenit,
Leica plânge, tot jelește
Și ca ei se veștezește!

L

Doină oltenească

CUPRINS

(A Jianului)

Frunză verde măr crețesc;
 Stau în drum să mă gândesc
 Ce s-apuc, ce să muncesc,
 Pâinea să-mi agonisesc,
 Copilașii să-mi hrănesc?
 Cum ședeam pe gânduri dus,
 Mă uitai spre munte-n sus
 Și mă luai spre apus.
 Când pe munte mă urcai,
 Roată-n juru-mi mă uitai,
 Mă uitai în jos spre lunci,
 Văzui oameni, muieri, prunci
 Cu plugurile la munci,
 Ei brăzduiau tot mereu,
 Numai plugulețul meu
 L-a-nțelenit Dumnezeu.
 Că doi boi ce-i avusei
 De vremi rele-i răpusei
 Și de săpă rămăseși.
 Tot avutul din bordei
 Mi-e pe vatră un cotei,
 Ș-un tăciune stins de tei,

Și cenușă-ntr-un ulei.
 Am umblat, am alergat,
 M-am milcuit, m-am rugat
 De sărac și de bogat,
 Nici că-n seamă m-au băgat!
 Am cerut boi într-un ceas
 Ca să-mi ar și eu de-un pas,
 Nevoii să nu mă las,
 Dar milă n-a mai rămas!
 Atunci mă-ntorseși și eu
 Și zisei în gândul meu:
 „Dare-ar bunul Dumnezeu
 Să umble și plugul meu!
 Din baltă să-mi fac eu plug,
 Pistoalele să le-njug,
 Ca să brăzduiesc ales
 Unde-a fi crângul mai des;
 Să trag brazda dracului
 Chiar din culmea dealului
 Pân-în capul satului.
 Drept ușa bogatului
 Și prispa fârtatului!“

LI

Alta

CUPRINS

Mult mi-e dor și mult mi-e sete
Să văd frunza-n codrul verde,
Să mai strâng vreo șapte cetel!
Primăvară, muma noastră,
Sufală bruma din fereastră
Și zăpada de pe coastă,
Să văd iar verzind în cale,
Să mă las iar în cea vale
Cu-o pereche de pistoale.
Frunza-n codru cât se ține
Toți voinicii trăiesc bine,
Iară frunza dacă-i lasă

Toți voinicii merg pe-acasă
Și la para focului
Zac de dorul codrului!
Frunză verde de susai,
De-ar veni luna lui mai
Să-mi aud cerul tunând,
Să văd norii fulgerând
Ierbulița-n șesuri dând,
Să mai văd focuri pe-afară,
Copilași cu pielea goală,
Cai în câmpuri nechezând
Și voinici pe plai suind.

LII

Alta

CUPRINS

Lumea-ntreagă ocolii,
Ce căutai nu găsii,
Căutai șir de mărzele
Să-l aduc mândruței mele,
Dar cine cât mă vedea
Averile-și ascundea.
Puiculiță fa, Marie,
Hai cu mine-n haiducie,

Ce-oi câștiga ți-oi da ție.
Și-oi anina doi cercei,
Doi cercei de brebenei,
Să tragă ochii la ei,
Și pe sânu-ți drept mărzele
Oi lipi buzele mele
Să-ți pară că-s rubiele.

LIII

Alta

CUPRINS

În noaptea Sântei-Mării
S-au vorbit vro trei copii
S-apuce-n codrul de tei
Să cerce de-s voinicei.
Pe unu-l chema Ciocan
Ș-avea-n mână-un buzdugan,
Pe-al doilea Busuioc
Și ținea potera-n loc.
Iar eu mă numeam Mihai
Și săream pe șapte cai

De striga Craiova vai!
Șapte ani am haiducit,
Pe ciocoi am îngrozit,
Dar pe când ne luptam noi
Au pierit doi într-o joi
Ș-am rămas eu singurel
Ca pe câmp un stejărel.
Singurel eu am rămas,
Dar de codru nu mă las!

LIII (bis)

Alta

CUPRINS

Frunzuliță, iarbă neagră,
Taica, maica tot mă-ntreabă
Care muncă mi-e mai dragă?
Munca cea de haiducie,
Pistoale de Veneție
Și cal bun de călărie.
Geaba beau, geaba mănânc,
Geaba mijlocul îmi strâng,
Dacă n-am arme să-ncing
Și cal bun să mi-l înching.
Voinicelul nearmat

E ca știuca pe uscat,
Voinicelul fără cal
E ca peștele pe mal
Și ca mărul lângă drum,
N-are pace nicidecum,
Câți trec îl zburătăiesc
Și de crengi îl sărăcesc,
Dar voinicul înarmat
Și pe-un zmeu încălecat
Drăgălaș e și frumos
Ca luceafăr luminos.

LIV

Olteanul

CUPRINS

Astă vară am vărat
Colo-n muntele cel nalt,
Cu luna, cu soarele
Și cu căprioarele,
Că din naștere-s muntean,
Iar din botez sunt oltean.
Căprioare surioare,
Sculați în două picioare,
Rodeți poala codrului
Să văd matca Oltului.
Oltule! pe malul tău
Crească-ar iarbă și dudău
Ca să pască murgul meu.
Oltule! câine spurcat,
Ce vii mare tulburat
Și cu sânge-amestecat?
Aduci plăghii și butuci
Și căpestre de cai murgi

Și chiar trupuri de haiduci!
Oltule! rău blestemat!
N-avuși grijă de păcat
Să-nghiți trupuri de voinici
Care-au haiducit pe-aici?
Seca-ți-ar izvoarele
Și toate pârâiele,
Să-ți rămâie pietrele,
Să le calce fetele,
Că tu n-ai ținut cu noi
Și te-ai vândut la ciocoi!
Pe unde-a trecut luntrea,
Înalță-se pulberea,
C-ai fost rău de oltenași
Ș-ai fost bun de poterași
Oltenași ai înghițit,
Poterăși ai răcorit!

LV

Mehedințeanul

CUPRINS

Frunză verde magheran,
 Voinicel mehedințean,
 Sunt născut pe frunzi de fag
 Ca să fiu la lume drag
 Și-s scăldat de mic în Olt
 Să mă fac viteaz de tot
 Și-s frecat cu busuioc
 Să am zile cu noroc.
 După ce am mai crescut
 Din ochi maica m-a pierdut
 C-am fugit de la părinți
 Tot în munți, la Mehedinți.
 Apoi m-am lăsat în vale
 Cu trei rânduri de pistoale
 Și-am ajuns un voinicel
 Cu inima de oțel.
 Aoleo! ce foc de dor!
 Veni-va badea Tudor¹

Să mai strângă din păduri
 Cete mândre de panduri
 Ca s-alunge de la noi
 Și pe greci și pe ciocoi.
 Frunză verde păducel,
 Cine-a merge după el?
 Un șoiman mehedințel
 Care știe să chitească,
 Rândunica s-o lovească,
 Și mai știe de călare
 Să se lupte-n fuga mare,
 Și mai știe să înoate
 Vâslind Dunărea din coate.
 Aoleo! mă arde focul
 Ca să-mi cerc și eu norocul,
 Aoleo! de rău, de bine
 Țipă sufletul în mine!

¹ În Valahia mică, peste Olt, mulți cred că Tudor Vladimirescu, șeful pandurimii de la 1821, n-a murit, și îl așteaptă să se întoarcă la munți, ca să mai organizeze o nouă goană de greci și de ciocoi vânđuți la străini.

LVI

Cătana

CUPRINS

Munte, munte, piatră seacă,
Lasă voinicii sa treacă,
Să treacă la ciobănie,
Să scape de cătănie.
Decât cătană la rând
Mai bine-n codru flămând,
Decât cătană-n șireag
Mai bine-n codru pribeag,
Decât la străini cătană
Mai bine la oi cu pană!
N-ar avea loc și pomană
Cine m-a făcut cătană.
Mi-au dat haine mohorâte
Cum îs mie mai urâte,
Și mi-au tăiat pletele

De mă rād fetele,
Românaș, sârman de eu!
Căci a fost norocul meu
Să mă văd cu arma-n mână
În loc să petrec la stână,
Ziua ca să mulg la oi,
Noaptea să sun din cimpoi.
Eu voios aș cătăni
La străini de n-aș robi,
Eu voios aș fi cătană
Dac-ar fi oaste romană.
Dar decât să fiu la nemți,
Mai bine să mor în tremți;
Decât să fiu la husari
Mai bine-n furci de stejari!

LVII

Dorul de țară

CUPRINS

Plânge-mă, mamă, cu dor
Că ți-am fost voinic fecior
Și de grijă ți-am purtat,
Ogorul ți l-am lucrat,
Iar de când m-am cățănit,
Viața mi s-a otrăvit
Că tânjesc în țări străine
Și tot plâng gândind la tine.
Mult mi-e dor, mămuca, dor
De cel codru frățior

Și de stâna cea cu oi
Și de cântec de cimpoi!
Mult mi-e dor, mămuca mea,
De cea mândră viorea
Care mă iubeam cu ea!
Mult mi-e dorul ne-mpăcat,
Și mă-ndeamnă la păcat,
Să mă las de cățanie
Și să fug la ciobănie,
Orice-a fi cu mine, fie.

LVIII

Împărate, împărate!

CUPRINS

Împărate, împărate!
Răspunde-mi tu cu dreptate
Unde duci cătanele?
Iar la foc sărmanele?
Nu le duce așa tare
Că se strică la picioare,
Îs cătane tinerele,

Nu-s dedați la drumuri grele,
Împărate, împărate!
Lasă-te, nu te mai bate,
De când focul ai pornit
Mulți voinici s-au prăpădit,
Fete multe-au bătrânit,
Ș-alt nimic n-ai isprăvit!

LIX

Cucul

CUPRINS

Pierit-ai fi, pui de cuc!
Tu mi-ai cântat să mă duc.
Mi-ai cântat mie de cale
Și mândrei de lungă jale!
Eu m-am dus din țară-n țară
Tot cu inima amară.

Am umblat din sate-n sate
Tot cu pușca grea în spate.
Ea mi-a ros umerile,
Sabia — șoldurile,
Cât de-abia mă țin pe loc
Și n-am parte de noroc!

LX

Altul

CUPRINS

Cântă puiul cucului
Pe coarnele plugului,
Cântă-o mierlă pe teleagă
Și de mine se tot leagă,
Cucul zice, mierla zice:
„Nu-ți bea banii, măi voinice,
Că ți-e carul fărâmat
Și plugul neferecat
Și pământul nelucrat!“

Cucule, jivină rea!
Nu purta de grija mea;
Mierlușcă, pasăre sură,
Nu-mi tot bănui din gură,
C-oi veni cam tulburat
Și-oi cădea într-un păcat,
Și v-oi sparge cuibușorul
Și v-oi rupe pliscușorul.

LXI

Altul

CUPRINS

Cântă puiul cucului
Pe crucea molidvului.
„Cucule, vin' lângă mine
Că mă jur să te țin bine
Cu vin dulce strecurat,
Cu pâine de grâu curat.“
„Eu mai bine m-oi ținea

Cu hrana ce mi-a plăcea,
Ș-oi zbura pe-unde oi vrea,
Oi mânca frunza de fag
Ș-oi cânta lumii de drag.
Oi bea apa din izvor
Ș-oi cânta lumii de dor!“

LXII

Dorul

CUPRINS

Vine dorul despre seară,
Despre zori el vine iară
Și-mi grăiește și mă-ntreabă
De ce sunt cu fața slabă?
Eu zic dorului cu jale
C-am iubit fără de cale,
Eu zic dorului plângând
C-am iubit fără de rând.

Dorul râde și se duce,
Bate-mi-l-ar sfânta cruce.
De-ar fi dorul vânzător
Și badea cumpărător,
Eu pe dorul vinde-i-aș,
Pe badea cumpăra-l-aș,
Ca să-mi fie de-ajutor
Să mă apere de dor.

LXIII

Fata ardeleană

CUPRINS

Cât e țara ungiurească,
Cât e țara românească,
Nu e floare pământeană
Ca fetița ardeleană!
Ea-i nălțuță, mlădioară,
Ca o verde trestioară,
Și-i frumoasă, vorbitoare
Și de suflet iubitoare.
Când văd sânu-i rotunjor
Mă ajunge foc de dor,¹

Când văd păru-i de mătasă,
Cumplit dorul mă apasă
Când văd fața-i rumeoară,
Dorul aprig mă omoară.
Iar când trece și zâmbește,
Câmpu-n față-i înflorește
Și când ea se prinde-n joc,
Se tot leagănă în loc
Și-n feciori aruncă foc.

¹ Vezi nota 2 din balada *Blestemul*.

LXIV

Dusu-s-a bădița

CUPRINS

Dusu-s-a bădița, dus
Pe valea Bistriței-n sus.
El s-a dus ca să găsească,
Pofta lui să-și împlinească,
Două vaci cu coarne largi
Și copile care-s dragi,

Două oi țigăi, bârsane
Și copile năzdrăvane.
Dar el oricât ar umbla,
Ca mine nici c-a afla
Oițică blândișoară
Și nevastă bălăioară.

LXV

Mândra Lița

CUPRINS

Frunză verde alunică,
Am avut o mândră mică
Ș-am lăsat-o să mai crească,
Minte-n cap să dobândească.
Dar de când o am lăsat,
A crescut, s-a măritat,
Vai de mine! ce păcat!
Mi-ar fi, nu mi-ar fi bănat
Dacă s-ar fi măritat
De-aici al treilea sat,
Dar ea s-a făcut mireasă
De la noi a treia casă.
Ies afară, o zăresc
Și de zile mă sfârșesc.
Intru-n casă, o aud
Și m-apucă dorul crud.
Vai! mămucă iubitoare,

Inimioara rău mă doare,
Și tu nu-mi dai vindecare,
Ci-mi tot zici că lumea-i mare
Și că-n lume-s fete multe
Care-ar vrea să mă asculte
Și să facă tot ce vreau
Ca s-aline dorul meu.
Ah! mămucă, draga mea!
Nu pricepi tu ce aș vrea!
Ești bătrână și nu crezi.
Lumea-i largă și nu vezi
Că din sută și din mie
Numai una-mi place mie.
Ceru-i mare, stele-s multe,
Și mai mari și mai mărunte,
Dar cât sunt de luminoase
Nu-s ca Lița de frumoase!

LXVI

Iubirile

CUPRINS

Dragile iubirile
Cântă ca păsările
În toate colțurile
Și prin lunci și prin câmpii
Și prin munții cei pustii,
Iubirile care-s mari
Stau la drumuri ca tâlhari,
Iubirile care-s mici

Se ațin pe la potici,
Trec prin tină, nu se-ntină,
De voinici tineri s-anină,
Dau prin apă, nu se-neacă,
De copile se tot leagă,
Trec prin foc, nu se topesc,
Ci mai tare-încă hoțesc!

LXVU

Hâtrul bătrîn

CUPRINS

Florinică, floricea!
Când eram pe vremea mea,
Câte trei mândre aveam,
Cu tustrele mă iubeam,
Una-n deal și una-n vale,
Una la mijloc de cale,
Iar de când m-am bătrânit
Fetele m-au părăsit,
Sui în deal, cine mă cheamă?
Moartea care-mi cere seamă?
Dau în vale, cine-mi râde?
Moartea care mă cuprinde?
Pomul dacă-mbătrânește,

Pune-i paie de-l pârlește.
Omul dacă a-mbătrânit
Fă-i sicriu de odihnit.
Vai de dânsul! vai de el!
Când e omul tinerel,
Lesne-i vine a gândi
Cât pământul c-a trăi.
Ci zilele omului
Sunt ca floarea câmpului:
Dimineața înflorește,
Peste zi se veștezește
Și spre seară nu mai este!

LXVIII

Fratele

CUPRINS

(CĂLUGĂR)

Vai de mine, amar de mine!
Fugit-am, mândro, de tine
De trei luni și de trei zile
Să găsesc pace și mile,
Că tu rău m-ai fermecat
Cu trei paie de la pat,
Cu o schiță din porțiță
Și cu fire din cosiță¹.
Mă dusei la mănăstire,
Pusei mâna pe psaltire
Și citii câteva zile

Să mai uit cele copile,
Dar ce-oi face ca să scap
În nevoie să nu-ncap?
Că drumul ce-am apucat
Mă duce drept la păcat.
Drăguliță, eu văd bine
Că nu am să scap de tine.
Fă-te-ncalte-o mănăstire,
Și-mi dă gura de citire,
Și mă lasă să mă-nchin
La icoanele-ți din sân.

¹ Românu l zice ca nu e mai tare legătură decât acea făcută cu fire de păr femeiesc.

LXIX

Omul urât

CUPRINS

Vai de mine! ce m-oi face?
Ce iubesc mamei nu-i place.
De-ar plăcea mamei ca mie,
Duce-m-aș la cununie,
Și m-aș duce ca vântul
Când spulberă pământul;
Iar de-a fi să mă mărit
Cu omul ce-mi e urât,
Duce-m-aș iar ca vântul

Ca să-mi aflu mormântul.
Decât cu urātu-n casă,
Mai bine cu boala-n oasă.
Din boală vraciul te scoate,
Iară din urât nu poate,
Că urâtul n-are vad
Decât scândura de brad,
Urâtul n-are sfârșință
Decât cu trei coți de pânză¹.

¹ Pânza cu care se învelește mortul când se așează în sicriu.

LXX

Nevasta

CUPRINS

La mama pe când eram,
De lucram, de nu lucram,
Mamei tot dragă eram.
Iar de când m-am măritat
Nici un bine n-am aflat.
De cu ziuă mătur casa,
Aprind focul, gătesc masa,
Aduc apă din fântână

Și furca n-o las din mână,
Lau copilul, îi dai țâță
Și mulg vaca la porțiță.
Tacă-ți gura, măi bărbate,
Că, zău, cugetul îmi bate
Din străin să-mi fac un frate
Ca să-mi cate de dreptate.

Un călător străin zice în relația voiajului său prin țările noastre că nu cunoaște pe lume femei mai harnice ca nevestele românce, și, în adevăr, dacă vom ținea seama de tot lucrul ce-l fac ele, afară de lucrul pământului, vom împărtăși lesne opinia călătorului străin.

Nevasta româncă ține casa, crește copiii, face demâncat bărbatului și îl duce la câmp în orice depărtare s-ar găsi, mulge vaca, îngrijește de grădină, de vite, de păsări etc., țese pânza trebuitoare pentru îmbrăcăminte a familiei, strânge cânepa, o topește, o bate, o prefăce în câlți, o toarce, o țese; apoi pânza o ghilește etc. și, în vremea asta, ea mai face și boierescul, seceră, prășește cu copilul ei de țâță alături. Copilașul e ascuns sub o tufă de brusture, la răcoare, și plânge; mama lui aleargă de-l hrănește, apoi iar se apucă de lucru în câmp sub arșița soarelui.

Și, cu toate acestea, nevestele românce sunt vesele, glumețe și totdeauna gata la orice treabă. Soiul lor este frumos, însă frumusețile lor se pierd de timpuriu din cauza lucrului greu al pământului.

LXXI

Nevasta bolnavă

CUPRINS

Plugurile intră-n sat,
Nevestele zac în pat.
Mă dusei la mine-acasă,
La nevasta-mi cea frumoasă,
Ca să prind un sărutat,
Ea-mi zice: „De ești bărbat
Și ai suflet cu durere,
Adă-mi o cupă de miere
Și-mi adă-o cupă de vin
Durerea să mi-o alin,
Ia și cea sită din cui
Și făină din budui
Și-mi fă iute-o turtă lată
Să nu-ncapă pe lopată,
Ah! draguț bărbatul meu,
Să faci cum ți-oi zice eu.
Cânepa mi-am semănat,

Dar când fu pe adunat
Boala-n trupu-mi a intrat!
Îs bolnavă și mai moartă,
Cânepa cade de coaptă.
Ia tu coasa de-o cosește,
De boală mă mântuiește,
Și ia grebla de-o adună,
Și de boală mă răzbună“.
Vin cu miere i-am adus,
La cânepă eu m-am dus,
Dar nimic n-am ajutat,
Că nevasta m-a lăsat
Ș-a luat, luat cu ea
Sărmana inima mea!
Asta-i lumea, ard-o focul!
Când chitești să cerci norocul,
Nici că-n lume-i afli locul!

LXXII

Doina haiducească

CUPRINS

Murgule coamă rotată,
Mai scoate-mă-n deal o dată
Să-mi fac ochișorii roată,
Să mă uit la lumea toată.
Veni-ar timpul, să vie
Ca românul iar să-nvie

Și de hoți să mântuiască
Țara lui ardelenescă!
Asta nu-i țară de câini,
Și e țară de români,
Nu-i pământ de ungureni,
Și-i de neoași pământeni!

LXXIII

Alta

CUPRINS

Arză-te focul, răchită,
Că ești neagră și pârlită,
Și nu ești încă-nfrunzită,
Ca să-mi fac curea la flintă
Din coaja ta nedubită;
Să mi-o spânzur la spinare

Și s-apuc în codrul mare
Pe când mugurul răsare.
Mugurul a răsărit,
Mie timpul mi-a venit
În codru de haiducit!

LXXIV

Alta

CUPRINS

Mândră mămucă-am avut,
Frumos copil a făcut,
S-a-nfășat cu flori de munte
Ca s-jung viteaz de frunte,
Gura toți să mi-o asculte,
Mândrele să mi-o sărute,
Zi-le, maică, să se strângă
Ca oițele la strungă,
Mie-acum că mi-a venit
Mi-a venit timp de iubit.
Strigă-n capul satului
Pe fata fârtatului,
Mândra vine alergând,
Eu îi zic cu glasul blând:
„Copiliță, Liță, fa,
Mai dat-ai gură cuiva?“
Ea prinse a se jura:
„Să mă bată anaftema
De-am mai dat gură cuiva
Afară de dumneata!“

Iar de dreaptă ce era
Soarele se-noura.
De-atunci, vere,-am pribegit
Și m-am dat la haiducit.
Că mi-e sufletul amar
Și mi-e traiul în zadar!
Vai de mine și de mine!
Nu mai știu ce-i rău, ce-i bine.
De când mama m-a făcut,
Tot prin codri am șezut
Și lumea n-am mai văzut
Decât numai soarele,
Decât căprioarele.
Căprioară a codrului,
Du-mă-n valea Oltului,
Doar oi mai răzi o dată
Pe șerpoaica cea de față
Care amar m-a înșelat
Și în codri m-a băgat!

LXXV

Alta

CUPRINS

„Eu, vere, te-aș întreba,
Dacă nu te-ai supăra,
Cu ce hrană te hrănești
De nici vara nu muncești,
Nici iarna nu îmblățești?“
„Nu știi, vere, spune-ți-oi,
Ori o palmă trage-ți-oi.
Când e vară, primăvară,
Iau cu mine merinzioară
Și mă sui pe plai la munte
Unde-s oile mai multe.
Merg la stâne, le petrec
Și de acolo încă plec
Jos, pe valea Oltului,
La steaua ungurului,
Să mă rog la Dumnezeu
Să facă pe gândul meu,
Să deie ploaie cu soare
Ce îndeamnă la culcare,
Să adoarmă stevari,
Să le fur armăsarii.

Apoi singur îmi fac parte,
Aleg steava-n jumătate
Și mă duc, vere,-ntr-o ducă,
De se pare că-s nălucă,
Drept la târg, la Brancoveț,
Unde-s caii mai cu preț.
Iepele care-s cu mânzi
Fac cinci sute de florinzi,
Iar de soi moldovenesc
Cu galbeni se cântăresc,
Apoi, vere, încă plec
La Anița de petrec
Viață bună-ndestulată,
Cât mi-e punga nesecată,
Și petrec într-o-ntinsoare
Tot la umbră, la răcoare,
Cu trupul pe frunzi căzute,
Cu gura la cep de bute,
De-aud vinul gâlgâind
Și mândruțele alergând
Ca să le sărut pe rând.

LXXVI

Haiducul rănit

CUPRINS

Pe cel deal îndelungat
Suie-se-un car ferecat
C-un haiduc de el legat,
Iar aproapea carului
E mama haiducului,
Mama plânge și iar plânge,
Șterge rănila de sânge
Și tot zice la cei boi:
„Rogu-mă, plângând, de voi,
Duceți caru-ncetișor,
Că-i rănit bietul fecior!“
Boii mersu-și legăna,
Iar voinicul suspina:

„Du-te, mamă, cu norocul
Și mă lasă-aici cu focul,
Că de-acum nici mama poate
Sa mă scape de la moarte!
Cât am fost eu neatins
Multe curse am învins,
Mulți secui am secerat
Ca să-mi fac pământ curat,
Dar acum mi-a venit rândul
Să mă duc și eu ca gândul,
Să mă duc din acest loc
Unde-i robota de foc!“

LXXVII

Voinicii Bucovii

CUPRINS

Sus, la crâșmă Sucevii,
Beau voinicii Bucovii.
Iată că vine călare
Udrea, căpitanul mare,
Și le zice: „Dragii mei!
Hai să ne-mpărțim în trei,
Și în patru, și în cinci,
Apoi să-ncălțăm opinci,
Iarna grea ne năpădește,
Frunza-n codru se rărește;

Hai să coborâm în țară
Pân' la mândra primăvară,
Ca să-mblăcim la secară
Și ca să tăiem la fagi,
Fagi subțiri de hadaragi,
Iar cum a-nverzi pe-afară
Om ieși la codru iară
În capătul lanului,
În calea armeanului.“

LXXVIII

Vrăbiuța

CUPRINS

Vrăbiuță de pe deal,
Zbori degrabă în Ardeal
Și te-ntoarce de îmi spune
Ori vești rele, ori vești bune.
Du-te, vezi dacă mai sânt
Frați de-ai mei pe-acest pământ
Sau dacă i-a omorât

Ungureanul cel urât?
De-or fi vii să mă repăd
Într-o fugă ca să-i văd.
De-or fi morți să mi-i răzbun
Cu-o măciucă de alun
Ce-i bună de descântat
Și morții de răzbunat.

LXXIX

Florea Șchiopan

CUPRINS

A pierit Florea Șchiopan
De-o mână de ungurean,
Dar pân-a nu fi pierit
Unguri mulți el a stârpit.
Cântați, păsărele,-n pom
De jalea bietului om.
Plânge-l, nevestă rămasă,
C-ați ținut frumoasă casă,

Plângeți-l și voi, opt boi,
Căci umblă străini cu voi.
Pe deasupra de oraș
A zburat un porumbaș,
Urmărit de alți doi, trei
Ce tot plâng ca vai de ei,
Că sunt căinici copilași,
Copilași de-ai lui rămași!

LXXX

Lelea vitează

CUPRINS

Frunză verde pălămidă,
Plină-i țara de omidă,
De omidă ungureasă
Și de gărgăra săsească!
Măi copii, copii români,
De-aveți suflet, de-aveți mâini,
Hai cu lelea la plivit,
La plivit, la curățit;
Cine are flintă grea
Puie șapte gloanțe-n ea;
Cine are topor mare

Scoată-mi-l la foc de soare;
Cine are bardă mică
Facă-i buza subțirică,
Când s-a repezi prin gloate
Să deie sărut de moarte.
Eu n-am flintă, n-am secure,
Nici am ghioagă din pădure,
Dar câți dinți eu am în gură
Îs făcuți pe mușcătură;
Câte degete am la mâini
Îs tot leaturi de păgâni!

HORE¹

¹ Românii sunt foarte amatori de joc și au deosebite dansuri caracteristice, precum: *dansul de brâu* sau *mocăneasca*, *corăbiasca*, *ungureasca*, *ruseasca*, *olteneasca*, *fiitura sau ca la ușa cortului* (acesta mai cu seamă îl joacă țigani) și, în sfârșit, *dansul călușăilor* și *bora*.

Hora este cea mai veche și cea mai națională din toate. Ea-i simbolul Unirii, a dării de mână într-o singură familie și se reproduce în zilele noastre întocmai ca acele coruri ce se văd săpate pe marmura capiștilor antice.

Hore se numesc și ariile ce împreunează dansul, precum și versurile ce sunt improvizate în vremea jocului. Caracterul lor e vesel, glumeț și mai adesea iubit. Ele sunt cântate de lăutarii ce stau în mijlocul horei sau chiar de dansatori, când sunt transportați de plăcere. Unele sunt scurte, de patru, șase sau opt versuri, și exprimă sau vreo izbucnire a inimii, sau vreo cugetare glumeață, precum, de pildă:

Cât e omul de bătrân,
Tot ar mânca măr din sân!
sau

Sub potcoava cizmei mele
Șede dracul ș-o muiere
Și mă-nvață-a face rele.

Horele de la numărul I până la numărul XXIII sunt din Moldova. Acele de la numărul XXIII până la numărul XXXVII sunt din Valahia. Acele de la numărul XXXVII până la numărul L sunt din Transilvania.

I
Ileana

„Hai, Ileană, la poiană,
Ileană, Ileană!
Să săpăm o buruiană,
Ileană, Ileană!
Buruiana macului,
Ileană, Ileană!
Ca s-o dăm bărbatului
Ileană, Ileană!
Să tot doarmă, doarmă dus
Pân' ce soarele-a fi sus
Și să doarmă somnoros
Pân' ce soarele a fi jos,
Ileană, Ileană!“
.....
„Cum n-aș merge-n poieniță,
Bădiță, bădiță!
Dar nu pot după vroință,
Bădiță, bădiță!
Că bărbatul rău mă teme,
Nici de-un pas el nu-mi dă vreme.
Mai stai, stai pân' s-a culca
Și cocoșul a cânta,
De la sânu-i c-oi scăpa,

Buruiana c-om săpa
Și-i vom pune-o-n locul meu
Ca să doarmă somnul greu,
Bădiță, bădiță!“

II
Țița

Merge Țița la fântână,
Țița, mândra Țița!
Cu cofița într-o mână,
Țița, mândra Țița!
Și tot merge ea cântând,
Floricele culegând,
Floricele lepădând;
Când voinicii le-or culege,
De ei dorul să se lege.
Când vor da să le miroase,
Să le intre doru-n oase!
Țițo, Țițo, copiliță
Cu sân alb de porumbiță,
Nu da foc inimilor,
Dă pace voinicilor,
Că tu-i da peste-un păcat
Cu marghiolul cel din sat!¹
Țița râde și nu crede,

¹ Marghiol înseamnă un tânăr înghimpat și vânător de inimi femeiești. Se zice de o persoană ce e mândră de sine că se marghiolește.

Dar marghiolul se repede
 Și-o urmează cât colea...
 Țișo, Țișo, nu mai plânge,
 El în brațe mai te strânge
 Cu tot dorul satului,
 Cu focul bărbatului!

III

Moș bătrân¹

Na păcatul! ce văzui
 Pe colnic, lângă Vaslui?
 Fată mare, moș bătrân
 Cerând fetei măr din sân!
 „Fugi la naiba, ghiuj bătrân,
 Nu-ți dau nici un măr din sân.
 Chiar degeaba ți l-aș da,
 Ca nu ai cu ce-l mușca,
 Nici ești copil mititel
 Ca să mi te joci cu el“.
 „Tu n-ai minte, fata mea!
 Ochii vad, inima vrea.
 Copilu-i copilăros,
 El arunca mărul jos
 Și nici știe-a-l dezmierda,
 Nici cu el a se juca“!

IV

Frunză verde de alună

Frunză verde de alună;
 Decât c-un tată și-o mumă,
 Mai bine cu-o mândră bună.
 Ea de vede că ți-e rău,
 Îți face leacuri mereu
 Și le-aduce-n gura ei
 De-o săruți pe când le bei.
 Iar de vede că ți-e bine,
 Te strânge-n brațe la sine
 De-ți râde inima-n tine!

V

Frunză verde de piperi

„Frunză verde de piperi,
 Haide, puică,-n deal la peri
 Să te-ntreb ce-ai făcut ieri?“
 „Am dat apă de neferi;
 Am dat apă de spălat,
 Buze dulci de sărutat“.
 „Și la mine n-ai gândit?
 De păcat nu te-ai ferit?“
 „Decât sfântă c-un mișel,
 Mai bine c-un voinicel.

¹ Această horă se cântă și în Valahia, însă ea începe astfel peste Milcov:
 Aoleu! ce mai văzui
 Colo-n deal, la Călmățui?

Voinicul are noroc
Și cu dânsul treci prin foc!“

VI

Frunză verde de căpșune

„Frunză verde de căpșune,
Zi mă-tei să te cunune,
Că de mine ești lăsată,
Cu foc mare blestemată!“
„Însoară-te dumneata,
Să văd: pe cine-i lua?
De-i lua una ca mine,
Dumnezeu s-o ție bine;
De-i lua o sluțioară,
Deie Dumnezeu să moară
Să-i mănânc din colivioară¹;
De-i lua una frumoasă,
Dumnezeu s-o facă groasă
Să nu-ți poată intra în casă!“

VII

Ungureanul

Ungurean cu suman scurt,
Moghior, moghiorlan!

Nu ședea-n Moldova mult,
Moghior, moghiorlan!

Și te du în țara ta
De-ți mănâncă slânina,
Și-ți fă casă pe gunoi
Ș-o freacă cu usturoi,
Ca s-o aperi de strigoii².
Fugi departe peste deal,
Peste deal, peste Ardeal;
Că de când ești pe la noi
S-a scumpit brânza de oi,
Și de când tu te-ai ivit
Toate oile-au stârpit.

VIII

Puișorul

Frunză verde de bujor,
Am avut un puișor.
Pui, pui, pui, pui, pui, pui,
Vină-n cușcă să te pui.
Puișorul a zburat
Și cu lacrimi m-a lăsat.
Pui, pui, pui, pui, pui, pui,
Cum aș face ca să-l prind,
Inimioara să-i aprind?

¹ În mitologia romanilor sufletele ce aveau a trece în lumea umbrelor trebuiau să împace mai întâi pe câinele Cerber, dându-i o turtă de grâu făcută cu miere. Coliva morților se face asemenea cu grâu și cu miere, și dar este de presupus că ea reprezintă la românii de astăzi turta lui Cerber.

² Vezi nota la balada *Mănăstirea Argeșului*.

Pui, pui, pui, pui, pui, pui,
 De aş prinde puişorul,
 Pe loc i-aş frânge piciorul,
 Pui, pui, pui, pui, pui, pui,
 Şi i-aş face cuib în sân,
 Să nu-mi mai fie hain.
 Pui, pui, pui, pui, pui, pui,
 Vin' la sânu-mi să te pui!

IX

Rândunica

Rândunea cu albă creastă,
 Nu mai bate la fereastră,
 Că nu-s fată, ci-s nevestă.
 Când eram la mama fată,
 Orice vream făceam îndată,
 Iar dacă m-am măritat
 Bărbăţelul m-a muştrat.
 Cui e voia sa iubească
 Vie-n poartă să-mi grăiască;
 Nu trimită pe altul,
 Că altul umple satul.
 Vie singur furişat
 Şi-i dau dulce sărutat,
 Şi-i dau guriţă tăcută,
 Să facem dragoste mută.

X

Ilenuţa de la Piatră

Ilenuţo de la Piatră
 Cu percica retezată,
 Ce-ai fermecat lumea toată,
 Vin' să te sărut o dată,
 Să mă farmeci şi pe mine
 Ca să mă iubesc cu tine.
 De ţi-e bărbatul urât,
 Ia ţarnă de la mormânt
 Şi-i presară-n aşternut
 Să se scoale surd şi mut.
 Şi-i dă-n mână o vârguţă
 Să se apere de mătă.
 Sărmanul bărbatul prost!
 Bun odor la casă-a fost!
 Orice vede el nu crede,
 Orice crede el nu vede!

XI

Hora țigănească¹

Arde-mă şi frige-mă,
 Pe-un cărbune pune-mă!
 De mă-i pune pe-un cărbune,
 Ibovnicul nu ţi-oi spune.
 De mă-i pune-ntr-o frigare,

¹ Vestitul poet rus Puşkin a tradus această horă din româneşte şi a introdus-o în poemul său intitulat *Țigani*.

Ibovnicul vină n-are!
 De mă-i bate cu-o vârguță
 Peste ochi și peste țâță,
 Tot m-oi duce la porțiță
 Să dau altuia guriță.
 De mă-i bate cu gardul,
 Tot m-oi iubi cu altul!
 Așa-mi cere sufletul,
 Așa-mi este umbletul.
 Via-n vară înflorește,
 Iar în toamnă, cum rodește,
 Vine graur de-o ciupește.
 Eu de ieri am înflorit;
 Sânu-mi încă n-a rodit
 Și îl arde-un foc cumplit.

XII

Barbu

„Ce cați, Barbule, la noi?
 Nu sunt fete pe la voi?”
 „Ba sunt, da-s cam mititele,
 Nu mă pot iubi cu ele.
 La voi sunt mai nălțișoare,
 Și de chip mai bălăioare,
 Mi le-a făcut Dumnezeu
 Tocmai după placul meu!”
 „Barbule de la munteni,
 De-ai veni la moldoveni,
 Potoale-ți dorințele

Și nu-ți pierde mințile“.
 „Mi-oi semăna numele
 Prin toate cărările
 Să răsaie flori de dor
 Cu miros pătrunzător.
 Să le poarte fetele,
 Fetele, nevestele,
 Să le meargă vestele!”

XIII

Baba și fata

Sub răchita rămurată
 Șade-o babă supărată
 Și-mprejur iarba-i uscată!
 Ce-a fost verde a veștezeit,
 Ce-a fost dulce a amărât,
 Ce-a fost vesel s-a mahnit!
 Pe sub lunca înverzită
 Trece-o fată înflorită
 Și de fluturi urmărită.
 Ce-a fost veșted înverzește,
 Ce-i amar se îndulcește,
 Ce-i mahnit se-nvesește.

XIV

Lelițele

Dragă mi-e lelița-naltă
 Și la mers cam legănată.
 Dragă mi-e lelița-n joc

Când se leagănă cu foc,
 Unde-și pune piciorul,
 Se aprinde mohorul.
 Unde-aruncă-un ochișor,
 Arde sufletul de dor!
 Dragă mi-e lelița mică
 Și de trup cam gingășică,
 Că se suie pe opincă
 Și dă gură subțirică;
 Câte fete cu mărgele,
 Toate-s drăguțele mele.
 Câte fete cu bondiță,
 Poartă miere pe guriță.
 Câte fete răsărite,
 Toate-mi par flori înflorite.
 Cum aș face, cum aș drege,
 Că pe toate le-aș culege,
 Să-mi fac traiul și să mor
 Legănat pe sânul lor!

XV

Baba și moșneagul

„Fost-ai, leleo, când ai fost
 Și-ai rămas un lucru prost“.
 „Fost-ai, badeo, om voinic
 Și-ai rămas om de nimic“.
 „Avuși, leleo, floricele
 Și-acum ai zbârceli pe piele“.
 „Avuși, badeo, ochii dârji

Ș-acum ești cu trupu-n cârji“.
 „Fost-ai, leleo, cu lipici
 Și-ai rămas cu fugi de-aici“.
 „Fost-ai, badeo, om vioi
 Și-ai ajuns chiar un strigoi“.

XVI

CUPRINS

Fugi încolo

Fugi încolo, vină-ncoace;
 Șiezi binișor, nu-mi da pace.
 Lasă-mi mâna, nu mi-o frânge,
 Ia-mă-n brațe de mă strânge.
 Vrei o floare, nu-ți dau floare,
 Na-ți guriță-ndulcitoare.
 Vrei ce vrei, eu vreau, nu vreau
 Și-ți dau tot sufletul meu!

XVII

Floarea din pârleaz

Leleo roșie la obraz,
 Lelițo, lelițo fa,
 Floricică din pârleaz,
 Lelițo, lelițo fa,
 Ce folos că ești frumoasă
 Și la cap căpățânoasă.
 Ești dragă flăcăilor
 Ca buha gănilor.
 Mândră ești și sprâncenată,
 Dar la buze cam umflată.
 Ești ca floarea cea de nalbă,

Dar împlețiși coada albă.
Strânge-ți, leleo, buzele,
Că le pișcă muștele.
Strânge-ți lipitoarele,
Că se văd fasolele.

XVIII

Busuiocul

„Busuioace, busuioace,
N-ai mai crește, nici te-ai coace!“
„Dar de ce să nu mă coc
Că mă port fetele-n joc“.
„Trandafire, n-ai mai fi,
Nici în cale-ai înflori!“
„Dar de ce să nu mai fiu
Că mă poartă lelea viu“.
„Tu ești viu, dar eu sunt mort,
Și de-abia-n lume mă port“.
„Mergi în horă, saltă-n joc,
S-ai parte de busuioc.
Vin' la horă ici în șir,
S-ai parte de trandafir“.

XIX

Ian sui, leleo...

„Ian sui, leleo,-n cel măr dulce
Sa vezi badea cum se duce
Cu chica nepieptănată,
Cu năframa nespălată,

Cu fața nesărutată“.
„Vin', bădiță, înapoi,
Mai vin', dragă, pe la noi,
Chica pieptăna-ți-oi,
Năframa spăla-ți-oi,
Fața săruta-ți-oi“.

CUPRINS

XX

Femeia temută

„Frunză verde de agude,
Strig la puica, nu m-aude;
Și de-aude ea s-ascunde,
Ea s-ascunde, nu-mi răspunde“.
„Ba te-aud, bădiță,-aud,
Dar n-am gură să-ți răspund,
Că-i dușmanul lângă mine
Cu două pistoale pline,
Când de când să deie-n mine.
Unu-n mine, unu-n tine;
Să deie-n noi amândoi,
În noi, săracii de noi!
C-așa ne-a slujit norocul
Să-mpărțim amândoi focul“.

XXI

Sultana

Frunză verde cardama,
Sultănico, fa.
Ori tu mi-ai făcut ceva,

Sultănico, fa,
 De nu te mai pot uita?
 Când mă uit la casa ta,
 Mi se rupe inima.
 Alunica-ți de la gât
 M-a aprins, m-a omorât.
 Alunica-ți de pe brațe
 O să mă scoată din viață.
 Lelițo cu alunei,
 Nu căta la doi, la trei
 Și cată la ochii mei,
 Că-s albaștri ca și-ai tăi.
 Hai, leliță, la prisacă,
 Timpul dulce să ne treacă,
 Să mâncăm miere de roi,
 Să ne iubim amândoi;
 Să bem apă dintr-un loc
 Și să ne iubim cu foc!

XXII

Lelițo de la munteni

Lelițo de la munteni,
 Lelițo, leliță fa,
 Vin' colea la moldoveni,
 Lelițo, leliță fa,
 Să ne prindem soțiori,
 Să-nflorim ca doi bujori.
 Hai în horă de-i juca
 Că eu sufletul ți-oi da;

Tu ești mândră la privit,
 Eu voinic, bun de iubit.
 Piară dracul dintre noi,
 Să fim una amândoi,
 Tot un trup și-un sufletel,
 Ca un deget și-un inel!

CUPRINS

XXIII

Șapte fete

Pe mine ce m-a mâncat?
 Șapte fete dintr-un sat
 Și-o nevestă cu bărbat;
 Iar nevasta dracului
 Mă spuse bărbatului,
 Mă făcu răs satului;
 Și fetele m-au lăsat,
 Că toate s-au măritat
 La inimă m-au secat!
 Una-i Vișa, una-i Mușa,
 A treia e Brândușa,
 A patra-i Anghelușa.
 A cincea-i Catinca,
 A șasea e Voica,
 A șaptea Ilinca.
 Toate-au fost mândrele mele;
 Și cât m-am iubit cu ele
 Le-am dat salbe și inele;
 Dar cea puică de nevestă

Da cu spuză pe fereastră,
 Da cu spuză să mă ardă
 Când treceam ca să mă vadă.
 Ce-a fost verde s-a uscat,
 Ce-a-nflorit s-a scuturat,
 Ce-am iubit eu n-am uitat!

XXIV

Stăncuța

La bordei cu crucea naltă,
 La Stăncuța sprâncenată
 Joacă hora încheiată,
 Curge lumea fermecată.
 Vinu-i bun, ocaua mare,
 Beau voinicii pe secare,
 Nu se-ndură să se ducă,
 Noaptea la dânsa-i apucă.
 Cine trece, se oprește,
 Cât o vede, nebunește,
 Bea vin, punga-și cheltuiește
 Și zău că nu se căiește.
 Cine vine-n patru boi
 Se-ntoarnă numai cu doi;
 Cine vine de călare,
 Pleacă cu șaua-n spinare,
 Iar pe jos oricine vine
 Își bea tot de lângă sine
 Și se duce gol cu bine.

XXV

CUPRINS

Mărioara

„Mărioară dintre bălți
 Cu dragostea-n patru părți,
 Na de la mine doi zloți
 Și nu te iubi cu toți“.
 „Rămâi tu cu banii tăi,
 Eu cu prietenii mei.
 Banii știu să-i cheltuiesc,
 Dar pe bani nu mă iubesc“.

XXVI

Domnica

Astăzi bură, mâine bură,
 Leliță, leliță,
 La Domnica-n bătătură,
 Leliță, leliță,
 Ca să crească de-o răsură
 S-o puie la legătură;
 Să se primenească-n ie
 Și-n rochiță lilichie
 Să placă altor și mie.
 Să puie la gât mărgele
 Și la degete inele,
 Păftăluțe și cordele
 Numa-n flori și fluturile
 Și-apoi să s-arunce-n joc
 Ca un trandafir de foc.

XXVII

Nevasta care iubește

Nevasta care iubește
 Spală noaptea și cârpește
 Și ziua se primenește
 Of, of, of și hop, hop, hop,
 Of, ce foc și ce potop!
 La horă dacă se prinde
 Inima ei se aprinde,
 Și dansul mereu întinde.
 Of, of, of, și hop, hop, hop,
 Of, ce foc și ce potop!
 Sare, pasurile-ndeasă.
 Plâng copiii, ei nu-i pasă
 Nici de casă, nici de masă.
 Of, of, of, și hop, hop, hop,
 Of, ce foc și ce potop!
 Iar bărbatul ei, săracul,
 Cară la moară cu sacul,
 Pe-amândoi lua-i-ar dracul!
 Of, of, of, și hop, hop, hop,
 Of, ce foc și ce potop!

XXVIII

Omule, boule

Au nu vezi unde mă duc,
 Omule, boule?

C-un condur și c-un papuc,
 Omule, boule,
 Cu papucul târșăind,
 Cu condurul tropăind.
 Că de când m-am măritat
 Și te-am luat de bărbat,
 Nu te-ai mai trezit din prost
 Și de necaz mi-ai tot fost.
 Te-am mânat să ari la plug
 Cu cei patru boi la jug.
 Plugu-mi lăsași la nevoi
 Și-mi pierduși sârmanii boi!
 Apoi încă te-am mânat
 Și cu pușca la vânat.
 Pușca-n două mi-o frânseși
 Și nimic nu aduseși.
 Și-am dat cofa să te duci
 La puț, apă să-mi aduci.
 Căzuși, cofa mi-o spărseși,
 Nici doagele n-aduseși.
 Te-am mânat apoi pe loc
 Cu hârbul să-mi aduci foc;
 Hârbul mi l-ai bucățiț,
 Sprâncenele ți-ai pârlit.
 Te mânai să-mi tai un lemn
 Până când să cer un semn;
 Toporul l-ai năpustit,
 Sub lemne ai adormit!

CUPRINS

XXIX

Aolea! Ce fuse asta?

Aoleo! ce fuse asta?
Lupii mi-au mâncat nevasta,
Când suiam amândoi coasta.

Trecui balta,

Luai alta.

Aoleo! ce bățăioasă!
Umblă tot năbădăioasă;
Nici cu asta nu fac casă.

Nici cu dânsa

Nu fac strânsa.

Când îmi umblă-n bățătură,
Chiar rusalii parc-o fură...
Și când dă câte o gură

Vaca fuge,

Boul muge.

Ho, bațato! na, boiastră!
Stați că nu e boala voastră,
Ci e chiar nevasta noastră.

Mi-e pereche,

Nu vi-i streche!

XXX

Nevasta harnică

Iaca mândra de pe vale!
Cu rochița în paftale
Cum mă-ntâmpină în cale.

Of, of, of și aoleu,
Arde suflețelul meu!
Ea aleargă-n fuga mare,
Seceră orz de prânzare,

Și-l usucă-nt-o căldare.

Of, of, of și aoleu,
Arde suflețelul meu!
Până un copil să sugă,

Se azvârle ca vârlugă

Și râșnește tot în fugă.

Of, of, of și aoleu,

Arde suflețelul meu!

Într-o clipă ea frământă,

Se roșește, se-nfierbântă

Și de bucurie cântă.

Of, of, of și aoleu,

Arde suflețelul meu!

XXXI

Nevasta bătută

Aoleu! mă-mă doare spata,

Că m-a bătut cu lopa-pata.

Suflețelul cât colea.

Aoleu! mă-mă doare gâtul,

Că m-a bătut rău urâtul.

Suflețelul cât colea.

Aoleu! mă-mă doare mâna,

Că m-a bătut cu pră-prăjina.

Suflețelul cât colea.

Aoleu! mi-a-mi-a frânt piciorul,

Că m-a bătut cu to-toporul.

Suflețelul cât colea.

Aoleu! mă-mă doare șoldul,

C-a dat în mine cu-cu boldul,

Suflețelul cât colea.

Aoleu! mă-mă doare cotul,

C-a dat cu lemnul ne-netotul.

Suflețelul cât colea.

Aoleu! mă-mă doare capul

Că m-a lovit cu pro-proșapul.

XXXII

Răz bunarea nevestei

Ici e țărână cu glod

Hop o dată, sus.

Ici e bărbatul nerod,

Hop o dată, sus.

Ici e tocmai unde joc

Ca să mă alin de foc.

Ici doarme cu mâini la piept

Ș-o să joc să mi-l deștept.

Dar decât l-oi deștepta

Oi juca și-oi tot cânta.

Dormi tu, bărbățelul meu,

Ierte-mi-te-ar Dumnezeu!

Dormi, dormire-ai somnul lung,

Că multe-am tras și-mi ajung!

XXXIII

Decât ruda și vecinul

Decât ruda și vecinul,

Lelișo, lelișă,

Mult mai bine cu străinul,

Lelișo, lelișă.

Ruda că te necăjește

Și vecinul te vorbește.

Iar străinul te ajută

Și face dragoste mută.

Decât un tată și-o mamă,

Să te certe pentru-o glumă,

Mai bine c-un bărbățel,

Dacă-i blând și tinerel,

Că-ți spune două, trei glume

Cum îți e mai drag pe lume

Și-ți așează-o pernioară

Pe prispă serile-afară.

Decât un bărbat urât,

Mai bine-un străin iubit,

Cât șezi cu el împreună

Nu te-nduri de vorbă bună.

Fie noaptea cât de mare,

Că tot mică ți se pare.

Trece-n grab', ca o nălucă,

Ziua-n brațe-i te apucă!

XXXIV

Dorule, odorule

Către mine te jurai,
 Dorule, odorule!
 Că pe nimeni nu mai ai,
 Dorule, odorule!
 M-ai făcut de te crezui,
 Dar cu altul te văzui;
 Ş-acela mi-e frate bun,
 Nu-mi vine să mă răzbun.
 Poţi să-mi fii de-acum cumnată,
 Că de mine eşti lăsată,
 Cu foc mare blestemată
 Şi de mine-n veci uitată!

XXXV

Este bine, nu e bine

Este bine, nu e bine
 Să iubeşti de lângă tine,
 Că te vede orişicine
 Şi te face de ruşine;
 Ci să iubeşti mai departe;
 Dusele nu sunt deşarte;
 Orişicând doru-ţi abate,
 Te repezi ca la un frate.
 Bărbatu-i cu bunătaie,
 Te-ntreabă de sănătate;
 Iar nevasta, de iubeşte,

Se prefăce că boleşte, CUPRINS
 Geme, zace, se boceşte
 Şi bărbatu-şi amăgeşte.
 El aleargă ş-o întreabă:
 „Nu ştii, soro, vreo babă
 Ca s-aleagă vreo iarbă,
 S-o pun la foc ca să fiarbă?“
 Ea-i răspunde: „Mergi la moară,
 La făina de secară“.
 El se duce, ea se scoală,
 Se găteşte,-mbracă toală,
 Apoi masa că aşează,
 Cu neicuţa ospătează
 Şi din gură tot urează:
 „Deie Dumnezeu o ploaie,
 Grăunţele să se moaie
 Să nu poată-a măcina,
 Nici acasă-a se-nturna!“

XXXVI

Aolică, dodo, fa

„Aolică, dodo, fa!
 Au tu mi-ai făcut ceva?
 De nu te mai pot uita?“
 „Ba, nu ți-am făcut nimic.
 Dar mi-e vorba cu lipic
 De supun pe-orice voinic.“
 „Hai, mândro, pe deal în sus,
 C-a făcut fuseiul fus

Și nici haragi nu i-am pus“.
 Hai, mândro, să ne suim,
 Să mergem, să hărăgim,
 Numai amândoi să fim.
 Eu să hărăgesc din deal,
 Către vale-n jos, spre mal
 Și tu, mândro, către deal.
 Față-n față să privim,
 Ochi cu ochi să ne-ntâlnim,
 Unul spre-altul să venim!

XXXVII

Zis-a badea

Zis-a badea c-a veni
 Luna când a răsări.
 Ies afară, luna-i sus,
 Bade-a venit și s-a dus!
 Ies afară, luna-i jos,
 Badea nici că s-a întors!
 Unde ești, bădiță frate,
 De mă lași pe așteptate?
 „Taci, lelițo, c-am venit
 De cum luna s-a ivit.
 Și te-aștept pe după casă
 Sub răchita cea pletoasă“.
 „De-ai venit, bine-ai venit,
 Trandafirul meu iubit!
 Că cu tine mă mai ieu
 De-mi alin necazul greu!“

XXXVIII

CUPRINS

Arză-l focul de bărbat

Arză-l focul de bărbat!
 A venit aseară beat
 Și de mine s-a legat.
 Eu i-am zis: „Vedea-te-aș mut!
 Că nu ești om priceput.
 Cum te-arăți, cum lenevești,
 De nimică nu-ngrijești.
 N-ai închis ocoalele,
 Nici ai închis vitele
 Și-un buhai s-a dezlegat,
 Toate vitele mi-a spart,
 Și-au venit lupii în sat
 Și pe toate le-a mâncat!“

XXXIX

Lelețico, draga mea

Lelitico, draga mea,
 Guriță de floricea!
 Când a veni sâmbăta,
 Leagă de codița ta
 Un fir galben de mătasă
 Și mi-l scoate pe fereastră.
 Când voi veni să te-aștept,
 De mătasă-oi trage-ncet,
 Tu pe-afară că-i ieși
 Și-amândoi ne-om drăgosti.

XL

Însura-m-aș¹

Însura-m-aș, însura,
Nu știi soacra ce mi-a da?

Coșarca cu fusele,
Costrețul cu mâțele?
Însura-m-aș, însura,
Nu știi ce fată-aș lua
Să fie de om bogat,

CUPRINS

¹ Însurătorile pentru români sunt un prilej de mari veselii, căci nunțile țin mai multe zile și bancheturile nu conțin. Obiceiurile sunt păzite cu rigurozitate de la moși-strămoși în asemenea ceremonii de familie și sunt foarte interesante de observat. Iată, de pildă, datina împletirii cum se practică în munții Vrancei.

Vornicelul, ținând o năframă cusută în mână, merge întovărașit de alți doi oameni la părinții fetei și zice:

„Buna vreme la cinstita adunare! și la cinstiți soci mari! cum trăiți? cum vă aflați?“

Socrii răspund: „Mila Domnului, ne aflăm bine; dar și dumneavoastră seama vă dați: pe la noi ce căutați?“

Vornicul se închină și zice: „Noi cum umblăm și ce căutăm, seama bine ne dăm, frica nimănuui nu purtăm. De unde venim știm, și unde mergem cunoaștem, că noi suntem soli împărătești, oameni buni, dumnezeiești, și avem poruncă împărătească, nimeni să nu ne oprească. Deci dvoastră sunteți rugați bine să ne ascultați, când vom cuvânta și seama ne-om da. Al nostru tânăr împărat de cu seară ne-a chemat și această poruncă ne-a dat: sa strângeți cete de voinici, cu topoare mari și mici, ca să fac o vânătoare, de păsări galbioare, de blânde căprioare. Noi cu toții ne-am supus, la vânătoare ne-am dus. Iar împăratul îndeseară zări o urmă ușoară de sprintenă fiară. Unii ziseră că-i urmă de pasăre de rai, să fie împăratului bună de trai. Alții ziseră că-i urmă de zână, să fie împăratului grădină, de frumoase roduri plină. Atunci tânărul nostru împărat în scări de aur s-a ridicat, peste mândra oaste a cătat și a zis: Cine-a fi în stare să prindă o fiară și pe urmă-i să se ducă și răspuns apoi s-aducă? Atunci noi ne-am ales și pe loc am purces din urmă în urmă, ca păstorul după turmă. Și venind noi trei voinici, și ajungând pe aici cu suflarea vântului, pe fața pământului, am zărit căzând pe casă o stea mândră, luminoasă, ș-am mai văzut o floricea mai mândră decât o stea, care-n flori înflorește, dar de rodit nu rodește. Împăratul nostru o vrea și ne-a trimis după ea, ca să i-o ducem mireasă, sa și-o facă-mpărăteasă!

Rău mi-e teamă de-un păcat!
 Ea mi-a cere lumea toată
 Făr-a se gândi la plată,
 Și mi-a cere piei de zmeu
 Să-n calțe piciorul său,
 Că de capră
 Lesne crapă.
 Și de oaie
 Se despoaie
 Și de țap
 Îți sare-n cap!

Aș lua-o de Bărgău,
 Mă tem c-a fi lucru rău.
 Oi lua o sărmăncuță
 Care poartă opincuță
 Și cămașă cu alțiță,
 Și pe șolduri o catrință.

XLI

Pe sub poale de pădure

Pe sub poale de pădure
 Merg copilele la mure,
 Nevestele la alune
 Și râd ca niște nebune.
 Eu m-am dus să tai nuiiele
 Și prin huci am dat de ele.
 Venit-a ploaie cu vânt
 De le-a țipat la pământ.
 Eu am fost băiat milos,

M-am lăsat cu ele jos
 Și le-am mâncat murele
 Și le-am mușcat gurile.

CUPRINS

XLII

Fa leliță rotiliță

„Fa leliță rotiliță,
 Dă-mi gura peste portiță“.
 „Ba, eu gura nu ți-oi da,
 Că așa tu mă-i mușca.
 Drag îmi e bădica nalt
 Că sărută dezmiertat.
 El se pleacă de ești mică
 Și în brațe-i te ridică,
 Dar bădica mititel
 Mi-e urât și fug de el,
 Că cu nasu-n brâu te-mpunge
 Și cu gura nu te-ajunge!“

XLIII

*Pentru mândra care-mi
place*

Pentru mândra care-mi place
 Nici părinții n-au ce-mi face,
 Nici judele satului,
 Nici chiar domnii sfatului.
 Domnii șed și sfătuiesc,
 Eu cu mândra mă iubesc
 Și cu dragoste-i șoptesc:

„De ți-ai face pat afară,
 Eu m-aș face vânt de vânt
 Ș-aș veni la tine-ndată
 Să te văd: cum ești culcată?
 Cu fața către perete,
 Cu gura arzând de sete?
 Fața vântura-ți-o-aș,
 Gura săruta-ți-o-aș!“

XLIV

Trecui valea

Trecui valea ș-o punctiță
 La fata de dăscăliță:
 „Dragă mândră, mândruliță!
 Nu știi țese, nu știi coase,
 Dar te știi că ești frumoasă.
 Podu-ți țese pânza groasă,
 Fuiorul joacă prin casă.
 Dar fuiorul cum s-a tors?
 Coborând pe scară jos,
 Cu trei ouă de găină
 Și cu sacul de făină.
 Oricum fie, așa fie,
 Ești frumoasă și-mi placi mie!“

XLV

Bade Trandafir

„Bade Trandafir frumos!
 Vrut-ai să te-arăți duios,

Dar te-ai arătat ghimpos
 Și din minte nu m-ai scos“.
 „Vai! leliță din cel sat!
 Ce-ai cerut și nu ți-am dat?
 Cerut-ai faguri de miere,
 Eu ți-am dat buzele mele;
 Cerut-ai o viorea,
 Ți-am adus inima mea“.
 „Dacă vrei dragoste-aprinsă,
 Adă-mi gura neatinsă.
 Și o inimă fecioară
 Ca apa de la izvoară“.

CUPRINS

XLVI

Măi bădiță, păr sucit

Măi bădiță, păr sucit!
 Șezi la noi dac-ai venit.
 Decât să văd că te duci
 Mai bine te-aș vedea-n furci,
 În furci nalte de nuiete
 Deasupra căsuței mele.
 Vântul să te răcorească,
 Ochiul să te privească.

XLVII

Poruncitu-mi-a mândra

Poruncitu-mi-a mândra
 Să mă duc pân' la dansa.
 Duce-m-oî ca un nebun

Pe-o frunziță de alun.
Trec în vale, mor de sete,
Mă-ntâlnesc cu două fete,
Amândouă-n berte nouă,
Săruta-le-aș pe-amândouă,
Iar pe una totdeauna
Că-i frumoasă ca și luna.
Copiliță de boier!
Cată colo-n fund, pe cer,
Vezi cel nour, vezi cel deal?
Vin' cu badea la Ardeal.
Fata-mi zice: „Ești nebun,
Mergi pe-o frunză de alun,
Că te-așteaptă oarecine
Și râde-n brațe străine.“

XLVIII

Trandafir cu două flori

Trandafir cu două flori,
Mama-i cu două nurori,
Una-i ruja macului,
Una-i ruja dracului,
Una-i pune lăutoare
Ca să-i fie-opăritoare.
Alta merge la fântână
Cu cămașa soacrei-n mână
Ș-o întinde-n apă-o dată:
„Na-ți-o, mamă, că-i spălată“.
Ș-o agată pe-o nuia,
Câinii hârâie la ea!

XLIX

CUPRINS

Pasăre galbenă

Pasăre galbenă-n cioc,
Rău mi-ai cântat de noroc,
De ți-ar pica ciocul tău
Precum mi-ai cântat de rău!
Tra, la, la, la, la, la,
Nu vedeai inima mea
Cât de fierbinte iubea,
Dar acuma-i sloi de gheață,
Rece și fără de viață,
Tra, la, la, la, la, la,
Glasul tău cu amărăre
Mi-a cântat de despărțire.
Să mă duc în cale grea,
Departa de puica mea!
Tra, la, la, la, la, la, la,
Căci nu sunt un vânător
Să pândesc când ai să zbori,
Și să-ți dau eu ție plată
Cu un fulger de săgeată!
Tra, la, la, la, la, la, la!

L

Răvaș, puică..

„Răvaș, puică, răvaș, dragă,
Nu-ți pară lucru de șagă.
Răvaș de la împăratul

Că-ți vine-acasă bărbatul“
„Arză-l focul de răvaș,
Și-n cenușă vedea-l-aș!“
„Gată-te, nevastă, bine
Că bărbatul iată-l vine“.
„Las’ să vie, dracul știe!
Calea mă răcini să-i fie.
Eu cămașa i-am spălat,
Cu urzici i-o am frecat
Și pe spini i-o am uscat
Ș-încă i-am gătit de cină
Două labe de găină
Cu smântâna din fântână“.

„Gată-te, nevastă, bine,
Iată că drăguțul vine“.
„Las’ să vie, Domnul știe!
Calea trandafiri să-i fie.
Eu cămașa i-am spălat,
Cu sulcină-o am frecat,
Și pe flori i-o am uscat
Ș-încă i-am gătit de cină
Un pui tânăr de găină,
Ș-o ulcică de vin plină.
Că-i sunt dragă, ș-orice-oi face,
El îmi zice că îi place!“

CÂNTECE DIN BASARABIA

I¹

Frunză verde de ovăș
 Florică de pe șes!
 Te-am îndrăgit de pe mers,
 Că ți-e mersul legănat,
 La inimă m-a secat!
 Florică, floare-albastră
 Răsărită-n calea noastră,
 Nălțișoară, subțirea,
 Tocmai pe potriva mea,
 Căraușii te-or călca.
 Te-or călca și te-or strica,
 La inimă m-or seca.
 Florică, floricea,
 Vină pe inima mea,
 Lângă mine să-nflorești,
 De pas rău să te ferești,
 Sufletul să-mi răcorești!

II

Frunză verde baraboi,
 Ne-a făcut maica pe doi,
 Unul mercuri, unul joi
 Și-a umplut lumea cu noi.
 Și-am avut o surioară
 Ce-a umplut lumea de pară!
 Maica s-a luat prin țară
 Să ne strângă grămăjoară.
 Să ne deie-n Bălți la școală²
 (Mai bine-am muri de boală!),
 Moscălește să-nvățăm
 Și la oaste să intrăm!
 Moscălește-oi învăța
 Când eu limba mi-oi uita,
 Când a crește grâu-n tindă,
 Și-a ajunge spicu-n grindă,
 Când a crește grâu-n casă
 Și-a ajunge pâine-n masă!

¹ Din cauza greutății relațiilor între Moldova și Basarabia, nu am putut să-mi procur alte cântece peste Prut decât aceste XVI bucăți, din care unele sunt numai fragmente. Sunt însă convins că s-ar putea descoperi multe balade și doine minunate la românii ce se află sub stăpânirea rusească, căci și-au păstrat foarte bine pân-acum datinile, limba și tipul strămoșesc.

² Bălțile sunt un sat mare de pe malul Prutului în Basarabia.

III

Zi și noapte vicoleşte,
 Nevastă, nevăstă!
 Dorul tău mă prăpădește,
 Nevastă, nevăstă!
 Casa ta-i descoperită,
 Mie-mi pare șindilită,
 Casa ta e dezvelită,
 Mie-mi pare poleită.
 Când mă uit la casa ta,
 Mi se rupe inima.
 Când îți zăresc umbletul,
 Rău îmi arde sufletul!

IV

Frunză verde de măslină,
 Trecui Nistrul, apă lină,
 Să vedem pâinea de-i bună
 Ca și-n țara mea străbună.
 Fie dulce ca și mierea
 Mie-mi pare că-i ca fierea.

V

Frunză verde poamă coarnă,
 Astă iarnă era iarnă
 Și ninge și vicolea,
 Bădița la noi venea,
 Dar acu-i senin și bine
 Și bădița nu mai vine.

Ori de mine-i s-a urât,
 Ori cazaci l-au omorât,
 Arză-i focul la un loc,
 Cum arde pieptu-mi în foc!

CUPRINS

VI

Floare, floricea,
 Mai zi, puica mea,
 Cum ziceai aseară
 Pe din jos de moară.
 Cum ziceai, ziceai,
 Inima-mi rupeai,
 Mai zi încă-o dată
 Și mi-o rupe toată!

VII

Cine vede și pricepe
 Dragostea de unde-ncepe,
 Cine vede și cunoaște
 Dragostea de unde naște?
 De la gâtul cu mărgele,
 De la buze rumenele,
 De la grai cu drăgănele
 De la țâțe bourele.

VIII

Când eram la mama fată,
 Purtam rochii de bucată,
 Dar de când m-am măritat
 C-un moscal din cela sat,

Nici n-am fostă de purtat,
 Nici papuci de încălțat!
 Inima-mi e cu lăcată.
 Când aș descuia odată,
 Ar cunoaște lumea toată
 Cât amar și cât venin
 Bea inima la străin.

IX

Frunză verde de hamei,
 Ce gândești de nu mă iei?
 Judecată poate vrei?
 Hai la popa din Orhei¹:
 „Protopoape luminate,
 Judecă și fă dreptate“.
 „Judecata ți-e făcută,
 Ia-ți vădana și fă nuntă“.
 „Ba vădana n-oi lua
 Chiar de mă vei blestema,
 Ș-o-i lua o fată mare
 De peste cele hotare,
 C-acolo sunt moldovence
 Și mai colo sunt muntence
 Cu vers dulce femeiesc
 Și cu suflet românesc“.

X

CUPRINS

Frunză verde de pelin,
 Tu străină, eu străin,
 Amândoi ne potrivim.
 Hai în codru să trăim,
 Haide-n codrii Bâcului²,
 Pe marginea Prutului,
 Să ne facem bordeieș
 Cu ușorii de cireș,
 Și cu patul de măcieș,
 Când vom vrea ca să dormim
 În departe s-auzim
 Buciumele păstorești
 Din câmpii moldovenești.

XI

Ionel din Chișinău,
 Drag îmi e numele tău!
 De-î trăi să fii al meu,
 De-i muri să te-ngrop eu.
 Să te-ngrop la capul meu,
 Ca să te visez mereu,
 Să dorm pe mormântul tău
 Până ce-a vrea Dumnezeu
 Ca să mă sfârșesc și eu.

¹ Ținutul Orheiului era unul din cele mai tari pe timpul domnilor vechi. Orheiienii aveau veste de vitejie pe când Moldova se găsea în lupte necurmăte cu puterile vecine.

² Codri mari ce se găsesc pe drumul de la Sculeni la Chișinău, capitala Basarabiei.

XII

Ah! amar și vai de viață!
 Nici o dragă dimineață
 Să nu vărs lacrimi pe față,
 Nici o dragă de cu seară
 Lumea să nu-i fie-amară!
 Mare-i lumea, eu nu-ncap,
 Și mă mir: ce rău le fac?
 Nici averea nu le iau,
 Nici iubirea nu le vreau,
 Ci tot plâng, jelesc mereu
 La mormânt, la soțul meu,
 Pe mormântu-i iarba crește,
 În mormânt el putrezește,
 Inima mi se topește!

XIII

Frunză verde peliniță,
 Pe cea verde moviliță
 Se rotește-o păuniță
 Și-un păun cu chica scurtă,
 Ieși, bădiță, de-l ascultă.
 „Asculta-l-ar pustia
 Că mi-a luat soția.
 Ochii cu sprâncenele,
 Mâna cu inelele,
 Gâtul cu mărgелеle,
 Gura cu mândrelele,
 Și mi-a luat zilele
 De-a împlut movilele“.

XIV

CUPRINS

Fă-mă, Doamne, ce mă-i face
 Sufletul să mi se-mpace,
 Fă-mă hulubaș de-argint
 Cu aripile de vânt,
 Să mai zbor de pe pământ
 Pân' la maica pe mormânt.
 Și să stau, să m-odihnesc
 Să plâng și să mă jelesc
 Și de bune și de rele,
 De aleanul vieții mele!

XV

Frunză verde clocotici,
 La tot plopul câte cinci,
 Iar la plopul cel mai mare
 Șade un voinic calare
 Și tot zice cu oftare:
 „La fântâna cu cerdac
 Este-un trandafir de leac.
 Cum aș face să nu-l scap,
 Să mi-l pun seara la cap.
 Toată noaptea să-mi visez
 Mândrulița ca să văz
 De gândește ea la mine
 Ori de umblă-n căi străine!“

XVI

Drag mi-a fost drumu-ntracoace,
 Și n-am pentru cine-l face!

Puiculița ce-am iubit
Zice că m-am moscălit
Și-mi vorbește dușmănește,
De pe mal când mă privește,
Și-mi tot zice: Fugi departe
Că de mine tu n-ai parte!
Când erai român curat,

Sufletul meu ți l-am dat,
Dar de când te-ai căzăcit
Ești ca dracul de urât.
Prutu-i mare și nu pot
Pân' la ea să-l trec înot.
Prutul vine ca un zmeu
Când sosesc pe malul său!

APRECIERI

Kogălniceanu în literatura istorică a României și Alecsandri în literatura noastră populară joacă până la un punct rolul lui Columb în literatura noastră în privința geografică... Vor trece sute de ani, dar niciodată nu va răsună numele unui Mihu copilul, Toma Alimouș, Erculeanu etc., fără ca ecoul să nu vibreze: Alecsandri!

B. P. HAȘDEU, *Articole și studii literare*, București, 1961, p. 152-153.

Alecsandri mai are un mare titlu de glorie, pe care se cade să i-l subliniem mai ales acum. Intuiția lui de artist profund și delicat l-a făcut să se apropie cu pietate și înțelegere de depozitul sacru al poeziei noastre populare. Alecsandri n-a tratat poezia aceasta ca sociolog ori ca folclorist. A căutat în ea giuvaierul și a știut să-l găsească și să-l valorifice. Oameni neînțelegători, judecând din alt punct de vedere decât al său, au îndrăznit să condamne această mare operă în care el a adunat aurul sufletului nostru național, curățindu-l de zgură și de tină. Dar tocmai acesta e marele lui merit, și tocmai aici se dovedește noblețea talentului său, în acest acord cu sufletul popular și cu formula lui artistică. Opera aceasta a bardului de la Mîrcești e cu atât mai valoroasă astăzi cu cât astăzi, mai mult decât altădată, ne aflăm într-o mare criză, când personalitatea noastră națională se alege. Și-n manifestările artistice, care sunt hotărâtoare, trebuie să pornim de acolo de unde a pornit el. Ca Anteu, ca să dobândim puteri noi, să îngenunchem și să sărutăm pământul nostru, îmbrățișându-l.

Mihail SADOVEANU, *Mărturisiri*, Editura pentru literatură și artă, București, 1960, p. 158.

... Ca de multe ori când este profund dezamăgit de opreliștile ce-i stau înaintea, Alecsandri se refugiază în scris. Baladele erau mai de mult date la tipar, probabil din toamna 1851. Acum, eliberat fără voia lui de sarcinile revistei ce-l preocupase intens de la înapoierea din străinătate, el se ocupă mai îndeaproape de tipărirea poeziilor populare, face corecturi, le grăbește, astfel că în aprilie

1852 apare în sfârșit prima fasciculă din ele cu titlul devenit istoric el însuși, ca și când ar fi fost imprimat nu pe simpla hârtie din modesta tipografie a lui Codrescu, dar în bronz, pentru eternitate: *Poezii populare. Balade (cântece bătrânești) adunate și îndreptate de V. Alecsandri* (...)

Apariția primei părți din balade în aprilie 1852 este unul din momentele cele mai însemnate, dacă nu chiar cel mai însemnat, din dezvoltarea interesului pentru folclor în țara noastră.

G. C. NICOLESCU, *Viața lui Vasile Alecsandri*. Ediția a doua, revăzută. Editura pentru literatură, București, 1965, p. 258-259, 260.

Cât pot face tovarășii buni ca stimulent pentru un spirit receptiv, au dovedit-o Negruzzi și Russo față de Alecsandri. Acești doi sunt premergătorii curentului popular în Moldova. Cel dintâi, într-un spiritual articol despre cântecele populare, descoperă cu ochi de artist frumusețile lor, iar al doilea le adună în taină și le citește prietenilor. Și ceea ce făceau ei doi ca diletanți, Alecsandri avea să continue cu stăruință. Comoara odată aflată, nimeni nu-și dădea mai bine seama de valoarea ei ca Alecsandri, iar foiletoanele lui din ziarul „Bucovina“, scrise asupra acestor cântece populare (1848-1850), sunt tremurul de bucurie că prin ajutorul lor va da literaturii o îndrumare nouă.

De dragul adevărului fie constat că toată mișcarea de descoperire a literaturii noastre populare s-a dezvoltat independent de aceea a popoarelor apusene, că nici unii dintre cei ce au pornit-o nu cunoșteau teoriile lui Herder și nici începuturile folcloristice ale școlii romantice germane nu străbătuseră până la dânsii. Interesul pentru acea literatură, care a dus străinătății vestea frumoaselor noastre însușiri sufletești și din care a răsărit întreaga noastră literatură mai nouă, s-a dezvoltat în Moldova, aproape paralel cu acțiunea din țările apusene și îndeosebi cu cea din Serbia, unde Vuk Karagici săvârșise aceeași operă de renaștere ca Alecsandri la noi.

Dorința lui Alecsandri s-a împlinit cu adevărat. Lozinca lui „Îndărăt la popor!“ și-a dat cele mai frumoase roade. S-a dovedit mai întâi că în poezia marelui poet anonim se găsesc formele cele mai variate și mai simple de exprimare a frumosului și elementele cele mai trainice și mai bogate de limbă. Astfel opera lui Alecsandri, prin rădăcina ei în popor, a fost chemată, în diferite crize literare și lingvistice, și a reușit să salveze limba română de orbecăiri prin adâncimi fantastice. Și dacă poetul din Mircești n-ar avea alt merit decât acesta, totuși ar rămânea mare.

Ilarie CHENDI, *Pașuni de critică*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și bibliografie de Vasile Netea. Editura pentru literatură, București, 1969, p.195-196.

Apariția unei culegeri de poezie populară ca aceea a lui Alecsandri a fost pregătită de o întreagă mișcare de simpatie pentru creația poporului. Când a ajuns la cunoștința publicului, culegerea a produs entuziasm și s-a integrat de îndată ca parte din întreaga noastră activitate literară și culturală. Prin pătrunderea și în școală și în marea masă a cititorilor, poeziile populare din culegere au fost și educatoare a societății noastre, căreia i-au pus înainte o limbă frumoasă și un fond de sensibilitate și idei, în stare să influențeze și pe scriitori. Pe urma lui Alecsandri, Eminescu se inspiră din creația populară pe care, și el, o înobilează, spre a ajunge la câteva din cele mai strălucite producții ale literaturii noastre. La fel cu Eminescu, și alți mari scriitori ai noștri găsesc inspirație în folclor.

Culegerile lui Alecsandri și-au îndeplinit rolul lor literar și politic și au fost publicate potrivit cu concepția de pe atunci despre folclor. Astăzi o culegere de poezie populară se supune unei discipline, este pusă în raport cu dialectologia și cu lingvistica. Opera lui Alecsandri poate fi privită ca un fapt trecut în domeniul istoriei culturale și supusă criticii obiective în ce privește concepția și realizarea. Aceasta n-o va împiedica să fie mereu citită și să rămână ca un moment luminos în desfășurarea literaturii noastre.

D. MURĂRAȘU, *Alecsandri culegător de poezie populară*. — În cartea: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*. Editura Minerva, București, 1971, p. XXXI.

Prin propriul său exemplu în munca de colectare și valorificare a creației poetice populare, Alecsandri ține să releve importanța excepțională a folclorului pentru dezvoltarea literaturii naționale. Poezia populară chiar de la începutul activității lui literare i-a slujit... nu numai ca sursă de inspirație, ci imprimă operei lui un profund caracter democratic și umanist, simplitate și naturalețe în expresie.

Lazăr CIOBANU, *Lirica lui Alecsandri*. — În cartea colectivă *Eu doina cânt...*. Editura Literatura artistică, Chișinău, 1978, p. 161.